ISPEC

6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES

May 16-18, 2021
Siirt University
(THE PROCEEDINGS BOOK)

EDITOR
Dr. Mehmet Zeki UYANIK

ISPEC PUBLISHING HOUSE
ISBN:978-625-7720-39-7

ISPEC

6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES

May 16-18, 2021

Siirt University

(THE PROCEEDINGS BOOK)

EDITOR

Dr. Mehmet Zeki UYANIK

All rights of this book belong to ISPEC. Without permission can't be duplicate or copied.
Authors are responsible both ethically and juridically
ISPEC Publications – 2021 ©

Issued: 23.05.2021

ISBN: 978-625-7720-39-7

Bu Kitabın Tüm Hakları ISPEC Yayınevi'ne aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerden sorumludurlar.
ISPEC Yayınevi – 2021 ©

Yayın Tarihi: 23.05.2021

SBN: 978-625-7720-39-7

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

ISPEC
6th International Conference On
Socıal Scıences & Humanities

DATE and PLACE

16-18 May 2021 / Siirt, TURKEY

ORGANIZATION

Siirt University

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Hasan Basri MENDUHOĞLU
Prof. Dr. Latygina NATALIA
Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Assoc. Dr. Sevda KOÇ AKRAN
Assoc. Dr. Seyithan SEYDOŞOĞLU
Dr. Lecturer Hülya BERKTAŞ BİNGÖL
Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN
Gönül EDEŞLER
Neslihan BALCI

COORDINATOR

Gönül EDEŞLER

NUMBER of ACCEPTED PAPERS - 48
NUMBER of REJECTED PAPERS - 26

PARTICIPANTS COUNTRY

Turkey-43, Azerbaijan-3, India-1, Nigeria-1

***Double blinded evaluation proces**

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Sarash KONYRBAYEVA, Kazakh State Pedagogical University
Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK, Namık Kemal University
Prof. Dr. Akbar VALADBIGI, Urumiye University
Prof. Dr. Reha SAYDAN, Van Yüzüncü Yıl University
Prof. Dr. Ferit İZCİ, Van Yüzüncü Yıl University
Assoc. Dr. Ali Korkut ULUDAG, Ataturk University
Assoc. Dr. Ahmet COBAN, Dicle University
Assoc. Dr. Sehrana KASIMI, Azerbaijan State University
Assoc. Dr. Mustafa METE, Gaziantep University
Assoc. Dr. Yurii LATISH, Taraz Shevchenko University
Assoc. Dr. Elvan YALÇINKAYA, Niğde Ömer Halisdemir University
Assoc. Dr. Yıldız SAADETTİN, Baghdad University
Assoc. Dr. Dinara FARDEEVA, Tatarstan Academy of Sciences
Assoc. Dr. Haluk YERGİN, Van Yüzüncü Yıl University
Associate Professor. Çetin GÜLER, Yüzüncü Yıl University
Associate Professor Mehmet PINAR, Van Yüzüncü Yıl University
Dr. Canan DEMİR, Van Yüzüncü Yıl University
Dr. Murat YORULMAZ, Kocaeli University
Dr. Şeyda Ferah ARSLAN, Çanakkale Onsekiz Mart University
Dr. Murat KARA, Van Yüzüncü Yıl University
Dr. İshak KOZİKOĞLU, Van Yüzüncü Yıl University
Dr. Hikmet TURKAY, Sarıkamış School of Physical Education and Sports
Dr. Ahmet GÜMÜŞ, TKGM Strategy Development Department-Ankara
Dr. Fatih ERİŞ, Van Yüzüncü Yıl University
Dr. Celal ASLAN, Yüzüncü Yıl University
Dr. YILMAZ KOÇAK, Yüzüncü Yıl University
Dr. Seniha AVCIL, Memorial Hospital
Dr. Uğur Özdek, Yüzüncü Yıl University
Architect Elif BENGİSU, Maltepe University

ISPEC

6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES

16-18 May, 2021 / Siirt

CONFERENCE PROGRAM

Online (with Video Conference) Presentation

zoom

Meeting ID: 856 1936 1287

Passcode: 132232

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için https://zoom.us/join sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,
exp. H-1, Zübeyir ÇELİK

-OPENING SPEECH-

DATE: 16.05.2021
ANKARA TIME: 10:00 -10:15

Honorary President of Conference

Prof. Dr. Nihat ŞINDAK

Rector of Siirt University

16.05.2021
SESSION-1 HAL-5
MODERATOR: Doç. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Arş. Gör. Zübeyir ÇELİK & Prof. Dr. Aypar USLU	Van Yuzuncu Yil University, Erciş Faculty of Management, Department of Business Administration & Marmara University, Faculty of Business Administration, Department of Business Administration	THE EFFECT OF VLOG CONTENTS ON THE ONLINE PURCHASE INTENTION AND A RESEARCH
Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Esra PEKER & İrem Şanlı	Fırat Üniversite, İİBF, İktisat & Fırat Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat, ABD	DEPREM ve GÖÇ İLİŞKİSİ: 24 OCAK 2020 ELAZIĞ DEPREM ÖRNEĞİ
Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Esra PEKER & Ayşe ER	Fırat Üniversite, İİBF, İktisat & Fırat Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat	TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ SEKTÖRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR UYGULAMA
Dr. Öğr. Üyesi Ali Kemal NURDOĞAN	Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü	COĞRAFİ KISITLAMA UYGULAMASININ ÇALIŞMA HAYATINA VE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNE ETKİSİ
Dr. Dinar KERIMOVA & Assoc. Prof. Dr. Ramid HUSEYNOV	The Azerbaijan Higher Millitary Academy named after Heydar Aliyev & The Azerbaijan Higher Military Academy named after H.Aliyev	İŞ İLETİŞİMİ: İŞ İLİŞKİLERİ OLUŞTURMA VE BİREYİN SOSYALLEŞMESİ BAĞLAMINDA
Dr. Dinar KERIMOVA	The Azerbaijan Higher Millitary Academy named after Heydar Aliyev	KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA ULUSAL VE RUHSAL DEĞERLERİN KORUNMASI

16.05.2021
SESSION-2 HAL-5
MODERATOR: Dr. Mehmet GÜNLÜK

TURKEY TIME
13:00-15:30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Öğr. Gör. Dr. Songül DEMİREL DEĞİRMENCİ	Hitit Üniversitesi Sungurlu MYO Yönetim ve Organizasyon Bölümü	ESNEK İSTİHDAMIN İNSAN PSİKOLOJİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Dr. Öğr. Üyesi Muhittin Hasan UNCULAR & Öğr. Gör. Levent KAYA	Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu & Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu	HAVACILIKTA YAŞANAN BİR KRİZİN KADIN HAVACILAR TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: ATATÜRK HAVALİMANI SALDIRISI ÖRNEĞİ
Dr. Öğr. Üyesi Muhittin Hasan UNCULAR & Öğr.Gör.Levent KAYA	Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu & Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu	ÜNİVERSİTELERİN HAVACILIK BÖLÜMLERİNDE İNSAN KAYNAĞI YETİŞTİRME ÜZERİNE SEKTÖREL BİR DEĞERLENDİRME: THY AKADEMİ ÖRNEĞİ
Doktora Öğrencisi Tuba GÜNEŞ	Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı	ILISU BARAJ GÖLÜ'NÜN HASANKEYF MERKEZ İLÇE HALKININ TATMİNİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
Yüksek Lisans Öğrencisi Ömer Faruk PARMAKSIZ & Doktor Öğretim Üyesi Mehmet MİMAN	Yüksek Lisans Öğrencisi, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı & Doktor Öğretim Üyesi, Harran Üniversitesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü	KARGO TAŞIMACILIĞINDA HİZMET KALİTESİNE YÖNELİK BİR LİTERATÜR TARAMASI
Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZCAN & Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜNLÜK	Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi & Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Meslek Yüksekokulu	BORSA İSTANBUL İMALAT SEKTÖRÜNDEKİ KİLİT DENETİM KONULARININ BELİRLENMESİ: GIDA, İÇECEK VE TÜTÜN ALT SEKTÖRÜNDE BİR İNCELEME
Dr. Öğretim Üyesi Yavuz TURGUTER & Arş. Grv. Dr Hakan KAYA	Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü & Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü	HARBERGER-LAURSEN-METZLER ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

16.05.2021
SESSION-3 HAL-5
MODERATOR: Öğr. Gör. Hacı Arif DOĞANÜLKÜ

TURKEY TIME
16:00-18:30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Hümeysa ÇELİK & Doç. Dr. Gökçe KILIÇOĞLU	Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi & Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi	SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARININ METAFORLAR ARACILIĞIYLA İNCELENMESİ
Selami Kaan DEMİR & Dr. Öğr. Üyesi Veda YAR YILDIRIM	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü & Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi	İLKOKUL 1. ve 2. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÖDEVE DAİR METAFORİK ALGILARI
Öğr. Gör. Mehmet Hanifi AKYÜZ	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Çocuk Gelişimi	ÇİZGİ FİLMLERİN BARINDIRDIĞI PROBLEMLİ DAVRANIŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: RAFADAN TAYFA ÖRNEĞİ
Dr. Öğretim Üyesi Necati ÇOBANOĞLU & Öğretmen Veysel GÖÇER & Öğretim Görevlisi Emrah KÖSEOĞLU	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Buharkent Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi & Milli Eğitim Bakanlığı & Harran Üniversitesi, Viranşehir Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi	İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN OKUL MÜDÜRLERİNİN LİDERLİK STİLLERİ İLE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARARLARA KATILIM ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ
Dr. Öğretim Üyesi Necati ÇOBANOĞLU & Öğretmen Veysel GÖÇER & Öğretim Görevlisi Emrah KÖSEOĞLU	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Buharkent Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi & Milli Eğitim Bakanlığı & Harran Üniversitesi, Viranşehir Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi	ÖĞRETMENLER ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE OKUL MÜDÜRLERİNİN TOKSİK LİDERLİK DAVRANIŞLARINI NE ŞEKİLDE ALGILAMAKTADIR?
Öğr. Gör. Hacı Arif DOĞANÜLKÜ	Çukurova Üniversitesi, Kariyer Merkezi	TEMEL BENLİK DEĞERLENDİRMELERİNİN BİR YORDAYICISI OLARAK KARİYER PİŞMANLIĞI
Öğr. Gör. Hacı Arif DOĞANÜLKÜ	Çukurova Üniversitesi, Kariyer Merkezi	ÖĞRETMENLERİN PROAKTİF DAVRANIŞLARININ TÜKENMİŞLİKLERİNE ETKİSİ

17.05.2021
SESSION-1 HAL-3
MODERATOR: Dr. Ferhat KUTLUAY

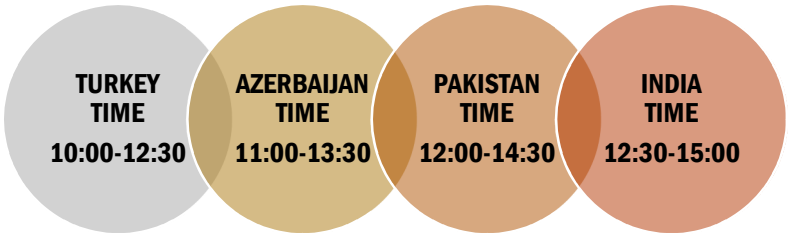

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Alyaa dawood al-lami	Istanbul Yeni Yuzyil University, English Language and Literature Master's Program	THE IMAGE AND REPRESENTATION OF WILLIAM SHAKESPEARE'S WORKS IN THE ARAB WORLD: A PARATEXTUAL ANALYSIS
Dr. Mehmet TOYRAN & Doktora Öğrencisi Mahmut DELEN	Londra Eğitim Müşavirliği, Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni & Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi	ÇOCUKLARA KARAGÖZ OYUNU İLE ATASÖZÜ ÖĞRETİMİ
Dr. Mehmet TOYRAN & Doktora Öğrencisi Mahmut DELEN	Londra Eğitim Müşavirliği, Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni & Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi	TOKAT TÜRKÜLERİNDEKİ DEYİMLERİN YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI
Kıdemli Okutman Nurlana İMANOVA	SOCAR - Baku Higher Oil School	AZERBAYCAN DİLBİLİMİNDE NOSTRATİK TEORİNİN UYGLANMASI
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat KUTLUAY	Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi	OTORİTE VE İDEALİZM ÜZERİNE BİR ANALİZ
Dr. Öğretim Üyesi Mahmut AKAR	Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü	THE SELF-SEARCH OF LOST HEROES: A PSYCHOANALYTIC ANALYSING ON TONI MORRISON'S SONG OF SOLOMON AND THE NARRATIVES OF THOMAS WOLFE
Öğr. Gör. Leyla ADIGÜZEL & Öğr. Gör. Mehtap DEMİRTÜRK	Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü & Sinop Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü	JOHN OSBORNE'UN THE ENTERTAINER ADLI OYUNUNDA BÜYÜK EMPERYAL DEVLET İNGİLTERE'NİN ÇÖKÜŞÜ
Ph.D. Scholar Mehak Fayaz & Assistant Professor Dr.Rafraf Shakil	Sharda University, School of Humanities and Social Science & Sharda University, School of Humanities and Social Science	IMPAIRMENT OF MUSLIM WOMEN BY MISCONSTRUCTION OF RELIGIOUS ELOQUENCES: A REFLECTION OF ISLAMIC FEMINISM IN NAWAL EL SAADAWI'S' WOMEN AT POINT ZERO' AND TAHMINA DURRANI'S 'MY FEUDAL LORD'

17.05.2021
SESSION-1 HAL-4
MODERATOR: Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS

TURKEY TIME
10:00-12:30

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Araş. Gör. Emine PATAN	İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	TÂRÎH-I SEYYÂH EVLIYÂ EFENDI ESERİNDE İSTANBUL'UN KÜLTÜREL PEYZAJ ÖZELLİKLERİNİN NİTEL ANALİZ YÖNTEMİ İLE İRDELENMESİ
Assist. Prof. Pınar SÜT GÜNGÖR	Muş Alparslan University, Faculty of Arts and Letters, English Language and Literature Department	THE IMPORTANCE OF MEMORY IN BLACK COMMUNITY: FORGETTING OR REMEMBERING TO SURVIVE?
Assist. Prof. Pınar SÜT GÜNGÖR	Muş Alparslan University, Faculty of Arts and Letters, English Language and Literature Department	EPIDEMIC IMAGES IN MARGARET ATWOOD'S THE YEAR OF THE FLOOD
Dr. Öğr. Üyesi Begüm Aylin ÖNDER	İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi	GÖRSEL ÜRETİM SÜRECİNDE GENERATİF ETKİ; YAPAY TASARIM
MsC. Mehin ZÜLFİGAROVA & Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS	Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü & Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü	TÜRKİYE'DE YAPILAN KAZILARDAKİ ARKEOGENETİK ÇALIŞMALAR
Dr. Öğr. Üyesi Raşit ARSOY	Kafkas Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü	GÜNÜMÜZ MODASINDA EKLEKTİK KOSTÜM EĞİLİMLERİ
Ömer TERZİ & Dr. Öğr. Üyesi Mehmet NUHOĞLU	Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi & Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi	İRAN SİNEMASININ TARİHSEL VE SOSYO-POLİTİK GELİŞİMİ VE BU BAĞLAMDA MECİD MECİDİ SİNEMASINA ETKİLERİ

17.05.2021
SESSION-2 HAL-3
MODERATOR: Dr. Serkan GÖKALP

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Dr Imam HASSAN	Department of Sociology, Federal University of Lafia	PREDISPOSING FACTORS AND EFFECTS OF DRUG ABUSE AMONG STUDENTS OF SOME SELECTED SECONDARY SCHOOLS OF THE NORTH-CENTRAL ZONE, NIGERIA
Dr. Öğr. Üyesi Emre GÖKTÜRK & Cemre ÖZTÜRK	Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi & Sosyal Hizmet Uzmanı	SOSYAL HİZMETTE EĞİTİMİN ÖNEMİ: İNSANİ GELİŞİM ENDEKSİ TÜRKİYE EĞİTİM VERİLERİ İLE BİR DEĞERLENDİRME
Dr. Serkan GÖKALP	Mersin Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu	ANAOKULU MÜDÜRLERİNİN KÜLTÜREL LİDERLİK ROLLERİNİ YERİNE GETİRME DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ
Doç. Dr. Ahmet ÇOBAN & Öğr. Gör. Demet ERKUZU	Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi & Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu	RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI İLE GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI
Doç. Dr. Ahmet ÇOBAN & Öğr. Gör. Demet ERKUZU	Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi & Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu	RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI
Ömer DÜZENLİ & Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KARA	Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı & Amasya Üniversitesi, Tasarım Meslek Yüksekokulu, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü	ÇEVRİMİÇİ ÖĞRENME HAZIRBULUNUŞLUĞUNDA EBEVEYN DESTEĞİNİN ROLÜNÜN İNCELENMESİ

17.05.2021
SESSION-3 HAL-3
MODERATOR: Dr. Mahir ÖZHAN

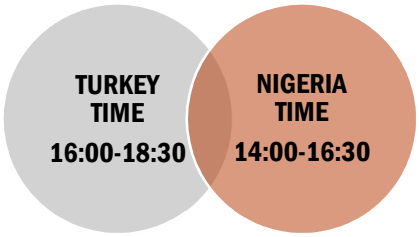

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Dr. Fatih GÜLER	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çan Meslek Yüksekokulu	İL SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN ATANMASINI ÖNGÖREN TASLAK ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Cand.MA Izet Kapllani	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü	GÖÇ SEBEPLERİ VE SONUÇLARI: ARNAVUT GÖÇMENLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (1945'TEN GÜNÜMÜZE)
Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN	Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	GENÇLERİN OY VERME TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN	Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	SEÇİM VE SEÇİM SİSTEMLERİ
Dr. Öğretim Üyesi Ceren ARK YILDIRIM	İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi	İNSANİ YARDIM: ULUSÖTESİ AKTÖRLER VE DEVLET ARASINDA GELİŞEN DENGE
Araş. Gör. Gencer Karabekir KARAGENÇ	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi	PANDEMİ DÖNEMİNCE İSTİMVAL UYGULAMALARI
Araş. Gör. Gencer Karabekir KARAGENÇ	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi	SAĞLIK KAMU HİZMETLERİNDE AĞIR KUSUR KAVRAMI

PHOTO GALLERY

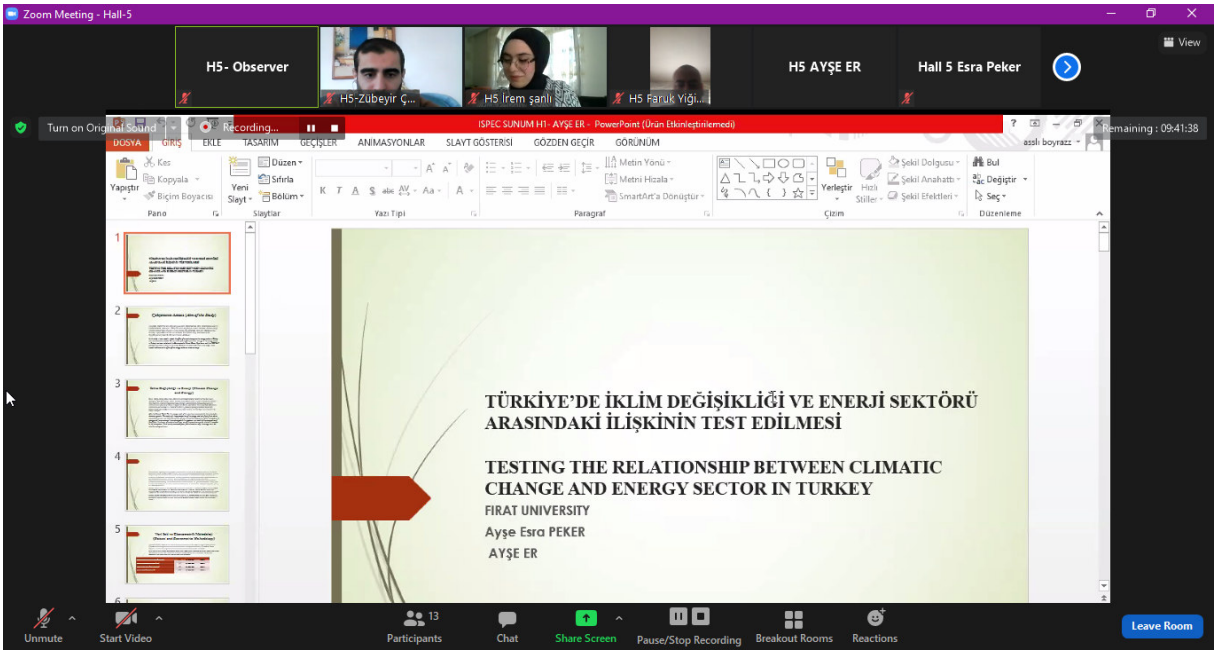

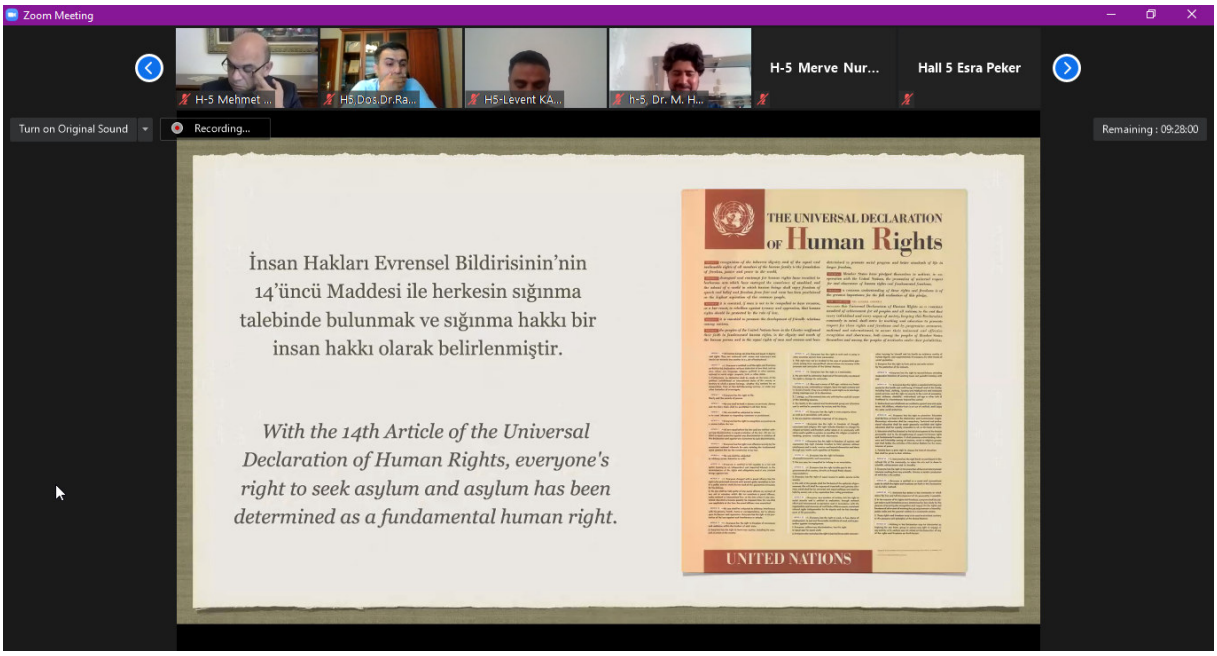
Zoom Meeting
H-5 Merve Nur...
Hall 5 Esra Peker
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:28:00
İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin'nin 14'üncü Maddesi ile herkesin sığınma talebinde bulunmak ve sığınma hakkı bir insan hakkı olarak belirlenmiştir.
With the 14th Article of the Universal Declaration of Human Rights, everyone's right to seek asylum and asylum has been determined as a fundamental human right.
THE UNIVERSAL DECLARATION of Human Rights
UNITED NATIONS

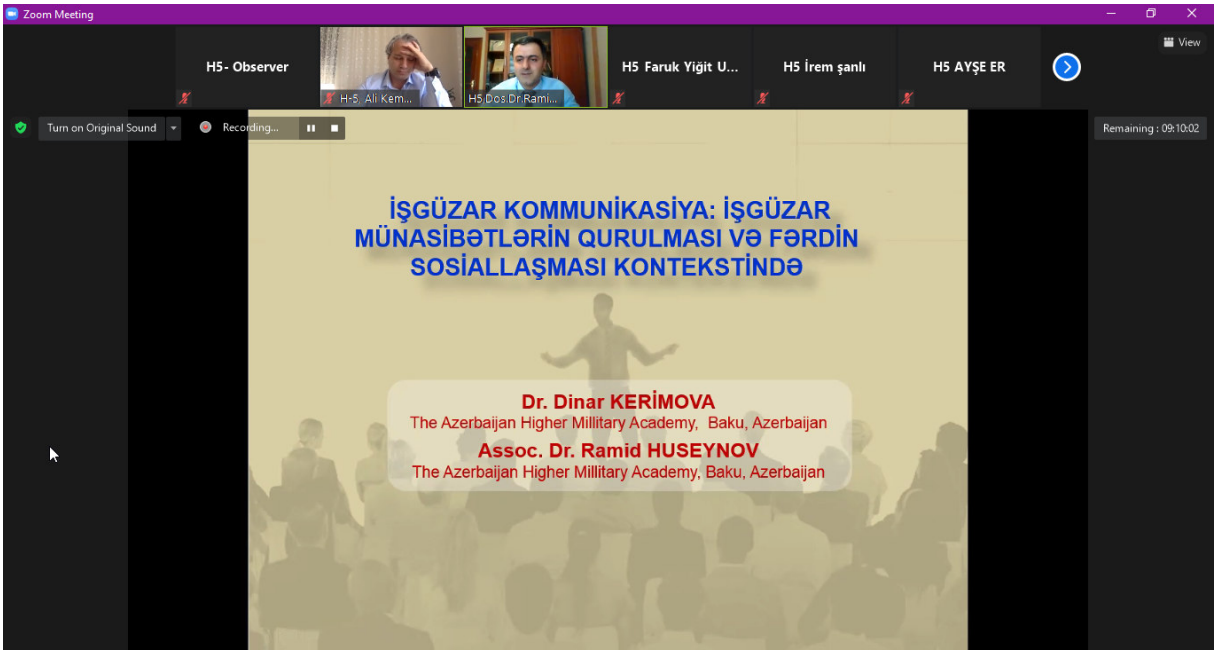
Zoom Meeting
H5- Observer
H5 Faruk Yiğit U...
H5 İrem şanlı
H5 AYŞE ER
View
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:10:02
İŞGÜZAR KOMMUNİKASİYA: İŞGÜZAR MÜNASİBƏTLƏRİN QURULMASI VƏ FƏRDİN SOSİALLAŞMASI KONTEKSTİNDƏ
Dr. Dinar KERİMOVA
The Azerbaijan Higher Millitary Academy, Baku, Azerbaijan
Assoc. Dr. Ramid HUSEYNOV
The Azerbaijan Higher Millitary Academy. Baku, Azerbaijan

Zoom Meeting - Hall-5
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 07:22:57
View
H-5 Mehmet GÜNLÜK
H5- Observer
h-5, Dr. M. Hasan Uncular
Hall-5, Murat ÖZCAN
HALL-5, SONGÜL DEMİREL
H5-Levent KAYA
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

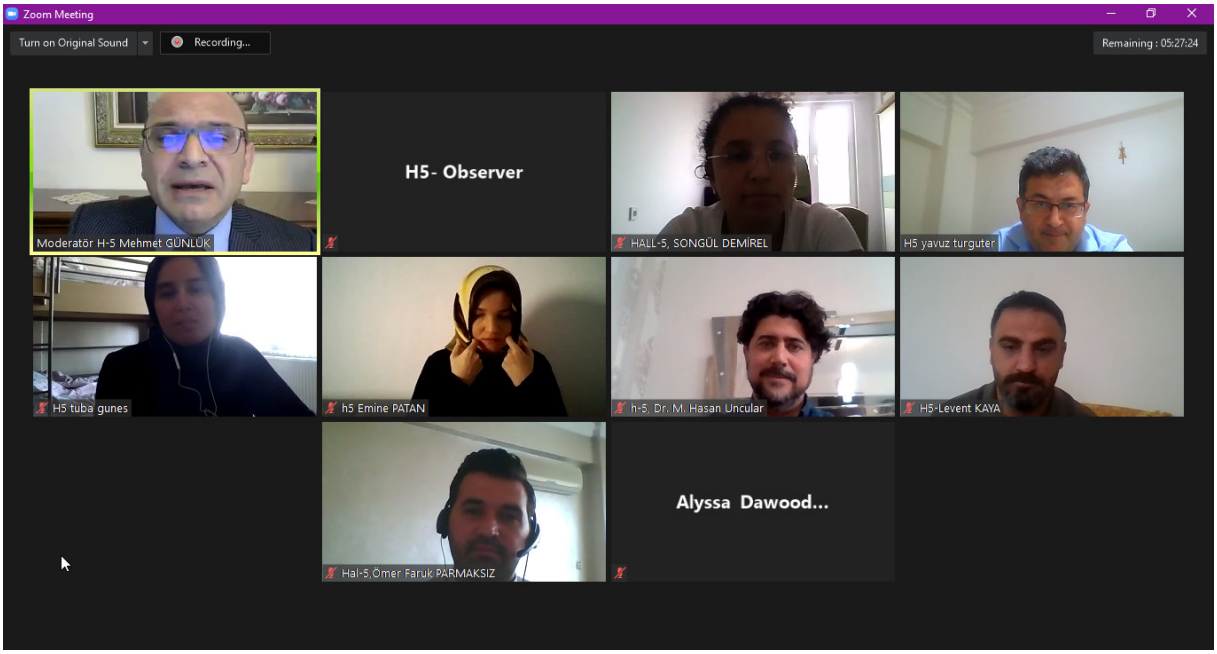
Zoom Meeting
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 05:27:24
Moderatör H-5 Mehmet GÜNLÜK
H5- Observer
HALL-5, SONGÜL DEMİREL
H5 yavuz turgutler
H5 tuba gunes
h5 Emine PATAN
h-5, Dr. M. Hasan Uncular
H5-Levent KAYA
Hal-5,Ömer Faruk PARMAKSIZ
Alyssa Dawood...

Zoom Meeting - Hall-5
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:53:17
View
H5- Observer
H5_Emine PATAN
H5-Mehmet Hanifi AKYUZ
H5, Selami Kaan Demir
H5-Hümeysa Çelik
h-5, Emrah Köseoğlu
H3 H. Arif DOĞANÜLKÜ
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

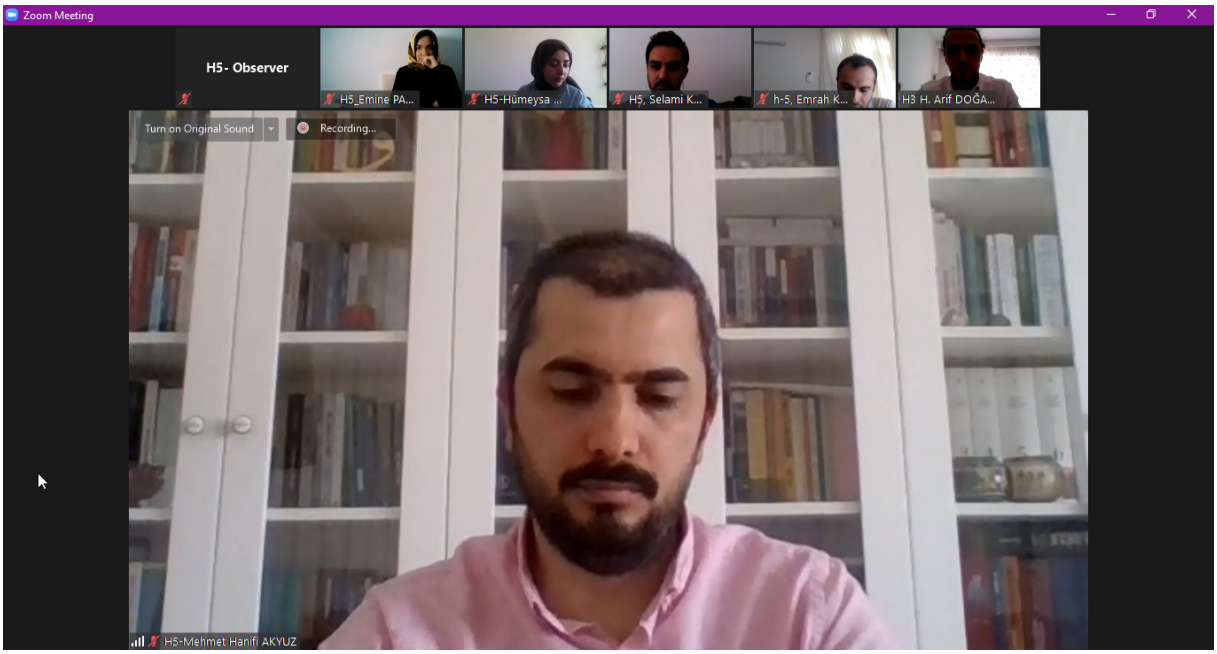
Zoom Meeting
H5- Observer
H5_Emine PA...
H5-Hümeysa ...
H5, Selami K...
h-5, Emrah K...
H3 H. Arif DOĞA...
Turn on Original Sound
Recording...
H5-Mehmet Hanifi AKYUZ

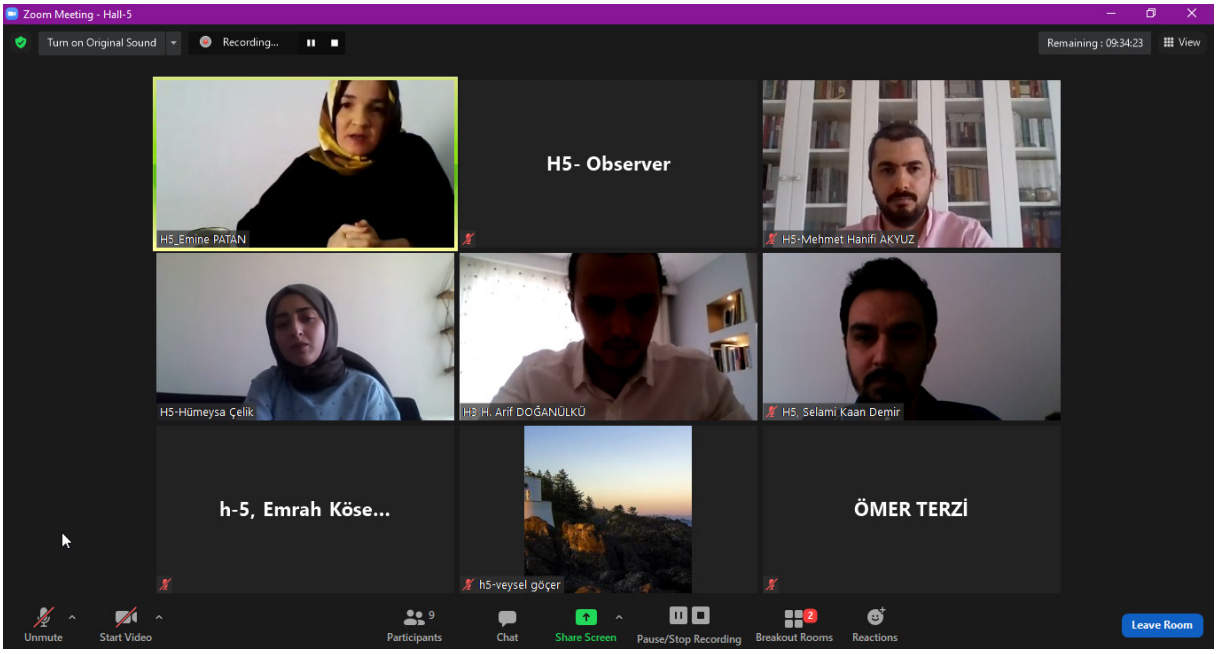
Zoom Meeting - Hall-5
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:34:23
View
H5_Emine PATAN
H5- Observer
H5-Mehmet Hanifi AKYUZ
H5-Hümeysa Çelik
H3 H. Arif DOĞANÜLKÜ
H5, Selami Kaan Demir
h-5, Emrah Köse...
h5-veysel göçer
ÖMER TERZİ
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

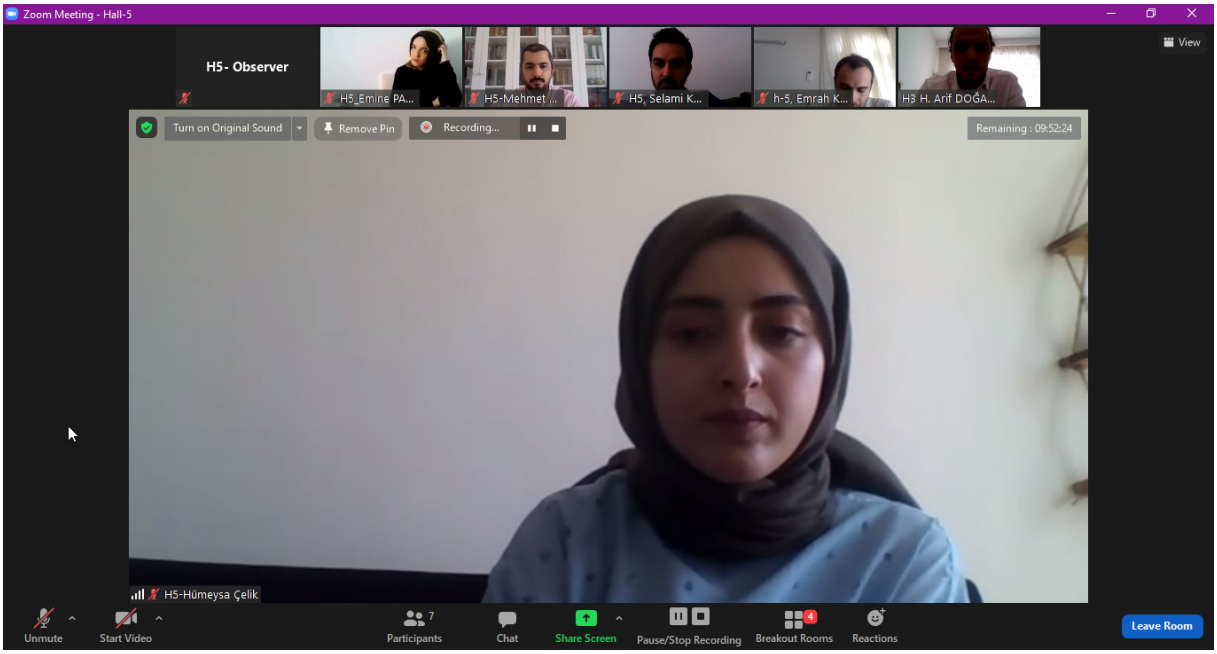
Zoom Meeting - Hall-5
H5- Observer
H5_Emine PA...
H5-Mehmet ...
H5, Selami K...
h-5, Emrah K...
H3 H. Arif DOĞA...
View
Turn on Original Sound
Remove Pin
Recording...
Remaining : 09:52:24
H5-Hümeysa Çelik
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

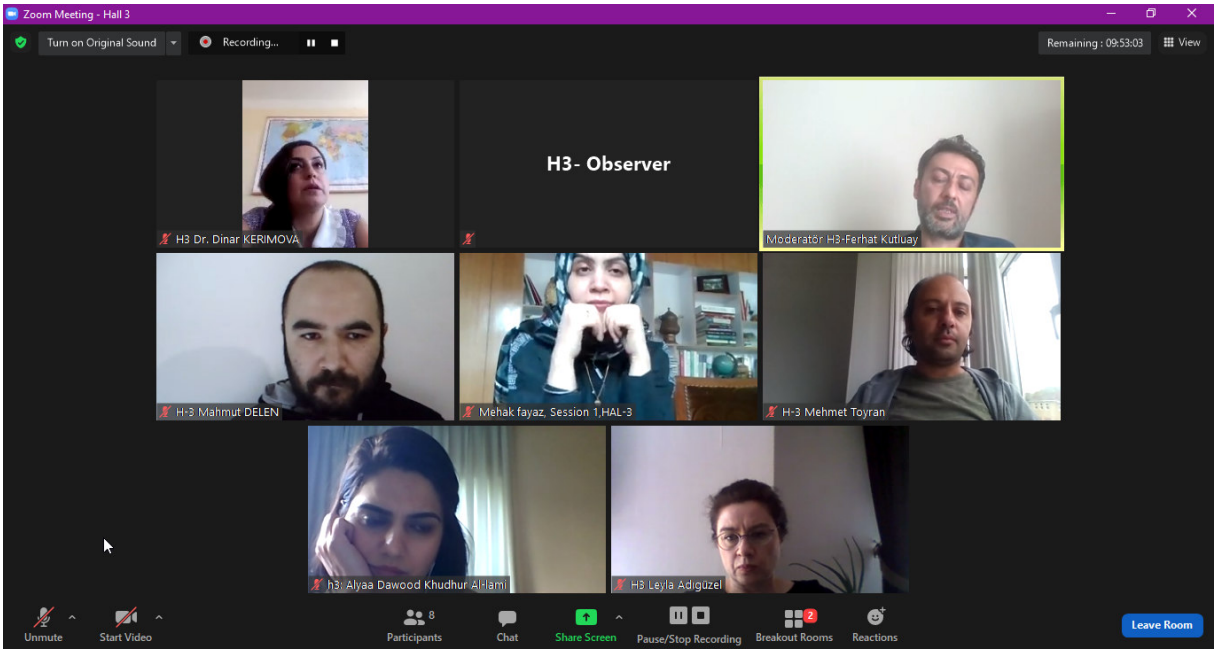
Zoom Meeting - Hall 3
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:53:03
View
H3 Dr. Dinar KERIMOVA
H3- Observer
Moderatör H3-Ferhat Kutluay
H-3 Mahmut DELEN
Mehak fayaz, Session 1,HAL-3
H-3 Mehmet Toyran
h3; Alyaa Dawood Khudhur Alhami
H3 Leyla Adigüzel
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

Zoom Meeting - Hall 3
Moderatör H3-F...
H-3 Mahmut ...
Mehak fayaz,...
h3; Alyaa Dawo...
H3 Dr. Dinar ...
H-3 Mehmet ...
View
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:43:39
Academization of Shakespeare
هاملت
أمير الدنمرك
وليم شكسبير
المأسي الكبري
Figure 3.1 The book cover of *The Tragical History of Hamlet, Prince of Denmark* translated by Muhammad Enani. (2004)
Figure 3.2 The book cover of *Antoni and Cleopatra* and *Love's Labour's Lost* translated by Liwis 'Awad. (1964)
Figure 3.3 The book cover of *The major Tragedies of William Shakespeare* translated by Jabra Ibrahim Jabra. Consists of *Hamlet*, *Othello*, *king Lear* and *Macbeth* (2000)

Zoom Meeting - Hall 3
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:39:00
View
H3- Observer
H-3, Ömer DÜZENLİ
H-3Cemre ÖZTÜRK
H-3, HASSAN I. IMAM
Moderator H3-serkan gökalp
H-3, Demet ERKUZU
H3 Serkan Gökal...
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

Zoom Meeting - Hall 3
Moderator H...
H3- Observer
H-3, Ömer D...
H-3Cemre ÖZTÜ...
H-3, HASSAN...
H-3, Demet E...
View
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:35:40
◦ Türkiye'de 1990-2019 arasında beklenen yaşam süresi 13,2 yıl, ortalama öğrenim süresi 3,1 yıl ve beklenen öğrenim süresi 7,5 yıl arttı. Ülkede kişi başına brüt milli gelir aynı dönemde yaklaşık yüzde 122,1 yükseldi (UNDP, 2019).
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

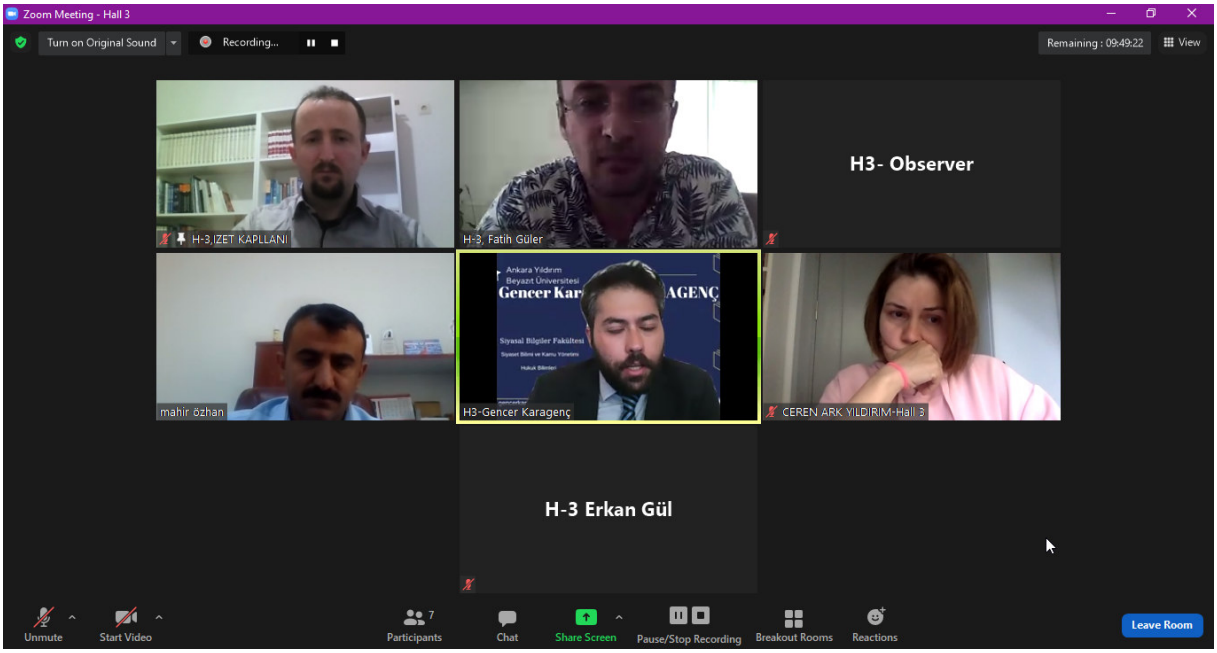
Zoom Meeting - Hall 3
Turn on Original Sound
Recording...
Remaining : 09:49:22
View
H-3,İZET KAPLLANI
H-3, Fatih Güler
H3- Observer
mahir özhan
H3-Gencer Karagenç
CEREN ARK YILDIRIM-Hall 3
H-3 Erkan Gül
Unmute
Start Video
7
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

Recording...
Remaining : 09:01:30
View
H4-Pınar SÜT GÜNGÖR
H4 Raşit Arsoy
Begüm Aylin ÖNDER
hall 4 Emine PATAN
Ömer TERZİ
Ayşe ÇALIK ROSS
Unmute
Start Video
8
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

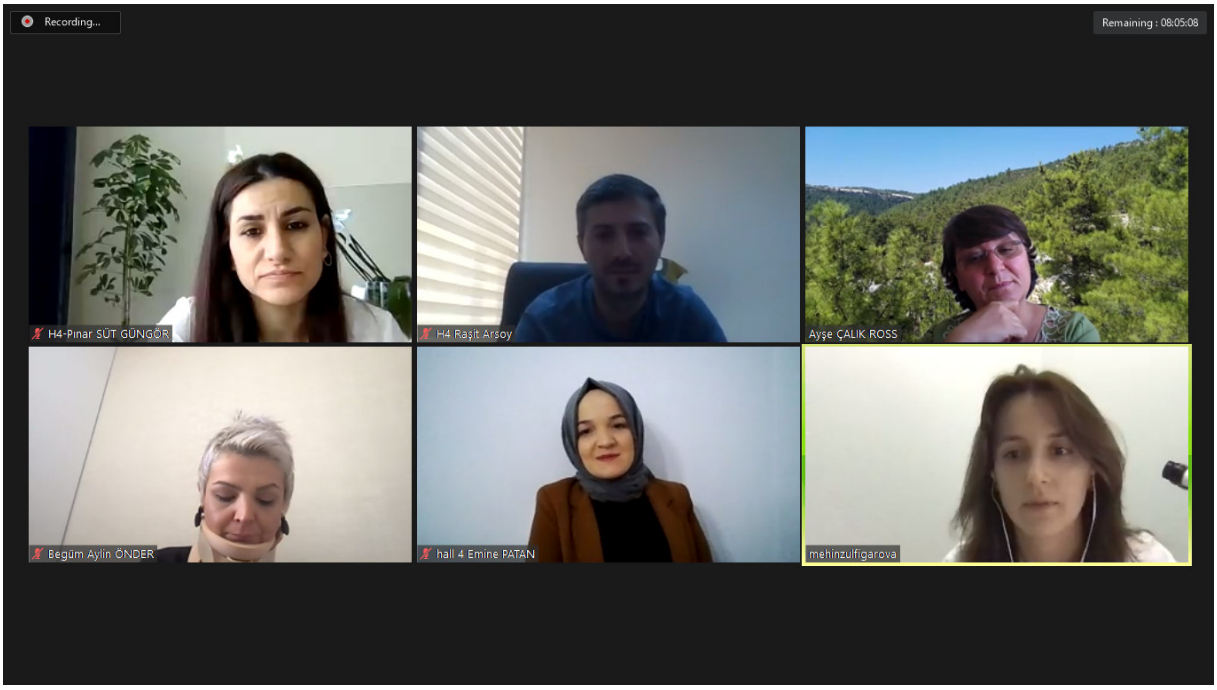
Recording...
Remaining : 08:05:08
H4-Pınar SÜT GÜNGÖR
H4 Raşit Arsoy
Ayşe ÇALIK ROSS
Begüm Aylin ÖNDER
hall 4 Emine PATAN
mehinzulfigarova

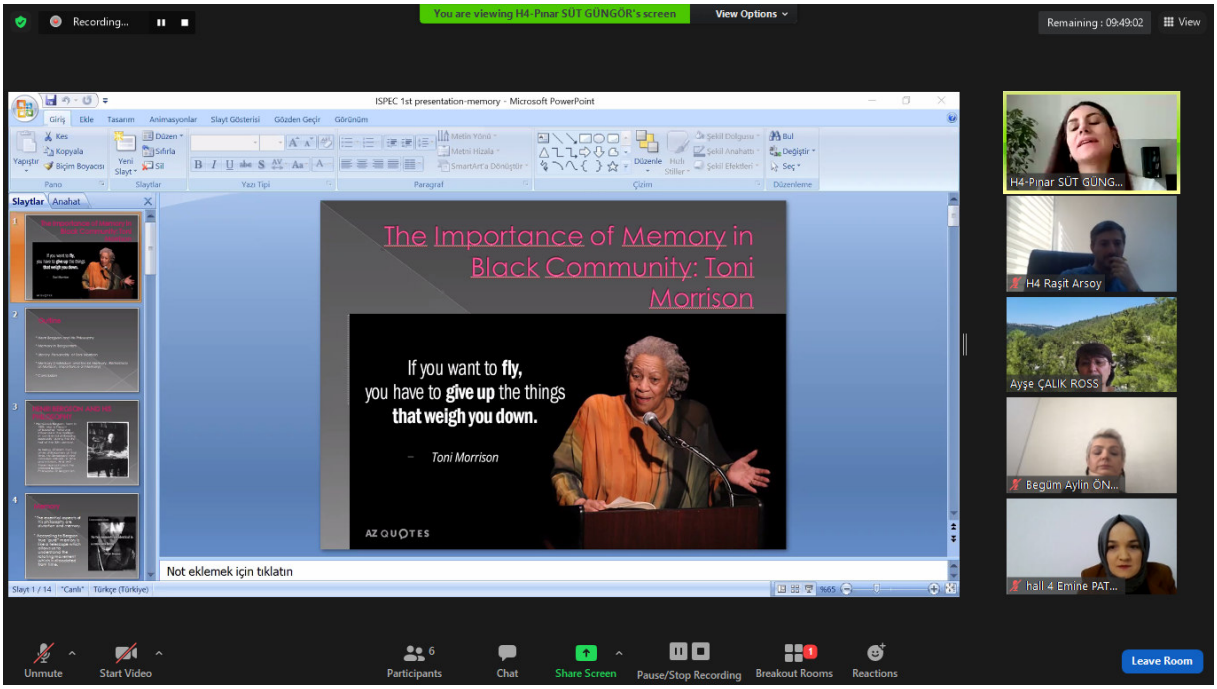
Recording...
You are viewing H4-Pınar SÜT GÜNGÖR's screen
View Options
Remaining : 09:49:02
View
ISPEC 1st presentation-memory - Microsoft PowerPoint
The Importance of Memory in Black Community: Toni Morrison
If you want to fly, you have to give up the things that weigh you down.
Toni Morrison
AZ QUOTES
Not eklemek için tıklatın
H4-Pınar SÜT GÜNG...
H4 Raşit Arsoy
Ayşe ÇALIK ROSS
Begüm Aylin ÖN...
hall 4 Emine PAT...
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

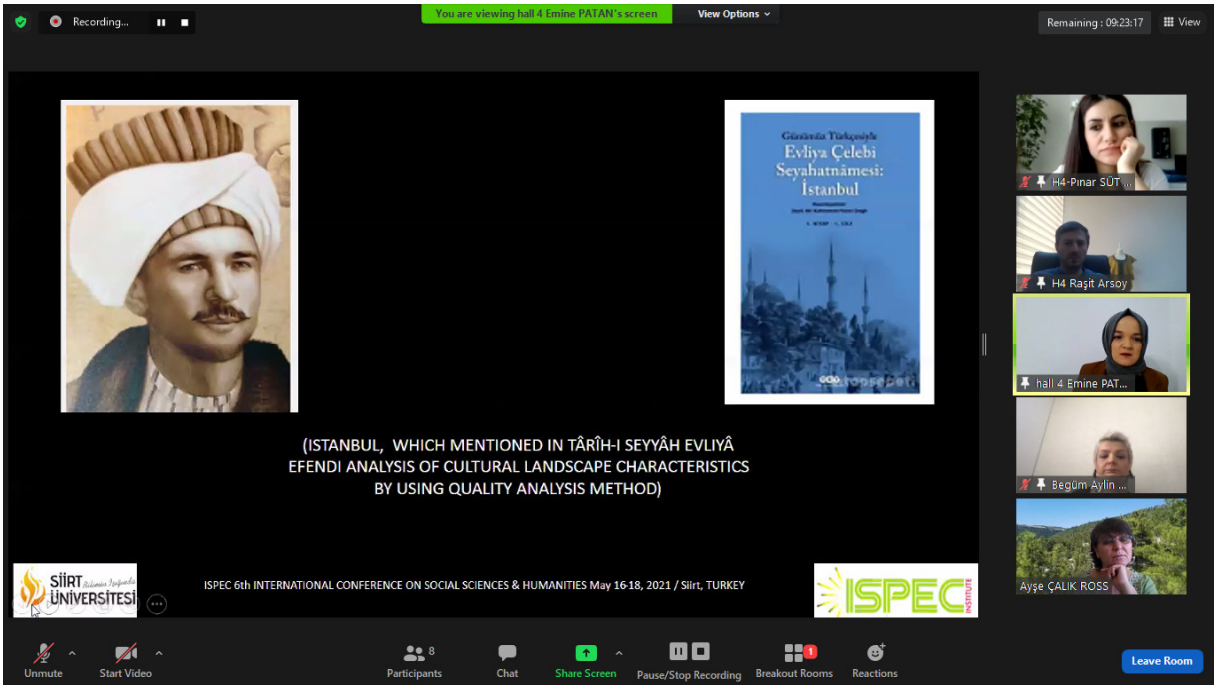
Recording...
You are viewing hall 4 Emine PATAN's screen
View Options
Remaining : 09:23:17
View
Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul
(ISTANBUL, WHICH MENTIONED IN TÂRÎH-I SEYYÂH EVLIYÂ EFENDI ANALYSIS OF CULTURAL LANDSCAPE CHARACTERISTICS BY USING QUALITY ANALYSIS METHOD)
ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES May 16-18, 2021 / Siirt, TURKEY
H4-Pınar SÜT ...
H4 Raşit Arsoy
hall 4 Emine PAT...
Begüm Aylin ...
Ayşe ÇALIK ROSS
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

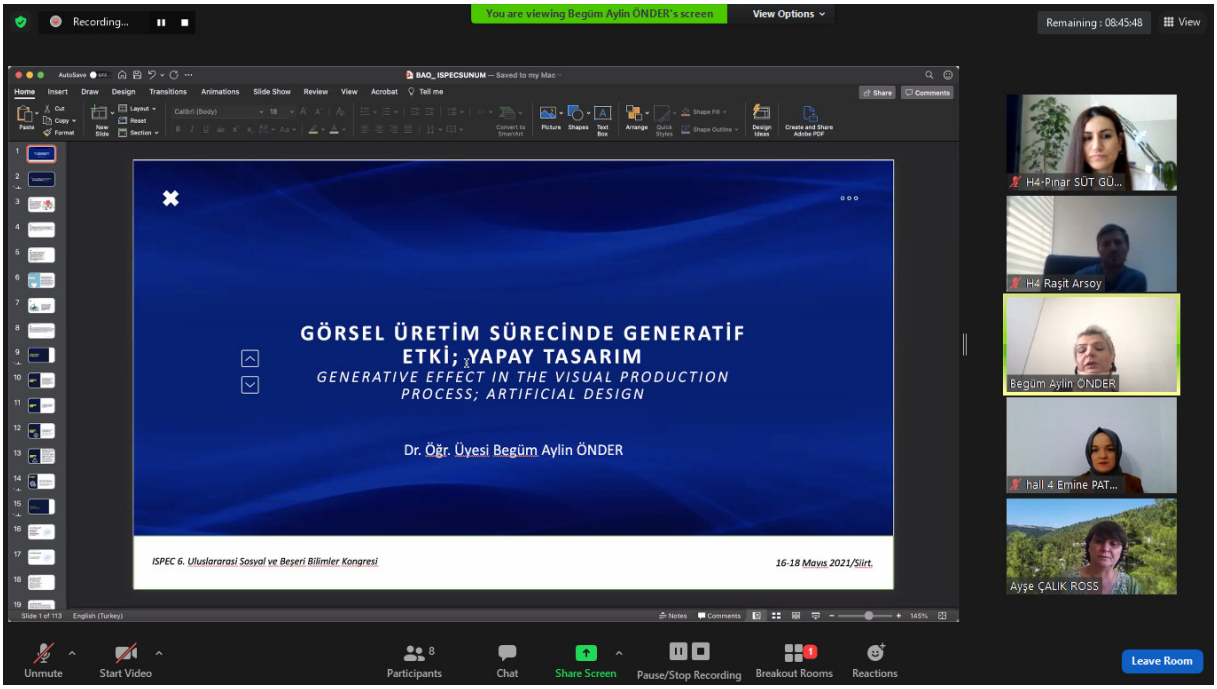
Recording...
You are viewing Begüm Aylin ÖNDER's screen
View Options
Remaining : 08:45:48
View
GÖRSEL ÜRETİM SÜRECİNDE GENERATİF ETKİ; YAPAY TASARIM
GENERATIVE EFFECT IN THE VISUAL PRODUCTION PROCESS; ARTIFICIAL DESIGN
Dr. Öğr. Üyesi Begüm Aylin ÖNDER
ISPEC 6. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi
16-18 Mayıs 2021/Siirt.
H4-Pınar SÜT GÜ...
H4 Raşit Arsoy
Begüm Aylin ÖNDER
hall 4 Emine PAT...
Ayşe ÇALIK ROSS
Unmute
Start Video
Participants
Chat
Share Screen
Pause/Stop Recording
Breakout Rooms
Reactions
Leave Room

CONTENTS

AUTHORS	PRESENTATION TITLE	NO
Zübeyir ÇELİK & Aypar USLU	THE EFFECT OF VLOG CONTENTS ON THE ONLINE PURCHASE INTENTION AND A RESEARCH	**1-18**
Ayşe Esra PEKER & İrem Şanlı	DEPREM ve GÖÇ İLİŞKİSİ: 24 OCAK 2020 ELAZIĞ DEPREM ÖRNEĞİ	**19-20**
Ayşe Esra PEKER & Ayşe ER	TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ SEKTÖRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR UYGULAMA	**21-22**
Ali Kemal NURDOĞAN	COĞRAFİ KISITLAMA UYGULAMASININ ÇALIŞMA HAYATINA VE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNE ETKİSİ	**23-33**
Dinar KERIMOVA & Ramid HUSEYNOV	İŞ İLETİŞİMİ: İŞ İLİŞKİLERİ OLUŞTURMA VE BİREYİN SOSYALLEŞMESİ BAĞLAMINDA	**34-35**
Dinar KERIMOVA	KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA ULUSAL VE RUHSAL DEĞERLERİN KORUNMASI	**36-37**
Songül DEMİREL DEĞİRMENCİ	ESNEK İSTİHDAMIN İNSAN PSİKOLOJİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	**38-39**
Muhittin Hasan UNCULAR & Levent KAYA	HAVACILIKTA YAŞANAN BİR KRİZİN KADIN HAVACILAR TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: ATATÜRK HAVALİMANI SALDIRISI ÖRNEĞİ	**40-41**

Muhittin Hasan UNCULAR & Levent KAYA	ÜNİVERSİTELERİN HAVACILIK BÖLÜMLERİNDE İNSAN KAYNAĞI YETİŞTİRME ÜZERİNE SEKTÖREL BİR DEĞERLENDİRME: THY AKADEMİ ÖRNEĞİ	**42-43**
Tuba GÜNEŞ	ILISU BARAJ GÖLÜ'NÜN HASANKEYF MERKEZ İLÇE HALKININ TATMİNİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	**44-45**
Ömer Faruk PARMAKSIZ & Mehmet MİMAN	KARGO TAŞIMACILIĞINDA HİZMET KALİTESİNE YÖNELİK BİR LİTERATÜR TARAMASI	**46-57**
Murat ÖZCAN & Mehmet GÜNLÜK	BORSA İSTANBUL İMALAT SEKTÖRÜNDEKİ KİLİT DENETİM KONULARININ BELİRLENMESİ: GIDA, İÇECEK VE TÜTÜN ALT SEKTÖRÜNDE BİR İNCELEME	**58-60**
Yavuz TURGUTER & Hakan KAYA	HARBERGER-LAURSEN-METZLER ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	**61-63**
Hümeysa ÇELİK & Gökçe KILIÇOĞLU	SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARININ METAFORLAR ARACILIĞIYLA İNCELENMESİ	**64-65**
Selami Kaan DEMİR & Veda YAR YILDIRIM	İLKOKUL 1. ve 2. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÖDEVE DAİR METAFORİK ALGILARI	**66-83**
Mehmet Hanifi AKYÜZ	ÇİZGİ FİLMLERİN BARINDIRDIĞI PROBLEMLİ DAVRANIŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: RAFADAN TAYFA ÖRNEĞİ	**84-92**

Necati ÇOBANOĞLU & Veysel GÖÇER & Emrah KÖSEOĞLU	İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN OKUL MÜDÜRLERİNİN LİDERLİK STİLLERİ İLE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARARLARA KATILIM ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ	**93-94**
Necati ÇOBANOĞLU & Veysel GÖÇER & Emrah KÖSEOĞLU	ÖĞRETMENLER ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE OKUL MÜDÜRLERİNİN TOKSİK LİDERLİK DAVRANIŞLARINI NE ŞEKİLDE ALGILAMAKTADIR?	**95-96**
Hacı Arif DOĞANÜLKÜ	TEMEL BENLİK DEĞERLENDİRMELERİNİN BİR YORDAYICISI OLARAK KARİYER PİŞMANLIĞI	**97-102**
Hacı Arif DOĞANÜLKÜ	ÖĞRETMENLERİN PROAKTİF DAVRANIŞLARININ TÜKENMİŞLİKLERİNE ETKİSİ	**103-109**
Alyaa dawood al-lami	THE IMAGE AND REPRESENTATION OF WILLIAM SHAKESPEARE'S WORKS IN THE ARAB WORLD: A PARATEXTUAL ANALYSIS	**110**
Mehmet TOYRAN & Mahmut DELEN	ÇOCUKLARA KARAGÖZ OYUNU İLE ATASÖZÜ ÖĞRETİMİ	**111-112**
Mehmet TOYRAN & Mahmut DELEN	TOKAT TÜRKÜLERİNDEKİ DEYİMLERİN YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI	**113-114**
Nurlana İMANOVA	AZERBAYCAN DİLBİLİMİNDE NOSTRATİK TEORİNİN UYGLANMASI	**115-121**

Ferhat KUTLUAY	OTORİTE VE İDEALİZM ÜZERİNE BİR ANALİZ	**122-123**
Mahmut AKAR	THE SELF-SEARCH OF LOST HEROES: A PSYCHOANALYTIC ANALYSING ON TONI MORRISON'S SONG OF SOLOMON AND THE NARRATIVES OF THOMAS WOLFE	**124-133**
Leyla ADIGÜZEL & Mehtap DEMİRTÜRK	JOHN OSBORNE'UN THE ENTERTAINER ADLI OYUNUNDA BÜYÜK EMPERYAL DEVLET İNGİLTERE'NİN ÇÖKÜŞÜ	**134-135**
Mehak Fayaz & Rafraf Shakil	IMPAIRMENT OF MUSLIM WOMEN BY MISCONSTRUCTION OF RELIGIOUS ELOQUENCES: A REFLECTION OF ISLAMIC FEMINISM IN NAWAL EL SAADAWI'S' WOMEN AT POINT ZERO' AND TAHMINA DURRANI'S 'MY FEUDAL LORD'	**136**
Emine PATAN	TÂRÎH-I SEYYÂH EVLIYÂ EFENDI ESERİNDE İSTANBUL'UN KÜLTÜREL PEYZAJ ÖZELLİKLERİNİN NİTEL ANALİZ YÖNTEMİ İLE İRDELENMESİ	**137-138**
Pınar SÜT GÜNGÖR	THE IMPORTANCE OF MEMORY IN BLACK COMMUNITY: FORGETTING OR REMEMBERING TO SURVIVE?	**139-155**
Pınar SÜT GÜNGÖR	EPIDEMIC IMAGES IN MARGARET ATWOOD'S THE YEAR OF THE FLOOD	**156-157**

Begüm Aylin ÖNDER	GÖRSEL ÜRETİM SÜRECİNDE GENERATİF ETKİ; YAPAY TASARIM	**158-190**
Mehin ZÜLFİGAROVA & Ayşe ÇALIK ROSS	TÜRKİYE'DE YAPILAN KAZILARDAKİ ARKEOGENETİK ÇALIŞMALAR	**191-197**
Raşit ARSOY	GÜNÜMÜZ MODASINDA EKLEKTİK KOSTÜM EĞİLİMLERİ	**198-204**
Ömer TERZİ & Mehmet NUHOĞLU	İRAN SİNEMASININ TARİHSEL VE SOSYO-POLİTİK GELİŞİMİ VE BU BAĞLAMDA MECİD MECİDİ SİNEMASINA ETKİLERİ	**205-206**
Imam HASSAN	PREDISPOSING FACTORS AND EFFECTS OF DRUG ABUSE AMONG STUDENTS OF SOME SELECTED SECONDARY SCHOOLS OF THE NORTH-CENTRAL ZONE, NIGERIA	**207-220**
Emre GÖKTÜRK & Cemre ÖZTÜRK	SOSYAL HİZMETTE EĞİTİMİN ÖNEMİ: İNSANİ GELİŞİM ENDEKSİ TÜRKİYE EĞİTİM VERİLERİ İLE BİR DEĞERLENDİRME	**221-234**
Serkan GÖKALP	ANAOKULU MÜDÜRLERİNİN KÜLTÜREL LİDERLİK ROLLERİNİ YERİNE GETİRME DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	**235-236**
Ahmet ÇOBAN & Demet ERKUZU	RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI İLE GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI	**237-255**
Ahmet ÇOBAN & Demet ERKUZU	RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	**256-276**

Ömer DÜZENLİ & Mehmet KARA	ÇEVRİMİÇİ ÖĞRENME HAZIRBULUNUŞLUĞUNDA EBEVEYN DESTEĞİNİN ROLÜNÜN İNCELENMESİ	**277-279**
Fatih GÜLER	İL SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN ATANMASINI ÖNGÖREN TASLAK ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	**280-285**
Izet Kapllani	GÖÇ SEBEPLERİ VE SONUÇLARI: ARNAVUT GÖÇMENLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (1945'TEN GÜNÜMÜZE)	**286-287**
Mahir ÖZHAN	GENÇLERİN OY VERME TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	**288-302**
Mahir ÖZHAN	SEÇİM VE SEÇİM SİSTEMLERİ	**303-310**
Ceren ARK YILDIRIM	İNSANİ YARDIM: ULUSÖTESİ AKTÖRLER VE DEVLET ARASINDA GELİŞEN DENGE	**311-312**
Gencer Karabekir KARAGENÇ	PANDEMİ DÖNEMİNCE İSTİMVAL UYGULAMALARI	**313-314**
Gencer Karabekir KARAGENÇ	SAĞLIK KAMU HİZMETLERİNDE AĞIR KUSUR KAVRAMI	**315-322**

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE EFFECT OF VLOG CONTENTS ON THE ONLINE PURCHASE INTENTION AND A RESEARCH[1]

Res. Assist. Dr. Zübeyir ÇELİK
Van Yüzüncü Yıl University, Erciş Faculty of Management, Department of Business Administration
ORCID: 0000-0003-1692-9378

Prof. Dr. Aypar USLU
Marmara University, Faculty of Business Administration, Department of Business Administration
ORCID: 0000-0002-6994-9367

ABSTRACT
Vlogs are tools commonly used by consumers to disseminate, search, and collect information about a product and brand. It is possible to collect information about a brand or product by watching vlog-themed content shared by brands or real persons on their private websites, social media accounts or YouTube. The aim of this study is to examine the effect of watching vlog-themed content on online purchasing intention in the online information search process of consumers within the framework of Technology Acceptance Model, Flow Theory and Theory of Reasoned Action. The research model of this study was developed with variables of watching vlog-themed content, perceived ease of use, perceived usefulness, flow experience dimensions (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention and control sense), attitude towards vlog use and online purchase intention.
A vlog content viewing scenario has been developed for product information. Within the framework of this scenario, data were collected from vlog content users with the online survey method. Data were entered into the SPSS package program for 332 online questionnaires. SPSS 25 package program was used for frequency, factor, reliability and regression analysis.
According to this study results, watching vlog-themed content has a positive and significant effect on flow experience dimensions (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention and control sense); perceived ease of use has a positive and significant effect on watching vlog-themed content, perceived usefulness, and flow experience dimensions (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention and control sense); perceived usefulness has a positive and significant effect on flow experience dimensions (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention and control sense) and attitude towards vlog use; flow experience dimensions (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention and control sense) have a positive and significant effect on perceived usefulness, and attitude towards vlog use. In addition, the attitude towards vlog use has a positive and significant effect on online purchase intention.

[1] This study was carried out in Marmara University, Institute of Social Sciences, Department of Business Administration and Marketing, under the supervision of Prof. Dr. Aypar USLU. Derived from the doctoral dissertation prepared by Zübeyir ÇELİK.

The research successfully explains the relationship between flow experience dimensions, consumer-vlog use interaction, and purchase intention.
Keywords: Vlogs, Technology Acceptance Model, Flow Theory, Theory of Reasoned Action, Online Purchase Intention

VLOG İÇERİKLERİNİN ONLİNE SATIN ALMA NİYETİNE ETKİSİ VE BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Vlog'lar, tüketiciler tarafından ürün ve marka hakkında bilgi yaymak, aramak ve toplamak için yaygın olarak kullanılan araçlardır. Markaların veya gerçek kişilerin özel web sitelerinde, sosyal medya hesaplarında veya YouTube'da paylaştıkları vlog içerikleri izleyerek marka veya ürün hakkında bilgi toplamak mümkündür. Çalışmanın amacı, tüketicilerin online bilgi arama sürecinde, vlog temalı içerik izlemenin online satın alma niyetine etkisini Teknoloji Kabul Modeli, Akış Teorisi ve Gerekçeli Eylem Teorisi çerçevesinde incelemektir. Bu çalışmanın araştırma modeli, vlog temalı içerik izleme, algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda, akış deneyimi boyutları (içsel ilgi, merak, ototelik deneyimi, zamanın dönüşümü, dikkatin yoğunlaşması ve kontrol duygusu), vlog kullanımına yönelik tutum ve online satın alma niyeti değişkenleri açısından geliştirilmiştir.

Ürün bilgisi için bir vlog içerik görüntüleme senaryosu geliştirilmiştir. Bu senaryo çerçevesinde online anket yöntemi ile vlog içerik kullanıcılarından veriler toplanmıştır. 332 online anket için SPSS paket programına veri girişi yapılmıştır. Frekans, faktör, güvenilirlik ve regresyon analizi için SPSS 25 paket programı kullanılmıştır.

Bu çalışma sonuçlarına göre, vlog temalı içerik izlemenin, akış deneyimi boyutları (içsel ilgi, merak, ototelik deneyimi, zamanın dönüşümü, dikkatin yoğunlaşması ve kontrol duygusu) üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisi vardır; algılanan kullanım kolaylığının, vlog temalı içerik izleme, algılanan fayda ve akış deneyimi boyutları (içsel ilgi, merak, ototelik deneyimi, zamanın dönüşümü, dikkatin yoğunlaşması ve kontrol duygusu) üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisi vardır; algılanan faydanın, akış deneyimi boyutları (içsel ilgi, merak, ototelik deneyimi, zamanın dönüşümü, dikkatin yoğunlaşması ve kontrol duygusu) ve vlog kullanımına yönelik tutum üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisi vardır; akış deneyimi boyutlarının (içsel ilgi, merak, ototelik deneyimi, zamanın dönüşümü, dikkatin yoğunlaşması ve kontrol duygusu), algılanan fayda ve vlog kullanımına yönelik tutum üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisi vardır. Ayrıca vlog kullanımına yönelik tutum, online satın alma niyeti üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Araştırma akış deneyimi boyutları, tüketici-vlog kullanım etkileşimi ve satın alma niyeti arasındaki ilişkiyi başarılı şekilde açıklamaktadır.
Anahtar Kelimeler: Vlog'lar, Teknoloji Kabul Modeli, Akış Teorisi, Gerekçeli Eylem Teorisi, Online Satın Alma Niyeti

1. INTRODUCTION

It is possible to gather information about a product or brand by watching the vlog (or video-blog) content posted on the private websites, social media accounts or YouTube channels of real persons and brands. Especially when corporate reports of vlogs are reviewed, it can be seen that vlog content posts are produced by many corporate brands and that this contents is shared with consumers.

These corporate brands have thousands or even millions of followers who follow vlog-themed content posts. Accordingly, a vlog is an important tool for generating information, sourcing information, sharing information and obtaining information.

While the consumer is watching vlog-themed content in the online information search process, a flow situation may occur. This flow situation means that their vlog-themed contents is enjoyable, interesting, entertaining and exciting for the consumer. Therefore, investigating the flow situation can provide important insight into online consumer behavior (purchase intention, attitude towards vlog use). In online consumer research, it is important to identify the possible effects of two structures as extrinsic motivation sources, perceived ease of use and perceived usefulness, on an intrinsic motivational source flow experience structure and online purchasing intention. Since this definition can provide a useful insight into the flow situation that may occur during the use of the vlog information collection tool and the use of the vlog information collection tool in the online information search process.

In light of the above, the aime of this study is to examine the effect of watching vlog-themed content on online purchase intention in the online information search process of consumers within the framework of the Technology Acceptance Model, Flow Theory and Theory of Reasoned Action.

2. RESEARCH BACKGROUND

Under this main heading, theoretical explanations are made about the subheadings of the vlog as a Tool for Information, Technology Acceptance Model, Flow Theory and Theory of Reasoned Action. Moreover, related research hypotheses are listed under each subheading.

2.1. The Vlog as a Tool for Information

"Vlogging" technology was introduced for the first time before 2005 (Parker and Pfeiffer, 2005). With the acquisition of YouTube by Google in 2006, there has been a huge interest in vlogging around the world (Gao et al., 2010). A vlog is a powerful online information gathering tool among new media types in computer mediated communication (Gao et al., 2010; Parker and Pfeiffer, 2005). It is possible to collect information about a company's products, brands or services by watching vlog-themed content (Hill et al., 2017).

Sponsored content in a vlog is video-blog content with a new style of ad placement that has an effect on consumer purchasing behavior (De Jans et al., 2019). A vlog with this new style of ad placement consists of digital content features. This digitally featured content has a positive and significant impact on flow experience (Hsu et al., 2012; Kim et al., 2010). In this context, the following hypotheses have been developed.

H_1: Watching vlog-themed content has significant and positive effects on the dimensions of flow experience:

H_{1a}: Watching vlog-themed content has significant and positive effect on intrinsic interest.

H_{1b}: Watching vlog-themed content has a significant and positive effect on curiosity.

H_{1c}: Watching vlog-themed content has significant and positive effect on autotelic experience.

H_{1d}: Watching vlog-themed content has a significant and positive effect on time distortion.

H_{1e}: Watching vlog-themed content has a significant and positive effect on focused attention.

H_{1f}: Watching vlog-themed content has a significant and positive effect on sense of control.

2.2. Technology Acceptance Model

The Technology Acceptance Model was first introduced in Davis' PhD Thesis in 1985. This model has been developed for new product development investments under a contract with IBM Canada Ltd. (Davis and Venkatesh, 1996). Although different versions of this model were presented by Davis (1985), perceived ease of use and perceived usefulness are the two basic structures of the Technology Acceptance Model (Davis, 1985; Davis, 1989). Perceived ease of use is about using a technological product effortlessly (Davis, 1989). Perceived usefulness relates to the usefulness of a technological product for any process (Davis, 1989).
Perceived ease of use has a significant effect on the use of computer systems (Davis, 1985). Moreover, perceived ease of use is a significant predictor of perceived usefulness (Davis, 1985; Hsu et al., 2012). On the other hand, perceived usefulness is a significant predictor of attitude towards the use of digital content (Tao, 2009). In addition, as can be seen in previous studies, perceived ease of use and perceived usefulness are the two main predictors of the flow experience (Chen at al., 2018; Hsu et al., 2012; Yang and Lee, 2018). In this context, the following hypotheses have been developed.

H_2: Perceived ease of use has significant and positive effect on watching vlog-themed content.
H_3: Perceived ease of use has a significant and positive effect on perceived usefulness.
H_4: Perceived ease of use has significant and positive effects on the dimensions of flow experience:
H_{4a}: Perceived ease of use has significant and positive effect on intrinsic interest.
H_{4b}: Perceived ease of use has a significant and positive effect on curiosity.
H_{4c}: Perceived ease of use has a significant and positive effect on autotelic experience.
H_{4d}: Perceived ease of use has a significant and positive effect on time distortion.
H_{4e}: Perceived ease of use has a significant and positive effect on focused attention.
H_{4f}: Perceived ease of use has a significant and positive effect on sense of control.
H_5: Perceived usefulness has significant and positive effects on the dimensions of flow experience:
H_{5a}: Perceived usefulness has significant and positive effect on intrinsic interest.
H_{5b}: Perceived usefulness has a significant and positive effect on curiosity.
H_{5c}: Perceived usefulness has significant and positive effect on autotelic experience.
H_{5d}: Perceived usefulness has a significant and positive effect on time distortion.
H_{5e}: Perceived usefulness has a significant and positive effect on focused attention.
H_{5f}: Perceived usefulness has a significant and positive effect on sense of control.
H_6: Perceived usefulness has significant and positive effect on attitude towards vlog use.

2.3. Flow Theory

Flow Theory has its origins in the science of psychology (Korzaan, 2003; Finneran and Zhang, 2003). The concepts of self-actualization, self-transcendence, and optimal performance are the basic building blocks of Flow Theory (Maslow, 1971).
Flow Theory was first developed in the 1970s by Csikszentmihalyi (1975). Csikszentmihalyi (1975) initially used the flow to describe the feelings / emotions of climbers, dancers in the midst of an optimum experience. Csikszentmihalyi (1975), based on his qualitative research, is the person who discovered a state of mind that he calls “flow experience” or “flow state” during his interviews with many people.

As a result, the phenomenon of flow was first researched, discovered, described and proposed by the psychologist Mihaly Csikszentmihalyi in the 1970s.

Flow Theory is particularly concerned with studying voluntary user behavior (Csikszentmihalyi, 1990). This theory was the subject of investigation on computer mediated environments for the first time in 1991 (Ghani et al., 1991). It is seen that this theory was first subject to marketing research in hyper media in computer mediated environments in 1996 (Hoffman and Novak, 1996). This theory has been the subject of online consumer research since the 2000s (Koufaris, 2002).

In this present study, flow experience is characterized by intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention, and sense of control. For this study, these dimensions, in which the flow experience is characterized, are defined as follows. First, intrinsic interest is the experienced satisfaction and familiarity with the presentation of online content. Curiosity is an intrinsic source of motivation that instills the desire to gather, learn and discover information at every stage of the presentation of online content. Generally, the autotelic experience, which is used in place of the term enjoyment for flow (Jackson and Marsh, 1996; Özkara, 2015), is the perception of online content as pleasurable on its own. However, flow experience itself is considered to be enjoyable, interesting, fun and exciting (Pelet et al., 2017). Time distortion means a situation where time cannot be tracked while watching online content. Focused attention is to forget and ignore the conditions and situations that cause dissatisfaction while watching online content. Finally, sense of control means that one feels in control while watching online content.

Flow experience is a significant predictor of perceived usefulness (Zhou, 2013; Zhou and Lu, 2011). At the same time, flow experience has a significant effect on the attitude towards the use of online content (Chen et al., 2018). In this context, the following hypotheses have been developed.

H_7: Flow experience dimensions have a significant and positive effect on perceived usefulness:

H_{7a}: Intrinsic interest has a significant and positive effect on perceived usefulness.

H_{7b}: Curiosity has a significant and positive effect on perceived usefulness.

H_{7c}: Autotelic experience has a significant and positive effect on perceived usefulness.

H_{7d}: Time distortion has a significant and positive effect on perceived usefulness.

H_{7e}: Focused attention has a significant and positive effect on perceived usefulness.

H_{7f}: Sense of control has a significant and positive effect on perceived usefulness.

H_8: Flow experience dimensions have significant and positive effect on attitude towards vlog use:

H_{8a}: Intrinsic interest has a significant and positive effect on attitude towards vlog use.

H_{8b}: Curiosity has a significant and positive effect on attitude towards vlog use.

H_{8c}: Autotelic experience has a significant and positive effect on attitude towards vlog use.

H_{8d}: Ttime distortion has a significant and positive effect on attitude towards vlog use.

H_{8e}: Focused attention has a significant and positive effect on attitude towards vlog use.

H_{8f}: Sense of control has a significant and positive effect on attitude towards vlog use.

2.4. Theory of Reasoned Action

Theory of Reasoned Action is a theory introduced by Fishbein and Ajzen in the mid-1970s. This theory includes subjective norm, attitude towards use, and behavioral intention structures (Fishbein and Ajzen, 1975).

In this present study, attitude towards vlog use is considered as a basic structure of this theory. According to this present study, the attitude towards vlog use is a behavioral response of consumers to the use of vlog content to gather information about the product / brand in the online information search process.

According to the Theory of Reasoned Action, attitude towards use is a significant predictor of behavioral intention (Fishbein and Ajzen, 1975). As can be seen in the applied studies, attitude towards the use of digital technologies has a significant effect on online purchasing intention. (Chen et al., 2018; Wu and Ke, 2015). In this context, the following hypothesis has been developed.

H_9: Attitude towards vlog use has significant and positive effect on online purchasing intention.

3. THE AIM AND IMPORTANCE OF THE RESEARCH

The aim of this study is to examine the effects of watching vlog-themed content on online purchasing intention within the frameworks of the Technology Acceptance Model (perceived usefulness and perceived ease of use), Flow Theory (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention, and sense of control) and the Theory of Reasoned Action (attitude). This research is an opportunity to explain this connection for the first time, thanks to an original research model designed by us. According to the results of the research, it is possible to explain the online purchase intention in terms of vlog content, technology use and flow state in the online information search process of the consumer. Based on the research results, it is possible to conduct other studies with different data or additional variables in the future, as well as to produce effective web content for vlog-based product information presentation and to develop online / interactive marketing strategies in the context of marketing components.

4. METHOD

Under this heading, explanations are given for the scope of the research, the limitations as well as the data collection tool, research scales and research model.

4.1. Research Scope, Limitations and Data Collection Tool

The target audience or macrocosm of this research is vlog-themed content viewers. In other words, the target audience for the study in terms of its scope are adult consumers, aged 18 and over who use vlog information tools to collect information about products or brands by watching vlog-oriented content during the online information search process; however, there are many constraints in regards to this research. First of all, it is not possible to realize this research in its entirety, in terms of time and cost. Therefore, the totality of the research was limited to a certain sample size. Secondly, a vlog-based content-watching scenario was developed for electronic product information. On the basis of this developed framework, an online survey was prepared. After watching the vlog-based content, each participant answered the scale questions in the questionnaire; the data were collected in this manner. The reason for developing a scenario for an electronic product is that the technical features of electronic product groups are very comprehensive as well as dissimilar. Thirdly, in this study, flow experience is characterized by six dimensions (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention and sense of control).

Moreover, in this study, perceived ease of use, perceived usefulness and attitudes towards usage components are discussed for technology acceptance.
361 online questionnaires were answered by using the non-probable snowball sampling method. However, data of only 332 online questionnaires were used as a result of eliminating 29 questionnaires that were inaccurate among the 361 questionnaires. In this context, the sample size of 332 people according to 11 variables, Stevens (1996: p. 72) meets the minimum sample size criteria of Tabachnick and Fidell (2007: p. 123) with 15 subjects per independent variable (M = number of independent variables). Finally, the SPSS 25 package program was used for the analysis of the entered data, and frequency, factor, reliability and regression statistical analyses were made.

4.2. Research Scales

For this research, scales that have been tested with previous studies were used. Five scale questions for watching vlog-themed content, Bidin and Mustaffa (2012); three scale questions for intrinsic attention, Webster et al. (1993); three questions for curiosity Agarwal and Karahanna (2000); four scale questions for autotelic experience, three for time distortion and four scale questions for sense of control Guo and Pole (2009); four scale questions for focused attention, Zhou and Lu (2011); Three scale questions for perceived usefulness and three scale questions for perceived ease of use, Hong et al. (2006); four scale questions for attitude towards vlog use, Ho and Kuo (2010) and finally four scale questions for purchase intention, Liu et al. (2016).

4.3. Research Model

The Research model (Figure 1) has been developed with respect to its variables, namely, watching vlog-themed content, perceived ease of use, perceived usefulness, the dimensions of flow experience (intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention, and sense of control), attitudes towards vlog use and online purchase intention.

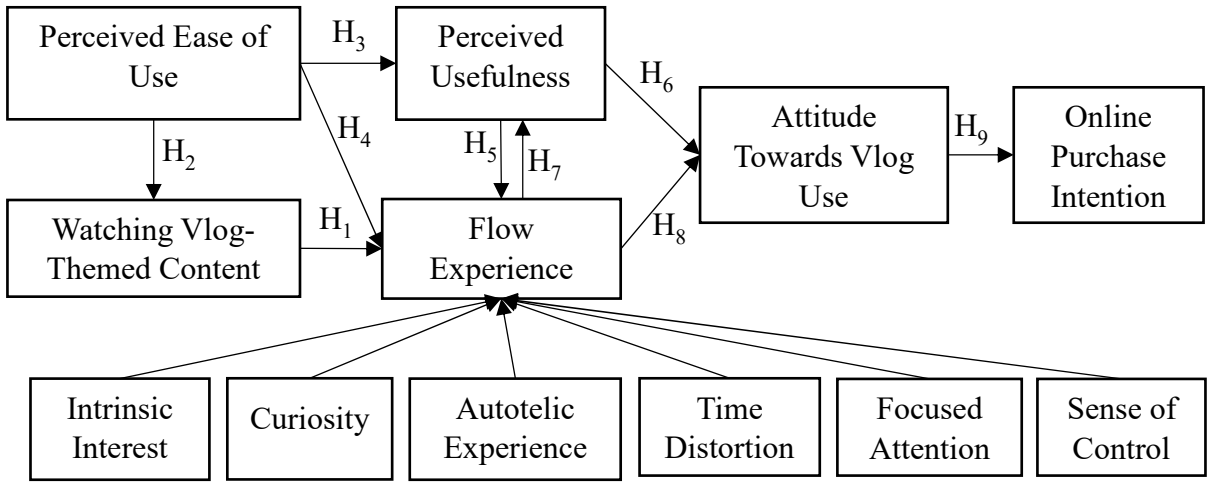

Figure 1. Conceptual Model of the Research

5. RESULTS

The results of the frequency analysis used for the demographic characteristics of the participants are shown in Table 1.

Table 1. Demographic Characteristics of the Participants

Demographic Characteristics		Frequency (n)	Percent (%)	Demographic Characteristics		Frequency (n)	Percent (%)
Gender	Male	178	53.6	**Education Status Graduated**	High school	100	30.1
					Associate Degree	41	12.3
	Female	154	46.4		Undergraduate	141	42.5
					Postgraduate	50	15.1
Total		**332**	**100.0**	**Total**		**332**	**100.0**
Age Group	Under 20	26	7.8	**Monthly Income**	Under 1000 TL	95	28.6
	20-25	132	39.8		1000-2000 TL	52	15.7
	26-30	81	24.4		2001-3000 TL	51	15.4
	31-35	53	16.0		3001-4000 TL	38	11.4
	Over 35	40	12.0		Over 4000 TL	96	28.9
Total		**332**	**100.0**	**Total**		**332**	**100.0**

As can be seen in Table 1, 53.6% of the total 332 participants were male (n = 178) and 46.4% were female (n = 154). Additionally, 39.8% of the total 332 participants were between the ages of 20-25 (n = 132); most participants, at 42.5%, were undergraduates (n = 141) and lastly 28.9% were earning a monthly income of more than 4000 TL (n = 96).
Factor and reliability analysis results for scale items are shown in Table 2.

Table 2. Factor and Reliability Analysis Results for Scale Items

KMO Sampling Adequacy	Bartlett's Test of Sphericity			Factors	Factor Loadings	Total Variance Explained	Cronbach Alpha
	Chi-Square	df	p sigma				
Watching Vlog-Themed Content							
.847	766.188	10	.000	Vlog2	.853	65.153	.860
				Vlog3	.838		
				Vlog1	.829		
				Vlog4	.792		
				Vlog5	.715		

Perceived Usefulness							
.729	487.534	3	.000	PU2	.909	79.035	.867
				PU3	.890		
				PU1	.868		
Perceived Ease of Use							
.710	340.592	3	.000	PEAU2	.876	72.931	.814
				PEAU3	.850		
				PEAU1	.836		
Intrinsic Interest							
.500	113.596	1	.000	Interest3	.877	77.000	.701
				Interest2	.877		
Curiosity							
.665	552.461	3	.000	Curiosity 2	.942	79.371	.868
				Curiosity 1	.878		
				Curiosity 3	.851		
Autotelic Experience							
.839	713.100	6	.000	Autotelic 2	.882	74.364	.885
				Autotelic 1	.881		
				Autotelic 3	.858		
				Autotelic 4	.827		
Time Distortion							
.761	778.134	3	.000	Time2	.944	87.254	.927
				Time3	.930		
				Time1	.929		
Focused Attention							
.844	896.164	6	.000	Attention 2	.921	78.307	.905
				Attention 3	.899		
				Attention 4	.894		
				Attention 1	.823		
Sense of Control							
.829	919.582	6	.000	Control2	.910	79.146	.912
				Control1	.892		
				Control3	.880		
				Control4	.876		

Attitude Towards Vlog Use							
.804	618.787	6	.000	Attitude3	.881	69.270	.844
				Attitude1	.879		
				Attitude2	.869		
				Attitude4	.684		
Online Purchase Intention							
.832	853.920	6	.000	Intention 2	.914	77.636	.904
				Intention 4	.889		
				Intention 3	.875		
				Intention 1	.845		

The item "Interest1" of the intrinsic interest scale with three statements was removed from the factor and reliability analysis because it reduced the reliability of the scale. However, according to Table 2, KMO sampling adequacy value of each scale meets the lower limit value of 0.50 (Sipahi et al., 2008). In addition, p-(sigma) value of 0.05 lower than the Bartlett Test of Sphericity of each scale was found to be significant as .000 (Sipahi et al., 2008). In addition, the total variance value of each scale is above 0.60 (Hair et al., 1995). Finally, the Cronbach Alpha value of the interest scale is 0.726, while the Cronbach Alpha value of each other scale is in the range of $0.80 \leq \alpha < 1$ (Kayış, 2005). Accordingly, the Cronbach Alpha value of each scale meets the lower limit value of 0.70 (Nunually, 1978).
Hypothesis results for the effects of watching vlog-themed content are shown in Table 3.

Table 3. Hypothesis Results for the Effects of Watching Vlog-Themed Content

Independent Variable	Dependent Variable	R^2	F	β	t	p	Tole.	VIF	Result
Watching Vlog-Themed Content	Intrinsic Interest	.405	224.497	.636	14.983	.000	1.000	1.000	Supported
	Curiosity	.409	228.394	.640	15.113	.000	1.000	1.000	Supported
	Autotelic Experience	.470	292.090	.685	17.091	.000	1.000	1.000	Supported
	Time Distortion	.318	154.134	.564	12.415	.000	1.000	1.000	Supported
	Focused Attention	.382	204.000	.618	14.283	.000	1.000	1.000	Supported
	Sense of Control	.383	204.785	.619	14.310	.000	1.000	1.000	Supported

According to Table 3; watching vlog-themed content has significant and positive effects on the flow experience dimensions: intrinsic interest (β=.636; p=.000), curiosity (β=.640; p=.000), autotelic experience (β=.685; p=.000), time distortion (β=.564; p=.000), focused attention (β=.618; p=.000) and sense of control (β=.619; p=.000).

Hypothesis results for the effect of perceived ease of use are shown in Table 4.

Table 4. Hypothesis Results for the Effects of Perceived Ease of Use

Independent Variable	Dependent Variable	R^2	F	β	t	p	Tole.	VIF	Result
Perceived Ease of Use	Watching Vlog-Themed Content	.385	206.315	.620	14.364	.000	1.000	1.000	Supported
	Perceived Usefulness	.429	247.747	.655	15.740	.000	1.000	1.000	Supported
	Intrinsic Interest	.222	94.184	.471	9.705	.000	1.000	1.000	Supported
	Curiosity	.316	152.205	.562	12.337	.000	1.000	1.000	Supported
	Autotelic Experience	.395	215.551	.629	14.682	.000	1.000	1.000	Supported
	Time Distortion	.252	111.102	.502	10.540	.000	1.000	1.000	Supported
	Focused Attention	.270	122.345	.520	11.061	.000	1.000	1.000	Supported
	Sense of Control	.233	100.123	.482	10.006	.000	1.000	1.000	Supported

According to Table 4; perceived ease of use has significant and positive effects on the watching vlog-themed content (β=.620; p=.000) and perceived usefulness (β=.655; p=.000) as well as the dimensions of flow experience: intrinsic interest (β=.471; p=.000), curiosity (β=.562; p=.000), autotelic experience (β=.629; p=.000), time distortion (β=.502; p=.000), focused attention (β=.520; p=.000) and sense of control (β=.482; p=.000).

Hypothesis results for the effects of perceived usefulness are shown in Table 5.

Table 5. Hypothesis Results for the Effects of Perceived Usefulness

Independent Variable	Dependent Variable	R^2	F	β	t	p	Tole.	VIF	Result
Perceived Usefulness	Intrinsic Interest	.240	104.244	.490	10.210	.000	1.000	1.000	Supported
	Curiosity	.283	130.248	.532	11.413	.000	1.000	1.000	Supported
	Autotelic Experience	.376	198.638	.613	14.094	.000	1.000	1.000	Supported
	Time Distortion	.220	93.054	.469	9.646	.000	1.000	1.000	Supported
	Focused Attention	.257	114.397	.507	10.696	.000	1.000	1.000	Supported
	Sense of Control	.232	99.457	.481	9.973	.000	1.000	1.000	Supported
	Attitude Towards Vlog Use	.384	205.545	.620	14.337	.000	1.000	1.000	Supported

According to Table 5; perceived usefulness has significant and positive effects on the dimensions of flow experience: intrinsic interest (β=.490; p=.000), curiosity (β=.532; p=.000), autotelic experience (β=.613; p=.000), time distortion (β=.469; p=.000), focused attention (β=.507; p=.000) and sense of control (β=.481; p=.000) as well as attitude towards vlog use (β=.620; p=.000).

Hypothesis results for the effects of flow experience dimensions are shown in Table 6.

Table 6. Hypothesis Results for the Effects of Flow Experience Dimensions

Independent Variable	Dependent Variable	R^2	F	β	t	p	Tole.	VIF	Result
Intrinsic Interest	Perceived Usefulness	.240	104.244	.490	10.210	.000	1.000	1.000	Supported
	Attitude Towards Vlog Use	.307	146.449	.554	12.102	.000	1.000	1.000	Supported
Curiosity	Perceived Usefulness	.283	130.248	.532	11.413	.000	1.000	1.000	Supported
	Attitude Towards Vlog Use	.413	231.919	.642	15.229	.000	1.000	1.000	Supported
Autotelic Experience	Perceived Usefulness	.376	198.638	.613	14.094	.000	1.000	1.000	Supported
	Attitude Towards Vlog Use	.445	264.555	.667	16.265	.000	1.000	1.000	Supported
Time Distortion	Perceived Usefulness	.220	93.054	.469	9.646	.000	1.000	1.000	Supported
	Attitude Towards Vlog Use	.492	319.616	.701	17.878	.000	1.000	1.000	Supported
Focused Attention	Perceived Usefulness	.257	114.397	.507	10.696	.000	1.000	1.000	Supported
	Attitude Towards Vlog Use	.429	247.978	.655	15.747	.000	1.000	1.000	Supported
Sense of Control	Perceived Usefulness	.232	99.457	.481	9.973	.000	1.000	1.000	Supported
	Attitude Towards Vlog Use	.447	266.973	.669	16.339	.000	1.000	1.000	Supported

According to Table 6; the dimensions of flow experience: intrinsic interest has significant and positive effects on perceived usefulness (β=.490; p=.000) and attitude towards vlog use (β=.554; p=.000); curiosity has significant and positive effects on perceived usefulness (β=.532; p=.000) and attitude towards vlog use (β=.642; p=.000); autotelic experience has significant and positive effects on perceived usefulness (β=.613; p=.000) and attitude towards vlog use (β=.667; p=.000); time distortion has significant and positive effects on perceived usefulness (β=.469; p=.000) and attitude towards vlog use (β=.701; p=.000); focused attention has significant and positive effects on perceived usefulness (β=.507; p=.000) and attitude towards vlog use (β=.655; p=.000); and, sense of control has significant and positive effects on perceived usefulness (β=.481; p=.000) and attitude towards vlog use (β=.669; p=.000).

The hypothesis result for the effect of the attitude towards vlog use is shown in Table 7.

Table 7. Hypothesis Result for the Effect of Attitude Towards Vlog Use

Independent Variable	Dependent Variable	R^2	F	β	t	p	Tole.	VIF	Result
Attitude Towards Vlog Use	Online Purchase Intention	.275	125.370	.525	11.197	.000	1.000	1.000	Supported

According to Table 7; attitude towards vlog use had significant and positive effect on online purchasing intention (β=.525; p=.000).

6. DISCUSSION

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that watching vlog-themed content has a significant and positive effects on the flow experience dimensions: intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention, and sense of control (H_{1a}, H_{1b}, H_{1c}, H_{1d}, H_{1e} and H_{1f} Supported). This result of the research is in line with the results of the study proving that digital content has a significant effect on flow experience. (Hsu et al., 2012; Kim et al., 2010).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that perceived ease of use has a significant and positive effect on watching vlog-themed content (H_2 Supported). This result of the research is in line with the result of the study proving that perceived ease of use has a significant effect on digital content (Davis, 1985).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that perceived ease of use has a significant and positive effect on perceived usefulness (H_3 Supported). This result of the research is in line with the results of the study proving that perceived ease of use has a significant effect on perceived usefulness (Davis, 1985; Hsu et al., 2012).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that perceived ease of use has a significant and positive effects on the flow experience dimensions: intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention, and sense of control (H_{4a}, H_{4b}, H_{4c}, H_{4d}, H_{4e} and H_{4f} Supported). This result of the research is in line with the results of the study proving that perceived ease of use has a significant effect on the flow experience (Chen et al., 2018; Hsu et al., 2012; Yang and Lee, 2018).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that perceived usefulness has a significant and positive effects on the flow experience dimensions: intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention, and sense of control (H_{5a}, H_{5b}, H_{5c}, H_{5d}, H_{5e} and H_{5f} Supported). This result of the research is in line with the results of the study proving that perceived usefulness has a significant effect on the flow experience (Chen et al., 2018; Hsu et al., 2012; Yang and Lee, 2018).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that perceived usefulness has a significant and positive effect on attitude towards vlog use (H_6 Supported). This result of the research is in line with the result of the study proving that the perceived usefulness has a significant effect on the attitude towards the use of digital technologies (Tao, 2009).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that the dimensions of flow experience have a significant and positive effects on perceived usefulness (H_{7a}, H_{7b}, H_{7c}, H_{7d}, H_{7e} and H_{7f} Supported). This result of the research is in line with the results of the study proving that the flow experience has a significant effect on perceived usefulness (Zhou, 2013; Zhou and Lu, 2011).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that the dimensions of flow experience have a significant and positive effects on attitude towards vlog use (H_{8a}, H_{8b}, H_{8c}, H_{8d}, H_{8e} and H_{8f} Supported). This result of the research is in line with the result of the study proving that the online content has a significant effect on the attitude towards its use (Chen et al., 2018).

During the vlog-based online information search process of consumers, it is seen that the attitude towards vlog use has a significant and positive effect on online purchasing intention (H_9 Supported). This result of the research is in line with the results of the study proving that the attitude towards the use of digital technologies has a significant effect on online purchasing intention (Chen et al., 2018; Wu and Ke, 2015).

7. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

In this present study, the issue of online purchasing intention of consumers for vlog-based online information search process is examined based on watching vlog-themed content, attitude towards vlog use, perceived ease of use, perceived usefulness and the dimensions of flow experience. In this present study, the experience of flow is characterized by the dimensions of intrinsic interest, curiosity, autotelic experience, time distortion, focused attention, and sense of control.

It is possible to encompass the results of the study as follows: Watching vlog-themed content has a significant and positive effects on the dimensions of flow experience. Perceived ease of use has a significant and positive effect on watching vlog-themed content perceived usefulness and the dimensions of flow experience. Perceived usefulness and the dimensions of flow experience mutually have a significant and positive effects on each other. At the same time, perceived usefulness and the dimensions of flow experience have a significant and positive effect on attitude towards vlog use. On the other hand, the attitude towards vlog use has a significant and positive effect on online purchasing intention. Based on these results, in this study, the effect of vlog-themed contents on online purchasing intention in the online information search process of consumers is successfully explained within the framework of Technology Acceptance Model, Flow Theory and Theory of Reasoned Action.

While the effect of vlog-themed content on online purchase intention is significant, it is also important that consumers take an attitude towards vlog use. Moreover, perceived ease of use, perceived usefulness and the dimensions of flow experience have significant effects on this attitude. Therefore, it is important to produce vlog-themed contents for product information presentation. In this context, clear, understandable, uncomplicated, useful, interesting and remarkable, entertaining, enjoyable and enjoyable vlog content that evokes a sense of curiosity and control should be produced.

By revising the research model of this current study, it is possible to conduct new studies in the future within the framework of new research models. For example, the subjective norm of the Technology Acceptance Model can additionally be included in the two main beliefs in the new research model. The telepresence and exploratory behavior dimensions can also be included in the six dimensions of the flow experience.

REFERENCES

Agarwal, R., & Karahanna, E. (2000). Time flies when you're having fun: Cognitive absorption and beliefs about information technology usage. MIS quarterly, 665-694.

Bidin, N. A., & Mustaffa, N. (2012). Blogosphere: How youth perceived blogs credibility. Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication, 28(1).

Chen, Y. M., Hsu, T. H., & Lu, Y. J. (2018). Impact of flow on mobile shopping intention. Journal of Retailing and Consumer Services, 41, 281-287.

Csikszentmihalyi, M. (1975a). Play and intrinsic rewards. Journal of Humanistic Psychology. 15(3), 290.

Csikszentmihalyi, M. (1990). Flow: The psychology of optimal experience. New York: Harper & Row.

Davis, F. D. (1985). A technology acceptance model for empirically testing new end-user information systems: Theory and results. Doctoral Dissertation. Massachusetts Institute of Technology.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly. 13(3), 319-340.

Davis, F. D., & Venkatesh, V. (1996). A critical assessment of potential measurement biases in the technology acceptance model: three experiments. International journal of human-computer studies, 45(1), 19-45.

De Jans, S., Cauberghe, V., & Hudders, L. (2018). How an advertising disclosure alerts young adolescents to sponsored vlogs: The moderating role of a peer-based advertising literacy intervention through an informational vlog. Journal of Advertising, 47(4), 309-325.

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). Belief, attitude, ıntention, and behavior: An introduction to theory and research. reading. MA: Addison-Wesley.

Finneran, C. M., & Zhang, P. (2003). A person–artefact–task (PAT) model of flow antecedents in computer-mediated environments. International Journal of Human-Computer Studies, 59(4), 475-496.

Gao, W., Tian, Y., Huang, T., & Yang, Q. (2010). Vlogging: A survey of videoblogging technology on the web. ACM Computing Surveys (CSUR), 42(4), 1-57.

Ghani, J. A., Supnick, R., & Rooney, P. (1991). The experience of flow in computer-mediated and in face-to-face groups. In Icıs, 91(6), 229-237.

Guo, Y. M., & Poole, M. S. (2009). Antecedents of flow in online shopping: a test of alternative models. Information Systems Journal, 19(4), 369-390.

Hair, J. F. Jr., Anderson, R. E., Tatham, R. L, & Black, W. C. (1995). Multivariate data analysis. New Jersey: Prentice Hall.

Hill, S. R., Troshani, I., & Chandrasekar, D. (2017). Signalling effects of vlogger popularity on online consumers. Journal of Computer Information Systems. 1-9.

Ho, L. A., & Kuo, T. H. (2010). How can one amplify the effect of e-learning? An examination of high-tech employees' computer attitude and flow experience. Computers in Human Behavior, 26(1), 23-31.

Hoffman, D. L., & Novak, T. P. (1996). Marketing in hypermedia computer-mediated environments: Conceptual foundations. Journal of marketing, 60(3), 50-68.

Hong, S., Thong, J. Y., & Tam, K. Y. (2006). Understanding continued information technology usage behavior: A comparison of three models in the context of mobile internet. Decision support systems, 42(3), 1819-1834.

Hsu, C. L., Chang, K. C., & Chen, M. C. (2012). The impact of website quality on customer satisfaction and purchase intention: perceived playfulness and perceived flow as mediators. Information Systems and e-Business Management, 10(4), 549-570.

Jackson, S. A., & Marsh, H. W. (1996). Development and validation of a scale to measure optimal experience: The Flow State Scale. Journal of sport and exercise psychology, 18(1), 17-35.

Kayış, A. (2005). Parametrik hipotez testleri. Editör: Kalaycı, Ş., SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 403-419.

Kim, C., Oh, E., & Shin, N. (2010). An empirical investigation of digital content characteristics, value, and flow. Journal of Computer Information Systems, 50(4), 79-87.

Korzaan, M. L. (2003). Going with the flow: Predicting online purchase intentions. Journal of Computer Information Systems, 43(4), 25-31.

Koufaris, M. (2002). Applying the technology acceptance model and flow theory to online consumer behavior. Information systems research, 13(2), 205-223.

Liu, H., Chu, H., Huang, Q., & Chen, X. (2016). Enhancing the flow experience of consumers in China through interpersonal interaction in social commerce. Computers in Human Behavior, 58, 306-314.

Maslow, A. H. (1971). The farther reaches of human nature. New York: Viking Press.
Nunnally, J. C. (1978). Psychometric theory. New York: McGraw-Hill. PewInternet.

Özkara, B. Y. (2015). Investigation of the effect of flow experience on information satisfaction in the context of consumers' online information search. ESOGU, Institute of Social Sciences, Unpublished Doctoral Thesis.

Parker, C., & Pfeiffer, S. (2005). Video blogging: Content to the max. IEEE MultiMedia, 12(2), 4-8.

Pelet, J. É., Ettis, S., & Cowart, K. (2017). Optimal experience of flow enhanced by telepresence: Evidence from social media use. Information & Management, 54(1), 115-128.

Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., & Çinko, M. (2008). Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi. İstanbul: Beta Yayınları

Stevens, J. (1996). Applied multivariate statistics for the social sciences, (3rd edition): Mahwah, Lawrence Erlbaum: New Jersey.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). Using multivariate statistics, (5th edition). Pearson Education:Boston.

Tao, D. (2009). Intention to use and actual use of electronic information resources: Further exploring Technology Acceptance Model (TAM). In AMIA Annual Symposium Proceedings (Vol. 2009, p. 629). American Medical Informatics Association.

Webster, J., Trevino, L. K., & Ryan, L. (1993). The dimensionality and correlates of flow in human-computer interactions. Computers in human behavior, 9(4), 411-426.

Wu, W. Y., & Ke, C. C. (2015). An online shopping behavior model integrating personality traits, perceived risk, and technology acceptance. Social Behavior and Personality: an international journal, 43(1), 85-97.

Yang, H., & Lee, H. (2018). Exploring user acceptance of streaming media devices: an extended perspective of flow theory. Information Systems and e-Business Management, 16(1), 1-27.

Zhou, T. (2013). The effect of flow experience on user adoption of mobile TV. Behaviour & Information Technology, 32(3), 263-272.

Zhou, T., & Lu, Y. (2011). Examining mobile instant messaging user loyalty from the perspectives of network externalities and flow experience. Computers in Human Behavior, 27(2), 883-889.

DEPREM ve GÖÇ İLİŞKİSİ: 24 OCAK 2020 ELAZIĞ DEPREM ÖRNEĞİ

Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Esra PEKER
Fırat Üniversite, İİBF, İktisat
ORCID: 0000-0002-0237-2196

İrem ŞANLI
Fırat Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat, ABD
ORCID: 0000-0002-1350-1061

ÖZET
Tarih boyunca farklı zamanlar ve farklı amaçlar doğrultusunda Türkiye birçok göçe ev sahipliği yapmıştır. Bu ev sahipliliğinin en önemli nedeni coğrafi konum itibariyle Türkiye'nin önemli göç rotaları üzerinde olmasıdır. Göç sorunsalı 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren şekil değiştirerek küreselleşme kavramı ile yeni bir boyut kazanmıştır. Bu sürece eşlik eden çeşitli uluslararası sorunlarında eklenmesiyle Türkiye'nin bu konuda daha kapsamlı göç politikası oluşturma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. İnsanlık açısından trajik ve son derece karmaşık sonuçlar doğuran göç olgusu içerisinde yaygın olarak gerçekleşeni, zorunlu göçlerdir. Zorunlu göç grubu içerisinde savaşlar, iç çatışmalar, siyasal baskılar ve yoksulluğun yanı sıra kıtlık, kuraklık, sel ve deprem gibi doğal afetler yer almaktadır. Bu noktadan yola çıkan çalışmada doğal afetler sonrası ortaya çıkabilecek göç algısı ele alınmak istenmiştir. Çalışmada 2020 Elazığ depremi sonrası yaşanan sürece yönelik anket çalışması yapılmış, depremin sosyoekonomik etkileri ortaya konmasının yanı sıra ortaya çıkabilecek göç algısının yönü belirlenerek sürecin etkin yönetiminin sağlanabilmesine yönelik tespitlerde bulunularak politika önerileri geliştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın yerel nitelik taşıması ve deprem kuşağında yer alan Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda deprem sonrası yaşayabileceği nüfus hareketliliğine hazırlıklı olması açısından göç politikalarının geliştirilmesi bağlamında çalışmanın literatüre katkı sağlaması hedeflenmektedir.
Anahtar Kelimeler: Deprem, Göç olgusu, 24 Ocak 2020 Elazığ Depremi

THE RELATION OF EARTHQUAKE AND MIGRATION: JANUARY 24, 2020 ELAZIG EARTHQUAKE EXAMPLE

ABSTRACT
By different times and for different purposes throughout history, Turkey has hosted much immigration. This is the most important cause of homeownership, as is Turkey's geographical location is on a major migration route. This process is accompanied by various international problems of Turkey with the addition of a more comprehensive immigration policy in this regard has emerged as a necessity of creation. The common occurrence within the phenomenon of migration, which has tragic and extremely complex consequences for humanity, is forced migration. The forced migration group includes wars, internal conflicts, political pressures, and poverty, as well as natural disasters such as famine, drought, flood, and earthquake. In this study, it is aimed to deal with the perception of migration that may arise after natural disasters.

In the study, a survey was conducted for the process after the 2020 Elazığ earthquake, and it was aimed to develop policy recommendations by determining the socioeconomic effects of the earthquake, as well as determining the direction of the migration perception that may arise and ensuring effective management of the process. The study is aimed to contribute to the literature in terms of developing the migration policies of Turkey. Therefore Turkey, a seismic zone country, can be prepared for the mobility of population due to an earthquake, which she may encounter in the next years.
Keywords: Earthquake, The Phenomenon Of Migration, 24 January 2020 Elazığ Earthquake

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ SEKTÖRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR UYGULAMA

Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Esra PEKER
Fırat Üniversite, İİBF, İktisat
ORCID: 0000-0002-0237-2196

Ayşe BOYRAZ
Fırat Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat
ORCID: 0000-0002-5639-5764

ÖZET
Sanayi devrimi sonrasında enerji ihtiyacının artması nedeniyle fosil yakıt tüketiminde ciddi artışlar yaşanmıştır. İnsanoğlunun bitmek bilmeyen çıkar mücadelesi ve çevrenin tahribatını görmezden gelmesi, sera gazının atmosferde birikmesine küresel ısınmanın yaşanmasına, buna bağlı olarak da iklim değişikliklerinin oluşmasına neden olmuştur. İklim değişikliği konusunu çok yönlü bir konu olması nedeniyle ekonomik, sosyolojik ve kültürel açıdan etkisinin değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda son yıllarda iklim değişikliği alanında farklı disiplinlerde uluslararası ve ulusal birçok çalışma yapılmış, konu akademik platformun öne çıkan konular arasında ilk sıralarda yerini almıştır. Bu noktadan yola çıkarak çalışmada Türkiye'de iklim değişikliğinin enerji sektörü üzerine etkisi ele alınmış ve iklim değişikliğinin etkileri ekonometrik model ile ortaya konmak istenmiştir. Çalışmada Türkiye'de iklim değişikliği ile enerji sektörü arasındaki ilişkinin varlığı Johansen Eşbütünleşme Analizi ile Çevresel Kuznet Eğrisi test edilmiş ve 1960-2017 dönemleri esas alınmıştır. Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak Türkiye'de Çevresel Kuznet Eğrisi Hipotezinin varlığı test edilerek uygulanan iklim politikalarının etkinliği değerlendirilmeye çalışılmıştır.
Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Enerji Sektörü, Çevresel Kuznets Eğrisi

TESTING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLIMATIC CHANGE AND ENERGY SECTOR IN TURKEY

ABSTRACT
After industrial revolution, due to increase in energy need, serious increases were experienced in fossil fuel consumption. Human being's endless interest struggle and its ignoring environmental deterioration led greenhouse gases to accumulate in atmosphere and global warming to be experienced and, depending on this, climatic changes to be formed. Due to the fact that climactic change is a versatile issue, evaluating it from the economic, sociological, cultural, and etc. point of views have great importance. In this sense, [this case] has caused many national and international studies to be conducted about climatic changes in the recent years in the different disciplines, and the issue has taken place among the remarkable subjects of academic platform.

In this study, the effect of climactic change in Turkey on energy sector was discussed, and the effects of climatic change were attempted to be introduced by means of econometric model. In the study, the presence of the relationship between climatic change and energy sector in Turkey was tested by Environmental Kuznets Curve. In the study, the period of 1960-2017 was based on for energy sector with Johansen Cointegration Analysies. Setting out from the results obtained, it was aimed to make contribution to forming climatic policies directed energy sector for Turkey.

Keywords: Climatic Change, Energy Sector, Environmental Kuznets Curve

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

COĞRAFİ KISITLAMA UYGULAMASININ ÇALIŞMA HAYATINA VE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNE ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Ali Kemal NURDOĞAN
Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
ORCID: 0000-0001-9411-4313

ÖZET

Çeşitli nedenlerle yapılan sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlara sebep olan göç hareketi içerisinde ekonomik gerekçelerle ve daha iyi bir yaşam standardına erişebilmek için yaşadıkları yerleri terk eden kişiler göçmen; zorunlu sebeplerle ve yaşam hakkını elde tutabilmek adına yaşadıkları yerleri terk eden kişiler ise sığınmacı veya mülteci olarak tanımlanmaktadır. Evrensel bir mülteci tanımı ve mültecilerin hukuki statüsünü belirleyen hükümler 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile belirlenmiştir. 1951 yılında yapılan mevcut tanımın barındırdığı zaman ve coğrafi kısıtlamanın ihtiyacı karşılamadığı düşüncesiyle 1967 yılında imzalanan Ek Protokol ile sözleşmedeki zaman kısıtlaması kaldırılmış fakat coğrafi kısıtlama ülkelerin tercihine bırakılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Cenevre sözleşmesini 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış ve 1967 Protokolü kararına da zaman kısıtlamasını kaldırarak fakat coğrafi kısıtlama uygulamasına devam ederek katılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak coğrafi kısıtlama uygulanmasını devam ettirmektedir. Sadece Avrupa Konseyi ülkelerinden gelen uluslararası koruma taleplerinin incelenmesi sonucu uygun görülen kişilere mülteci statüsü vermektedir. Avrupa Konseyi ülkeleri dışından gelerek uluslararası koruma talebinde bulunan kişilere 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hükümlerine göre şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsü vererek bu kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar ülkede kalmasına izin vermektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hükümlerine göre uluslararası koruma statü sahibi kişilerin ve geçici koruma kapsamında olan kişilerin ülkede kaldıkları süre içerisinde hak ve ödevleri farklılık göstermektedir.

Çalışmanın amacı, uluslararası koruma statü farklılıklarının oluşmasına temel teşkil eden coğrafi kısıtlama uygulamasının çalışma hayatına ve sosyal güvenlik sistemine etkisini uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde teorik olarak incelemektir.

1951 Cenevre Sözleşmesinin çalışma hakkı ve sosyal güvenlik hakkına ilişkin hükümleri yalnızca mülteci statüsüne sahip yabancılar bakımından söz konusu olmaktadır. Mülteci statüsünden farklı statü sahibi yabancıların çalışma ve sosyal güvenlik haklarının Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre düzenlenmesi gerektiğinden bahsetmek mümkün değildir.

Coğrafi kısıtlama uygulaması olmaz ise Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası koruma talebinde bulunan kişilerin tamamına mülteci statüsü vermek zorunda kalacak ve bu kişiler çalışma izni almaksızın ve kanunlarla belirlenmiş bazı durumlarda emek piyasasını koruyucu kısıtlamalardan muaf olarak emek arz edebileceklerdir. Türkiye'de şartlı mülteci ve geçici koruma statüsünde yaşayan yaklaşık dört milyon yabancının çalışma izni olmadan çalışması ücretleri düşebilir ve işsizliği artabilir. Bu durum sosyal güvenlik sisteminin gelirlerini azaltıcı bir etki yaratacaktır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi Kısıtlama, Mülteci, Sosyal Güvenlik, Emek Piyasası

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE EFFECT OF GEOGRAPHICAL LIMITATION APPLICATION ON WORK LIFE AND SOCIAL SECURITY SYSTEM

ABSTRACT

People who leave their places of residence for economic reasons and to achieve a better standard of living within the migration movement that causes social, economic and cultural consequences for various reasons are immigrants; people who leave their place of residence due to compulsory reasons and in order to retain the right to life are defined as asylum seekers or refugees. The provisions governing a universal definition of refugee and the legal status of refugees were established by the 1951 Geneva Convention. With the Additional Protocol signed in 1967 with the thought that the current definition provided for the time and geographical limitation in 1951 did not meet the need, the time limitation in the contract was lifted, but the geographical limitation was left to the choice of the countries. The Republic of Turkey have signed the Geneva Conventions on August 24, 1951 and it also joined the decision of the 1967 Protocol by removing the time limitation but continuing to apply the geographical limitation. The Republic of Turkey is continuing the implementation of geographical limitation in accordance with the rules of international law. It grants refugee status only to those who are deemed eligible as a result of the examination of international protection requests from Council of Europe countries. Allows these persons who by granting conditional refugee or subsidiary protection status according to the provisions of Law No. 6458 on Foreigners and International Protection to persons coming from outside the Council of Europe and requesting international protectionto remain in the country until resettlement in a third country. According to the provisions of the Law on Foreigners and International Protection, the rights and duties of persons with international protection status and persons under temporary protection vary during their stay in the country.

The aim of the study is to examine theoretically the effect of the application of geographical limitation which is the basis for the emergence of international protection statuson working life and social security system within the framework of international and national legislation. The provisions of the 1951 Geneva Convention on the right to work and the right to social security apply only to foreigners with refugee status. It is not possible to mention that the work and social security rights of foreigners with different status than refugee status should be regulated in accordance with the provisions of the Geneva Convention.

If there is no geographical limitation application the Republic of Turkey, will be forced to give refugee status to all persons requesting international protection, and these people are without work permit and determined by the law will be able to supply labor in certain cases exempted from the labor market protective restrictions. If about four million foreigners living In Turkey with conditional refugees and temporary protection status works without a work permit wages may fall and unemployment may increase. This situation will create a decreasing effect on the incomes of the social security system.

Keywords: Geographical Limitation, Refugee, Social Security, Labor Market

1. GİRİŞ

Coğrafi olarak üç ana kıtanın kesişim noktasında bulunan Türkiye konumu itibariyle uluslararası göç hareketliliğinde önemli bir geçiş güzergahıdır. Jeopolitik konumunun yanında son on yılda komşu ülkelerinde yaşanan şiddet ve iç savaşların da etkisiyle topraklarında en fazla yabancıya koruma sağlayan bir ülke haline gelmiştir.

Türkiye, uluslarası koruma talebiyle topraklarına gelen yabancıları geri göndermeyerek taraf olduğu uluslararası anlaşmalara uygun olarak barınma, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim, işgücü piyasasına erişim, sosyal güvenlik ve uyum konularını kapsayan uluslarası koruma ve geçici koruma sağlamaktadır. Uluslararası koruma sağlanan kişilerin ülkede kalışı, hak ve ödevleri uluslararası anlaşmalara uygun olarak belirlenmiş olan uluslararası koruma statü farklılıklarına göre düzenlenmektedir. Uluslararası koruma sağlanırken statü farklılıklarının oluşmasının en temel dayanağı 1951 Cenevre Sözleşmesinde düzenlenen mülteci tanımında coğrafi kısıtlamanın devam ettirilmesidir. Coğrafi kısıtlama gerekçesiyle sadece Avrupa ülkelerinden gelerek uluslararası koruma talebinde bulunan kişiler mülteci olarak kabul edilirken Avrupa ülkeleri dışından gelerek koruma talebinde bulunan kişilere mülteci statüsü verilmemektedir.

Türkiye'ye yönelen uluslararası göç hareketliliği ve uluslararası koruma talepleri açısından değerlendirildiğinde coğrafi kısıtlama uygulaması Türkiye'nin mülteci yurduna, mülteci deposuna dönmesini engelleyen önemli bir kısıtlamadır.

Çalışmanın amacı coğrafi kısıtlama uygulamasının işgücü piyasası ve sosyal güvenlik sistemine olan etkisini değerlendirmektir.

Çalışmada öncelikle sıklıkla birbirine karıştırılan mülteci, göçmen kavramları açıklanarak uluslararası koruma talebi ile Türkiye'de bulunan kişilerin işgücü piyasasında çalışma hakkı, sağlık edinimlerine erişim, sosyal güvenlik edinimleri ve vatandaşlık hakkına erişim uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde açıklanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Akademik çalışmalarda, siyaset kurumunda, yazılı ve görsel medyada uluslararası göç kavramları, göçmen ve mülteci tanımları sıklıkla birbirine karıştırılmakta ve birbirinin yerine kullanılmaktadır. Kişilere farklı hak ve ödevler yüklemekte olan uluslararası göç kavramlarının yanlış kullanımı ve ifadesi karışıklıklara ve tartışmaların yaşanmasına, yanlış analizler yapılmasına neden olmaktadır. Meydana gelen karışıklıkları önlemek için kavramların uluslararası ve ulusal mevzuata uygun olarak net olarak tanımlanmasında fayda vardır.

Göç hareketinin öznesi olan insanın göç etme kararını almasında iki farklı sebep öne çıkmakta, zorunlu göç ve gönüllü göç. Uluslararası göç hareketliliği içerisinde gönüllü olarak göç eden kişi daha iyi ekonomik fırsatlar ile yaşam kalitesini artırmayı hedeflerken, zorunlu göç hareketi kişi en temel hakkı olan yaşam hakkını elde tutabilmeyi hedeflemektedir (Nurdoğan ve Şahin, 2019:2205). Bu açıdan bakıldığında gönüllü göç eden kişiler göçmen, zorunlu olarak göç etmek durumunda kalan kişiler mülteci olarak tanımlanabilir. Göçmenler vatandaşı oldukları ülkelerinin koruması altında iken mülteciler uluslararası hukuk kuralları ile korunmaktadır. Uluslararası koruma mevzuatını düzenleyen YUKK 'ta göçmen tanımı yapılmamıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 14'üncü Maddesi ile herkesin sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkı bir insan hakkı olarak belirlenmiş olsa da uluslararası geçerli bir tanım olarak mülteci tanımı ve hukuku 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme ile açık bir şekilde belirlenmiştir.

"Mülteci; 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır." olarak ifade etmektedir."

Tanımdan anlaşıldığı üzere 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre bir kişinin mülteci statüsünü kazanabilmesi için birinci madde de açıklanmış olan şartları taşıması gerekir. Mevcut tanımda, ifade edilen "1951 yılından önce" ibaresi zaman kısıtlaması, "Avrupa'da meydana gelen olaylar" ibaresi coğrafi kısıtlama olarak dikkat çekmektedir. Coğrafi ve zaman kısıtlamaları mülteci statüsü ile sağlanmak istenen uluslararası koruma etkisini azalttığı düşüncesiyle 1967 yılında New York'ta kabul edilen Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile zaman kısıtlaması mülteci tanımından kaldırılırken coğrafi kısıtlama uygulaması ülkelerin insiyatifine bırakılmıştır.

Türkiye, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni 1961 yılında onaylarken, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokol'ünü coğrafi kısıtlama çekincesini devam ettirmek suretiyle 1968 yılında onaylayarak yürürlüğe koymuştur (Resmi Gazete, 05.08.1968 tarih ve 12968 sayılı). 2013 yılında yürürlüğe konulan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile uluslararası koruma statüleri ve uluslararası koruma sağlamanın genel ilkeleri uluslararası mevzuata uygun olarak belirlenmiştir (Nurdoğan vd., 2017:226.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nunda (YUKK) uluslararası koruma talebinde bulunan kişilere statü belirleme süreci sonunda mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statülerinin verilebileceği açıklanmıştır. Uluslararası koruma statüleri bireysel koruma statüleri iken, bireysel statü belirleme imkanının olmadığı durumlarda kanun 91'inci maddesine göre geçici koruma sağlanacağı açıklanmıştır. YUKK'a göre;

"Mülteci; Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir."

Uluslararası koruma statüsü olarak Şartlı Mülteci tanımı mülteci tanımından farkı başvuru sahibinin Avrupa ülkelerinden gelmiyor olmasıdır. Şartlı mülteci statüsü verilen kişinin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de koruma sağlanır.

Uluslararası koruma talebinde bulunan kişilerden mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; yaşama hakkı tehlikeye girecek olan kişilere İkincil Koruma statüsü verilmektedir.

YUKK 91'inci maddesinde yapılan geçici koruma tanımı ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nde belirlenen geçici koruma uygulamasının usul ve esaslarına göre 2011 yılı mart ayından itibaren ülkelerinde yaşanan iç savaştan kaçarak Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına topluca gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları geçici koruma statüsü ile Türkiye'de kalmakta ve yönetmelik hükümleri çerçevesinde hak ve ödevleri düzenlenmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde YUKK'a göre Türkiye Cumhuriyeti'ne Avrupa dışından gelerek uluslararası koruma talep eden kişiler mülteci olarak kabul edilemez. Avrupa dışından gelerek uluslararası koruma talep eden kişiler statü belirleme işlemleri sonucu üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mülteci statüsünde geçici olarak Türkiye'de kalmasına izin verilir. Burada temel dayanak noktası uluslararası sözleşmelere uygun olarak uygulanan coğrafi kısıtlama çenkincesidir. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa (YUKK) istinaden çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre, ülkede bulunan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının hukuki statüsü geçici koruma statüsüdür. Bu kişilere sağlanacak hak ve ödevleri bu çerçevede düzenlenmektedir. Avrupa ülkeleri dışında uluslararası koruma talebinde bulunanlar ve Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına kesinlikle mülteci statüsü verilemez iken bu kişlerden mülteci olarak bahsetmek doğru değildir.

Ayrıca, literatürde sıklıkla kullanılan sığınmacı kavramı, uluslararası koruma başvurusu sahibi kişilerin başvuru sonucu kesinleşene kadar tanınmış bir statüsü olarak ifade edilmekte ancak Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında sığınmacı statüsü tanımlanmamıştır. Sığınmacı ve başvuru sahibi kişi birbirine benzer durumları ifade etse de ulusal mevzuatta sığınmacı kavramı kullanılmamaktadır. Uluslararası koruma talep eden ve statü belirleme işlemi kesin olarak tamamlanmamış kişi uluslararası koruma başvuru sahibi kişi olarak tanımlanmaktadır.

3. ULUSLARARSI KORUMA BAŞVURU SAYISI

Türkiye Cumhuriyeti tarihin her aşamasında jeopolitik konumundan dolayı uluslararası göç hareketliliği açısından önemli bir güzergah olmuştur. Göç hareketliliği açısından Asya ve Avrupa kıtaları arasında transit bir geçiş ülkesi olan Türkiye Cumhuriyeti son yıllarda ekonomik ve demokratik yapısı ile hedef ülke haline gelmiştir. 2010 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti Devletinden uluslararası koruma talebinde bulunan kişi sayısı Tablo 1' de bu kişilerin kaynak ülkeleri ve sayıları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Uluslararası Koruma Başvurusu (2010-2019)

Tarih	Başvuru Sayısı	Tarih	Başvuru Sayısı
2010	8.932	2016	66.167
2011	17.925	2017	112.415
2012	29.678	2018	114.537
2013	30.311	2019	56.417
2014	34.112	2020	31.334
2015	64.232		

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Tablo 1'e göre son on yılda Türkiye'ye uluslararası koruma talebiyle başvuran kişi sayısının sürekli olarak arttığı görülmektedir. 2020 yılında otuz bir bin kişi uluslararası koruma talebinde bulunmuştur. Bu kişilerin tamamına yakını Afganistan (22.606 kişi), Irak (5875 kişi) ve İran'dan (1425 kişi) gelen kişilerden oluşmaktadır.

2020 yılında görülen düşüş sebebi Covid-19 virüsünün etkisi olduğu düşünülmelidir. Türkiye'de mülteci statüsü sahibi yirmi sekiz kişi bulunmaktadır (QHA,2021).

Tablo 2: Geçici Koruma Statüsü Sahibi Kişi Sayısı (2010-2021)

Tarih	Kişi Sayısı	Tarih	Kişi Sayısı
2012	14.237	2017	3.426.786
2013	224.655	2018	3.623.192
2014	1.519.286	2019	3.576.370
2015	2.503.549	2020	3.641.370
2016	2.834.441	2021	3.670.342

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

2011 yılı Mart ayında başlayan Suriye Arap Cumhuriyetinde yaşanan iş savaş ve şiddet ortamından kaçarak Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelerek koruma arayan kayıtlı kişi sayısı bugün dört milyona yaklaşmıştır.

4. ULUSLARARASI KORUMA STATÜSÜ SAHİBİ VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ SAHİBİ KİŞİLERİN ÇALIŞMA HAKKI

BM İnsan Hakları Beyannamesi 23'üncü maddesinde, "herkes için çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı" temel hak ve hürriyetler arasında sayılırken, mültecilerin çalışma hakları 1951 Cenevre Sözleşmesi 17, 18 ve 19'uncu maddelerinde düzenlenmiştir.

Sözleşme hükümlerine göre, ülkede bulunan diğer yabancılar sağlanan, tarım, sanayi ve ticaret alanlarında kendi işyerlerini açma, sanayi, ticari şirketler kurma hakları ile ücretli bir işte çalışma hakkı mülteciler için de eşit biçimde uygulanacaktır. Eşitlik ilkesi, ikamet ülkesi makamları tarafından tanınmış diploma sahibi olan mültecilerin ihtisas mesleklerini yapmaları konusunda da gözetilecektir. Mülteci statüsü sahibi kişi, ülkede en az üç sene ikamet etmesi, ikamet ettiği ülkenin vatandaşı ile evli olması ya da ikamet ettiği ülkenin vatandaşlığını taşıyan en az bir çocuk sahibi olması durumunda ulusal işgücü piyasasını koruma amaçlı olarak yabancılara veya yabancıların çalıştırılmalarına getirilen kısıtlamalardan muaf tutulacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, çalışma hakkını temel hak ve özgürlükler arasında kabul etmekte ve garanti altına almaktadır (md.48).

Uluslararası koruma başvuru sahibi, uluslararası koruma statüsü sahibi ve geçici koruma statüsü sahibi kişilerin çalışma hakları; YUKK, 6375 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu, Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelikler ile uluslararası sözleşmelere ve anayasaya uygun olarak düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde yabancıların çalışması, yapılacak işin yabancılara yasaklanmamış olmasına ve çalışma izni ya da çalışma izni muafiyeti almalarına bağlıdır. Kanunlarla sadece Türk vatandaşları tarafından icra edilebileceği ve çalışabileceği belirlenmiş meslek ve işkollarında yabancılar çalışamazlar. Ayrıca yabancılar kamu görevlisi olarak istihdam edilemezler.

Ulusal mevzuat açısından statü farklılıkları çalışma hak ve ödevlerinde de farklılıklar getirmektedir. YUKK m.89/4-b uyarınca, mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiler hakkında düzenlenen kimlik belgesi aynı zamanda çalışma izni yerine geçmektedir.

Mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişiler, bu statülere hak kazandıkları andan itibaren Bakanlıktan çalışma izni almalarına gerek olmadan iş sözleşmesine bağlı olarak bir işveren otoritesinde ya da kendi işlerini kurarak çalışabilirler. Mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişilerin işgücü piyasasına erişimi gerekli görülen durumlarda kısıtlanabilir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde üç yıl ikamet eden, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile evli olan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuğu olan mülteciler işgücü piyasasını korumak amacıyla yabancılara uygulanan tedbirlerden muaf tutulurlar (Tiritoğlu Ersoy, 2019:456).
YUKK' m.89'a göre başvuru sahibi veya şartlı mülteci statüsü sahibi kişiler çalışabilmek için çalışma izni ya da çalışma izni muafiyeti almaları gereklidir. Çalışma izni almak için başvuru yapılabilmesi ancak uluslararası koruma başvurusu üzerinden altı ay geçtikten sonra mümkündür. Bu kişilerin her hangisi bir sebeple almış oldukları ikamet izni çalışma izni yerine geçmez (Uluslararası İşgücü Kanunu, md.17).
Geçici koruma statüsü ile Türkiye'de bulunan kişilerin çalışma hakları Geçici Koruma Yönetmeliği ile ayrıca düzenlenmiştir. Yönetmelik hükümlerine göre geçici koruma statüsü sahibi kişiler çalışma izni olmadan çalışmaları mümkün değildir (md.4). Geçici koruma kaydı yapıldıktan altı ay sonra ikamet ettikleri illerde çalışma izni almak amacıyla başvuru yapabilirler. Tarım ve hayvancılık alanlarında çalışmak isteyenler çalışma izni muafiyeti kapsamındadır (md.5). Geçici koruma statüsü sahibi kişiler Türk vatandaşları tarafından yapılmasına izin verilmiş meslek ve iş kollarında çalışamazlar (md.6). Bir iş yerinde çalışabilecek geçici koruma statüsü sahibi kişi sayısı için bir istihdam kotası belirlenmiştir. İş yerinde toplam işçi sayısının 1/10'u kadar kişinin çalışmasına izin verilir (md.8). Çalışma izni alarak çalışan kişilerin ücreti asgari ücretten düşük olmaz (md.10). İŞKUR bünyesinde açılan mesleki eğitim ve işbaşı eğitim programlarına katılabilirler (md.12).

5. ULUSLARARASI KORUMA STATÜSÜ SAHİBİ VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ SAHİBİ KİŞİLERİN SOSYAL GÜVENLİK HAKKI

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 22'inci maddesinde "Her kişinin toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu" açıklanarak, sosyal güvenlik hakkı temel insan hakkı olarak kabul edilmiştir (Demir, 2016:76).
ILO'nun Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin 102 Sayılı Sözleşme ve 118 sayılı Sosyal Güvenlikte Vatandaşlarla Vatandaş Olmayanlara Eşit Davranma sözleşmeleri ile uluslararası sosyal güvenlik standartları belirlenirken, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 24'üncü maddesi ile mültecilerin sosyal güvenlik haklarının vatandaşlarla eşit şekilde düzenlenmesi ifade edilmiştir (Ermumcu, 2013:65).
Türkiye Cumhuriyeti Anayası'nda "Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar." ifadeleri ile sosyal güvenlik hakkı vatandaş olan ve olmayan herkes için güvence altına alınmıştır (md.60).
Uluslararası sözleşmeler ve Anayasa'ya uygun olarak, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSS) ile toplumun tamamına sosyal riskler karşısında koruma sağlanmaktadır. Kanunun 4'üncü maddesinde sigortalı olarak tanımlanmış olan kişiler belirtilmiştir. Buna göre iş sözleşmesi ile çalışan yabancılar kanunun 4-I-a hükümlerine göre sigortalı olarak sayılmaktadır. Uluslararası İşgücü Kanunu 22'inci maddesi ve Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik hükümlerine göre Türkiye'de çalışan yabancılar ve yabancı istihdam eden işverenler 5510 sayılı Kanunun kendilerine yüklediği sorumlulukları yerine getirmek mecburiyetindedirler.

5510 sayılı Kanunda uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi vatansız işilerin genel sağlık sigortalısı sayılacağı ifade edilmektedir (md.60). Bu kişilerin genel sağlık sigortalısı olarak sayıldıkları tarihten önce mevcut olan kronik hastalıklarının tedavi giderleri sosyal güvenlik kurumu tarafından ödenmez (md.64).
5510 sayılı Kanununda geçici koruma statüsü sahibi kişiler için özel bir düzenleme yapılmamıştır, ancak çalışma izni alarak iş sözleşmesine bağlı çalışanlar, İŞKUR tarafından açılan meslek edindirme kurslarına katılanlar ilgili sosyal güvenlik edinimlerinden faydalanabilirler.

6. ULUSLARARASI KORUMA STATÜSÜ SAHİBİ VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ SAHİBİ KİŞİLERİN SAĞLIK HAKKI

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 25'inci maddesinde "Herkesin kendinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir." düzenlemesi ile sağlık hizmetlerine erişim temel insan hakkı olarak belirlenmiştir.
Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Sözleşmesi, korunan kişilerin sağlık edinimlerine erişimini teminat altına almıştır.
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası; "herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede beden ve ruh sağlığı içinde hayatını, sürdürmesini sağlamak" görevini devlete vermiştir (Md.56).
5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK) ile Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan vatandaşların tamamı, yasal olarak bir yıldan fazla ikamet eden yabancılar, uluslararası koruma başvuru sahibi kişiler ve uluslararası koruma statüsü kişiler ve vatansızlar sağlık güvencesi kapsamına alınmıştır (m. 60).
Genel sağlık sigortası kapsamında sunulan koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerine erişebilmek genel sağlık sigortalısı olmak ve genel sağlık sigortası primi ödemek ile mümkün olmaktadır. 6458 sayılı Kanun hükümlerine göre, sağlık güvencesinden yoksun ve genel sağlık sigortası primi ödeme imkanı olmayan uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabi olarak genel sağlık sigortasından faydalanabilirler. Bu kişilerin genel sağlık sigortası primlerinin ödenmesi uluslarası koruma başvuru tarihinden itibaren bir yıl süreyle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bütçesinden ödenmektedir. Genel Sağlık Sigortası primi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bütçesinden karşılanan uluslararası koruma statüsü sahibi yabancıların sağlık harcamaları Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ödenmektedir.
Geçici Korunma statüsü sahibi kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanması Geçici Koruma Yönetmeliği'nde belirtilen esaslar çerçevesinde sürdürülmektedir. Yönetmelik hükümlerine göre, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında sunulan sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğunda yürütülmektedir.
Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarından kayıtlı ve geçici koruma kimlik kartı sahibi kişiler, kayıtsız olan kişiler ve sınırdan yaralı olarak geçen kişiler acil sağlık hizmetleri, birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmet sunucuları tarafından sunulan sağlık hizmetlerinden farklı biçimlerde faydalanabilirler. Geçici Koruma statüsü sahibi olmayan kayıtsız kişiler bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunma ve acil sağlık hizmetlerinden ücret ödemeden yararlanabilirler ancak bunun dışında sunulan sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaları mümkün değildir. Geçici koruma kimlik kartı olan kişiler ikamet ettikleri illerde birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilirler.

Bu kişiler ikamet illeri dışında sağlık hizmeti sunucularına, özel hastanelere ve üniversite araştırma ve uygulama hastanelerine sevk almaksızın doğrudan başvuru yapamazlar. Bu kişilerin sağlık harcamaları götürü bedel üzerinden sağlık hizmeti alım protoklü çerçevesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından karşılanmaktadır (Arpat ve Nurdoğan, 2020).

7. VATANDAŞLIK HAKKI

Mülteciler için sağlanan uluslararası koruma geçici bir çözümdür. BM mültecilere kalıcı bir çözüm sağlamak için; üçüncü ülkeye yerleştirme, entegrasyon ve şartlar düzeldiğinde kaynak ülkesine geri dönme biçiminde üç farklı kalıcı çözüm uygulaması bulunmaktadır. BM kalıcı çözüm uygulamalarından entegrasyon, başvuru yapılan ülkede uyum ve nihayetinde vatandaşlığın elde edilmesiyle sonuçlanabilmektedir. Dünyada en çok yabancıya koruma sağlayan Türkiye açısından yabancıların entegrasyonu ve Türk vatandaşlığının kazanılması önemli bir konudur ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda Türk vatandaşlığının kazanılması usülleri açıklanmıştır.

5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu çerçevesinde Türk vatandaşlığı doğumdan ya da sonradan kazanılabilir. Doğumdan Türk vatandaşlığı soy bağı ve doğum yeri esasına göre kazanılabilirken sonradan Türk vatandaşlığı yetkili makam kararı, evlat edinilme ve seçme hakkı ile kazanılmaktadır. Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığı kazanılması, genel yolla, istisnai yolla, yeniden kazanma ve evlenme yoluyla elde edilebilmektedir. Genel yolla Türk vatandaşlığı kazanılması için sürekli olarak beş yıl ikamet ve geçimini sağlayabilecek iş ve meslek sahibi olması gerekmektedir (Nurdoğan ve Öztürk, 2018:1169).

Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunan kişilerin genel başvuru yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmaları mümkün değildir (Geçici Koruma Yönetmeliği, md 25). Bu kişilerin Türkiye'de geçirdikleri süre Türk vatandaşlığını elde etmek için gerekli olan ikamet izni süresinden sayılmaz. Ancak bir Türk vatandaşı ile üç yıl süren evlilik birlikteliği kurulması durumunda vatandaşlık için başvuruda bulunabilirler (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, md.16).

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mültecilere sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulama esasları 1951 Cenevre Sözleşmesi ile belirlenmiştir. Sözleşmeyi imzalayarak taraf olan devletler ulusal mevzuatlarını Sözleşmeye uygun hale getirmesiyle birlikte mültecilere yönelik uluslararası bir koruma sistemi oluşturulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti 2013 tarihinde kabul ettiği YUKK ile uluslararası koruma mevzuatını 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine uygun hale getirmiştir. Bu bağlamda uluslararası koruma taleplerini YUKK çerçevesinde değerlendirmekte ve uluslararası koruma sağlamaktadır. YUKK 61, 62 ve 63'üncü maddelerinde uluslararası koruma türlerini belirlemiş ve uluslararası koruma başvurusu statü belirleme süreci sonunda YUKK'nda belirlenen hükümler çerçevesinde statü belirleme sürecini sonlandırmaktadır. Mülteci tanımında belirtilen "Avrupa ülkelerinde meydana gelen" coğrafi kısıtlama ibaresi statü belirleme sürecinde statü farklılaşmanın ana belirleyicidir. Statü farklılıkları uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin hak ve ödevlerini, ülkede kalış biçimlerini farklılaştırmaktadır.

Jeopolitik konumu ve komşu ülkelerinde devam eden siyasi ve silahlı anlaşmazlıklar Türkiye'yi bugün topraklarında en fazla uluslararası koruma sağlayan ülke konumuna getirmiştir. Mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde sürdürülen coğrafi kısıtlama uygulaması sebebiyle başvuru sahibi kişiler mülteci statüsü verilmemektedir.

Avrupa ülkeleri dışından gelen çoğunluğu Afganistan, Irak ve İran Cumhuriyeti'nden gelerek uluslararası koruma talep edenler kişiler statü belirleme süreci sonrasında şartlı mülteci statüsü ile üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar ülkede kalmalarına müsaade edilirken, Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına ülkelerinde yaşanan şiddetin son bulup ülkelerine gönderilene kadar geçici koruma sağlanmaktadır.

Şartlı mülteci ve geçici koruma statüsü sahibi kişilerin ulaşmış olduğu sayı ve bu kişilere sağlanan temel insan hakları hizmetleri ekonomik bir yük olurken, toplumsal yapıyı, çalışma hayatını olumsuz etkilemektedir. Yaşanan olumsuzlukların kalıcı olmasını engelleyen en önemli yasal dayanak "coğrafi kısıtlama" uygulamasıdır.

Coğrafi kısıtlama uygulaması neticesinde bu kişilere mülteci statüsü verilmemektedir, mevcut statülerde geçici bir barınma imkânı tanınırken, geçici koruma statüsü sahibi kişilerin Türk vatandaşlığını genel yolla kazanabilme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

Şartlı mülteci ve geçici koruma statüsü sahibi kişilerin işgücü piyasasında kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş kurallar çerçevesinde çalışma izni alarak çalışabilirler. Mülteci statüsü sahibi kişilerin çalışma izni almasına gerek yoktur ve yabancılara getirilen kısıtlamalardan muafiyet elde etmeleri söz konusudur. Bu haliyle coğrafi kısıtlama uygulaması işgücü piyasasını koruyucu bir etki yaratmaktadır.

Uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve geçici koruma statüsü sahibi kişilere sağlanan sağlık hizmetlerinin finansman yöntemi statü farklılıklarına göre değişmektedir. Geçici korunan kişilerin sağlık harcamaları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bütçesinden karşılanırken, Uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin sağlık harcamaları Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmaktadır. Şayet geçici koruma altında bulunan yaklaşık dört milyona yakın kişinin mülteci statüsü verilmiş olması durumunda bu kişilerin sağlık harcamaları Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanması gerekir. Sosyal Güvenlik Kurumu her yıl bütçe açığı vermektedir. Kurumun gelirleri giderlerini karşılamamaktadır. Kurumun giderleri arasında en önemli harcama alanları yaşlılık aylığı ödemeleri ve sağlık harcamalarıdır. Dört milyon kişinin sağlık harcamalarının kurum tarafından üstlenilmesi gelir gider dengesinin daha da bozulmasına bütçe açığının artmasına sebep olacaktır.

1999 yılından itibaren kurumun mali sürdürülebilirliğini sağlamak adına yasal düzenlemeler yapılarak aylık bağlama oranları düşürülmek suretiyle yaşlılık aylıkları azaltılmış, yaşlılık aylığına hak kazanmak için gerekli yaş şartı artırılmıştır. Yapılan düzenlemelere rağmen kurum bütçe açığı vermeye devam etmektedir. Kurumun giderlerine getirilecek bir yük sosyal güvenlik sistemini sürdürülemez hale getirme riski taşımaktadır. Ayrıca sosyal güvenlik sisteminde var olan açıklar makro ekonomik değişkenleri olumsuz etkilemekte ve toplumsal barışa zarar vermektedir.

Mülteci tanımında kullanımına devam edilen coğrafi kısıtlama, Türkiye'yi mülteci yurdu haline gelmesinin önünde var olan uluslararası mevzuata uygun yegâne uygulamadır, vazgeçilmemelidir. Coğrafi kısıtlama uygulamasından vaz geçilmesi, uluslararası koruma talebiyle başvuru yapan herkesin mülteci statüsünde kabul edilmesi ya da bu kişilerden mülteci şeklinde bahseldilmek suretiyle uluslararası koruma kavramlarının uygun şekilde kullanılmaması önemli sorun alanlarını barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

Arpat, B., Nurdoğan A.K. (2020). "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Sunulan Sağlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi." Güncel Sosyoloji Araştırmaları. Editör: Mustafa Talas. 205-242. Ankara: İksad Yayınevi.

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, (1948).

Demir, M. (2016). Türkiye'de Yabancıların Sosyal Güvenliği. SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi, 6 (1), 70-93. https://dergipark.org.tr/tr/pub/sgd/issue/28907/309146

Ermumcu, S. (2013). Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı. Çalışma İlişkileri Dergisi, 4(2), 58-76. https://dergipark.org.tr/en/pub/cider/issue/29529/316967

Geçici Koruma Yönetmeliği, Resmî Gazete, 22 Ekim 2014, Sayı:29153.

Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi, (1951).

Mültecilerin Statüsüne İlişkin New York Protokolü, (1967).

Nurdoğan, A., Dur, A., Öztürk, M. (2017). Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. İş ve Hayat, 2 (4), 217-238. https://dergipark.org.tr/en/pub/isvehayat/issue/29036/310478

Nurdoğan, A., Öztürk, M. (2018). Geçici Koruma Statüsü İle Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23 (3), 1163-1172. https://dergipark.org.tr/en/pub/sduiibfd/issue/53001/704611

Nurdoğan, A., Şahin, M. (2019). Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göç İşsizliğin Bir Nedeni mi?, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11 (18), 2201-2223.

Resmi Gazete, 05.08.1968 tarih ve sayı:12968.

https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/02/MultecilerinHukukiDurumunaDair1967Protokolu.pdf

QHA, Kırım Haber Ajansı, 17.03.2021.

https://qha.com.tr/haberler/politika/goc-ve-uyum-konulu-toplantida-turkiye-deki-goc-olgusu-anlatildi/310229/

Tiritoğlu Ersoy, H. H.(2019). Türkiye'de Mültecilerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hakları. Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Yıl 4, Sayı 2019/2, 435–474.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/775122

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete, 26 Nisan 2016, Sayı:29695.

102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Sözleşme.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu.

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu.

6375 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu.

6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

İŞ İLETİŞİMİ: İŞ İLİŞKİLERİ OLUŞTURMA VE BİREYİN SOSYALLEŞMESİ BAĞLAMINDA

Dr. Dinar KERIMOVA
The Azerbaijan Higher Millitary Academy named after Heydar Aliyev
ORCID: 0000-0003-3792-893X

Assoc. Prof. Dr. Ramid HUSEYNOV
The Azerbaijan Higher Military Academy named after H.Aliyev
ORCID: 0000-0002-6473-8165

ÖZET

İletişim, insan yaşamının tüm alanlarının karakteristiğidir, toplum ile insanın kendisi arasında ilişki sistemleri oluşturmanın bir koşulu ve aracıdır. İletişim olmadan ekonomik, hukuki, diplomatik, ticari ve idari ilişkiler alanında hiçbir şey başarılamaz. İş görüşmelerini başarılı bir şekilde yürütme, bir çalışma belgesini düzgün bir şekilde derleme yeteneği, artık herkesin profesyonel kültürünün ayrılmaz bir parçası haline geldi. Her kademede yönetici, öğretmen, öğrenci, doktor, mühendis, referans, çalışan, her vatandaş iş görüşmelerini yüksek gereksinimler seviyesinde bilmelidir. Hemen hemen her tür mesleki faaliyette yüksek başarı elde etmek için, iş iletişiminin kuralları ve ilkeleri hakkında belirli bilgi, bilgi ve fikirlerin elde edilmesi gerekir. İş iletişiminin sosyal temeli, insanların faaliyetleriyle ilgilidir. Bununla birlikte, modern teknolojinin uygulanmasının yaygınlaşması, elektronik yönetişimin uygulanması ve toplum üyelerinin sosyal ağlar aracılığıyla etkileşimi, bireysel iletişim becerilerinin, iş iletişimi fırsatlarının farklı bir seviyeye kademeli olarak geçişine yol açmıştır. Bireyin sosyal sorunlarının önemli göstergelerinden biri olarak kendini göstermeye başlamıştır. Dolayısıyla sorunun karmaşıklığı, kaçınılmaz olarak gelecekte ciddi sorunlara yol açacaktır. Bu bakımdan, onu bilimsel bir temelde incelemek ve araştırmak önemlidir.

Makale, iş iletişimi terimini, özünü ve teorik temellerini açıklıyor. İnsanların iş ilişkilerinin çok yönlü ve çeşitli olduğu gösterilmiştir. İş, siyaset, kültür, spor, eğitim ve her düzeyde iş ilişkileri kurma ve uygulama ihtiyacına dikkat çekildi. İş iletişiminin amaç ve hedeflerine dikkat edildi, bireyin kendini gerçekleştirme ve sosyalleşmedeki rolü analiz edildi. İdari, siyasi ve kamu yönetiminde iş iletişiminin önemi ve önemi teorik olarak kanıtlanmıştır. Bilimsel çalışmanın amacına uygun olarak gündeme getirilen konuların incelenmesi, ticari iletişimin önemli özelliklerinden birinin ekonomik çıkar çatışması, karşılıklı ilişkiler, sosyal düzenlemenin hukuk içinde uygulanması olduğunu söylemeye zemin vermektedir. İnsanların belirli bir alandaki ilişkiyi yasal olarak resmileştirmek için iş ilişkilerine girdiği ortaya çıktı. Belgeler aracılığıyla iletişim - yazılı talimatlar, kararlar, siparişler - iş etkileşiminin etkinliğini artırmaya hizmet eder. İş iletişiminin etkinliği ile bağlantılı olarak, hem nihai sonuca ulaşmada hem de kişisel niyetlerin uygulanmasında iş iletişimindeki tüm katılımcıların karşılıklı bağımlılığına odaklanıldığı belirtilmektedir.

Bilimsel çalışmanın metodolojik temeli, bilimsel teorik açıklama ve analitik analizdir. Modern toplumun gelişmesi ve toplumsallaşması için iş iletişiminin önemi göz önüne alındığında, elde edilen sonuçların gelecekte bu alanda daha fazla araştırmaya ivme kazandırabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: İş İletişimi, İş Tutumu, Bireyin Sosyalleşmesi

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

BUSINESS COMMUNICATION: IN THE CONTEXT OF BUILDING BUSINESS RELATIONS AND THE SOCIALIZATION OF THE INDIVIDUAL

ABSTRACT

Communication is characteristic of all spheres of human life, it is a condition and means of forming systems of relations between society and man himself. Without communication, nothing can be achieved in the field of economic, legal, diplomatic, trade and administrative relations. The ability to successfully conduct business negotiations, to properly compile a working document has now become an integral part of everyone's professional culture. At all levels, the manager, teacher, student, doctor, engineer, referent, employee, every citizen must know business negotiations at a high level of requirements. In order to achieve high success in almost any type of professional activity, certain information, knowledge and opinions on the rules and principles of business communication must be obtained. The social basis of business communication is related to people's activities. However, the expansion of the application of modern technology, the implementation of electronic governance and the interaction of members of society through social networks have led to the gradual transition of individual communication skills, business communication opportunities to a different level. It began to manifest itself as one of the important indicators of the individual's social problems. So the complexity of the issue will inevitably lead to serious problems in the future. In this regard, it is important to study and research it on a scientific basis.

The article explains the term business communication, its essence and theoretical foundations. It has been shown that people's business relationships are multifaceted and diverse. The need to establish and implement business relations in business, politics, culture, sports, education and at all levels was noted. Attention was paid to the goals and objectives of business communication, the role of the individual in self-realization and socialization was analyzed. The importance and significance of business communication in administrative, political and public administration is theoretically substantiated. In particular, the study of the issues raised in accordance with the purpose of the scientific work gives grounds to say that one of the important features of business communication is the conflict of economic interests, interaction and social regulation within the law. It turns out that people enter into business relationships in order to legally formalize the relationship in a particular area. Communication through documents - written instructions, decisions, orders - serves to increase the effectiveness of business interaction. In connection with the effectiveness of business communication, it is noted that the focus is on the interdependence of all participants in business communication, both in achieving the end result and in the implementation of personal intentions.

The methodological basis of the scientific work is scientific theoretical explanation and analytical analysis. Considering the importance of business communication for the development and socialization of modern society, it can be said that the results obtained can give impetus to further research in this area in the future.

Keywords: Business Communication, Business Attitude, Socialization Of The İndividual

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA ULUSAL VE RUHSAL DEĞERLERİN KORUNMASI

Dr. Dinar KERIMOVA
The Azerbaijan Higher Millitary Academy named after Heydar Aliyev
ORCID: 0000-0003-3792-893X

ÖZET

Küreselleşme, kademeli olarak tüm halkları, milletleri ve devletleri, ulusal, dinsel bağlılıkları, gelenekleri ve ahlaki değerlerine bakılmaksızın şekillendirebilir ve aynı ekonomik ve siyasi çizgide hareket edebilir. Böylelikle bağımsız devletler arasındaki engelleri yıkarak, özgünlüğü ve çeşitliliği yavaş yavaş ortadan kaldırarak toplumdaki sosyal ilişkileri yeni bir yöne yönlendirir. Ulusal zihniyetlerine bakılmaksızın tüm halkları ve ulusları birleştirir. Bu durumda milli değerlere dikkat etmek, genç nesli milli değerler temelinde eğitmek özellikle önemlidir. Bununla birlikte, dünyanın ilerici ahlaki değerlerinin kullanımına, daha sağlıklı, daha modern bir görünüm ve becerilere sahip daha genç bir neslin oluşmasına dikkat edilmelidir. Çünkü karmaşık ve tartışmasız olarak hafife alınmış bir sürecin beklentileri birçok ülke için pek çok sorun yaratmaktadır.

Konunun modern dönem için ciddiyeti ve önemi, onu çeşitli alanlardaki uzmanların ve bilim adamlarının araştırma konusu haline getirmiştir. Ulusal ve manevi değerlerin ve kültürel kimliğin korunması önemli olduğundan, konu özellikle küreselleşme bağlamında daha da önemlidir. Problemin teorik açıdan incelenmesi birçok bilim insanı tarafından yapılmasına, bilimsel çalışmalar ve makaleler yazılmasına rağmen, problemin karmaşıklığı ve genişliği problemi daha detaylı, sistematik bir şekilde incelemeyi önemli kılmaktadır. Bunu dikkate alan makale, bu konuya sistematik ve kapsamlı bir yaklaşım sağlamakta, analizler ve açıklamalar sağlamaktadır.

Her şeyden önce, modern zamanlarda küreselleşmenin artıları ve eksileri farklı düzeylerde açıklanmış, devletler ve halklar üzerindeki olası etkileri: ekonomik, politik, kültürel yaşam, ulusal ve manevi değerler not edilmiştir. Küreselleşmenin farklı kültürleri ve milli gelenekleri, fikirleri, milli ve manevi değerleri dünya sistemine entegre ederek medeniyetler diyaloğu için koşullar yarattığı tespit edilmiştir. Ancak çalışmadaki kilit nokta, ulusal izolasyon, milliyetçilik ve küreselleşme arasındaki mücadelenin giderek daha net hale gelmesidir. Yani, evrensel değerlerle birlikte küreselleşmenin, ulusal kimliği tanımlayan milli-ahlaki değerleri etkilediğinde geleneksellik-muhafazakarlık veya modernite sorunu yarattığı ortaya çıkmıştır. Milletin milli varlığını belirleyen, geçmişe, günümüze ve geleceğe hizmet eden değer ve kriterlerin korunması, milli bilinç prizmasından geçirilmesi ve modernite ile uyumlu hale getirilmesi gerektiği kaydedildi. Bu küresel değerleri kullanarak, ulusal değerlerin korunması, bir bütün olarak milletin gelişmesine yol açar.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Milli-Ahlaki Değerler, Kültür, Milli Bilinç

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

PROTECTION OF NATIONAL AND SPIRITUAL VALUES IN THE CONDITION OF GLOBALIZATION

ABSTRACT

Globalization is gradually able to shape all peoples, nations and states, regardless of their national, religious affiliation, traditions and moral values, and to move along the same economic and political lines. Thus, by breaking down the barriers between the independent states, gradually eliminating the originality and diversity, he directs the social relations in the society in a new direction. It unites all peoples and nations, regardless of their national mentality. In this case, it is especially important to pay attention to national values, to educate the younger generation on the basis of national values. However, attention should be paid to the use of the world's progressive moral values, the formation of a younger generation in a healthier, more modern outlook and skills. This is because the prospects of a complex and unequivocally underestimated process are creating many problems for many countries.

The importance of the topic for the modern period has made it the object of research of specialists and scientists in various fields. The topic is even more relevant, especially in the context of globalization, as it is important to preserve national and spiritual values and cultural identity. Despite the fact that the study of the problem from a theoretical point of view is carried out by many scientists, scientific works and articles are written, the complexity and breadth of the problem make it important to study it in a more detailed, systematic way. Taking this into account, the article provides a systematic and comprehensive approach to this issue, provides analysis and explanations.

Thus, first of all, the pros and cons of globalization in modern times are explained at different levels, its possible effects on states and peoples: economic, political, cultural life, national and spiritual values. It has been established that globalization has created conditions for the dialogue of civilizations by integrating different cultures and national traditions, ideas, national and spiritual values into the world system. But the key point in the study is that the struggle between national isolation, nationalism and globalization is becoming increasingly clear. In other words, it has been found that globalization, along with universal values, creates a problem of traditionalism-conservatism or modernity when it infects the national-moral values that define national identity. It was noted that the values and criteria that determine the national existence of the nation, serving the past, present and future, and its progress, must be preserved, passed through the prism of national consciousness and harmonized with modernity. Using these global values, the protection of national values leads to the development of the nation as a whole.

Keywords: Globalization, National-Moral Values, Culture, National Consciousness

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ESNEK İSTİHDAMIN İNSAN PSİKOLOJİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Öğr. Gör. Dr. Songül DEMİREL DEĞİRMENCİ
Hitit Üniversitesi Sungurlu MYO Yönetim ve Organizasyon Bölümü
ORCID: 0000-0003-0982-0796

ÖZET
Kapitalizmin kâr elde etme arzusu, fordist üretim biçiminden postfordist üretim biçimine geçilmesi ve yaşanan ekonomik krizlerin tüm dünyayı etkilemesi nedeniyle yeni bir dönemi getirmiştir. İşverenler, piyasanın iniş-çıkışlarına karşı kendilerini koruyabilecekleri yeni çözüm önerileri bulmuşlardır. Bu çözüm önerilerini kapsayan ve gerek üretim gerek örgütlenme sürecinde geçerli kılınan kilit kavram esneklik olmuştur. Katı bürokrasi biçimlerini eleştiren ve risk almaya vurgu yapan esnekliğin, insanlara kendi yaşamlarını şekillendirmede daha fazla özgürlük tanıdığı söylenmektedir. Oysa yeni düzen, sadece geçmişin yürürlükten kaldırılmış kurallarının yerine yeni kontrol biçimlerini getirmektedir. Esneklik kavramının çözüm önerisi olarak yetersizliği 1990'ların ortalarından itibaren güvence kavramıyla birlikte anılmasını getirmiş, "esnek güvence" terimi yaygınlaşmıştır. Kavram olarak herhangi bir olumsuzluk aktarmamakla beraber iş yaşamının diğer tarafında bulunan çalışanların sıklıkla iş değiştirmelerini ve her bir yeni işe tekrar alışmalarını gerektirmektedir. İnsanın sosyo-psikolojik yanını dikkate aldığımızda yeni bir iş yerinin anlamı yalnızca fiziksel bir mekan değişikliğinden ibaret olmamaktadır. Çalışanların işleriyle ilgili bağları sosyo-psikolojik birçok örüntüyü içermektedir. Yaşam doyumuyla bireyin iş yaşamındaki mutluluğu birbirinden bağımsız değildir. İşinin değişmesi halinde yeni işine, çalışma arkadaşlarına ve işin kendisine uyum sağlaması gerekecektir. Çalışmada esneklik ve esnek güvence kavramlarının üretim sistemleri içerisinde kökenlerine bakılacaktır. Postfordist dönemde işsizlik dönemlerinin güvencesizlik üzerindeki etkisi anlatılacaktır. Ardından esnek güvence anlayışının çalışan psikolojisine ve bireyin iş doyumunun mutluluğuna etkisi üzerinde durulacaktır.
Anahtar Kelimeler: Kapitalizm, Esneklik, İstihdam, Psikoloji

THE EFFECTS OF FLEXIBLE EMPLOYMENT ON HUMAN PSYCHOLOGY

ABSTRACT
The motive of capitalism to generate more profit, switching to postfordist manufacturing mode from fordist mode, the effect of economic crisis experienced in the last twenty years on whole world has led to a new era. A variety of solutions that were agreed upon by employers to protect themselves against market fluctuations have been determined. Flexibility covering these solutions and validated both in manufacturing and organization process has been the key concept. It is addressed that the flexibility criticizing the solid forms of bureaucracy and emphasizing on the risk-taking allows people more freedom in shaping their own lives. However, the new order solely brings new control forms instead of abolished rules of the past. The inadequacy of flexibility concept as a solution has led to being associated with assurance concept since the mid-1990s and the concept of "flexicurity" has become widespread. Although it doesn't convey any negativity as a concept, it requires the employees who are on the other side of work life to change jobs frequently and to adapt each new job.

When we consider the socio-psychological side of human, the meaning of a new workplace is not only change of a physical space. Bonds of employees related with their workplace comprise many socio-psychological patterns. Life satisfaction and happiness of an individual in his/her work life are not independent from each other. In the event that an individual changes its job, adapting to new professional life, colleagues and work requires spending a certain amount of time and effort.

In the study, the historical roots of the flexibility and flexicurity concepts are investigated and fordist and postfordist manufacturing systems are compared within the framework of ideological meaning. In the new system it will be dwelled upon its effects on revenue assurance, job security and employment security in the periods of unemployment. Next, the effect of flexicurity concept on employee psychology will be addressed and the happiness of individual through job satisfaction will be examined.

Keywords: Capitalism, Flexibility, Employment, Psychology

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

HAVACILIKTA YAŞANAN BİR KRİZİN KADIN HAVACILAR TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: ATATÜRK HAVALİMANI SALDIRISI ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Muhittin Hasan UNCULAR
Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu
ORCID: 0000-0002-1141-1994

Öğr. Gör. Levent KAYA
Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu
ORCID: 0000-0003-4937-8349

ÖZET
Havacılık dünyadaki en gözde sektörlerden biri olarak çok zor koşullarda da olsa varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Yıllarca tüm dünyada ses getirmeye yönelik birçok eylemin hedef aldığı sektör havacılık ve hedef aldıkları mekânlar havalimanları olmuştur. Böylesine önemli ve kritik bir sektörde kadın varlığı da hiç şüphesiz büyük önem taşımaktadır. Günlük hayatın her iş kademesinde büyük bir emek ve çabayla çalışan kadınlar, havacılık sektöründe de cansiperane bir şekilde çalışmaya devam etmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınlar havacılıkta görev almaktadır. Bazen bir kaptan pilot, bazen bir kabin memuru, bazen bir teknisyen, kısacası havacılık sektöründeki tüm iş kollarında kadınları görmek mümkündür. Atatürk Havalimanı tüm dünyada ses getiren büyük bir terör olayına sahne olmuştur. Saatlerce süren hayatla ölüm arasındaki mücadelede o gün havalimanında görev yapan, böylesine büyük bir krizi yöneten kadın havacılık çalışanlarıyla derinlemesine mülakat yöntemiyle birebir görüşmeler yapılarak, nitel çalışma yöntemine başvurulmuştur. Bu çalışmada havacılık iş kolunda çalışan kadınların gözünden bir krize bakılmaya ve 28 Haziran 2016 tarihinde saat 21.22'de olay günü görevi başında olan kadın çalışanlara ulaşılmaya çalışılmıştır. 9 tane kadın çalışana ulaşılmış ve bu kadın çalışanlardan 4 tanesi saldırı olayı ile alakalı görüşmeyi kabul etmiştir. Bu kadın çalışanlarla derinlemesine mülakat yapılarak olay günü ile ilgili kadınların gözünden kriz yönetimi, güvenlik, koordinasyon, tahliye gibi konularda sorular yöneltilmiştir. Hazırlanan sorular 3 tane alanında uzman öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve onaylanmıştır. Yaşanan bu elim olay sonrasında, olayı yaşayan kadın havacılık çalışanlarının tespit ve önerileri önem arz etmektedir. Elde edilen veriler literatürdeki "kadın eliyle havacılıkta kriz yönetimi" alanında bir boşluğu doldurmada etkin rol alacaktır.
Anahtar Kelimeler: Kadın, Havacılık, Kriz Yönetimi, İletişim, Halkla İlişkiler

EVALUATION OF AN AVIATION CRISIS BY WOMEN AVIATORS: THE CASE OF ATATURK AIRPORT ATTACK

ABSTRACT
Aviation continues to exist, even under very difficult conditions, as one of the most popular sectors in the world. The sector that has been targeted by many actions aimed at making a sound all over the world for years has been aviation and the venues they target have been airports. The presence of women in such an important and critical sector is undoubtedly very important. Women, who work with great effort and effort in every business level of daily life, continue to work devotedly in the aviation sector.

As it is all around the world, women are involved in aviation in Turkey as well. Sometimes it is possible to see the woman as a captain pilot, sometimes as a flight attendant, sometimes as a technician, in short, women in all business branches in the aviation industry. Atatürk Airport witnessed a great terror incident that made a tremendous impact all over the world. In the struggle between life and death that lasted for hours, qualitative working method was used by conducting one-on-one interviews with female aviation workers who were on duty at the airport that day and managed such a huge crisis. In this study, it was tried to look at a crisis through the eyes of women working in the aviation business and to reach female employees who were on duty on the day of the incident at 21.22 p.m on June 28, 2016. 9 female employees were reached and 4 of these female employees accepted to interview regarding the attack. In-depth interviews were held with these women employees, and questions were asked about crisis management, security, coordination, and evacuation from the perspective of women about the day of the incident. The questions prepared were examined and approved by 3 expert faculty members. After this painful incident, the determinations and suggestions of female aviation employees who experienced the incident are important. The data obtained will play an active role in filling a gap in the field of "crisis management in aviation by women" in the literature.

Keywords: Woman, Aviation, Crisis Management, Communication, Public Relations

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ÜNİVERSİTELERİN HAVACILIK BÖLÜMLERİNDE İNSAN KAYNAĞI YETİŞTİRME ÜZERİNE SEKTÖREL BİR DEĞERLENDİRME: THY AKADEMİ ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Muhittin Hasan UNCULAR
Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu
ORCID: 0000-0002-1141-1994

Öğr. Gör. Levent KAYA
Maltepe Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu
ORCID NO: 0000-0003-4937-8349

ÖZET
Günümüz havacılık sektörü baş döndürücü bir hızla gelişmekte dünyada artık sınırlar birbirine yakınlaşmaktadır. Yüzlerce havayolu, binlerce uçak ve destinasyon havacılık sektörünün faaliyet kapsamının içinde yer almaktadır. Büyüyen havacılık sektörünün en temel ihtiyaçlarının başında yer alan insan kaynağı yetiştirme doğudan batıya, kuzeyden güneye dünyanın her noktasında havacılık için giderek büyüyen bir ihtiyaç olmaya devam etmektedir. Kalifiye insan kaynağı yetiştirebilme elbette etkin ve uluslararası arenada itibar gören yüksek kalite standartlarında eğitim politikalarıyla mümkün olabilmektedir. İnsan Kaynağı yönetim politikalarında en temel prensiplerden biri olan "doğru zamanda, doğru kişi, doğru iş için ve doğru maliyetlerle" ilkesi etkin bir eğitim politikasıyla desteklenmediği sürece istenilen seviyelerde kalifiye insan kaynağına ulaşılamamış olacaktır. Ülkemize insan kaynağı yetiştirmede büyük rol oynayan üniversitelerin havacılık bölümlerinde ulusal ve uluslararası eğitim akreditasyonları önem arz etmektedir. Bu çalışma ile havacılık alanında insan kaynağı yetiştirilmesinin önemi ve Türk Hava Yolları özelinde havacılık eğitimlerinde uluslararası akreditasyonların yeri ele alınacak ve üniversitelere model olarak sunulacaktır. Tarama yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada, araştırma kapsamında uluslararası havacılık eğitimleri, günümüzdeki akreditasyon programlarının Türk Hava Yolları Havacılık Akademisi'ndeki yeri üniversitelere örnek teşkil edebilecek şekilde ele alınmıştır.
Anahtar Kelimeler: Üniversite Eğitimi, Havacılık, İnsan Kaynağı Yönetimi, Akreditasyon, Thy Akademi

A SECTORAL EVALUATION ON HUMAN RESOURCES EDUCATION IN AVIATION DEPARTMENTS OF UNIVERSITIES: THE CASE OF THY ACADEMY

ABSTRACT
The contemporary aviation industry has been developing with an amazing speed and yet the borders have been getting closer to each other. Hundreds of airlines, thousands of aircraft and destinations are in the scope of the activities of aviation industry.
Training the human resources that is one of the basic needs of the growing aviation industry has been going on as a gradually growing need from east to west, from north to south in all the corners of the world .Training the qualified human resources could of course be possible through the effective and reputable training policies in the international arena with high quality standards.

Unless it is not supported with the effective training policies, as one of the basic principles of the human resources "recruiting the right person at the right time for the right position with the right costs" in the human resources management policies, qualified human resources in the desired level could not be reached. In the aviation departments of the universities which play a big role in educating human resources in our country national and international training accreditations are important.

With this study, the importance of training the human resources in aviation and in the sample of Turkish Airlines the place of international accreditations in the aviation trainings are considered and will be presented as a model for the universities.

In this study with descriptive model international aviation trainings and place of contemporary accreditations of Turkish Airlines Aviation Academy has been considered as a sample for universities

Keywords: Univesity Trainings ,Aviation, Human Resources Management , Accreditatio, Thy Academy

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ILISU BARAJ GÖLÜ'NÜN HASANKEYF MERKEZ İLÇE HALKININ TATMİNİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doktora Öğrencisi Tuba GÜNEŞ
Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-6028-5309

ÖZET

Ilısu Baraj Gölü'nün Hasankeyf merkez ilçe halkına ne gibi etkileri olmuştur? Barajlar, su kütlesine ve suyun doğal akışına müdahale ile yöre insanlarının yaşam alanını etkilemektedir. HES baraj projeleri, doğal çevreye ve insan yaşamına olan önemli olumlu veya olumsuz etkileri nedeniyle geçmişten günümüze daima toplumların ilgi odağı olmuşlardır. Araştırmaya konu olan Hasankeyf yerleşmesi ve Ilısu Barajı Gölü de Türkiye'nin yıllarca gündeminde olmuştur. Ilısu Barajı ve HES Projesi Dicle Nehri üzerinde ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Hasankeyf ilçe merkezi, Batman il merkezine yaklaşık 37 km. mesafede yer almaktadır. GAP kapsamında Dicle Nehri üzerine yapılan Ilısu Barajı ve HES Projesi, 1954 yılında DSİ tarafından Dicle Nehri'nin su ve toprak kaynaklarının verimli kullanılması, Türkiye'ye enerji sağlamak ve bulunduğu bölgenin sulama imkânlarını artırmak amacıyla başlamıştır. Daha sonra ise 1971 yılında DSİ kontrolünde, fizibilite raporu çıkarılmış ve proje tasarımının son şekli yapılmıştır. Hasankeyf yerleşimi Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 1978 tarihli kararıyla arkeolojik sit alanı olarak, 22 tarihi anıt ise eski eser olarak tescil edilir. 2010'da baraj inşaatı ve Hasankeyf'in 2 km kuzeyindeki Yeni Hasankeyf yerleşiminin inşaatına başlanır. Ancak sonrasında GAP projesi bünyesinde yapılan Ilısu Barajı nedeniyle ilçe merkezindeki tarihsel yapıların bir kısmı taşınmış bir kısmı da tamamıyla su altında kalmıştır.

Ilısu Barajı ve HES Projesi'nden; Batman, Mardin, Diyarbakır, Siirt ve Şırnak il sınırları içerisinde bulunan birçok yerleşim yerini etkilemiş ve de etkileyecektir. Ilısu Barajı göl alanında kalan yerleşim yerleri genel olarak kırsal kesimlerdir. Etkilenen yerleşim yerleri genel itibari ile köy ve köylere bağlı mezralardır. Rezervuar alanından etkilenen tek kentsel yerleşim alanı Batman iline bağlı Hasankeyf ilçesidir. Yapılmış çalışmalarda Hasankeyf'in tarihsel, kültürel, çevresel, siyasal ve sosyal boyutlar araştırılarak çalışılmıştır. Bu çalışmada ise, Batman'ın Hasankeyf ilçesinde yaşayan yerel halkın Ilısu Baraj Gölü'nden sonraki süreçte yaşadıklarını ortaya koymaktır. Bu araştırmanın amacı Ilısu Baraj Gölü nedeniyle Hasankeyf yerleşmesi sular altında kaldıktan sonraki süreçte ilçe halkının yaşadığı hem olumlu hem de olumsuz etkilerini ortaya koymaktır. Bu araştırma Ilısu Baraj Gölü'nün Batman ili, Hasankeyf merkez ilçesi halkının tatmini üzerine ilçe halkıyla yapılan görüşmelerin sonuçlarıyla birlikte ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ilısu Baraj Gölü, Hasankeyf İlçe Merkezi

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

A RESEARCH ON THE SATISFACTION OF THE PEOPLE OF HASANKEYF CENTRAL DISTRICT OF ILISU DAM LAKE

ABSTRACT

What are the effects of the Ilısu Dam Lake on the people of Hasankeyf central district? Dams affect the living space of the local people by interfering with the water body and the natural flow of water. HEPP dam projects have always been the center of attention of societies from past to present due to their significant positive or negative effects on the natural environment and human life. Research subject to settlement of Hasankeyf and the Ilisu Dam Lake has been on Turkey's agenda for many years. The Ilısu Dam and HEPP Project is located on the Tigris River and in the Southeastern Anatolia Region. Hasankeyf district center is located approximately 37 kilometers from Batman city center. The Ilisu Dam and HEPP Project has launched on the Tigres River within the scope of GAP Project, in 1954 by the DSA Tigris River water and land efficient use of resources, to provide energy to Turkey and started to improve irrigation opportunities the region. Then, in 1971, under the control of DSI, a feasibility report was issued, and the final form of the project design was made. The Hasankeyf settlement is registered as an archaeological site with the decision of the High Council of Real Estate Antiquities and Monuments in 1978, and 22 historical monuments are registered as antiquities. In 2010, the construction of dam and new settlement area, 2 km north of Hasankeyf, was started. However, due to the Ilisu Dam constructed within the scope of the GAP project, some of the historical buildings in the district center were moved and some were completely submerged. From the Ilısu Dam and HEPP Project; Batman, Mardin, Diyarbakır, Siirt and Şırnak have affected and will affect many settlements within the provincial borders. The settlements in the Ilisu Dam lake area are generally rural areas. The affected settlements are generally villages and hamlets attached to the villages. The only urban settlement area affected by the reservoir area is Hasankeyf district of Batman province. The historical, cultural, environmental, political and social dimensions of Hasankeyf have been researched and studied in the studies. In this study, it is revealed how the local people living in Hasankeyf district of Batman lived in the period after Ilısu Dam Lake. The purpose of this research is to reveal both the positive and negative effects of the people of the district after the Hasankeyf settlement was flooded due to the Ilısu Dam Lake. This research examines the Ilısu Dam Lake together with the results of the interviews made with the people of the central district of Hasankeyf in Batman province.

Keywords: Ilısu Dam Lake, Hasankeyf Central City

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

KARGO TAŞIMACILIĞINDA HİZMET KALİTESİNE YÖNELİK BİR LİTERATÜR TARAMASI

Yüksek Lisans Öğrencisi Ömer Faruk PARMAKSIZ
Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-5844-0047

Doktor Öğretim Üyesi Mehmet MİMAN
Harran Üniversitesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü
ORCID: 0000-0002-1545-9960

ÖZET

İşletmelerin var olma amaçlarından biri olan kar gütmesi, diğer rakiplerinden farklı olarak pazar payında güçlü bir konumda yer alması, doğru stratejilerle hizmet kalitesini arttırarak müşteri memnuniyeti sağlanarak işletmenin pazar payındaki konumunu belirler. Globalleşen ve gün geçtikçe adeta küçük bir köy halini alan gezenimizde bireylerin veya mal/ürünlerin bir yerden farklı bir yere gönderimini veya ulaşılmasını gerçekleştiren taşıma olayın gün geçtikçe önemini büyük bir sektör olarak hissettirmektedir. Çeşitli sebeplerle üretimin farklı ülke veya bölgelerde toplanmış olmasından kaynaklanarak üretimi gerçekleştiren firma ile tüketici arasında bulunan mesafe bu ürünlerin tüketime sunulması açısından üretim yerlerinden tüketim alanlarına ulaştırmaları büyük önem kazanmıştır.

Kargo taşımacılık sektöründe ise gerek hizmet kalitesi gerekse hizmet sonrası müşteri memnuniyetinin yüksek olması sektördeki işletmeciler için hayati öneme sahiptir. Kargoculuk kavramı ulaşım sektörü adı altında geçmiş olsa da kargoculuk sektörünün ciddi bir şekilde gelişmesi ile kargoculuk kavramı kendi kurallarını belirleyerek ulaşım sektöründen ayrı bir yer edinmiştir. Kargo hizmetlerinden hem bireysel müşteriler hem de kurumsal müşteriler günümüzde yoğun olarak faydalanmaktadır. Bu çalışmada bireysel müşterilerin özellikle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen Covid-19 salgınının etkisinde müşterilerin daha çok internet üzerinden alışverişe yönelmesi kargoculuk hizmetlerinin yoğun bir tempoda çalışmasına ve bu çalışma neticesinde kargo hizmetlerine yönelik beklenen hizmet kalitesi ve algılanan hizmet kalitesinin ölçülmesi faydalı görülebilir. Bu bağlamda hizmet kalitesini ölçmekte sunulan hizmete ait fiziksel özellikler, güvenirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarına ilişkin beklenen ve algılanan hizmet kalitesine yönelik 22 şer maddeden oluşan SERVQUAL ölçeği ön plana çıkmaktadır. Kargo firmalarının ve internet üzerinden alış veriş yapıp ürünlerini bu firmalar üzerinden iletimini talep eden bireylerin beklenen hizmet kalitelerinin algıladıkları hizmet kalitesine göre memnuniyet düzeylerinin incelenmesi gittikçe pazar payı artan online alışverişin temel öğelerinden biri olan kargo şirketlerinin operasyonel verimliliği ve karlılığı açısından önem taşımaktadır. Bu aynı zamanda sistemin güvenilir işlemesini temin edilmesi açısından da faydalıdır.

Bu literatür araştırmasında kargo firmalarında yürütülen faaliyetler sonucunda oluşan hizmet kalitesiyle ilgili ve bu hizmet sağlayıcı firmalardan hizmet alan tüketicilerin bekledikleri hizmet kalitesi karşılaştırılması veya incelenmesiyle ilgili yakın dönemde yapılan araştırmalar Yök tez veri kayıt platformu, Google Akademik platform, TR Dizin, Doaj veri tabanlarında yer alma şekillerine, işletmelerin hizmeti sunma şekilleri ve hizmet üretme durumlarına göre istatistiksel dağılım ve sonuçlar açısından araştırılıp incelenmektedir.

Bu araştırma neticesinde gerçekleştiren çalışmalar baz alınıp ilgili alanda gerçekleştirilmesi planlanan gelecek çalışmalar için veri elde etme literatürdeki boşlukların tespit edilmesiyle de çalışmalara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kargo Taşımacılığı, Hizmet Kalitesi, SERVQUAL, Literatür Taraması

A LITERATURE SEARCH FOR THE QUALITY OF SERVICE IN CARGO TRANSPORTATION

ABSTRACT

Profit-making, which is one of the goals of businesses, determines the position of the business in the market share by providing a strong position in the market share unlike other competitors, increasing the service quality with the right strategies and ensuring customer satisfaction. Our traveler, which is globalizing and becoming a small village day by day, makes the transportation of individuals or goods / products from one place to another or transporting them from one place to another, makes the importance of the event felt as a big sector day by day. Due to the fact that the production is concentrated in different countries or regions for various reasons, the distance between the producing company and the consumer has gained great importance in terms of presenting these products to consumption areas from the production sites.

In the cargo transportation sector, both service quality and high after-service customer satisfaction are of vital importance for the operators in the sector. Although the concept of shipping has been passed under the name of the transportation sector, with the serious development of the shipping sector, the concept of shipping has established its own rules and has gained a separate place from the transportation sector. Both individual and corporate customers benefit intensely from cargo services today. In this study, it may be beneficial for individual customers to focus more on online shopping under the effect of the Covid-19 epidemic, which has been declared as a pandemic by the World Health Organization, and to measure the expected service quality and perceived service quality for cargo services as a result of this study. In this context, the SERVQUAL scale consisting of 22 items regarding expected and perceived service quality regarding the dimensions of physical characteristics, reliability, enthusiasm, trust and empathy of the service provided comes to the forefront in measuring the service quality. Examining the satisfaction levels of the cargo companies and the expected service quality of the individuals who shop on the internet and request to transmit their products through these companies, according to the service quality they perceive, is important for the operational efficiency and profitability of cargo companies, which are one of the basic elements of online shopping. This is also beneficial in ensuring reliable operation of the system.

In this literature research, recent researches on the service quality resulting from the activities carried out in cargo companies and on the comparison or examination of the service quality expected by consumers from these service providers, Yök thesis data recording platform, Google Academic platform, TR Index, Doaj databases. is investigated and analyzed in terms of statistical distribution and results according to the way enterprises provide service and their service production status. Based on the studies carried out as a result of this research, obtaining data for future studies planned to be carried out in the relevant field is aimed to shed light on the studies by identifying the gaps in the literature.

Keywords: Cargo Transportation, Service Quality, SERVQUAL, Literature Review

1.GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler, küreselleşmeyle birlikte ve son zamanlarda dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sebebiyle tüketicilerin alışveriş alışkanlıkları değişerek daha fazla internet ortamına yöneltmiştir. Buna karşın birçok işletme bu değişim karşısında hayatta kalabilmek ve rekabet ortamı içinde varlığını sürdürebilmek amacıyla değişimlere açık hale gelmiştir.

İşletmeler lojistik ağlarını geliştirip rakiplerinden üstün hale gelmeyi ve bu sürede de müşterilerinin ihtiyaçlarına doğru şekilde cevap vererek memnuniyetlerini kazanmayı amaç edinmişlerdir. Tüketicilerin gün geçtikçe bilinçlenerek kendileri için en uygun maliyetli ve kaliteli ürünler alarak alışveriş yapmasının yanı sıra aldığı ürünlerin zamanında teslimatı da önem arz etmektedir. Bu aşamada ise devreye taşımacılık sektörü girmektedir. Günümüz tüzel kişilikleri varlıklarını sürdürürken amaçları doğrultusunda ve müşteri odaklı hareket etmekte bu amaçla üretim ve tüketimde dikkat çeken kalite, maliyet, zaman, hız unsurlarını önemsemektedirler. Lojistik süreçte unsurlar işletmelerle müşterileri arasında ulaşım ve iletişim açısından önem arz etmektedir. Teknolojik gelişim hız kazanırken elektronik ürün ve cihaz çeşitliliği artış göstermekte ve buna bağlı olarak da kullanımı gün geçtikçe daha da artmaktadır. Buna bağlı olarak da tüketicileri satın alma eğilim ve arzularının da artışıyla kargoculuk hizmetlerinin kullanımını yaygınlaştırmıştır. Kargo işletmeleri tüketicinin istediği ürüne veya arzuladığı markaya erişmede bununla birlikte hizmeti kullanan tüketicinin memnuniyetinin sağlanmasında önemli bir unsur şeklinde değerlendirilmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde Türkiye'de lojistik alanında faaliyet gösteren kargo şirketlerinin sundukları hizmetlerin kalitesinin araştırıldığı 2010-2021 yılları arasında yapılmış lisans üstü tez ve makaleler genel hatlarıyla incelenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde kargo taşımacılığı ve hizmet kalitesi hakkında genel bilgilere değinilmiş son bölümde ise 2010-2021 yılları arasında kargo faaliyetini sürdüren firmaların hizmet kalitesinin ölçüldüğü çalışmaların yıllara göre sıralanması ve dağılımları ayrıca sonuçları hakkında bilgilere yer verilecektir.

2.KARGO TAŞIMACILIĞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Kelime kökü olarak Fransızca olan kargo sözcüğü dilimizde 'yük,hamil' anlamına gelmektedir (www.globalkargo.com, 05.03.2015). Kargo tanımına denk gelen söz konusu yükün ağırlığı en çok 100 kg olan belirli standartlara uygun ambalajlanmış veya uygun bir kap içine konulmuş mal veya eşya bütünüdür. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi taşınacak mal veya eşyanın kargo olarak adlandırılabilmesi için belirlenmiş aralıklarda bir ağırlığa sahip olması gerekmektedir. Ancak günümüz şartlarında kargo global posta antlaşması çerçevesinde, posta veya gönderi tarzı taşımalarda yolculuk esnasında taşınan yükten ayrı değerlendirilmektedir (Öktem, 1992: 9).

Türkiye'de son yıllarda yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler neticesinde taşımacılık sektöründe de önemli gelişmeler yaşanmış ve kargo taşımacılığı yapan firmaların sayısı gittikçe artmıştır (Baki, 2004: 44).

2.1.KARGO TAŞIMACILIĞI SEKTÖRÜ VE TARİHÇESİ

Dünyada teknolojik ve sanayi anlamında yaşanan gelişmeler Türkiye'yi de olumlu yönde etkileyerek Cumhuriyetin kurulması ile birlikte haberleşme ve taşımacılığı alanında da ilerlemeler görülmüştür. II. Dünya savaşı sonrası tüketimin artması ile üretimde de artış meydana gelmiş ve pazar payı genişleyerek hizmetin birçok yerine ulaşması sağlanmıştır (Bulut, 2007:80)

Kargo kavramının taşımacılık anlamında Türkiye'de ilk ortaya çıkışı 1980 'li yıların başında olduğu, ancak haberleşme ve daha sonrasında ulaşım anlamındaki sektörün geçmişi Osmanlı Döneminden gelmektedir. Osmanlı döneminde son zamanlarda modernleşme ile 23 Ekim 1840 tarihinde ilk posta teşkilatı kurularak ilk başlarda İstanbul-Edirne, Üsküdar-Kartal ve Üsküdar-İznik hatları kurularak posta ile haberleşme sağlanmıştır. İlerleyen zamanlarda ihtiyaç doğrultusunda bu ağ genişletilerek o dönemde sınırlarımızda bulunan İstanbul'dan Musul, Bağdat ve Sırbistan'a kadar posta teşkilatı kurulmuştur. Dönemin ilk Postanesi ise başken olan İstanbul'da Yeni Camii avlusunda Postahane-i Amire adı ile açılmıştır. 1855 yılında bu nazırlıktan ayrı olarak bir de Telgraf Nezareti kurulmuş olup 1871 yılında bu iki nezaretin birleştirilmesiyle Posta ve Telgraf Nazırlığı son şekline ulaşmıştır (Bulut, 2007: 79).
Türkiye'de 2000 yılı sonrasında ortalama 140 bin insana iş imkanı sağladığı, 7000 civarında kargo şirketlerinin faaliyet gösterdiği, toplam 1 milyona yakın vasıtaların olduğu, ülke ekonomisine 7 milyar TL civarında katma değerin sağladığı ve GSMH 'ın %15'lik kısma sahip olup kargo taşımacılığında önemli bir sektör durumundadır. Son yıllarda gittikçe ağını genişleten, binlerce kişiye iş imkanı sağlayan, Türkiye'nin bütün şehirlerinde ve ilçelerinde faaliyet gösteren geniş bir pazar payı bulunan bir faaliyet alanı haline gelmiştir (Yapraklı, 2008: 83).

3. HİZMET KALİTESİ

Hizmetin özelliklerine bakıldığında, bu çerçevede kalıplaşmış genel anlamda sabit bir hizmet kalitesinden söz etmek mümkün değildir (Temizel ve Garda, 2017). Her müşterinin farklı istekleri ve bu istekler neticesinde beklentilerinin farklılık göstermesi sonucunda müşteri için kalite kavramında da farklılık göstermektedir. Bir müşteri için gerekli veya önemli olan istek bir başka müşteri için gereksiz ve önemsiz olabilir. Hizmet kalitesinin amacı müşterinin hizmet karşısında ne kadar tatmin olduğu ve beklentisi ile sunulan performansın kıyaslanması ile analiz edilebilir (Shengelbayeva, 2009).
Günümüzde yaşanan globalleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisinde kalite kavramından net bir şekilde bahsetmek mümkün değildir. Sebep olarak ise kalitenin çok boyutlu bir yapıda olmasıdır. Müşterilerin öznel veya nesnel istekleri sonucunda kalitenin farklı boyutlarda ele alınmasına ihtiyacı hasıl olmuştur (Yatkın, 2004: 1-2).
Kalite kavramı hakkında bütün insanların az da olsa bir fikri olduğu ancak kalitenin genel anlamda net bir tanıma sahip olmadığı görülmektedir. Kısaca tanımlara bakacak olursak;
Müşteri tarafından istek ve beklenti doğrultusunda hazırlanarak sunulan ürün veya hizmetin özelliği olarak tanımlanmıştır (Kotler, 1997:35). Bir başka tanımda; kalite müşterinin beklediği ile aldığı hizmetin karşılaştırılmasından oluşmaktadır (Parasuraman vd., 1985:42). Lewis ise, hizmet kalitesi ölçümü, müşterilerin istekleri doğrultusunda alınan hizmet seviyesinin ölçümü yapılarak kalite seviyesinin belirlenmesi olarak tanımlanmıştır (Lewis vd., 1983: 99).
Parasurman Vd hizmet kalitesi kavramını 1988 yılında tüketicinin hizmetten beklentisinin ve buna karşılık aldığı hizmetten tatminin arasındaki fark şeklinde tanımlamışlardır. Bu araştırmacıların da tanımından yola çıkılarak hizmeti iki sınıfta incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi ''beklenen hizmet kalite'' diğeri ise 'algılanan hizmet kalitesi'' şeklinde literatürde yerini almıştır (Şarbak, 2009:32).

3.1. BEKLENEN HİZMET KALİTESİ

Müşterilerin alacakları hizmetten hizmet alımı öncesinde beklentileri anlamına gelmektedir. Müşteriler hizmet alımı öncesinde hizmete dair beklentiler içinde olurlar ve bu beklentinin karşılığında aldıkları hizmetten tatminin arasındaki farklılığa beklenen hizmet kalitesi denilmektedir (Özatkan, 2008:33).

Hizmet kalitesi kavramıyla ilgili yapılan araştırma ve çalışmalarda tüketicinin memnuniyetini açıklayan kavramlar beklenti kavramıyla farklılık göstermektedir. Tüketici memnuniyeti, tüketici beklentisiyle yapılan mal alımı sırasında oluşabilecek muhtemel ögeleri kapsamakta olup bunlar alınan mal ile tatmin edilebilecek düzeydedir. Hizmette beklenen kalite ise tüketicinin bazı arzu ve isteklerini oluşturmaktadır (Özatkan, 2008:34).

3.2.ALGILANAN HİZMET KALİTESİ

Hizmetin soyut olması, hizmet üretiminin ve tüketiminin eş zamanlı olması nedeniyle müşterilere sunulan hizmetler arasında tutarsızlıklar ortaya çıkabilir. Bu tutarsızlıklar, hizmet kalitesinin olumsuz değerlendirilmesine ve tüketicilerin satın alma niyetlerinin azalmasına neden olabilmektedir (Karatepe 2002: 20).

Hizmet olgusunun soyut olmasından kaynaklı olarak üretiminin ve tüketiminin aynı zaman zarfında yani eş zamanlı olarak gerçekleşmesi neticesinde tüketiciye arz edilen hizmetler arasında farklılıklar oluşabilmektedir. Bu farklılıklar hizmet kalitesinin göreceli olmasına dolasıyla da hizmet kalitesinin olumsuz değerlendirilmesine ayrıca da müşterinin hizmeti satın alma eğiliminin azalmasına sebebiyet verebilmektedir (Karatepe 2002: 20). Parasurman vd 1988 yılında hizmet kalitesiyle ilgili yaptıkları çalışmada hizmet olgusuyla ilgili üç temel bileşenle karşı karşıya kalmışlardır. Bunlar;

1- Müşterilerin hizmet kalitesini mal veya ürün alımına göre daha zor değerlendirebilmesi
2- Hizmet kalitesinde algının mal alımındaki algıya göre beklentilerin hizmet kalite performansıyla karşılaştırılması neticesinde ortaya çıktığı
3- Kalite olgusu değerlendirilirken hizmet çıktısına göre değerleme yapmanın yetersiz olacağı hizmetin sunum sürecinin de değerlendirmede önemli etken olacağı ve bunun dikkate alınması gerektiğidir (Parasurman vd 1988:42).

3.3. HİZMET KALİTESİNİN ALT BOYUTLARI

Hizmet kalitesi ölçümünü gerçekleştirmeye yönelik geliştirdikleri modeli tüm sektörlerde uygulanabilir hale getirmeye çalışan Parasuraman ve arkadaşları 1988 yılında bu amaçları doğrultusunda birden farklı hizmet sektöründe denemek amacıyla 4 sektörden yola çıkarak son üç ay içerisinde kadın ve erkeklerden oluşan iki grup oluşturmuş ve bu grupta da 100'er kişi bulundurmuşlardır. Burada bireylerin beklenti ve algı düzeylerinin bireysel anlamda hesaplanması ve buna bağlı olarak da bu düzeyler arasında farklar hesaplanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada SERVQUAL Modelin 10 hizmet kalitesi boyutları kullanılmış ve çalışma bu boyutlara göre şekillenmiştir. Sözü edilen 10 hizmet kalite boyutları;

1.Güvenlik, 2.Yeterlilik, 3.Fiziksel Özellik, 4.İletişim, 5.İnanırlılık, 6.anlayış, 7.Nezaket, 8.Ulaşılabilirlik, 9.İletişim ve 10. Fiziksel Özellik 'lerden oluşmaktadır.

Hizmet kalitesi düzeyi ölçmede iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde belirlenmiş sektörün kullanıcısı olan tüketicinin hizmetten beklentilerini kapsadığı ikinci bölümünde de bu tüketici kitlesinin sektörde aldığı (algıladığı) hizmet değeri anlamına gelmektedir. Burada her iki bölüm 22 maddeden oluşmaktadır (Harput, 2014: 39).

Parasuraman ve arkadaşları tarafından oluşturulan modelin kullanımıyla yapılan araştırmalarda elde edilen analizler yukarıda söz ettiğimiz 10 hizmet kalitesi boyutunun kimilerinin birbiriyle ilişkili olduğu buna bağlı olarak da bu boyutları kapsayacak daha geniş boyutlara ihtiyaç duyulduğu görülmüştür (Bulgan ve Gürdal, 2010:246). Bunun sonucunda da 10 boyut yapılan çalışmalar sonucunda 5 boyuta indirgenmiş ve bu beş boyutu kapsaya 22 maddelik ölçeğe dönüştürülerek son kullanım şeklini almıştır (Eşgi, 2011: 26). Oluşturulan ölçekte 22 maddenin tüketiciler tarafından beklenti boyutları ve yine aynı maddelere bağlı kalarak da hizmet algı boyutları analizlerle ölçülmeye çalışılmaktadır. Sözü edilen 22 maddenin hangi ifadelerinin hangi boyutu karşıladığı aşağıda iletilen tabloda gösterilmektedir (Savaş, Halil ve Kesmez, 2014: 4).
Şekil: SERVQUAL ölçeği hizmet kalitesinin boyutları ve ifade sayıları.

Tablo 1. Hizmet Kalitesinin Alt Boyutları

Boyut	İfade	Açıklama
Fiziksel Özellikler	1 – 4	Hizmet sunan kuruluşun, hizmet sunumundaki fiziksel imkânları, her türlü araç, gereç ve donanım ile personelin fiziki görünümü
Güvenilirlik	5 – 9	Kuruluşun söz verdiği hizmeti doğru ve güvenilir bir şekilde yerine getirebilme yeteneği
Heveslilik	10 – 13	Müşterilere yardım etme ve destekleyici hizmetleri sağlamada istekli olunması
Güven	14 – 17	Kuruluştaki çalışanların bilgili ve nazik olması, müşterilerde güven duygusu uyandırabilme yetenekleri
Empati	18 – 22	Kuruluşun kendisini müşterilerinin yerine koyması, müşterilere karşı sevecen davranması, onlara kişisel ilgi göstermesi

Kaynak: Savaş, Halil ve Güldüren Kesmez, Ayşe. (2014). Hizmet Kalitesinin Servqual Modeli İle Ölçülmesi: Aile Sağlığı Merkezleri Üzerine Bir Araştırma, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17, s.4.

4.KARGO TAŞIMACILIĞINDA HİZMET KALİTESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Bu çalışmada 2010-2021 yılları arasında muhtelif zamanlarda Türkiye'de yapılan kargo taşımacılığında hizmet kalitesi ile ilgili yüksek lisans tezlere ve makalelere dair bir literatür taraması yapılması hedeflenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda 12 yüksek lisans tezi ve 4 adet makale olmak üzere toplam 16 adet çalışma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2: Kargo Taşımacılığında hizmet Kalitesi İlgili Çalışmalar

YAZAR	YIL	TEZİN ADI	TEZ TÜRÜ	ÜNİVERSİTENİN ADI
Yasemin DURMAZ	2010	Lojistik Ulaştırma Faaliyetlerindeki Hizmet Kalitesinin Müşteri Değeri Yaratmadaki Rolü: Kütahya Yurtiçi Kargo Şirketlerinde Bir Uygulama	Yüksek Lisans	Dumlupınar Üniversitesi
Hakan UZUN	2013	Kargo Taşımacılık Sektöründe Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: AHS ve TOPSİS Yöntemi	Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi
Serkan AYCİL	2013	Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti Açısından Değerlendirilmesi: PTT Kargo Üzerinde Bir İnceleme	Yüksek Lisans	Dumlupınar Üniversitesi
Arzum BÜYÜKKEKLİK Buket ÖZOĞLU Hasan BÜLBÜL	2014	Kargo Hizmet Sağlayıcılarında Kalitenin Tüketici Davranışına Etkisi: Bireysel Tüketici Araştırması	Makale	Selçuk Üniversitesi Dergisi
Volkan UZUNER	2015	Evaluatıon Of Measured Servıce Qualıty In The Scope Of Customer Relatıonshıp Management: A Cargo Company Revıew	Yüksek Lisans	Okan Üniversitesi
Gökçen SONGUR	2016	Kargo Taşımacılığında Hizmet Kalitesi ve Kurumsal Müşteri Memnuniyetinin Ölçülmesi: Konya İlinde Bir Araştırma	Yüksek Lisans	Niğde Üniversitesi
Mehmet Ali YALÇIN	2016	Ulaştırma Sektöründe Hizmet Kalitesinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma : Niğde İlinde Bir Kargo Şirketinin Ticari Müşterilerine Yönelik Uygulama	Yüksek Lisans	Niğde Üniversitesi
Ümit Hakan GÖZKONAN	2017	Tedarik Zinciri Yönetiminde Kargo Hizmetleri Memnuniyetinin Online Satın Alma Davranışına Etkisi: İzmir İli Uygulaması	Yüksek Lisans	Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Deniz ERDOĞAN	2017	Current Status Of Aır Cargo Transportatıon In Turkey And The Role Of Servıce Qualıty In Creatıng Customer Satısfactıon: Horoz Bollore Company Applıcatıon	Yüksek Lisans	İstanbul Aydın Üniversitesi
Murat SUNGUR	2018	Lojistik Firmalarında Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyetine Olan Etkisi: Kargo Şirketlerinde Bir Uygulama	Yüksek Lisans	İstanbul Aydın Üniversitesi
Hilal Ezgi BÜYÜKKÖR	2019	Kargo Sektöründe SERVQUAL Yöntemi İle Hizmet Kalitesinin Ölçümü	Yüksek Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi
Gizem AĞAOĞLU PAŞAOĞLU	2019	Lojistik Faaliyetlerinde Hizmet Kalitesi: Kargo Şirketlerinde Kalite Fonksiyonu Yayılımı İle Bir Uygulama	Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi
Bayram TOPAL Hasan ŞAHİN	2019	Kurumsal Kargo Taşımacılığında Müşteri Memnuniyetinin Araştırılması	Makale	Kırıkkale Üniversitesi
Bülent YILDIZ	2020	Kargo Firmaları Hizmet Kalitesinin İçerik Analizi	Makale	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Ebru ONURLUBAŞ Niyazi GÜMÜŞ	2020	Kargo Firmalarının Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti Üzerine Etkisinin SERVQUAL Ölçeği İle İncelenmesi	Makale	Kırklareli Üniversitesi
Merve YAHŞİ	2021	Yeşil Lojistik Uygulamalarının Algılanan Hizmet Değerine Etkisinin Gloval Ölçeği İle Belirlenmesi: Kargo Şirketi Müşterileri Üzerine Bir Araştırma	Yüksek Lisans	Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

2010-2021 yılları arasında kargo taşımacılığında hizmet kalitesi üzerine yapılan toplam 16 adet yüksek lisans ve makalenin yıllara göre dağılımı Şekil 1'de gösterilmiştir. Hizmet kalitesi adı altında birçok sektörde bilimsel çalışmalar yapıldığı, kargo sektöründe gerçekleştirilen hizmet kalitesi çalışmaları son yıllarda bir artış olduğu gözlenmektedir.

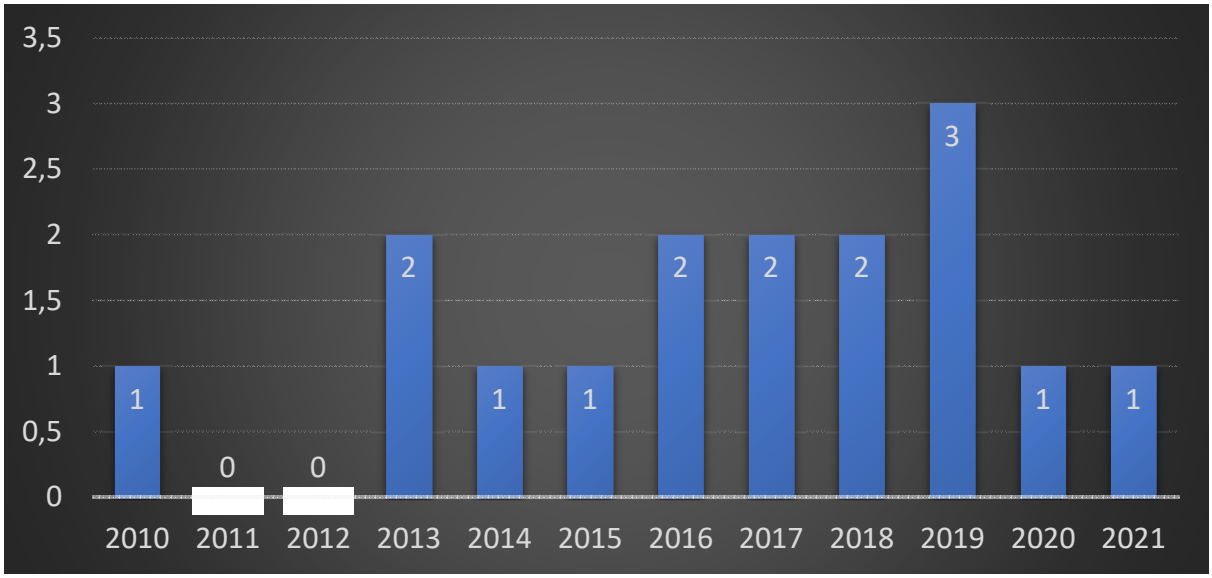

Şekil 1: Çalışmaların yıllara göre dağılımı

Yapılan lisans üstü çalışmalar incelendiğinde en çok kullanılan yöntemin %64 ile SERVQUAL Modeli olduğu Tablo 3'te ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Bu sırayı %12 ile SERVPERF Modeli, %12 ile AHP-TOPSİS yöntemi, %6 ile İçerik Analizi ve son olarak %6 ile GLOVAL Model takip etmiştir.

Yöntem Adı	Adet	Yüzdesi
SERVQUAL	10	64%
SERVPERF	2	12%
AHP-TOPSİS	2	12%
İçerik Analizi	1	6%
GLOVAL	1	6%
Toplam	16	100%

Tablo 3. Kargo Taşımacılığında Kullanılan Seçim Yöntemleri

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Firmalar rekabet ortamında varlıklarını gelişerek sürdürebilmek, faaliyet gösterdikleri sektörün değişimlerini takip edip bu değişimde kendilerinin de bulunmasını sağlayıp buna adapte olmak durumundadırlar. Kargo sektör itibariyle hizmet sunmada hız ve doğru ürünün doğru adrese tesliminin gerçekleştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu literatür araştırmasında kargo firmalarının hizmet kalitesi ölçümüne yönelik 2010-2021 yılları arası yapılan toplam 16 lisans üstü tez ve makale genel bakış açısıyla incelenmiş ve 11 tanesinin SERVQUAL model ile, 2 çalışmanın SERVPERV model, 2 çalışmanın AHP-TOPSİS yöntemi ile ve kalan 1 çalışmanın da GLOVAL ölçeği ile çalışıldığı bulgusu elde edilmiştir.

Literatürde yer alan mevcut çalışmalar incelendiğinde bunlardan 10 tanesinin SERVQUAL yöntem ile hizmet kalitesi ölçüm yapıldığı görülmüştür. SERVQUAL yöntem ile yapılan çalışmalar; (Durmaz,2010; Aycil, 2013; Songur, 2016; Sungur, 2018, Onurlubaş ve Gümüş,2020; Büyükkör, 2019; Topal ve Şahin, 2019, Erdoğan, 2017, Uzuner, 2015, Yalçın,2016). İncelenen araştırmaların 2 tanesinde SERVPERF model ile sonuca varıldığı; (Gözkonan, 2017; Büyükkeklik, Özoğlu, Bülbül, 2014). Çalışmalardan iki tanesinin AHT-TOPSİS model ile çalışıldığı; (Ağaoğlu,2019, Uzun, 2019), diğer bir çalışmanın içerik analiz yöntemiyle sonuçlandırıldığı; (Ağaoğlu,2019, Uzun, 2019); son olarak da bir çalışmanın GLOVAL yöntem ile sonuçlandırıldığı; (Yahşi, 2021), şeklinde sonuçlar elde edilmiştir.

Bu çalışmanın, ileride kargo taşımacılığında hizmet kalitesi alanında yapılacak akademik çalışmalara kolaylık sağlayacağı, bu alanda literatürde yapılan çalışmalarda ne gibi sonuçlar elde edildiğinin tek kaynaktan görülebilmesinin yüksek avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında kargo firmalarının hizmet kalitesiyle ilgili çalışma yapılmasını teşvik edici nitelik taşıyacağı ön görülmektedir.

KAYNAKLAR

Ağaoğlu, P.G. (2019). "Lojistik Faaliyetlerinde Hizmet Kalitesi: Kargo Şirketlerinde Kalitesi Fonksiyon Yayılımı İle Bir Uygulama" Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Aycil, S. (2013). "Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti Açısından Değerlendirilmesi: PTT Kargo Üzerinde Bir İnceleme", Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

BAKİ, B, (2004), "Lojistik Yönetimi ve Lojistik Sektör Analizi, 1.Baskı, Lega Kitapevi, Trabzon", 9758714023.

Bulgan, Uğur ve Gürdal, Gültekin. (2005). "Hizmet Kalitesi Ölçülebilir mi?." Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlaması, ÜNAK'05. İstanbul, 240-259.

Bulut, Ö. (2007). "Türkiye'de Taşımacılık Sektörünün Lojistik Olgusu İçerisinde İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Büyükkör, H.E. (2019). "Kargo Sektöründe SERVQUAL Yöntemi İle Hizmet Kalitesinin Ölçümü" Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Büyükkeklik, A., Özoğlu, B., Bülbül, H. (2014). "Kargo Hizmet Sağlayıcılarında Kalitenin Tüketici Davranışına Etkisi: Bireysel Tüketici Araştırması" Makale, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya.

Durmaz, Y. (2010). "Lojistik Ulaştırma Faaliyetlerindeki Hizmet Kalitesinin Müşteri Değer Yaratmadaki Rolü: Kütahya Yurtiçi Kargo Şirketlerinde Bir Uygulama" Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya

Gözkonan, Ü.H.(2017)."Tedarik Zinciri Yönetiminde Kargo Hizmetleri Memnuniyetinin Online Satın Alma Davranışına Etkisi: İzmir İli Uygulaması" Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Erdoğan, D. (2017). "Current Status Of Aır Cargo Transportatıon In Turkey And The Role Of Servıce Qualıty In Creatıng Customer Satısfactıon: Horoz Bollore Company Applıcatıon" Mbe Thesıs, İstanbul Aydın Üniversitesi, Instıtute Of Socıal Scıences.

Eşgi, Sedat. (2011). İş Amaçlı Havayolu Pazarında Hizmet Kalitesinin Servqual Yönetimi ile Ölçülmesi ve Türk Hava Yollarında Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Harput, Selda. (2014). "Yeditepe Üniversitesi Hastanesinde Yatan Hastalarda Beklenen ve Algılanan Hizmet Kalitesinin Servqual Ölçeği İle Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karatepe, O. M. (2002). Algılanan hizmet kalitesi, müşteri tatmini ve müşteri satm alma niyeti arasındaki ilişki: KKTC Gazimağusa İlçesi'nde banka müşterileri üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kotler, P. Marketing Management, İnternational Edition. 9th Edition, Prentice-Hall, ABD. Lewis, R., Booms B. (1983). The Marketing Aspects of Service Quality, (L.Berry, G.Shostack,G.Upah) editörlüğünde Chicago: American Marketing.

Onurlubaş, E., Gümüş, N. (2020). "Kargo Firmalarının Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti Üzerine Etkisinin SERVQUAL Ölçeği İle İncelenmesi" Makale, Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Kırklareli.

Öktem, Z. (1992). "Sivil Havayolu Kargo Taşımacılığında Fiziksel Dağıtım Sorunları ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri (Bir Aracı Kuruluş Olan Kargo Acenteleri Üzerine Bir Uygulama)", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özatkan, Y. (2008). Hastane işletmelerinde hizmet kalitesinin ölçülmesi ve bir üniversite hastanesi örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., Berry L. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research, Journal Marketing, Fall

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. and Berry, L. L. (1988). A multiple-ıtem scale for measuring consumer perceptions of service quality. Journal of Retailing, 64(1), 12-

Savaş, Halil ve Kesmez, Ayşe Gülderen. (2014). "Hizmet Kalitesinin Servqual Modeli İle Ölçülmesi: Aile Sağlığı Merkezleri Üzerine Bir Araştırma" Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 17, 1-13.

Shengelbayeva, M. (2009). "Konaklama İşletmelerinde Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyetine Etkisi: Kiriş (Antalya) Örneği", (Yüksek Lisans Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).

Songur, G. (2016). "Kargo Taşımacılığında Hizmet Kalitesi ve Kurumsal Müşteri Memnuniyetinin Ölçülmesi: Konya İli'nde Bir Araştırma" Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Sungur, M. (2018). "Lojistik Firmalarında Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyetine Olan Etkisi: Kargo Şirketlerinde Bir Uygulama" Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şarbak, M. (2009). "Sağlık Müdürlüklerinde Hizmet Kalitesinin Ölçümü: İzmir İl Sağlık Mmüdürlüğü'nde Uygulama" Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Topal, B., Şahin, H. (2019). "Kurumsal Kargo Taşımacılığında Müşteri Memnuniyetinin Araştırılması" Makale, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Bandırma.

Uzun, H. (2013).“Kargo Taşımacılık Sektöründe Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: AHS ve TOPSİS Yöntemi” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uzuner, V. (2015). “Evaluation Of Measured Service Quality In the Scope Of Customer Relatıonshıp Management: A Cargo Company Review” Okan Üniversitesi, Instıtute Of Socıal Scıences, İstanbul.

Yahşi, M. (2021). “Yeşil Lojistik Uygulamalarının Algılanan Hizmet Değerine Etkisinin Gloval Ölçeği İle Belirlenmesi: Kargo Şirketi Müşterileri Üzerine Bir Araştırma” Yüksek Lisans Tezi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bandırma.

Yalçın, M.A. (2016). “Ulaştırma Sektöründe Hizmet Kalitesinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Niğde İlinde Bir Kargo Şirketinin Ticari Müşterilerine Yönelik Uygulama” Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Yatkın, A. (2004).Toplam Kalite Yönetimi, Nobel yayınevi, İstanbul.

Yapraklı, Ş. (2008). “Kargo Taşımacılık Hizmetleri Pazarlanması ve Hizmet Kalitesi”, Beta Kitapevi, İstanbul.

Yıldız, B. (2020). “Kargo Firmaları Hizmet Kalitesinin İçerik Analizi” Makale, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Karaman.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

BORSA İSTANBUL İMALAT SEKTÖRÜNDEKİ KİLİT DENETİM KONULARININ BELİRLENMESİ: GIDA, İÇECEK VE TÜTÜN ALT SEKTÖRÜNDE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZCAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ORCID: 0000-0001-9106-4146

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜNLÜK
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Meslek Yüksekokulu
ORCID: 0000-0001-9665-7557

ÖZET

21. yüzyılın ilk çeyreğinde Amerika Birleşik Devletlerindeki sermaye şirketlerinde yaşanan muhasebe ve denetim skandalları şirketlerin finansal raporlarına ve bağımsız denetim raporlarına yönelik güvensizliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu güvensizliği azaltmak amacıyla uluslararası birçok düzenleyici kuruluş tarafından, özellikle halka açık şirketlerde finansal tablolarının daha doğru anlaşılması için denetçilerin analizleri sırasında kritik olarak belirledikleri konuların açıklandığı alanları içeren genişletilmiş denetçi raporlarına duyulan ihtiyaç gündeme getirilmiştir. Genişletilmiş denetçi raporları ile denetçi raporunda yer alan konuların denetim sonuçlarının şeffaf bir şekilde yansıtılması ve denetçi raporlarının iletişim değerinin arttırılması suretiyle finansal bilgi kullanıcılarının kararlarının olumlu yönde etkilenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), 2015 yılının Ocak ayında Uluslararası Denetim Standardı (ISA) 701-Kilit Denetim Konularının Denetim Raporunda Bildirilmesi Standardını yayınlamıştır. Türkiye'de ise Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan "BDS 701 Kilit Denetim Konularının Denetim Raporunda Bildirilmesi Standardı", 1 Ocak 2017 tarihinde ve sonrasında başlayacak hesap dönemlerinin denetiminde uygulanmak üzere 9 Mart 2017 tarihinde Resmî Gazetede yayımlayarak yürürlüğe konmuştur.

Kilit denetim konuları, denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuları içermektedir. Yayınlanan "BDS 701 Kilit Denetim Konularının Denetim Raporunda Bildirilmesi Standardı" ile 2017 yılından itibaren, "görüş vermekten kaçınma" dışındaki denetçi görüşünün bildirildiği bağımsız denetim raporlarında kilit denetim konularına yer verilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Kilit denetim konuları, yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlamak ve denetçi raporunun iletişim değerini artırmak amacıyla bildirilmektedir. Kilit denetim konularının bildirilmesi, denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedef kullanıcılarına ("hedef kullanıcılar") ilâve bilgiler sağlar.

Bu çalışmanın amacı, bağımsız denetim sırasında denetçilerin en çok dikkat ettikleri kilit denetim konularının saptanmasıdır.

Bu amaçla, Borsa İstanbul İmalat Sektörünün alt sektörlerinden biri olan Gıda, İçecek ve Tütün sektöründe yer alan toplam 27 şirket için 2017 - 2020 yılları arasında hazırlanan 101 bağımsız denetim raporu incelenerek bağımsız denetçilerin kilit denetim konuları olarak neleri dikkate aldığına dair bir değerlendirme yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre ilgili sektörde 202 adet kilit denetim konusunun tespit edildiği, en fazla raporlanan kilit denetim konularının sırasıyla %18,81 ile Hasılat (38 adet), %16,34 ile Maddi Duran Varlıklar (33 adet), %15,84 ile Stoklar/Stok Değer Düşüklüğü (32 adet), %15,34 ile Ticari Alacaklar (31 adet), %7,92 ile Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (16 adet) ve %5,94 ile Şerefiye ve Sınırsız Ömre Sahip Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değer Düşüklüğü (12 adet) konularında olduğu tespit edilmiştir.
Anahtar Kavramlar: Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetim Raporu, Kilit Denetim Konuları, Borsa İstanbul

DETERMINING THE KEY AUDIT MATTERS IN ISTANBUL STOCK EXCHANGE MANUFACTURING SECTOR: AN INVESTIGATION IN THE FOOD, BEVERAGE AND TOBACCO SUB-SECTOR

ABSTRACT

In the first quarter of the 21st century, the accounting and auditing scandals experienced in the capital companies in The United States caused distrust in the financial reports and independent audit reports of the companies. In order to reduce this distrust, the need for expanded auditor reports containing the areas where the issues identified critical by the auditors are explained in order to better understand the financial statements, especially in public companies, has been raised by many international regulatory organizations. With the expanded auditor reports, it is aimed to reflect the audit results of the subjects included in the auditor's report in a transparent manner and to positively affect the decisions of financial information users by increasing the communication value of the auditor's reports. In this context, the International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) published the International Auditing Standard (ISA) 701- Communicating Key Audit Matters In The Independent Auditor's Report in January 2015. In Turkey, "BDS 701 Communicating Key Audit Matters in the Auditor's Report Standard" was published by the Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority, on March 9, 2017.

Key audit matters include, in the auditor's professional judgment, matters of most significance in the audit of the current period financial statements. With the published "BDS 701 Communicating Key Audit Matters in the Auditor's Report Standard", it has been made mandatory to include key audit matters in audit reports, in which the auditor's opinion, other than "refraining from giving opinion", since 2017. Key audit matters are communicated to provide greater transparency regarding the audit performed and to increase the communication value of the auditor's report. Communicating key audit matters provides, in the auditor's professional judgment, additional information to the intended users of the financial statements (“target users”) in understanding the most important issues in the audit of the financial statements for the current period.

The purpose of this study is to determine the key audit issues that the auditors pay attention most during the independent audit. For this purpose, 101 audit reports prepared between 2017 and 2020 for a total of 27 companies in the Food, Beverage and Tobacco sector, one of the sub-sectors of İstanbul Stock Exchange Manufacturing Sector, were examined and an evaluation was made on what the auditors consider as key audit matters. According to the research findings, 202 key audit matters (KAM) were identified in the relevant sector, and the most reported key audit matters were Revenue (38 of 202 KAMs) with 18.81%, Tangible Fixed Assets (33 of 202 KAMs) with 16.34%, Inventories / Provision for Inventories (32 of 202 KAMs) with 15.84%, Trade Receivables (31 of 202 KAMs) with 15.34%, Investment Properties (16 of 202 KAMs) with 7.92% and Goodwill and Intangible Fixed Assets with Unlimited Life with 5.94% (12 of 202 KAMs) were found to be in the subjects.
Keywords: Audit, audit report, key audit matters, İstanbul Stock Exchange

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

HARBERGER-LAURSEN-METZLER ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Dr. Öğretim Üyesi Yavuz TURGUTER
Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü
ORCID: 0000-0002-5930-2383

Arş. Grv. Dr. Hakan KAYA
Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü
ORCID: 0000-0002-9084-6987

ÖZET

Dış ticaret hadleri literatürde cari işlemler dengesinin temel belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu belirleyicilik gelişmekte olan ülkeler için daha kuvvetli bir etkiye sahiptir çünkü bu ülkelerin fiyatlarını belirleme gücü gelişmiş ülkelere göre daha düşük olarak ortaya çıkmaktadır. Harberger-Laursen-Metzler (HLM) etkisine göre dış ticaret hadlerindeki geçici bir iyileşme ulusal tasarruflar üzerinde pozitif etki yapmaktadır ve dış ticaret hadlerindeki kalıcı bir iyileşme ise cari işlemler dengesinde bir bozulmaya sebep olmaktadır. HLM etkisine göre dış ticaret hadlerinde ülke lehine bir değişme sonucunda özel kesim tasarruflarında artış ortaya çıkacak ve bu artış ise ülkenin dış ticaret dengesinde olumlu etki yaratacaktır.

Dış ticaret hadleri ile cari denge arasındaki yukarıda bahsedilen ilişkinin hangi şiddette ortaya çıkacağı ve kaç dönem sonra dengeye yakınsayacağı konusunu belirleyen bazı unsurlar söz konusudur. Bu unsurlar temel olarak dış ticaret hadlerindeki değişimin ne kadarlık bir zaman periyodunu kapsadığı ve bu değişimlerin beklentilere paralel olup olmaması biçiminde özetlenebilir.

Çalışmada Ticaret Hadleri, Reel Çıktı Düzeyi ve Cari İşlemler Dengesi verileri kullanılarak HLM etkisinin Türkiye ekonomisi üzerine etkisi Vektör Otoregresyon Model **(**VAR) yöntemi kullanılarak incelenmiştir. 1980-2019 yıllarını kapsayan dönem için dış ticaret haddinde meydana gelen şoklar kalıcı ve geçici şoklar biçiminde ayrıştırılmıştır.

Elde edilen bulgular, ticaret hadlerinde kalıcı bir iyileşmeyi temsil eden bir birimlik şokun on dönem boyunca dış ticaret hadlerinde iyileşme yarattığını, onuncu dönemden sonra ise azalarak denge noktasına yakınsamaya başladığını ortaya koymaktadır. Öte yandan, Ticaret hadlerindeki şok iyileşme ise, Türkiye ekonomisinde reel çıktı üzerinde on iki dönem boyunca azalan bir etki yaratmış ve reel çıktı düzeyinin yirminci dönem sonrasında dengeye yakınsamasına neden olmuştur. Son olarak ticaret hadlerindeki şok iyileşme cari işlemler dengesi üzerinde dört dönem etki yapmamış, sonrasında ise cari işlemler dengesinde artışa sebep olmuş ve yirminci dönem sonunda ise cari işlemler dengesi istikrar kazanmıştır.

Diğer taraftan ticaret hadlerindeki geçici bir iyileşmeyi temsil eden bir birimlik şok, dış ticaret hadlerinde iki dönem boyunca negatif etki yaratmış dış ticaret hadleri dördüncü dönem itibariyle dengeye yakınsayarak istikrar kazanmıştır. Öte yandan ticaret hadlerinde gözlenen geçici iyileşme, iki dönem boyunca reel çıktı düzeyi üzerinde hızlı bir azalışa yol açmış ve reel çıktı düzeyi beşinci dönemden itibaren dengeye yakınsayarak istikrar kazanmıştır.

Son olarak ise ticaret hadlerindeki geçici iyileşme, cari işlemler dengesi üzerinde ilk iki dönem hızlı bir negatif etki yaratmış, dördüncü dönem ile birlikte de cari işlemler dengesi istikrara kavuşmuştur. Bu bağlamda çalışmadan elde edilen bulgular, Türkiye ekonomisinde dış ticaret hadlerindeki kalıcı iyileşmelerin cari işlemler dengesinde kalıcı iyileşmeye, dış ticaret hadlerindeki geçici iyileşmelerin ise cari işlemler dengesinde bir bozulmaya neden olduğuna işaret etmektedir.
Ticaret hadlerindeki geçici ve kalıcı şokların cari işlemler dengesini açıklama gücüne baktığımızda, Türkiye ekonomisinde ele alınan zaman periyodunda dış ticaret hadlerinde meydana gelen kalıcı değişiklikler geçici değişikliklere kıyasla cari işlemler dengesindeki oynaklığı daha fazla açıklamaktadır. Elde edilen bulgulara göre, HLM etkisinin geçerli olması için ticaret hadlerindeki dışsal geçici bir artışın cari işlemler dengesinde iyileşmeye yol açması yönündeki ön koşul Türkiye ekonomisinde sağlanmamaktadır.
Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret Hadleri, Cari İşlemler Dengesi, İktisadi Büyüme, Harberger-Laursen-Metzler Etkisi

HARBERGER-LAURSEN-METZLER EFFECT: THE CASE OF TURKEY

ABSTRACT
Terms of trade appear as the major determinant of the current account balance in the literature. This decisiveness has a stronger effect on developing countries because the power of these countries to determine their prices appears to be lower than that of developed countries. According to the Harberger-Laursen-Metzler (HLM) effect, a temporary improvement in terms of trade carries a positive effect on national savings, and a permanent improvement in terms of trade causes a deterioration in the current account balance. According to the HLM effect, as a result of a change in terms of trade in favour of the country, private sector savings will increase and this increase will have a positive effect on the foreign trade balance of the country.
Some factors determine the intensity of the above-mentioned relationship between terms of trade and current account balance and how many periods it will converge to balance. These factors can be summarized as how a lasting period the change in terms of trade covers and whether these changes are in line with the expectations.
In this study, the effect of the HLM model on the Turkish economy was analyzed using the Vector Autoregression Model (VAR) method by using the Terms of Trade, Real Output Level and Current Account Balance data. External shocks in the terms of trade for the period covering 1980-2019 are separated into permanent and temporary shocks.
The findings show that a one-unit shock, which represents a permanent improvement in terms of trade, resulted in an improvement in terms of trade for ten periods, and after the tenth period, it started to decrease and converge to the equilibrium point. On the other hand, the shock improvement in terms of trade in the Turkish economy showed a decreasing effect on real output for twelve periods and caused the real output level to converge to equilibrium after the twentieth period. Finally, the shock improvement in terms of trade did not affect the current account balance for four periods, after that it caused an increase in the current account balance and at the end of the twentieth period, the current account balance gained stability.

On the other hand, a one-unit shock representing a temporary improvement in terms of trade produced a negative effect on terms of trade for two periods and the terms of trade gained stability by converging to the balance as of the fourth period. On the other side, the temporary improvement observed in terms of trade led to a rapid decrease in the real output level during two periods and the real output level has stabilized by converging to equilibrium since the fifth period. Finally, temporary improvement in terms of trade had a rapid negative impact on the current account balance in the first two periods, and the current account balance stabilized in the fourth period. In this context, the findings of the study indicate that permanent improvements in terms of trade in the Turkish economy cause a permanent improvement in the current account balance, while temporary improvements in terms of trade cause a deterioration in the current account balance.

When we look at the power of temporary and permanent shocks in terms of trade to explain the current account balance, the permanent changes in terms of trade in the period in the Turkish economy explain the volatility in the current account balance more than the temporary changes. According to the findings, the precondition for an external temporary increase in terms of trade to lead to an improvement in the current account balance for the HLM effect is not valid for the Turkish economy.

Keywords: Terms of Trade, Current Account Balance, Economic Growth, Harberger-Laursen-Metzler Effect

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARININ METAFORLAR ARACILIĞIYLA İNCELENMESİ

Hümeysa ÇELİK
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
ORCID: 0000-0002-7686-365X

Doç. Dr. Gökçe KILIÇOĞLU
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
ORCID NO: 0000-0002-6125-1853

ÖZET
Değişen ve küreselleşen dijital dünyanın işleyişine etkin bir biçimde katılabilmek için, bireylerin hem kendi bulundukları ortama hem de dünyadaki gelişmelere eleştirel bir biçimde ve farkındalık bilinciyle bakmaları önemlidir. Bilgiye erişimin kolaylaştığı çağımızda bireylerin hayatını kolaylaştıran internet ve teknolojinin en doğru ve bilinçli şekilde, farkındalık düzeyi yüksek olarak kullanılması gerekmektedir. Bireylerin dijital ortamda karşılaştıkları problemleri çözebilmeleri ve kaliteli bir süreç geçirebilmeleri için dijital okuryazarlık becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Dijital okuryazarlık becerisi, internetin, medyanın ve teknolojinin olumlu yönlerini geliştirirken, olumsuz yönlerini de en aza indirmeyi amaçlar. Bu yolla bireylerin internette geçirdikleri zamanın verim ve kalitesinin de arttırılması hedeflenir. 21. yüzyıl öğrenenin özellikleri olarak ifade edilen dijital okuryazarlık kavramının Sosyal Bilgiler Öğretmenleri tarafından nasıl algılandığı, dijital okuryazarlık kavramının pratikteki anlamını ortaya çıkarması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada ise Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 'dijital okuryazarlık' kavramına ilişkin metaforlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni ile yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemi kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi esas alınarak seçilmiştir. Buna göre, Türkiye de görev yapan 50 Sosyal Bilgiler Öğretmeni örnekleme alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 'dijital okuryazarlık' becerisine ilişkin metaforlarını (mecaz) belirlemek amacıyla mecazlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi ve metafor analizi kullanılmıştır. Metafor formlarının ayıklama, derleme ve geçerli kabul edilme işlemi sonrasında 5 form geçersiz kabul edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler dijital okuryazarlık kavramına ilişkin olarak 39 farklı metafor geliştirmişlerdir ve bu metaforlar Yol Gösterici Olan, Faydalı ve Gerekli Olan, Doğru ile Yanlışı Ayıran, Bilgi Kaynağı Olan Modern Çağın Zararı Olan olmak üzere 5 farklı kategoride toplanmıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin dijital okuryazarlık kavramına ilişkin algılarının problem çözmek, bilgi vermek ve doğru bilgiye ulaşmak, hayatı kolaylaştırmak, günümüz dünyasının zorunlu bir sonucu olan dijital ortamda doğru ilerlemek ve bilgiyi üretme, yayma ve paylaşma açısından en etkin, en kolay ve en güvenilir yol olduğu belirtilebilir.
Anahtar Kelimeler: Dijital Okuryazarlık, Sosyal Bilgiler, Öğretmen, Metafor

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ANALYSIS OF SOCIAL STUDIES SCIENCES TEACHERS 'PERCEPTIONS OF DIGITAL LITERACY THROUGH METAPHORES

ABSTRACT

It is important individualsto look critically and look with a sense of awareness to the surrounding they are in and to the developments in the world to be able to join actively the process of changing and globalizing digital world. Internet and technology that makes life easier for individuals in the age of easier access to information must be used wisely, consciously and with a high level of awareness. In order to individuals to be able to solve the problems they face in digital environment and to have a healthy process they must have digital literacy skills. While digital literacy skills develop positive sides of Internet, media and technology it also aims to minimize the negative effects. In this way, it is aimes to increase the quality and efficiency of the time individuals spend online. In terms of revealing how the digital literacy notion, stated as the qualifications of the learner, perceived by social studies teachers and practical meaning of digital literacy, the 21st century is considered to be important. In this study it is aimed to review social studies teachers' metaphors of digital literacy notion. The study was conducted with phenomology, one of the qualitative research methods. The sampling of the research was chosen based on convenience sampling. 50 social studies teachers working in Turkey were included to the sampling. A data collection form was used throug metaphors as data collection tool in order to identify social studies teachers' metaphors of digital literacy skills. Content analysis and metaphor analysis were used to analyze and interpret the data obtained from participants. 5 forms were declared unvalid after proccesses of sorting, compilation and admitting of metaphor forms. According to the research results teachers have developed 39 different metaphors about digital literacy notion and these notions are categorized under 5 different categories: Instructive, Useful and Necessary, Distinguishes Right and Wrong, Information Source, Damages of Modern Era. It can also be stated that teachers' perception of digital literacy notion are the most effective, easiest and most reliable ways in terms of solving problem, giving information and accessing true information, making life easier, proceeding in digital environment which is a compulsary result of today's world, and producing, disseminating and sharing knowledge.

Keywords: Digital Literacy, Social Studies, Teacher, Metaphor

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

İLKOKUL 1. ve 2. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÖDEVE DAİR METAFORİK ALGILARI

Selami Kaan DEMİR
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ORCID: 0000-0002-6502-9707

Dr. Öğr. Üyesi Veda YAR YILDIRIM
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID: 0000-0002-2129-4189

ÖZET
Bu araştırmanın amacı ilkokul 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin ödev kavramıyla ilgili algılarını yansıtan metaforları belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırmanın örneklemi için Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ilçesinde öğrenim görmekte olan ilkokul 1 ve 2. sınıflardan toplam 64 veri toplanmış, bu verilerin 40'ı geçerli sayılarak çalışmaya dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen öğrencilerin ev ödevlerine ilişkin metaforlarını açıkladıkları ve ev ödevlerine ilişkin çizikleri resimlere dair açıklama yaptıkları ödev kavramına ilişkin metafor belirleme öğrenci formu kullanılmıştır Form üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde demografik bilgiler, ikinci bölümde "Ödev…… gibidir. Çünkü……." metafor cümlesi,üçüncü bölümde ödevle ilişkilendirilen çizimler/resimlere dair açıklamaları yer almaktadır. Araştırma verileri öğrencilerin ev ödevlerine ilişkin ürettikleri metaforlar ve ev ödevlerine ilişkin çizmiş oldukları resimlere dair yapmış oldukları açıklamalardan oluşmaktadır. Verilerin analizinde içerik analizi ve doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ilkokul öğrencilerinin ödev kavramıyla ilgili toplam 33 metafor ürettikleri görülmüştür. İlkokul öğrencileri ödev kavramıyla ilgili en fazla ağaç, bulut, su ve hikâye metaforlarını geliştirmişlerdir. Geliştirilen bu metaforlar toplam 6 farklı kategoride değerlendirilmiştir. Bu kategoriler; eğlenceli etkinlik olarak ödev, bilgilendirici ödev, soyut kavramlarla ilişkilendirilen ödev, nesne ile ilişkilendirilen ödev, doğa ile ilişkilendirilen ödev ve besin ile ilişkilendirilen ödevdir. Çalışmaya katılan öğrencilerin ev ödevlerine ilişkin metaforları incelendiğinde ev ödevlerini daha çok "Bilgilendirici Ödev" olarak gördükleri ve ev ödevlerine ilişkin çizmiş oldukları resimlerdeki açıklamalarına göre ise ev ödevlerini en çok doğa etkinliği olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sürekliliğinin sağlanması açısından öğrencilerin severek yaptığı ödevlerin farklı veriliş şekilleri ile öğrencilerin keşfederek eğlendikleri okul dışı etkinlikler haline getirilmesi önerilebilir.
Anahtar Kelimeler: Ödev, İlkokul Öğrencileri, Metafor

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

METAPHORIC PERCEPTIONS OF FIRST AND SECOND GRADE STUDENTS ON HOMEWORK

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the metaphors that reflect the perceptions of primary school 1st and 2nd grade students about the concept of homework. Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The sample of the research was created using convenience sampling method. For the sample of the study, a total of 64 data were collected from 1st and 2nd grades of primary school in Dulkadiroğlu district of Kahramanmaraş province, 40 of these data were considered valid and included in the study. The metaphor determination student form, developed by the researcher, was used as the data collection tool, in which students explain their metaphors about homework and explain their drawings and drawings related to their homework. The form consists of three parts. First part of the form includes demographic information, in the second part "Homework is like ……. Because……." metaphor phrase, the third part contains explanations about drawings / pictures associated with the homework. The research data consists of the metaphors the students produced about their homework and the explanations they made about the pictures they drew about the homework. Content analysis and document analysis technique were used in the analysis of the data. As a result of the research, it was seen that primary school students produced 33 metaphors about the concept of homework. Primary school students developed tree, cloud, water and story metaphors mostly related to the concept of homework. These developed metaphors were evaluated in 6 different categories in total These categories are; homework as a fun activity, informative homework, homework associated with abstract concepts, homework associated with the object, homework associated with nature, and homework associated with food. When the metaphors of the students participating in the study were examined, it was found that they saw homework more as "Informative Homework" and according to the explanations in the pictures they drew about homework; they perceived homework mostly as a nature activity. In order to ensure the continuity of this situation, it may be suggested to turn the homework that students love into out-of-school activities that students discover and have fun with different ways of assigning them.

Keywords: Homework, Primary School Students, Metaphor

1. GİRİŞ

Teknolojinin hızla geliştiği bilgi çağında bireylerin bilişsel, duyuşsal, devinişsel, sosyo-kültürel gelişiminde eğitimin önemli etkisi vardır. Toplumun gelişmesinin bireylerin eğitim düzeyine bağlı olduğu düşünülürse eğitim, her çağın en önemli unsurudur. Eğitim, bireyin davranışlarında meydana gelenkalıcı izli davranış değişikliğidir. (Ertürk, 1984: 12). Eğitim programının okulun yanı sıra okul dışında da planlanmış öğrenme yaşantıları sistemini sağlaması gerekir. (Demirel, 2000, s. 14). Okul dışındaki öğrenme sürecinin kontrol edilmesinin eğitim ve öğretim için önemi büyüktür. Ödev, öğrencilerin okul dışındaki yaşantılarında okulda öğrendiklerini desteklemek maksadıyla verilen etkinliklerdir. (Türkoğlu, İflazoğlu Saban, Karakuş, 2013). Okulda öğrenilen konuların kalıcı hale gelmesi, bu konuların genişletilmesi amacıyla öğrencilere ev ödevleri verilmektedir (Atlı, 2012).Bilgiyi doğrudan aktarmak yerine öğrencinin bilgiye nasıl ulaşabileceğini öğretmek, eğitimin temel amaçlarından biridir. Bilgiye ulaşma özelliği öğrenciler için yaşam boyunca

önemlidir. Okul dışı süreçte yapılan ödevler bu özellikleri kazandırmada önemli rol oynar (Coşkun Keskin ve Özer, 2016).

"Ödev, öğrenci gelişimini desteklemek amacıyla öğretmenlerin öğrencilere verdikleri öğrenme etkinlikleridir(Cooper, 1991; Corno, 2000; CSCD des Grandes Rivières 2000; akt. Güneş, 2014).Ödev, okulda gerçekleştirilen öğrenme sürecinin pekiştirilmesi amacıyla genellikle okulun dışında yapılması için verilen ek çalışmalardır. (Turanlı, 2007). Diğer bir tanıma göre ödev, öğrencilerin okul dışındaki yaşantılarında öğrenmeyi destekleyici amaçla yaptıkları, yaratıcılığı, problem çözme pratikliğini bireye kazandırmayı amaçlayan çalışmalardır. (Şahin ve Altınay, 2008). Ayrıca ödev, öğrencilere okulda öğrendiği konuların üzerinden geçme ve eksiklikleri tamamlama imkânı için verilen ek çalışmalar şeklinde de tanımlanmaktadır(Sarıgöz, 2011).Ödevler öğretmenlerin yardımcı kaynakları ve okul dönemindeki çocukların günlük alışkanlıklarının bir parçasıdır (Cooper, Robinson ve Patall, 2006; Oluşum, 2016). Bundan dolayı ödev eğitimin tüm bireylerini içine alan bir konudur. Aynı zamanda araştırma konularının başında gelmektedir. Çünkü ödevler işlevsel olarak verildiğinde öğrencilere katkı sağlamaktadır (Carr, 2013).Ev ödevi öğrencilerin öğrenmelerini destekleme/pekiştirme amacı güder (Kaplan, 2018; Sarıgöz, 2011).Ödevler, genellikle planlı çalışma, sorumluluk duygusu kazanma, farklı konularda becerilere, bilgilere sahip olma gibi davranışları öğrenciye kazandırabilmek için de verilmektedir. (Sarıgöz, 2011).Ödev, öğrencileri yeni kavramlara, bilgilere karşı ısındırmak, öğrenmeyi eğlenceli/kolay hale getirmek, öğrenilenleri tekrar etmek, pekiştirmek, günlük yaşamla ilişkilendirmek ve öğrenmeyi gerçekleştirmek için verilmektedir. Aynı zamanda ödev, bedensel, zihinsel ve sosyal becerileri de geliştirmektedir. Ödev, öğrencilere okul dışı yaşantılarında ödev yapma yükümlülüğü de sağlamaktadır" (Cooper, 1991; Corno, 2000; CSCD des Grandes Rivières 2000; akt. Güneş, 2014).

Eğitim sürecinde ödevler bir konunun, bilginin kazanılmasında pekiştirme ve tekrar işlevi görmektedir. Ödev konu öğrenme sürecinde verilebildiği gibi öğrenme sürecinden sonra veya önce de verilebilir. Günlük hayatta kullanılabilmesi ve uygulayarak öğrenmeyi destekleyici olması ödevlerin işlevini arttırır. Bunların yanı sıra ödev, öğrencilerin keyifle yapması, onlarda çalışma, başarma arzusu ve heyecanı uyandırması açısından da önemlidir (Orta Okul ve Orta Öğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Ders Dışı Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik, 1989). Ödev konusunda yapılan çalışmalar ödevlerini aksatmayan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha başarılı olduğunu ortaya koymaktadır. (Canter ve Hausner, 1995, akt. Güneş, 2014).

Ödevler öğretmen, öğrenci ve aile bütününde işlevsel bir dinamizm oluşturur. Velilere okul içindeki öğrenme sürecini takip etme, çocuklarının zihinsel gelişiminin farkında olma ve onları destekleme imkânı vermektedir. Araştırmalar, okuldaki başarıyı yüksek tutmada veli desteğinin etkili bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Okul ile velilerin iletişim halinde ve işbirliği içinde olması öğrencilerin okuldaki başarısını önemli ölçüde yükseltmektedir. Bu sebeple ödevler aracılığıyla okul ile veliler arasında iletişim ağı kurulması ve işbirliği yapılması dikkat edilmesi gereken konular arasındadır (Güneş, 2014).

Ev ödevleri öğrencilerin ilgi, yetenek ve düzeyleri dikkate alınarak verilmediğinde, ödevin amacı konusunda gerekli açıklamalar yapılmadığında ve öğretmene teslim edildikten sonra dönüt/değerlendirme yapılmadığında öğrenci, ödevi kendisi yapmamaya ve başkasına yaptırmaya eğilim göstermektedir. (Dinçer ve Ulutaş, 2001). Ayrıca çocukların beklentilerine cevap vermeyen ödevler, verildiğinde çocuklarda sıkılma duygusu oluşturmakta ve genelde

yapılmamaktadır (Yıldırım, 2008). Öğrencilere bu tarz ödevler verilmesi, öğrencilerde zamanla isteksizlik meydana getirecektir.

Bu durumun önüne geçilmesi adına, öğrencilerin kendi ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınarak, bilgiye bireysel farklılıklarıyla ulaşmasına yol açan, zihinsel becerilerini ayakta tutan ve sorumluluğu aşılayan ödevler verilmesi gerekmektedir (Özer ve Öcal, 2012).

Öğrencilerin ödev kavramına yükledikleri anlamları ve ödevlere karşı oluşturduğu algılarını ortaya çıkarmada metaforlar işlevsel bir özelliğe sahiptir. Metafor sözcüğü batı dillerinde "metaphore" karşılığı olarak görülmektedir.(İnce, 2002). Köken olarak metafor kelimesi "bir yerden başka bir yere taşımak" anlamında "metafora" (Yunanca) ve métaphore (Fransızca)kelimelerinden türemiştir. Meta ve pherin kelimeleri yan yana getirilerek "Öte" ve"taşımak" anlamları birleştirilip metafor kelimesi oluşturulmuştur (Corbettve Connors, 1999:122).

Metaforlar dışavurumu, anlaşılması zor kavramların bilinen kavramlarla eşleştirilmesidir. Bundan dolayı karmaşık konularda yürütülen akademik çalışmalarda metafor analizi en uygun yöntem olarak değerlendirilmektedir (Geçit ve Gençer, 2011; Güneş ve Fırat, 2016). Metafor bir kavramı başka bir kavramla ile ifade etme işlemi olarak da tanımlanmaktadır. (Kövecses, 2002) Bu iki kavramdan birisi doğrudan diğeri ise dolaylı olarak metaforu oluşturmaktadır (Steen, 2007). Metaforlar bireylerin kişisel deneyim anlamları açısından, aynı zamanda "deneyimlerin ifadesi" olarak da ifade edilmektedir. (Miller, 1987. Akt: Saban, 2004).Lakoff ve Johnson (2005)'e göre ise metafor, ayrıntılı soyut kavramlar geliştirmemize imkan verir. Arslan ve Bayrakçı (2006)'a göre de metaforlar yaratıcı ve keşfedici öğrenme için kullanılabilir. Doğru bilgileri ortaya çıkarmada metaforlar önemli potansiyele sahiptir. Bireyler yaşamları ve tecrübeleriyle ile anlamlı bir bütün oluşturarak metaforlarla doğruları açıklamaya yönelirler (Lakoff ve Johnson, 2003). İşlevi "anlamak" olan metaforlar, eğitimde, öğretme ve öğrenme süreçleri ile ilgili düşünce yapılarının anlamlandırılmasında önemli bir yoldur(Woon ve Ho, 2005). Metafor, "soyut kavramlar ile bilinen somut göstergeler arasında bağ kurmak" şeklinde de açıklanmaktadır (Saban, 2004). Metaforu Türkçede "mecaz" kelimesi karşılamakta ve "Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma" biçiminde tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Yaratıcı düşünceyi geliştirmek ve öğretim sürecine faydalı katkılar sağlamak için metaforlardan yararlanılabilir.

Ödev konusunda farklı katılımcı grupları ile birlikte yapılmış birçok araştırmaya rastlanılmıştır. Bazı araştırmacılar ödevlerle ilgili öğrenci görüşlerini (Benli ve Sarıkaya, 2013; Deveci, Önder ve Çepni, 2013; Ekici ve Akdeniz, 2018; Gedik, Altıntaş ve Kaya, 2011; Gedik ve Orhan; 2013; Özer ve Öcal, 2012; Sarıgöz, 2011; Şeref ve Varışoğlu, 2015; Çetinkaya ve Uzunkol,2019; Emeksever ve Kozan, 2019), bazı araştırmacılar veli görüşlerini (Coşkun Keskin ve Özer, 2016; Duru ve Çöğmen, 2017), bazıları ise öğretmen görüşlerini (Deveci ve Çepni, 2014; Turanlı, 2007) yansıtmışlardır. Fakat bu araştırmalar incelendiğinde ilkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin ödev kavramıyla ilgili algılarının belirlendiği herhangi bir metaforçalışmasına rastlanılmamıştır. Bundan dolayı bu araştırmanın sonuçlarının literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır. Bu araştırmada da ilkokul 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin ödev kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemek amaçlanmıştır.

Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencileri ödev kavramıyla ilgili hangi metaforları üretmektedir?
2.Üretilen metaforlar özelliklerine göre hangi kavramsal kategoriler içerisinde yer almaktadır?
3. Öğrenciler ödeve dair çizmiş oldukları resimleri nasıl açıklamışlardır?

2. YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Deseni

İlkokul öğrencilerinin ev ödevlerine yönelik algılarının ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Metafor araştırmalarında en uygun desen olarak olgubilim deseni kullanılmaktadır. Olgubilim derinlemesine bir anlayışa sahip olamadığımız ancak farkında olduğumuz deneyimlerimizin özüne odaklanır. Bu sebeple araştırmacılar katılımcıların özellikli düşüncelerine ve tecrübelerine yoğunlaşırlar. (Creswell, Hanson, Clark ve Molares, 2007). Olgubilim, bireylerin yaşantı ve tecrübelerinin ürünü olan yapıların içinde deneyimlerin temellerini ve dinamiğini anlamaya çalışır(Gedik, 2016).Bu açıdan olgu bilim, anlamını tam kavrayamadığımız ancak bizlere çok da yabancı olmayan olguları araştırmak için uygun bir zemin hazırlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.72). Bu araştırmada da ilkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine yönelik geliştirdikleridüşünce yapıları, metaforlar ve çizdikleri resimlerin açıklamaları yardımıyla incelenerek ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.2 Çalışma Grubu

Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ilçesinde bulunan bir devlet okulunun 1 ve 2. sınıfına devam etmekte olan toplam 64 ilkokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu yöntemde, araştırmacı kendine en yakın örneklemi oluşturur. (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Öğrencilerin oluşturdukları metaforların geçersiz olması, metafor seçme nedenlerinin yeterince ifade edilmemesi, resimlerin eksik olması, resimlere ilişkin açıklamaların yetersiz olması ya da resimle bağlantılı olmaması gibi sebeplerle 24 veri araştırmadan çıkarılmıştır. Bu durum çalışmanın bir sınırlılığı olarak ifade edilebilir. Sonuç olarak çalışma grubu 18'i (%45) erkek,22'si kız (%55) olmak üzere toplam 40 öğrenciden meydana gelmektedir. Çalışma grubunda yer alan 13 öğrenci 1.sınıfta, 27 öğrenci ise 2. sınıfta öğrenim görmektedir.

2.3Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen öğrencilerin ev ödevlerine ilişkin metaforlarını açıkladıkları ve ev ödevlerine ilişkin çizikleri resimlerle ilgili açıklama yaptıkları ödev kavramına ilişkin metafor belirleme açık uçlu öğrenci anket formu kullanılmıştır.Form üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde demografik bilgiler, ikinci bölümde "Ödev…… gibidir. Çünkü……." metafor cümlesi,üçüncü bölümde ödevle ilişkilendirilen çizimler/resimlere dair açıklamaları yer almaktadır. Veriler 2020-2021 eğitim öğretim yılı Nisan ayı içerisinde toplanmıştır. Uygulama süresinde öğrenciler, 10'ar kişilik gruplar halinde sınıflara alınmış ve veri toplama çalışması gerçekleştirilmiştir. Veriler sağlıklı sonuç alınması için tek bir form üzerinden toplanmıştır. Formdaki demografik bilgiler/metafor üretme sorusu için öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmış, uygun eğitim ortamı oluşturulmuştur. Öğrencilerin metafor belirleme süreci her grup için bir ders saati içinde tamamlanmıştır. Öğrencilerin kendi el yazılarıyla belirlediği metaforlar, asıl veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Öğrenciler teneffüs süresince dinlendirildikten sonra üçüncü bölüm uygulamasına geçilmiştir. Öğrencilerin ev ödevlerine ilişkin resimler yapması ve yaptıkları resimleri yazılı olarak açıklamaları için öğrencilere amaca dönük açıklamalar yapılmıştır. Resim çizme ve resmi yazılı olarak anlatma uygulaması her grup için bir ders saati süresi içerisinde tamamlanmıştır.

Öğrencilerin doldurmuş oldukları açık uçlu anket formları ve çizdikleri resimlere dair açıklamaları çalışmanın doküman olarak veri kaynağını oluşturmaktadır.

2.4 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Veriler 4 aşamada analiz edilmiştir. 1-Verilerin ayıklanması, 2-Verilerin kodlanması, 3-Metaforların incelenmesi, 4-Kavramsal kategorilerin geliştirilmesi(Saban, 2009). Verilerin ayıklanması aşamasında veri toplama formlarının katılımcılar tarafından doldurulmasından sonra, her form analiz edilmiş, geçerli metaforun üretilmediği ya da metaforla gerekçe arasında bağlantı bulunmayan formlar ayıklanmıştır. Amaca uygun olmayan 24 veri araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Verilerin kodlanması aşamasında her katılımcı formu cinsiyete göre kod numaraları ile ayrıştırılmıştır. Kız öğrencilerden toplanan veriler ÖK1 – ÖK22, erkek öğrencilerden toplanan veriler ÖE1 – ÖE18 aralığında kodlanmıştır.
Metaforların incelenmesi aşamasında her metafor konusu, kaynağı bakımından tekrar incelenmiştir. Bu aşamada öğrencilerin ürettiği geçerli metafor sayısı belirlenmiştir. Kavramsal kategorilerin geliştirilmesi aşamasında öğrenciler tarafından geliştirilen metaforlar ödev kavramı ilişkin özellikleri ve ortak noktaları açısından tekrar analiz ederek 6 farklı kategoride gruplandırılmıştır.
Geçerlik ve güvenirlik:
Araştırmacının bütüncül bir resim oluşturabilmesi, araştırdığı olgu veya olay hakkında elde edilen verilerin ve sonuçların sağlaması için bazı ek yöntemler (katılımcı teyidi, çeşitleme, meslektaş teyidi, vb.) kullanılması gerekmektedir. (Kirk ve Miller, 1986: Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013).Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının araştırdığı durumu, olduğu şekliyle ve mümkün olduğunca tarafsız gözlemesi demektir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005).
Bu sebeple çalışma süreci tüm ayrıntılarıyla anlatılmış, öğrencilerden bire bir alıntılar yapılmıştır. Araştırmanın iç güvenirliğini sağlamak için oluşturulan kavramsal kategoriler başlıkları altında belirtilen metaforu değerlendirmek için uzman görüşüne başvurulmuş ve alanda yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırmalar yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde öğrencilerin ortaya çıkardığı metaforlar ve çizmiş oldukları resimlerin açıklamalarına dair elde edilen bulgular verilmiştir.

3.1 İlkokul 1. ve 2. Sınıf Öğrencileri Tarafından Geliştirilen Metaforlara İlişkin Bulgular

Bu bölümde, ilkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine dair ürettikleri metaforlar frekans dağılımları ile birlikte verilmiştir. Tablo 1'de öğrencilerin ürettikleri metaforların tamamına dair bulgulara yer verilmiştir:

Tablo 1. 1 ve 2. Sınıf Öğrencilerinin Ödev Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlar.

Sıra No	Metafor	f	Sıra No	Metafor	f
1	Ağaç	3	17	Doğada Yaşamak	1
2	Aile	1	18	Ev	1
3	Ambulans	1	19	Gün	1
4	Araştırma	1	20	Hayat Bilgisi	1
5	Arkadaş	1	21	Hikâye	2
6	Araba	1	22	Hikâye Kitabı	1
7	Asistan	1	23	Kitap	1
8	Beyin	1	24	Matematik	3
9	Bilim	1	25	Merdiven	1
10	Bilmece	1	26	Not Defteri	1
11	Bitki	1	27	Öğretmen	1
12	Boyama Kitabı	1	28	Pencere	1
13	Bulut	2	29	Robot	1
14	Çalışma	1	30	Resim Çizmek	1
15	Defter	1	31	Su	2
16	Ders Çalışma	1	32	Yemek	1
			33	Yol	1
Toplam					40

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde ilkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine dair toplam 33 adet metafor ürettiği görülmektedir. Metafor tablosuna bakıldığında öğrencilerin ev ödevlerine dair oldukça fazla metafor geliştirdiği görülmektedir. Ençok oluşturulan metaforlar, ağaç (f=3), matematik (f=3), bulut (f=2), su(f=2) ve hikâye (f=2) metaforlarıdır.
Aile, ambulans, araştırma, arkadaş, araba, asistan, beyin, bilim, bilmece, bitki, boyama kitabı, çalışma, defter, ders çalışma, doğada yaşamak, ev, gün, hayat bilgisi, hikâye kitabı, kitap, merdiven, not defteri, öğretmen, pencere, robot, resim çizmek, yemek ve yol metaforları ise bir kez geliştirilmiştir. İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine dairürettikleri metaforlar, anlamları ve ortak noktalarına göre altı kategoride gruplandırılmıştır. Metaforların kavramsal kategorisi Tablo 2'de verilmiştir

Tablo 2. 1 ve 2. Sınıf Öğrencilerinin Ödev Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlar ve Kavramsal Kategorileri.

Kategoriler	Metafor	Metafor sayısı	f
Bilgilendirici Ödev	Araştırma (1), Bilim (1), Çalışma (1), Defter (1), Ders Çalışma (1), Hayat Bilgisi (1), Kitap (1), Matematik (3), Not Defteri (1), Öğretmen (1)	10	12
Besin ile İlişkilendirilen Ödev	Yemek (1)	1	1
Doğa ile İlişkilendirilen Ödev	Ağaç (3), Bitki (1), Bulut (2), Doğada Yaşamak (1), Su (2), Yol (1)	6	10
Eğlenceli Etkinlik Olarak Ödev	Bilmece (1), Boyama Kitabı (1), Gün (1), Hikâye (2), Hikâye Kitabı (1), Resim Çizmek (1), Asistan (1)	7	8
Nesne ile İlişkilendirilen Ödev	Ambulans (1), Araba (1), Ev (1), Merdiven (1), Pencere (1), Robot (1)	6	6
Soyut Kavramlarla İlişkilendirilen Ödev	Arkadaşlık (1), Aile (1), Beyin (1),	3	3
Toplam		33	40

İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine ilişkin metaforları incelendiğinde öğrencilerin "Bilgilendirici Ödev" (f=12) kategorisinde araştırma(f=1), bilim(f=1), çalışma(f=1), defter(f=1), ders çalışma(f=1), hayat bilgisi(f=1), kitap(f=1), matematik(f=3), not defteri(f=1) ve öğretmen(f=1) olmak üzere toplam 10 metafor ürettikleri görülmektedir. En sık geliştirilen metaforun matematik(f=3) metaforu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki görüş örnekleri aşağıda ifade edildiği gibidir:

ÖK 7: "Ödev bilim gibidir. Çünkü bizim hayal gücümüzü geliştirir"
ÖK 4: "Ödev öğretmenim gibidir. Çünkü bize yardımcı olur"
ÖK6: "Ödev ders çalışmak gibidir. Çünkü ders çalışmak çok güzeldir ve derslerimizde başarılı olmamızı sağlar."
ÖE 3: "Ödev matematik gibidir. Çünkü öğreniriz"
ÖK 16: "Ödev not defteri gibidir. Çünkü bize unuttuklarımızı hatırlatır"
ÖE 11: "Ödev Hayat Bilgisi gibidir. Çünkü bizim hayatımızı kolaylaştırır"

Görüş örneklerinde öğrenciler, ev ödevlerini geliştirme, derslerle ilişkilendirme, hatırlamaya dayalı, başarılı olma, bilim gibi kelimelerle ifade ettikleri için bu veriler "Bilgilendirici Ödev" kategorisinde değerlendirilmişlerdir.

Tablo 2'de sunulduğu gibi 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin besin ile ilişkilendirilen ödev kavramsal kategorisinde 1 metafor geliştirilmiştir. Bu kategoride geliştirilen tek metafor yemek (f=1) metaforudur. Öğrencinin bu konudaki görüşü aşağıda belirtildiği gibidir:

ÖK 18: "Ödev yemek gibidir. Çünkü bize gıda verir"
ÖK 18 kodlu öğrenci ev ödevini gıda veren bir yemek olarak ifade ettiğinden öğrencinin görüşü "Besin ile İlişkilendirilen Ödev" (f=1) kategorisinde yer almıştır.

Tablo 2 incelendiğinde, ağaç, bitki, bulut, doğada yaşamak, su ve yol metaforlarının doğa ile ilişkilendirilen ödev (f=10) kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Bu kategoride öğrenciler en çok ağaç(f=3), bulut(f=2), su(f=2) metaforlarını üretmişlerdir. Doğa ile ilişkilendirilen ödev kategorisinde 10 öğrencinin toplam 6 metafor ürettiği görülmektedir. Öğrencilerin bu konudaki görüş örnekleri aşağıda ifade edildiği gibidir:

ÖK 10: "Ödev ağaç gibidir. Çünkü o bize hayat ve oksijen verir, ödev olmazsa hayatımız olmaz"
ÖE 13: "Ödev bitki gibidir. Çünkü ödev yaptıkça bir bitki gibi büyürüz"
ÖK 9: "Ödev bir bulut gibidir. Çünkü her şeyi yukarıdan görmemizi sağlar"
ÖE 18: "Ödev doğada yaşamak gibidir. Çünkü temiz hava almamızı sağlar"

ÖK 10, ÖE 13, ÖK 9, ÖE 18 kodlu öğrenciler ev ödevlerini doğa ile ilişkilendirerek bitki, ağaç, bulut, doğada yaşamak metaforlarını ürettikleri için bu veriler "Doğa ile İlişkilendirilen Ödev" kategorisinde yer almaktadır.

Tablo 2'de İlkokul 1.ve 2. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine ilişkin oluşturdukları metaforlara bakıldığında öğrencilerin bir kısmı ev ödevlerini "Eğlenceli Etkinlik Olarak Ödev" (f=8) olarak görmektedir. Bu kategoride öğrenciler hikâye(f=2),bilmece(f=1),boyama kitabı(f=1), gün(f=1), hikâye kitabı(f=1), resim çizmek(f=1), asistan(f=1) olmak üzere toplam 7 metafor geliştirmişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki görüş örnekleri aşağıda ifade edildiği gibidir:

ÖE 16: "Ödev boyama kitabı gibidir. Çünkü ödev yaparken hayatımızı renklendiririz"
ÖE 17: "Ödev bilmece gibidir. Çünkü çok seviyorum, ödev yaparken bilmece çözer gibi yapıyorum"
ÖK 14: "Ödev asistan gibidir. Çünkü öğrenmeme yardım ediyor, onu çok seviyorum"
ÖK 15: "Ödev hikâye gibidir. Çünkü her satırı merak ediyorum, çok keyifli oluyor, ödev de bana keyif veriyor"

ÖE 16, ÖE 17, ÖK 14, ÖK 15 kodlu öğrenciler ödevleri yapmaktan keyif aldıkları ve çok sevdikleri bir etkinlik olarak ifade ettikleri için bu veriler "Eğlenceli Etkinlik Olarak Ödev" kategorisinde değerlendirilmiştir.

Ödev kavramını bir nesne ile niteleyen öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar, "Nesne ile İlişkilendirilen Ödev" (f=6) kategorisi altında toplanmıştır. Tablo 2'de görüldüğü gibi bu kategoride 6 öğrenci 6 farklı metafor üretmiştir. Bu metaforlar Ambulans(f=1), araba(f=1), ev(f=1), merdiven(f=1), pencere(f=1) ve robot(f=1) metaforlarıdır. Öğrencilerin bu konudaki görüş örnekleri aşağıda ifade edildiği gibidir:

ÖE 7: "Ödev robot gibidir. Çünkü ödev yaptıkça robot gibi her şeyi biliriz"
ÖE 8: "Ödev pencere gibidir. Çünkü ödev yaparken hava alırız"
ÖK 11: "Ödev merdiven gibidir. Çünkü ödev yaptıkça sıra sıra yukarı çıkarız"
ÖE 15: "Ödev ambulans gibidir. Çünkü her zaman bizi zor durumdan kurtarır"

ÖE 7, ÖE 8, ÖK 11, ÖE 15 kodlu öğrenciler metafor belirlemede ev ödevlerini robot, pencere, merdiven, ambulans gibi nesnelerle ilişkilendirdikleri için bu veriler "Nesne ile İlişkilendirilen Ödev" kategorisinde yer almıştır.

Tablo 2 incelendiğinde arkadaşlık(f=1), aile(f=1), beyin(f=1) metaforlarının "Soyut Kavramlarla İlişkilendirilen Ödev" (f=3) kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Bu kategoride 3 öğrenci 3 farklı metafor geliştirmiştir. Öğrencilerin bu konudaki görüş örnekleri aşağıda belirtildiği gibidir:

ÖK 21: "Ödev aile gibidir. Çünkü bize huzur verir"
ÖK 13: "Ödev arkadaş gibidir. Çünkü hep yanımızdadır, tüm çocuklar onu çok sever"
ÖE 1: "Ödev beyin gibidir. Çünkü çok önemlidir"

ÖK 21, ÖK 13, ÖE 1 kodlu öğrenciler ödevle ilgili geliştirdikleri aile, arkadaş, beyin metaforlarının ifade biçimlerinde "huzur, hep yanımızdadır" gibi kelimelerine yer verdikleri için bu veriler "Soyut Kavramlarla İlişkilendirilen Ödev" kategorisinde değerlendirilmiştir.

3.2 İlkokul 1. ve 2. Sınıf Öğrencileri Tarafından Çizilen Resimlerdeki Açıklamalarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, ilkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine ilişkin çizdikleri resimlerin açıklamalarıyla belirlenen kodlar ve bu kodların dikkate alınmasıyla oluşturulan kategorilere dair frekans dağılımları sunulmuştur. Tablo 3'te öğrencilerin çizdikleri resimlerin açıklamalarıyla belirlenen kodlar ve bu kodların dikkate alınmasıyla oluşturulan kategorilere dair bulgular yer almaktadır:

Tablo 3: Öğrencilerin Çizmiş Oldukları Resimlere Dair Yapmış Oldukları Açıklamalara İlişkin Kodların Kategorileri

Kategoriler	Kodlar	Kod sayısı	f
Bilgilendirici Ödev	Araştırma (1), Bilim (1), Çalışma (1), Defter (1), Kitap (3), Matematik (2), Not Alma (1), Not Defteri (1), Öğretmen (1), Okul (2), Okuma Yapma (1)	11	15
Doğa ile İlişkilendirilen Ödev	Ağaç (5), Bulut (1), Doğada Yaşamak (2), Çiçek (1), Doğada etkinlik yapmak (5), Okul Bahçesi (2)	6	16
Eğlenceli Etkinlik Olarak Ödev	Bilmece (1), Boyama (1), Resim Çizmek (3), Asistan (1)	4	6
Nesne ile İlişkilendirilen Ödev	Ambulans (1), Araba (2),	2	3
Toplam		23	40

İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin çizmiş oldukları resimlere ilişkin kod kategorileri tablosuna göre öğrencilerin "Bilgilendirici Ödev" kategorisinde 11 kod oluşturduğu görülmektedir. "Bilgilendirici Ödev"(f=15), kategorisi öğrenci sayısının en yüksek frekansa sahip olduğu ikinci kategoridir. Öğrencilerin çizdiği 15 adet resmin açıklaması bu kategori içinde incelenmiştir. Çizilen resimlerin açıklamaları değerlendirildiğinde öğrenciler ev ödevlerini bilgilendirici ödev olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Resim açıklamaları bu kategoride değerlendirilen öğrencilerden ÖK4 ve ÖK22'nın çizmiş oldukları resimler ve açıklamaları şu şekildedir:

ÖK4 (Resim-1)

ÖK22 (Resim-2)

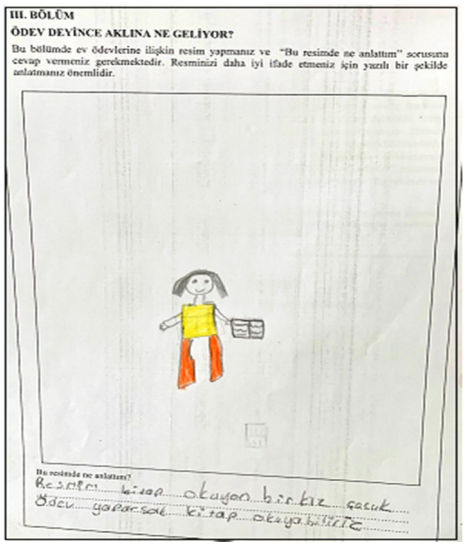

ÖK4 kodlu öğrenci çizdiği resmi "Öğretmenim bana yardım ediyor, bana bilgi veriyor" şeklinde açıklamıştır. ÖK4 ödevi öğretmenin bilgi vermesi olarak ifade ettiği için ÖK4'ün çizdiği resim bilgilendirici ödev kategorisinde değerlendirilmiştir. ÖK 22 ise çizmiş olduğu resim açıklamasına: "Resmim kitap okuyan bir kız çocuk. Ödev yaparsak kitap okuyabiliriz" yazmıştır. ÖK22 burada kitabı okumak için ödev yapmak gerektiğini belirttiğinden ödevin bilgilendiriciliğine vurgu yapmıştır. Bu nedenle ÖK22 kodlu öğrencinin çizdiği resim bilgilendirici ödev kategorisinde değerlendirilmiştir.

İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin çizmiş oldukları resimlere ilişkin kod kategorileri tablosuna göre öğrencilerin "Doğa ile İlişkilendirilen Ödev" kategorisinde 6 kod oluşturduğu görülmektedir. "Doğa ile İlişkilendirilen Ödev" (f=16) kategorisi öğrenci sayısının en yüksek frekansa sahip olduğu kategoridir. Öğrencilerin çizdiği 16 adet resmin açıklaması bu kategori içinde incelenmiştir. Çizilen resimlerin açıklamaları incelendiğinde öğrenciler ev ödevlerini doğa ile ilişkilendirilen ödev olarak görmektedirler. Resim açıklamaları bu kategoride değerlendirilen öğrencilerden ÖK 1 ve ÖK 2'nin çizmiş oldukları resimler ve açıklamaları şu şekildedir:

ÖK1 (Resim 3)

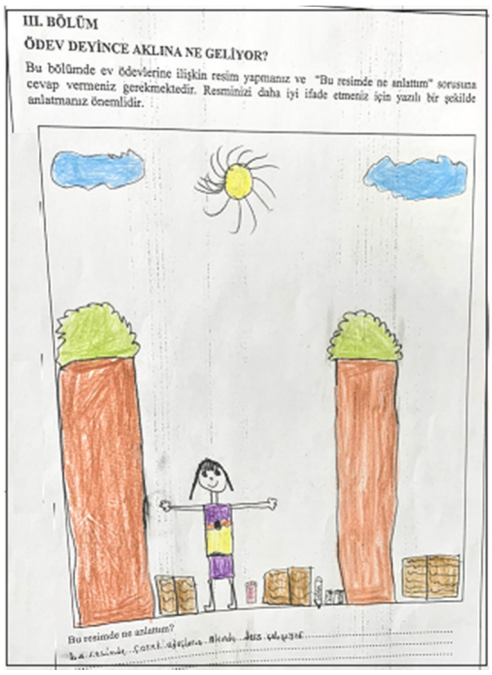

ÖK2 (Resim 4)

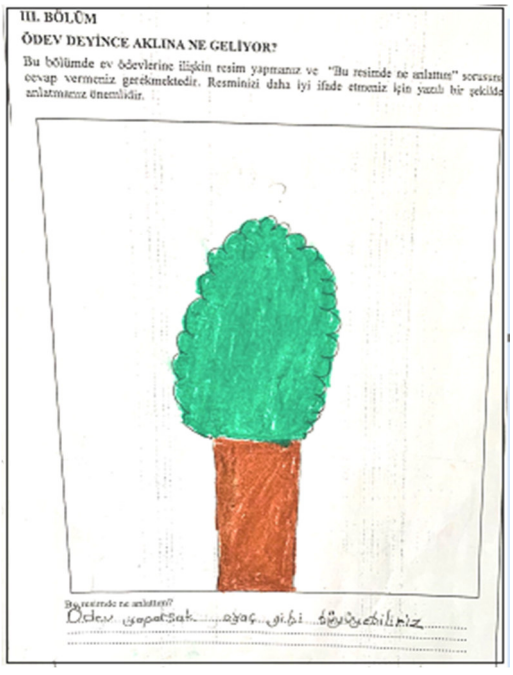

ÖK1 kodlu öğrenci çizdiği resmi "Bu resimde çocuk ağaçların altında ders çalışıyor" şeklinde açıklamıştır. ÖK1 ödevi ağaçların altında ders çalışmak şeklinde doğada yapılan bir etkinlik olarak açıkladığı için ÖK1'in çizdiği resim doğa ile ilişkilendirilen ödev kategorisinde değerlendirilmiştir. ÖK2 ise çizmiş olduğu resim açıklamasına: "Ödev yaparsak ağaç gibi büyüyebiliriz" yazmıştır. ÖK2 ödev yaparken kendisini doğadaki bir ağacın büyümesi gibi büyüteceğini düşündüğü için ödevi doğa ile ilişkilendirdiği düşünülmüştür. Bu nedenle ÖK2 kodlu öğrencinin çizdiği resim doğa ile ilişkilendirilen ödev kategorisinde değerlendirilmiştir.

İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin çizmiş oldukları resimlere ilişkin kod kategorileri tablosuna göre öğrencilerin "Eğlenceli Etkinlik Olarak Ödev" kategorisinde 4 kod oluşturduğu görülmektedir. "Eğlenceli Etkinlik Olarak Ödev" (f=6) kategorisi ödevi eğlenceli etkinlik olarak gören öğrencilerin verilerinin dahil edildiği kategoridir. Öğrencilerin çizdiği 6 adet resmin açıklaması bu kategori içinde incelenmiştir. Öğrencilerin çizdikleri resimlerin açıklamaları incelendiğinde öğrenciler ev ödevlerini eğlenceli etkinlik olarak görmektedirler. Resim açıklamaları bu kategoride değerlendirilen öğrencilerden ÖE17 ve ÖE16'nın çizmiş oldukları resimler açıklamaları şu şekildedir:

ÖE17 (Resim 5)

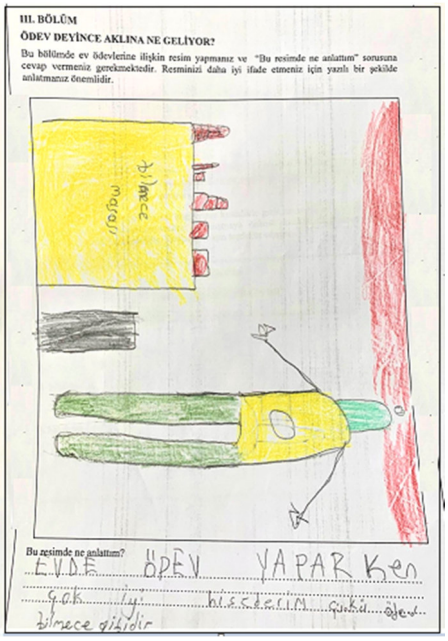

ÖE16 (Resim 6)

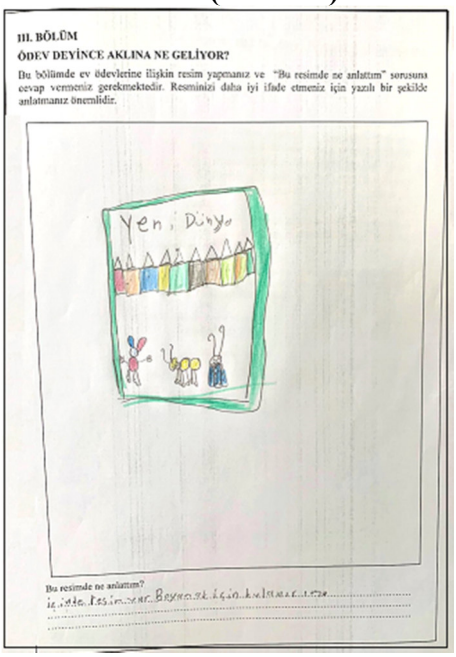

ÖE17kodlu öğrenci çizdiği resmi "Evde ödev yaparken çok iyi hissederim. Çünkü ödev bilmece gibidir." şeklinde açıklamıştır. ÖE17 ödevi bilmece çözer gibi kendini çok iyi hissettiği bir etkinliğe benzettiği için ÖE17'nin çizdiği resim eğlenceli etkinlik olarak ödev kategorisinde değerlendirilmiştir. ÖE16 ise çizmiş olduğu resim açıklamasına: "İçinde resim var. Boyamak için kullanırım" yazmıştır. ÖE16 ödevi boyamak için kullanacağı bir boyama etkinliği olarak düşündüğü için ödevi eğlenceli etkinlik olarak ödev kategorisine dahil edilmiştir.

İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin çizmiş oldukları resimlere ilişkin kod kategorileri tablosuna göre öğrencilerin "Nesne ile İlişkilendirilen Ödev" (f=3) kategorisinde 2 kod oluşturduğu görülmektedir. "Nesne ile İlişkilendirilen Ödev" kategorisi öğrenci sayısının en düşük frekansa sahip olduğu kategoridir. Öğrencilerin çizdiği 3 adet resmin açıklaması bu kategori kapsamında incelenmiştir. Öğrencilerin çizdiği resimlerin açıklamaları incelendiğinde öğrenciler ev ödevlerini nesne ile ilişkilendirmektedirler. Resim açıklamaları bu kategoride değerlendirilen öğrencilerden ÖE5 ve ÖE15'in çizmiş oldukları resimler açıklamaları şu şekildedir:

ÖE5 (Resim 7)

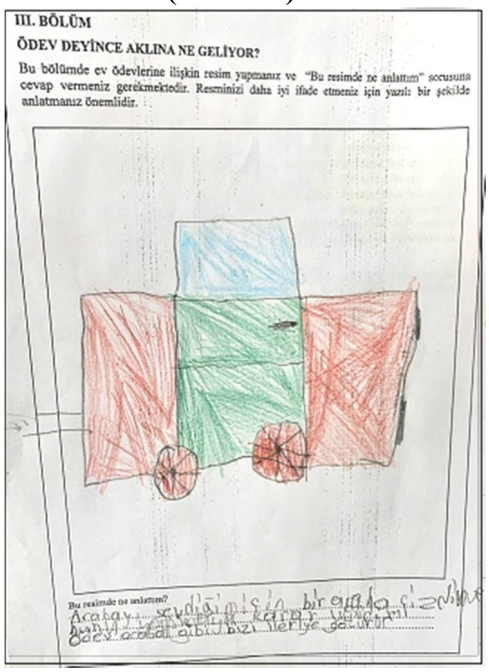

ÖE15 (Resim 8)

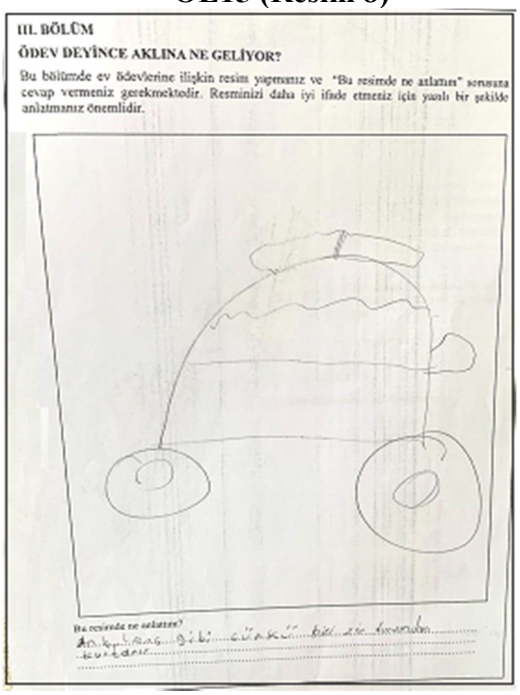

ÖE 5kodlu öğrenci çizdiği resmi "Arabayı sevdiğim için bir araba çizdim ve bunu yapmaya karar verdim. Ödev araba gibi bizi ileriye götürür." şeklinde açıklamıştır. ÖE5 ödevin kendisini bir araba gibi ileriye götürdüğünü belirttiği için ÖE5'in çizdiği resim nesne ile ilişkilendirilen ödev kategorisinde değerlendirilmiştir. ÖE15 ise çizmiş olduğu resim açıklamasına: "Ambulans gibi çünkü bizi zor durumdan kurtarır" yazmıştır. ÖE15 ödevi kendisini zor durumdan kurtaran bir ambulans ile ilişkilendirdiği için resmi nesne ile ilişkilendirilen ödev kategorisine dâhil edilmiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA, ÖNERİLER

Araştırma sonunda ilkokul 1 ve 2. sınıf öğrencilerinin ödev kavramıyla ilgili toplam 33 farklı metafor ürettikleri görülmüştür. Toplam 5 metaforun (ağaç, bulut, hikâye, matematik, su) birden fazla tekrar edildiği (2 ile 3 arası) görülürken, diğer 28 metaforun ise birer kez tekrar edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler tarafından en fazla kullanılan metaforlar, ağaç, matematik, bulut, su ve hikâye metaforlarıdır. Öğrencilerin oluşturduğu metaforlar ortak özelliklerine göre 6 farklı kavramsal kategoriye dahil edilmiş ve incelenmiştir. Araştırma sonucunda oluşturulan kategorilere göre öğrenciler ev ödevlerini en fazla bilgilendirici ödev olarak görmektedirler.

Öğrencilerin ev ödevlerine ilişkin çizmiş oldukları resimler açıklamalarıyla değerlendirildiğinde 23 farklı kod elde edilmiştir. Toplamda ise 40 adet kod elde edilmiştir. Elde edilen kodlar özelliklerine ve anlamlarına göre 4 ayrı kategoride incelenmiştir. Öğrencilerin çizmiş olduğu resimlerin açıklamaları incelendiğinde öğrencilerin ev ödevlerini doğa ile ilişkilendirilen ödev olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ödevle ilgili belirtilen metafor gerekçelerine ve çizilen resim açıklamalarına bakıldığında öğrencilerin genel olarak ödevi bir şeyler öğrendikleri, sevdikleri, kendilerine olumlu katkı yaptıkları, hayal gücünü geliştirdikleri, doğada yapmaktan keyif aldıkları bir etkinlik olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklamalar öğrencilerin ödev ile ilgili olumlu tutumlar geliştirdiğini göstermektedir. Öğrencilerin pandemi döneminde yaşları itibariyle evde olmaktan belirli bir süre sonra sıkıldıkları, bundan dolayı da ödevleri doğa ortamında (bahçede, ağaç altında, evin balkonunda vb.) yapma arzusu sergiledikleri düşünülebilir. Bu sebeple öğrencilerin ödevlerini doğa ile ilişkilendirmiş olabilirler. Soyut kavramlarla ilişkilendirilen ödev kategorisinin en az frekansa sahip olmasında öğrencilerin gelişim dönemlerinden somut işlemler döneminde olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin ödev kavramına ilişkin olumsuz bir tutum/metafor geliştirdiği görülmemiştir. Öğrenciler, ödev yapmayı akademik olarak yararlı görmektedir (Turanlı, 2007). Emeksever ve Kozan (2019) yürüttükleri "İlkokul 3 ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ödev Kavramına İlişkin Metaforik Algıları" adlı araştırma sonucunda öğrencilerin en fazla metafor geliştirdiği kategorinin "Akademik Olarak Ödev" kategorisi olduğunu belirtmişlerdir. Çetinkaya ve Uzunkol(2019) da yaptıkları çalışma sonucunda öğrencilerin ev ödevlerini en çok keyifli bir etkinlik olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmada öğrencilerin ödevi en çok keyifli ve bilgilendirici olarak görmesi bu görüşleri/sonuçları destekler niteliktedir.Özer ve Öcal (2012) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ev ödevleri ile ilgili tutumlarını belirlemeyi amaçlayan çalışmalarında öğrencilerin ev ödevleri ile ilgili olumlu tutumlar geliştirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Costa, Cardoso, Lacerda, Lopes ve Gomez (2016) Portekiz'de 9-11 yaş çocukları ile yaptıkları çalışma sonunda öğrenciler ev ödevlerini yapmaktan keyif aldıklarını ve ödevlerini oldukça önemli gördüklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin ev ödevlerine dair olumlu tutumlar besledikleri ve sonucunu destekleyen farklı araştırma sonuçları da mevcuttur (Aladağ ve Doğu, 2009; Aydın, 2011; Demiroğlu, 2007; Şeref ve Varışoğlu, 2015). Bu durumda öğretmenlerin öğrencilere eğlendirici ve bilgilendirici ödev verdiği söylenebilir. Buna göre öğrencilerin ev ödevlerini en çok bilgilendirici olarak gördükleri ve doğa ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılabilir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin ödevleri bilgilendirici bir etkinlik olarak gördükleri ve doğa ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Açıklamalar öğrencilerin ödev ile ilgili olumlu tutumlar geliştirdiğini göstermektedir. Bu durumun sürekliliğinin sağlanması açısından öğrencilerin severek yaptığı ödevlerin farklı veriliş şekilleri ile öğrencilerin keşfederek eğlendikleri okul dışı etkinlikler haline getirilmesi önerilebilir. Pandemi döneminde ödevlerin daha eğlenceli hale gelmesi için farklı etkinlik ve çalışmalar yapılabilir. Velilere, ödevlerin öğrencilere hayatları boyunca kullanacakları çalışma alışkanlıkları ve becerileri kazandırma amacıyla verildiği öğretmenler tarafından hatırlatılabilir. Araştırma sonucunda öğrencilerin ödevleri bilgilendirici bir etkinlik olarak gördüklerini ifade ettiklerinden ödevlerin bilgilendiriciliği, velilerin ödev sürecinde öğrencilerin gelişimini destekleyici davranışlar göstermesi yoluyla sürdürülebilir. Araştırmada öğrencilerin ödevlere karşı olumlu tutumlar geliştirdiği sonucuna ulaşıldığı göz önüne alınarak ev ödevlerine öğretmenler tarafından öğrenme sürecinde doğru bir şekilde dönüt verilmesi ve ödevlerini yapan öğrencilere güdüleyici olumlu tepkiler verilmesi ödevlerin çekiciliğini diri tutabilir. Ödevin gerekliliği son zamanlarda tartışılan bir konudur. Araştırma sonucunda öğrencilerin ödevleri bilgilendirici olarak görmeleri, ödevleri doğa ile ilişkilendirmeleri ve ödeve karşı olumlu tutum beslemeleri ödevlerin bilgilendirici, işlevsel, nitelikli ve uygun düzeyde olmasının önemini ortaya koymaktadır. Ödevin gerekliliği ile birlikte ödevin niteliği ve uygunluğu da önemlidir. Nitelikli ödevler, öğrencilerin ödevleri kendilerini zihinsel, sosyal anlamda geliştirdiği keyifli bilgilendirici çalışmalar olarak görmesini sürekli hale getirebilir.

KAYNAKÇA

Aladağ, C. ve Doğu, S. (2009). Fen ve teknoloji dersinde verilen ödevlerin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21, 15-23.

Atlı, S. (2012). 4. Sınıf Fen ve Teknoloji dersinde ev ödevlerinin öğrencilerin kavram öğrenme düzeylerine, akademik başarılarına ve ev ödevlerine yönelik tutumlarına etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. Milli Eğitim, 35 (171): 100–108.

Aydın, F. (2011). Coğrafya dersinde verilen ev ödevlerine ilişkin öğrenci görüşleri. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29, 27-41.

Benli, E. ve Sarıkaya, M. (2013). Fen ve Teknoloji dersinde verilen ödevlere yönelik ilköğretim II. kademe öğrencilerinin sınıf düzeyleri ve cinsiyete göre görüşlerinin değerlendirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 21(2), 489-502.

Carr, N. S. (2013). Increasing the effectiveness of homework for all learners in the inclusive classroom. School Community Journal, 23, 169-182.

Cooper, H., Robinson, J., C., Patall, A. E. (2006). Does homework improve academic achievement? A synthesis of research, 1987-2003. Review of Educational Research Spring, 76(1), 1-62

Corbett, E,.&Connors, R. (1999). Classical rhetoric for the modern student (4th Ed.). New York: Oxford UniversityPress.

Costa, M., Cardoso, P. A., Lacerda, C., Lopes, A., Gomes, C. (2016). Homework in primary education from the perspective of teachers and pupils. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 217, 139-148

Coşkun Keskin, S. ve Özer, Ü. (2016). Velilere Göre araştırmaya dayalı ödev anlayışı. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(2), 1491-1512.

Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. The Counseling Psychologist, 35(2), 236-264.

Çetinkaya, K. ve Uzunkol, E. (2019). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Ev Ödevlerine İlişkin Algıları. Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice, 1(1), 42-5

Demirel, Ö. (2000). Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı. Ankara: Pegem

Demiroğlu, M. A. (2007). Ders çalışmaya ilişkin öğrenci görüşleri (ilköğretim 5. sınıf örneği). Milli Eğitim Dergisi, 173, 12-124.

Deveci, İ. ve Çepni, İ. (2014). "Fen ve Teknoloji dersinde verilen ödevlere yönelik öğretmen görüşleri". Elementary Education Online, 13(1), 33-47

Deveci, İ., Önder, İ. ve Çepni, S. (2013). "Parents' Views Regarding homeworks given in science courses". Journal of Baltic Science Education, 12(4), 496-509.

Duru, S. ve Çöğmen, S. (2017). "İlkokul ve ortaokul öğrencileri ile verilen ev ödevlerine yönelik görüşleri". Elementary Education Online, 16(1), 354-365.

Ekici, G. ve Akdeniz, H. (2018). Lise Öğrencilerinin "ödev" kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(25), 135-162.

Emeksever, A. ve Kozan, D. (2019) İlkokul 3 ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Ödev Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. 2.Uluslararası Temel Eğitim Kongresi, 7-15.

Ertürk, S.(2017) Eğitimde "Program" Geliştirme. İstanbul: Edga.

Geçit, Y. ve Gençer, G. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize üniversitesi örneği). Marmara Coğrafya Dergisi, 23, 1-19.

Gedik, N., Altıntaş, E. ve Kaya, H. (2011). "Fen ve Teknoloji dersinde verilen ev ödevleri hakkında öğrenci görüşleri". Journal Of European Education, 1(1), 6-13

Gedik, M. ve Orhan, S. (2013). İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi ödevleri hakkındaki görüşleri. Karadeniz Araştırmaları, 38, 135-148

Güneş, A. ve Fırat, M. (2016).Açık ve uzaktan öğrenmede metafor analizi araştırmaları. Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 2(3), 115-129.

Güneş, F. (2014).Eğitimde ödev tartışmaları. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(3), 1-25.

İnce, Ö. (2002).Yazınsal söylem üzerine. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Kaplan, G. (2018). Ortaokul Öğrencilerine verilen matematik ödevleri hakkında öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kövecses, Z. (2002). Metahpor: A practical introduction. Oxford: Oxford University Pres

Lakoff, G., & Johnson, M. (2005). Metaforlar hayat, anlam ve dil. (G.Y. Demir, Çev.). İstanbul: Paradigma.

Lakoff, G ve Johson, M. (2003). Metaphors we live by. Chicago: University of Chicago Press.

Oluşum, B. (2016). 4. sınıf Türkçe dersinde verilen ev ödevlerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Ortaokul ve Orta Öğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Ders Dışı Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik (1989). T. C.Resmi Gazete, 20336, 8 Kasım 1989.

Özer, B. ve Öcal, S. (2012). "İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ev ödevlerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi". Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 1-16.

Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2, 135-155.

Sarıgöz, O. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin kimya derslerine verilen ev ödevleri hakkındaki düşüncelerinin değerlendirilmesi. Electronic Journal Of Vocational Colleges, 80-87

Steen, G. J. (2007). Finding metaphor in grammar and usage. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Şahin, Ç. ve Boyacı Altınay, Y. (2008).İlköğretimde ev ödevlerine yönelik etüt çalışmaları: kavramsal bir analiz. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 41-52.

Şeref, İ. ve Varışoğlu, B. (2015). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi ödevleri hakkındaki görüşleri Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 93-105.

TDK. (2011).Büyük Türkçe sözlük. Türk Dil Kurumu. http://tdkterim.gov.tr/bts/

Turanlı, A. S. (2007). Gerçek bir ikilem: ödev vermek ya da vermemek? Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(1), 136-154

Türkoğlu, A., İflazoğlu Saban, A. ve Karakuş, M. (2013). Eğitim sürecinde ödev. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Ulutaş, İ ve Dinçer, F.Ç. (2001).İlköğretim okullarına devam eden öğrencilerin ve ebeveynlerinin ev ödevlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 7-09.

Wahyudi, W. (2007). Using metaphors to explore teachers' perceptions of school science curriculum: an Indonesian lower secondary schools case. Paper presented at the Second International Conference on Science and Mathematics Education, Penang, Malaysia. Retrieved September 17, 2011

Woon, J.&Ho, Y. (2005). Metaphorical construction of self in teachers' narratives. Language and Education, 19(5), 359-379.

Yıldırım, H. (2008, 15 Kasım). Ev ödevi nedir ne değildir?.Akşam Gazetesi, s. 12.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (9. Baskı).

Ankara: Seçkin

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ÇİZGİ FİLMLERİN BARINDIRDIĞI PROBLEMLİ DAVRANIŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: RAFADAN TAYFA ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Mehmet Hanifi AKYÜZ
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Çocuk Gelişimi
ORCID: 0000-0002-5738-0089

ÖZET

Çocuklar, evde geçirdikleri zamanlarının önemli bir kısmını bilgisayarda, telefonda, tablette ya da televizyonda çizgi film izleyerek geçirmektedirler. Çocuklar, izledikleri bu çizgi filmlerde yer alan görsel ve işitsel öğeler tarafından etkilenmektedirler. Çizgi filmlerin çocukları etkileme yolu ise çizgi filmlerde yer alan mekan, kahraman ve olay örgüsü bağlamında gerçekleşmektedir. Mekanda bulunanlar öğeler (ev, sokak, eşyalar vb.), kahramanların genel özellikleri ve davranışları ve çizgi filmde geçen diyaloglar aracılığıyla çocuklar çizgi filmlerden etkilenmektedir. Çizgi filmler çocukları birçok farklı şekilde etkiliyorken çocuklarda çizgi filmlerden birçok farklı açıdan etkilenmektedir. Çocukların etkilendikleri alanların başında ise problemli davranışlar gelmektedir. Çocuklar özellikle çizgi filmlerdeki kahramanların genel özellikleri ve davranışlarından etkilenerek kendi davranışlarını şekillendirmektedirler. Çizgi filmlerdeki kahramanların davranış biçimleri çocuklara önemli bir rol model olmaktadır. Bu rol modellerin sahip oldukları özellikler çocukların kişilik gelişimine de etki etmektedir.

Çizgi filmler; genel olarak çocukların zihinlerini, dillerini ve davranışlarını şekillendirme, onlara çeşitli konularda model sunma, bilgi ve bilinç sağlama gibi konularda en çok dikkati çeken bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkar. Bundan dolayı çocukların çizgi filmlerden etkilendiği bilenen bir gerçeklik haline gelmiştir. Bu etkinin olumlu olup olmaması ise birkaç faktöre bağlıdır. Bu faktörlerden en önemlisi çizgi filmlerin içeriği, çizgi film kahramanlarının sahip olduğu kişilik özellikleri ve bu kahramanların yapmış oldukları davranışlardır.

Çizgi filmlerin çocukların davranışlarında önemli bir faktör olmasından dolayı bu çalışmanın temel amacı Rafadan Tayfa isimli çizgi film örneği üzerinden çizgi filmleri barındırdıkları problemli davranışlar açısından incelemektir. Televizyonda gösterilen çizgi filmlerdeki problemli davranışların incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelinin içinde yer alan betimsel tarama kullanılmıştır. Betimsel tarama yöntemi ise, çeşitli veri toplama yöntemleri ile elde edilmen verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren nitel bir analiz türüdür. Araştırmada kullanılan veriler, doküman analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Uygulamada nitel araştırma yöntemleri seçilmiş olduğundan okuma, tarama, betimleme, gözlem, analiz etme, karşılaştırma, bağlam içinde değerlendirme, bütünsellik içinde ortaya çıkarma, neden sonuç etkileşimi gibi çeşitli araştırma yöntemleri araştırma sürecinde kullanılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, tekrarlanabilir bir tekniktir. Çalışmanın örneklem grubunu ise Rafadan Tayfa çizgi filmin bölümleri arasından kartopu yöntemiyle seçilmiş 15 bölüm oluşturmaktadır.

Çalışmada incelenen bölümler, çizgi filmde yer alan kahramanların davranışları en çok karşılaşılan problemler arasında yer alan tuvalet, uyku, yeme problemi, söz dinlememe, yalancılık, kıskançlık, saldırganlık, inatçılık, utangaçlık, dil ve konuşma bozukluğu, korku, alt ıslatma, parmak emme, tırnak yeme, sosyal ortamdan kaçınma gibi davranışlar açısından analiz edilmiştir. İncelenen bölümlerde davranış problemlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın televizyonda gösterilen diğer çizgi filmlerle, uzun metraj animasyon filmlerle ve çocukların rol model aldıkları kahramanların yer aldığı çocuk kitapları ile de yapılması tavsiye edilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Çizgi film, problemli davranış, rol model

THE EVALUATION OF CARTOONS IN TERMS OF THE PROBLEM BEHAVIOR: THE EXAMPLE OF RAFADAN TAYFA

ABSTRACT

Children spend a significant part of their time at home watching cartoons on the computer, phone, tablet or TV. Children are affected by the visual and auditory elements in these cartoons they watch. The way cartoons affect children is realized in the context of the place, hero and plot in cartoons. Children are affected by cartoons through the items (house, street, furniture, etc.) in the space, the general characteristics and behavior of the heroes, and the dialogues in the cartoon. While cartoons affect children in many different ways, children are affected by cartoons in many different ways. Problem behavior is one of the areas that children are affected by. Children shape their own behaviors, especially by being influenced by the general characteristics and behaviors of the characters in cartoons. The behavior of the heroes in cartoons is an important role model for children. The characteristics of these role models also affect the personality development of children.

Cartoons; In general, it appears as a communication tool that attracts the most attention in subjects such as shaping children's minds, languages and behaviors, offering them models on various subjects, and providing information and consciousness. Therefore, it has become a known reality that children are affected by cartoons. Whether this effect is positive or not depends on several factors. The most important of these factors are the content of the cartoons, the personality traits of the cartoon characters and the behaviors of these heroes.

Since cartoons are an important factor in children's behavior, the main purpose of this study is to examine cartoons in terms of their problematic behaviors through the example of a cartoon named Rafadan Tayfa. In this study, in which problematic behaviors in cartoons shown on television were examined, descriptive scanning included in the scanning model, one of the qualitative research methods, was used. Descriptive screening method is a type of qualitative analysis that includes the summarization and interpretation of data obtained by various data collection methods according to previously determined themes. The data used in the research were obtained by using the document analysis method.

Since qualitative research methods were chosen in practice, various research methods such as reading, scanning, describing, observing, analyzing, comparing, evaluating in context, revealing in holism, cause and effect interaction were used in the research process. Content analysis, which is among the qualitative research methods, was used in this study. Content analysis is a systematic, repeatable technique in which some words of a text are summarized into smaller content categories with codings based on certain rules.

The sample group of the study consists of 15 episodes selected by the snowball method from among the episodes of Rafadan Tayfa cartoon. The sections examined in the study, the behaviours of the heroes in the cartoon were analysed in terms of behaviours which among the most common problems such as toilet, sleeping, eating problems, disobedience, lying, jealousy, aggression, stubbornness, shyness, language and speech disorder, fear, wetting, finger sucking, nail biting and avoiding social environment. It has been determined that there are behavioural problems in the sections examined. It is also recommended that the study be carried out with other cartoons shown on television, animated feature films and children's books featuring heroes that children take as role models.
Keywords: Cartoon, problem behavior, role model

1.GİRİŞ

Çizgi filmler, çocukların beğenerek izledikleri ve eğlendikleri görsel bir unsur olarak her geçen gün gelişim göstermekte ve etkililiğini artırmaktadır. (Çelenk, 1995). Sinemanın bulunuşu ile paralel gelişerek sinema tarihinin önemli bir parçası haline gelen çizgi filmler filmlere göre yapım ve teknolojik açıdan farklılıklar gösterse de sinemanın temel ilke ve prensipleri ile değerlendirilir (Alan, 2009). Başka bir deyişler çizgi film, cansız nesnelerin, figürlerin, karakterlerin ve materyallerin filme özgü teknikler kullanılarak hareket kazandırılmasıyla yaratılan sinemasal bir sanattır (Bilis, 2011). Çizgi filmlerin okul öncesi dönem çocukları üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler çizgi filmlerin içeriklerinin olumlu olup olmamasıyla ilişkilidir. Çizgi filmin içeriği ne kadar faydalı olsa bile ekran süresi çocuğun yaşı göz önüne alınarak ayarlanmalıdır. Bu dönemde çocuklar herhangi bir çizgi filmde gördüğü bir hareket veya olayı olduğu gibi yapmaya çalışabilir (Hamarat ve diğerleri, 2015). Çizgi filmlerin hangilerinin yararlı hangilerinin zararlı olduklarını belirleyip faydalı olanları birlikte izleyip ve değerlendirmesini yaparak çizgi filmlerden faydalanmalarını sağlanmalıdır (Köşker, 2005). Çizgi filmin en temel özelliklerinden birisi karmaşık olayları açıklığa kavuşturup, çocukların görmediği şeyleri görünür kılarak hızlı ve etkili bir öğretim sağlamada yoğunlaşmasıdır. Bir olay, hareket veya oluşum canlandırma yoluyla detaylı bir şekilde araştırılarak ve simgelerle açıklanarak etkin bir öğrenme gerçekleştirilmektedir. Ayrıca izleme süreci sevimli bir hale dönüştürülerek çocuklara mesajlar verilmektedir (Güler, 1989). Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisini konu alan araştırmalarda bazı olumsuz etkiler üzerinde de durulmaktadır. Televizyonda yer alan çizgi filmler hem sosyal hem de fiziksel saldırganlık örnekleri içermektedir. Çizgi filmlerde çocukları eğlendirme adına bombalama, ateş etme, kesici aletleri kullanma gibi olaylara yer verilmektedir. Böylece çocuklara saldırganlığı ve şiddeti taklit edebilecekleri örnekler sunulmaktadır (Özdemir ve Ramazan, 2012). Henüz hayal ile gerçeği ayırt edemeyen büyük oranda gördüklerinin etkisiyle bir dünya kuran okul öncesi dönem çocuğunun hem benlik oluşumu hem kişilik gelişimi hem de kültürleme gibi bireysel gelişim süreçlerinde çizgi filmler önemli bir yer teşkil etmektedir. Günde yaklaşık dört saat televizyon karşısında kalan çocuğun kültürel etkileşim konusunda çizgi filmlerdeki davranış kalıplarını, düşünce tarzlarını, model olabilecek kişilerin genel özelliklerini benimsemesi kaçınılmazdır. Daha da önemlisi model olarak benimsenen çizgi film kahramanlarının davranış kalıplarının çocuğun gündelik hayatında ne derece karşılık bulduğu, modelleme süreci bakımından önem taşımaktadır (Oruç ve diğerleri, 2011). Çizgi filmler çocuğun sosyal hayatına, davranışlarına ve bilişsel gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Çocuklar çizgi film seyrederken birçok davranışı ve bilgiyi farkında olmadan erken öğrenmeye başlarlar.

Çizgi film kahramanlarının dünyasının gerçek mi hayal mi olduğunu tam kavrayamayan çocuk, etkisinde kaldığı olaylardan dolayı zamanla farklı davranışlar sergilemeye başlar (Yağlı, 2013). Çizgi film var olduğundan bu yana izleyicisine farklı bir dünya sunan bir sanat dalı olmuştur. Tasarlanan karakterler ve yaratılan hayal gücü ile oluşan bu kendine özgü dünya, izleyicisi ile bütünleşir. Özellikle çocuklar birçok kez çizgi film kahramanlarıyla kendilerini özdeşleştirmişlerdir. Bu durum çizgi filmin etkileyiciliğini ortaya koyan önemli bir göstergedir (Ünver, 2002). Davranış, belli bir uyarana karşı verilen duygusal düşünsel ve devinimsel tepkilerden oluşan bir bütünlük ayrıca davranış dış ve iç uyaranlara karşı uyum sağlamak amacıyla, organizma tarafından geliştirilen her tür tepkidir (Aydın, 1998,). Problemli davranışlar; çocukların yaşıtlarıyla etkileşiminin sınırlanmasına neden olan hem kendisi hem de çevresine zarar veren ve sosyal yaşama uyumunu ve öğrenmesini güçleştiren davranışlardır (Düzkantar, 2011). Okul öncesi dönemde karşılaşılan problemli davranışlar arasında tuvalet, uyku, yeme problemi, söz dinlememe, yalancılık, kıskançlık, saldırganlık, inatçılık, utangaçlık, dil ve konuşma bozukluğu, korku, alt ıslatma, parmak emme, tırnak yeme, sosyal ortamdan kaçınma gibi problemler sayılabilir (Poyraz ve Özyürek, 2005; Doğan ve Baykoç, 2015). Araştırmalar, çocuklardaki olumsuz davranışların oluşmasında ve yaygınlaşmasında televizyonun özellikle televizyonda gösterilen çizgi filmlerin büyük etkisi olduğunu göstermektedir. Üç saat ve daha fazla televizyon seyretme oranının, çocukların dikkat sürelerini azalttığı, ev ödevlerini engellediği gibi olumsuz etkilerinin yanı sıra çocukları artan oranda bir eğlendirme beklentisine soktuğu tespit edilmiştir. Çocuk, televizyonda gördüğü saldırganlığı zamanla günlük yaşamda uygulanabilir bir davranış olarak algılamaktadır. Çok çizgi film izleyen çocukların, az seyredenlere göre daha fazla saldırgan davranışlar gösterdikleri bilinmektedir. Diğer yandan çocuklar, kontrol dışı davranış ve fiziksel şiddet gibi davranışları televizyon karakterlerini izledikten sonra kolaylıkla taklit edilebilir. Bunlar olduğunda çocuklar, güç ve şiddet kullanmanın iyi bir şey olduğunu düşünmeye başlarlar (Balay ve Sağlam, 2008).

2.YÖNTEM

Çizgi filmlerin barındırdığı problemli davranışlar açısından değerlendirilmesi: Rafadan Tayfa örneği isimli bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelinin içinde yer alan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu modelde araştırmacı, nesnenin ya da bireyin doğrudan kendisini inceleyebileceği gibi, önceden tutulmuş çeşitli kayıtlara (yazılı belge ve istatistikler, resimler, ses ve görüntü kayıtları vb.) eski kalıntılar ve alandaki kaynak kişilere başvurarak elde edeceği dağınık verileri, kendi gözlemleri ile bir sistem içinde bütünleştirerek yorumlamak durumundadır (Karasar, 2010). Betimsel tarama yöntemi ise, çeşitli veri toplama yöntemleri ile elde edilmen verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren nitel bir analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmada kullanılan veriler, doküman analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Uygulamada nitel araştırma yöntemleri seçilmiş olduğundan okuma, tarama, betimleme, gözlem, analiz etme, karşılaştırma, bağlam içinde değerlendirme, bütünsellik içinde ortaya çıkarma, neden sonuç etkileşimi gibi çeşitli araştırma yöntemleri araştırma sürecinde kullanılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, tekrarlanabilir bir tekniktir.

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Çalışmanın örneklem grubunu ise Rafadan Tayfa çizgi filmin bölümleri arasından kartopu yöntemiyle seçilmiş 15 bölüm oluşturmaktadır. Çalışmada incelenen bölümler sayısına göre; 1, 2, 3, 4, 6, 11, 29, 32, 48, 53, 67, 78, 87, 95 ve 101. bölümlerdir.

Tablo1. Bölümlerin sayın numaralarının ve isimlerinin bilgileri.

Bölüm Sayı Numarası	Bölüm Adı
1	Ekmek Teknesi
2	Kadın İşi
3	Ufo Nöbeti
4	Evlere Servis
6	Kazan Dairesi
11	Rafadan TV
29	Esnaf Dediğin
32	Rafadan Taşımacılık
48	Ankaralı Ozan
53	Zaman Tüneli
67	Bilim Fuarı
78	Su Hayattır
87	Münazara
95	Robot Kamil
101	Olimpiyat Çiçeği

3.BULGULAR

Bu bölümde araştırmada incelenen çizgi filmde yer alan karakterlerin incelenmesi ve incelenen bölümde yer alan problemli davranışlara ait bulgular yer almaktadır.

RAFADAN TAYFA ÇİZGİ FİLMİNİN KARAKTERLERİNİN İNCELENMESİ:

Akın: Grubun yaşça en küçüğü olan Akın aynı zamanda diğer kahramanlardan Mert'in kardeşidir. Diğer kahramanlarla birlikte yaşadıkları olaylar sırasında karşılaşılan sorunların çözümünü genellikle Akın bulur. Ayrıca çizgi filmin diğer bir kahramanı olan Yumak adlı köpeğin de sahibidir.

Mert: Rafadan Tayfa grubunun lideri konumundadır. Biraz sinirlidir. Özellikler Hayri ve Kamil'in yaptıklarına ve birbirleriyle tartışmalarına ve inatlaşmalarına çok sinirlenir. Kardeşi Akın gibi zeki bir karakterdir. Ortaya çıkan problemleri çözen, insanlar arasında oluşan problemler konusunda arabulucu olan ve insanlara yardım eden bir karakterdir.

Mert: Rafadan Tayfa grubunun lideri konumundadır. Biraz sinirlidir. Özellikler Hayri ve Kamil'in yaptıklarına ve birbirleriyle tartışmalarına ve inatlaşmalarına çok sinirlenir. Kardeşi Akın gibi zeki bir karakterdir. Ortaya çıkan problemleri çözen, insanlar arasında oluşan problemler konusunda arabulucu olan ve insanlara yardım eden bir karakterdir.

Kamil: Sürekli tartışıp inatlaşsalar da Hayri'nin en yakın arkadaşıdır. Ailesinin mahallede bir bakkalı bulunmakta ve Kamil bakkalda ailesine yardım etmektedir. Uykuya düşkün bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailesi ve arkadaşları için özverili davranışlarıyla ön plana çıkmaktadır. Problemlerin ortaya çıktığında genelde endişeyle hareket eder ama çözüm konusunda getirilen önerilere saygıyla karşılık vererek çözüm konusunda elinden geleni yaparak yardım eder.

Sevim: Çizgi filmdeki kadın karakterlerden birisidir. Diğer dört erkek karakterle de arkadaştır. Mert ve Akın gibi zekâsıyla ön plana çıkmaktadır. Hale'nin de yakın arkadaşı olan Sevim de tıpkı Hale gibi olgun bir karakterdir. Aynı zamanda Mert gibi liderlik özelliği bulunmakta ve arkadaşlarının yapmış olduğu hatalar karşısında onlara çabucak sinirlenmektedir. Yine tıpkı Mert gibi problemle karşılaşıldığında hızlı bir şekilde problemi çözmek için fikir üretir gruba liderlik yapar. Özellikle cinsiyet eşitsizliğine karşı duyarlılık göstermektedir.

Hale: Sevim ile iyi bir arkadaşlığı olan Hale aynı zamanda Hayri'nin kardeşidir. Hayri ile birbirine karakter açısından benzemezler. Çok çalışkan birisi olan Hale abisi Hayri'ye göre daha olgun davranışlar sergilemektedir. Bu olgunluğu dolayısıyla da çoğu zaman abisi olan Hayri'ye sözünü geçirmektedir.

Rüstem Abi: Çocukların çok hareketli olan dünyasına sakin bir karakter olarak giren Rüstem abi köftecilik yapmaktadır. Çizgi filmde sürekli Rafadan dört arkadaşa neler yapmaları gerektiği konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Sakin, sabırlı ve sevgi dolu bir karakterdir.

Basri Amca: Çizgi filmin yaşlı karakteridir. Önceleri Rafadan Tayfanın korktuğu ama yumuşak kalbini keşfettikten sonra da sevdikleri bir karakterdir. Rafadan Tayfa Basri amcayı her ne kadar sevse de yapmış oldukları davranışlar Basri amcayı sinirlendirmektedir. Basri amca çocukları her ne kadar seviyor olsa da çabuk öfkelendiği için çocukların yanına yaklaşma konusunda çekindiği bir karakterdir.

Tablo2. Çizgi filmde yer alan problemli davranışların yüzde ve frekans bilgileri.

Problemli Davranış	Frekans	Yüzde	Bulunduğu Bölümler
Tuvalet (temizlik)	-	-	-
Uyku problemi	2	%5	1, 3
Yeme problemi	1	%3	1
Söz dinlememe	1	%3	6
Yalan söyleme	3	%8	3, 4, 53
Kıskançlık	-	-	-
Saldırganlık	4	%10	2, 6, 11, 95
İnatçılık	9	%23	2, 3, 32, 67, 87, 101
Utangaçlık	3	%8	32, 53, 101
Dil ve konuşma bozukluğu	-	-	-
Korku	15	%38	1, 2, 3, 6, 11, 32, 48, 95, 101
Alt ıslatma	-	-	-
Parmak emme	-	-	-
Tırnak yeme	1	%3	2
Sosyal ortamdan kaçınma	-	-	-
TOPLAM	39	%100	1, 2, 3, 4, 6, 11, 32, 48, 53, 67, 87, 95, 101

Tablo 2 incelendiğinde en sık karşılaşılan problemli davranış %38 ile korku olmuştur. Korkunun ardından ise %23 ile inatçılık davranışı gelmektedir. İnatçılık davranışının ardından %4 ile saldırganlık, %3 ile utangaçlık ve yalan söyleme, %2 ile de uyku problemi gelmektedir.

Tablo 2'ye göre incelenen bölümlerde tuvalet, kıskançlık, dil ve konuşma bozukluğu, alt ıslatma, parmak emme ve sosyal ortamdan kaçınma davranışlarına rastlanılmamıştır. Yeme problemi, söz dinlememe ve tırnak yeme davranışları ise %1 ile en az rastlanan davranış olmuşlardır.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre incelenen bölümlerde en sık karşılaşılan problemli davranış %38 ile korku olmuştur. Korkunun ardından ise %23 ile inatçılık davranışı gelmektedir. Aydoğan (2017)'ye göre korku; görünen ve görünmeyen tehlikeler karşısında gösterilen normal bir tepki olarak tanımlanabilir. İnatçılık ise bireyin anlaşılır bir neden olmaksızın bir fiilde ısrar etmesi, davranışını, düşüncesini, durumunu değiştirmeye direnme olarak tanımlanır. Araştırma sonuçlarına göre incelenen bölümlerde en sık karşılaşılan problemli davranışlar olan korku ve inatçılık davranışının çocuklarda ne gibi yansımaları olduğu araştırılabilir.

Ayrıca korku davranışı organizmayı tehlikelerden koruyan ve inatçılık davranışı ise organizmanın başarılı olması konusunda motivasyon sağlayan unsur olduğunu da unutmamak gerekir. Çizgi filmde yer alan bu davranışların gerçek anlamda problemli davranışlar olarak mı yer aldığı göstergebilimsel analiz yöntemiyle araştırılabilir.

Araştırma sonuçlarına göre incelenen bölümlerde tuvalet, kıskançlık, dil ve konuşma bozukluğu, alt ıslatma, parmak emme ve sosyal ortamdan kaçınma davranışlarına rastlanılmamıştır. Yeme problemi, söz dinlememe ve tırnak yeme davranışları ise %1 ile en az rastlanan davranış olmuşlardır. Bu problemlerin incelenen bölümlerde bulunmaması ya da çok az bulunması çocukların bu davranışlar konusunda çok az olumsuz modelle karşılaştıkları sonucunu doğurmaktadır.

Çalışmanın televizyonda gösterilen diğer çizgi filmlerle, uzun metraj animasyon filmlerle ve çocukların rol model aldıkları kahramanların yer aldığı çocuk kitapları ile de yapılması tavsiye edilmektedir. Ayrıca çizgi filmler, çocuklara uygun rol model davranışlar açısından da incelenebilirler. Çizgi filmler göstergebilimsel analiz gibi çeşitli film değerlendirme gibi yöntemlerle derinlemesine araştırma konusu yapılabilirler.

KAYNAKÇA

Alan, İ. (2009). Sevgi içerikli çizgi filmlerin ilköğretim 5. Sınıftaki çocukların görsel sanatlar dersinde yaptıkları resimler üzerindeki etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Aydın, A. (1998). Sınıf Yönetimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Aydoğan, Y. (2017). Çocuklarda Sık Karşılaşılan Davranış Problemleri. Çocuklarda Davranış Yönetimi içinde (Ed. Özyürek, A.) Ankara: Vize Basın Yayın.

Balay, R. ve Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. 5(2). 1-24.

Bilis, P.Ö. (2011). Çizgi filmlerde temsil edilen toplumsal değerler sistemi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege üniversitesi, İzmir.

Çelenk, E. (1995). Televizyonda gösterilen çizgi filmlerin ilkokul çağı çocukları üzerindeki etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.

Doğan, A. ve Baykoç, N. (2015). Hastanede Çocuk Gelişimi Birimine Yönlendirilen Çocukların Değerlendirilmesi, Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 1(2), 101-113.

Düzkantar, A. (2011). Uygun Olmayan Davranışları Azaltma / Ortadan Kaldırma. Davranış ve Öğrenme Sorunu Olan Çocukların Eğitimi içinde (Ed. Tekin-İftar). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Hamarat, D., Işıtan, S., Özcan, A. ve Karaşahin, H. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmler üzerine bir inceleme: Caillou ve Sünger Bob örneği. Balıkesir University the Journal of Social Sciences Instıtute. 18(33). 75-91.

Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Köşker, C.N. (2005). Televizyondaki çizgi filmlerin ilköğretim çağı çocuklarının eğitimi üzerine etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler, Ekev Akademi Dergisi, 15(48), 303-319.

Özdemir, A.A. ve Ramazan, O. (2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi, 35, 157-173.

Poyraz, H., & Özyürek, A., (2005). Okul Öncesi 5 6 Yaş Çocukların Problem Davranışları ve Ebeveynlerin Disiplin Yöntemlerinin İncelenmesi, Milli Eğitim Dergisi, vol.166, 83-97.

Ünver, T. (2002). Bir popüler kültür ürünü: çizgi film pokemon. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepe örneği. Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. 8(10), 707-719.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

İLKOKULLARDA GÖREV YAPAN OKUL MÜDÜRLERİNİN LİDERLİK STİLLERİ İLE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARARLARA KATILIM ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Dr. Öğretim Üyesi Necati ÇOBANOĞLU
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Buharkent Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi
ORCID: 0000-0002-8469-2352

Öğretmen Veysel GÖÇER
Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID: 0000-0002-9242-6863

Öğretim Görevlisi Emrah KÖSEOĞLU
Harran Üniversitesi, Viranşehir Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi
ORCID: 0000-0001-9836-0490

ÖZET
Yapılan araştırmada ilkokullarda görevli okul müdürlerinin liderlik stilleri ile sınıf öğretmenlerinin kararlara katılım algıları ilişkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında araştırma ile sınıf öğretmenlerinin kararlara katılım algıları ile okul müdürlerinin sergilemiş olduğu liderlik stilerinin düzeyi, çeşitli değişkenlere göre sınıf öğretmenlerinin kararlara katılım ile okul müdürlerinin sergilemiş olduğu liderlik stilleri algılarında anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi de amaçlanmaktadır. İfade edilen amaçlar doğrultusunda araştırmada nicel araştırma yaklaşımlarından ilişkisel tarama modeli yöntem olarak tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini çeşitli ilkokullarda görev yapan toplam 480 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada üç veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının birincisi araştırmaya katılım gösteren sınıf öğretmenlerinin demografik bilgilerinin bulunduğu "Kişisel Bilgi Formu"; ikincisi "Okul Müdürleri Liderlik Stilleri Ölçeği", üçüncüsü ise "Kararlara Katılım Ölçeği" dir. İfade edilen veri toplama araçları ile toplanan araştırma verileri normal dağılım göstermeleri dolayısıyla parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz aşamasında betimsel istatistiki yöntemlerden aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplamalarından yaralanıldığı gibi değişkenlere göre farklılık göstermek suretiyle çıkarımsal istatistiki yöntemlerden "Bağımsız Örneklemler t-Testi, "Tek Yönlü Varyans Analizi", "Pearson Korelasyon" analizleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin kararlara katılım algıları ile okul müdürlerinin sergilemiş olduğu liderlik stilinin türü ve düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.
Anahtar Kelimeler: Kararlara Katılım Algısı, Liderlik Stilleri, Sınıf Öğretmeni, Okul Müdürü, İlkokul

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP STYLES OF SCHOOL MANAGERS IN PRIMARY SCHOOLS AND THE PERCEPTIONS OF CLASS TEACHERS' PARTICIPATION IN DECISIONS

ABSTRACT

In the study, it was aimed to determine whether the leadership styles of school principals working in primary schools and their perceptions of participation in decisions are related or not. In addition, the research aims to determine whether there is a significant difference in the perceptions of classroom teachers 'participation in decisions, the level of leadership styles exhibited by school principals, and the leadership styles perceptions exhibited by school principals and classroom teachers' participation in decisions according to various variables. In line with the stated purposes, relational scanning model was preferred as a method among quantitative research approaches. The sample of the study consists of 480 classroom teachers working in various primary schools. Three data collection tools were used in the study. The first of the data collection tools is the "Personal Information Form", which contains the demographic information of the classroom teachers participating in the study; The second is the "School Principals Leadership Styles Scale" and the third is the "Participation in Decisions Scale". The research data collected with the mentioned data collection tools were analyzed using parametric tests, due to their normal distribution. In the analysis phase, descriptive statistical methods such as arithmetic mean and standard deviation calculations, as well as inferential statistical methods "Independent Samples t-Test," One Way Analysis of Variance "," Pearson Correlation "analyzes were used. As a result of the research, it was determined that there is a significant relationship between the classroom teachers' perceptions of participation in decisions and the type and level of leadership style exhibited by school principals.

Keywords: Perception of Participation in Decisions, Leadership Styles, Classroom Teacher, School Principal, Primary School

ÖĞRETMENLER ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE OKUL MÜDÜRLERİNİN TOKSİK LİDERLİK DAVRANIŞLARINI NE ŞEKİLDE ALGILAMAKTADIR?

Dr. Öğretim Üyesi Necati ÇOBANOĞLU
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Buharkent Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi
ORCID: 0000-0002-8469-2352

Öğretmen Veysel GÖÇER
Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID: 0000-0002-9242-6863

Öğretim Görevlisi Emrah KÖSEOĞLU
Harran Üniversitesi, Viranşehir Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi
ORCID: 0000-0001-9836-0490

ÖZET
Yapılan araştırmada, öğretmenlerin çeşitli değişkenlere göre okul müdürlerinin sergilemiş olduğu toksik liderlik davranışlarını ne şekilde algıladıklarını belirlemek amaçlanmaktadır. Bunun yanında araştırma ile öğretmenlerin okul müdürlerinin sergilemiş olduğu toksik liderlik davranışlarının hangi düzeyde algıladığı, katılımcı öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu ve medeni durum değişkenlerine göre okul müdürlerinin sergilemiş olduğu toksik liderlik davranışı algısılarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının da belirlenmesi de amaçlanmaktadır. İfade edilen amaçlar doğrultusunda araştırmada nicel araştırma yaklaşımlarından tarama modeli yöntem olarak tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini 345 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının birincisi araştırmaya katılım gösteren öğretmenlerin demografik bilgilerinin bulunduğu "Kişisel Bilgi Formu"; ikincisi ise "Toksik Liderlik Ölçeği" dir. İfade edilen veri toplama araçları ile toplanan araştırma verileri normal dağılım göstermeleri dolayısıyla parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz aşamasında betimsel istatistiki yöntemlerden aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplamalarından yaralanıldığı gibi değişkenlere göre farklılık göstermek suretiyle çıkarımsal istatistiki yöntemlerden "Bağımsız Örneklemler t-Testi, "Tek Yönlü Varyans" analizleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin algılarına göre okul müdürlerinin toksik liderliğe ilişkin davranışlarının olduğu fakat bunun ileri düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Toksik Liderlik, Okul Müdürü, Öğretmen

HOW DO TEACHERS PERCEPTION OF THE TOXIC LEADERSHIP BEHAVIOR OF SCHOOL DIRECTORS ACCORDING TO VARIOUS VARIABLES?

ABSTRACT

In this study, it is aimed to determine how teachers perceive the toxic leadership behaviors exhibited by school principals according to various variables. In addition, it is also aimed to determine the level of perception of toxic leadership behaviors exhibited by school principals by teachers, and whether there is a significant difference in the toxic leadership behavior perceptions exhibited by school principals according to the variables of gender, professional seniority, educational status and marital status of participating teachers. In line with the stated purposes, scanning model was preferred as a method among quantitative research approaches in the research. The sample of the study consists of 345 teachers. Two data collection tools were used in the study. The first of the data collection tools is the "Personal Information Form", which contains the demographic information of the teachers participating in the study; The second is the "Toxic Leadership Scale". The research data collected with the mentioned data collection tools were analyzed using parametric tests, due to their normal distribution. In the analysis phase, descriptive statistical methods such as arithmetic mean and standard deviation calculations, as well as inferential statistical methods "Independent Samples t-Test", "One Way Variance" analyzes were used. As a result of the research, it was determined that school principals have toxic leadership behaviors according to teachers' perceptions, but this is not at an advanced level.

Keywords: Toxic Leadership, School Principal, Teacher

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

TEMEL BENLİK DEĞERLENDİRMELERİNİN BİR YORDAYICISI OLARAK KARİYER PİŞMANLIĞI

Öğr. Gör. Hacı Arif DOĞANÜLKÜ
Çukurova Üniversitesi, Kariyer Merkezi
ORCID: 0000-0003-2055-7511

ÖZET

Güçlü ve olumsuz bir duygu olarak ifade edilen pişmanlığın, yoğun olarak görüldüğü yaşam alanlarından birisi kariyerdir. Kariyer pişmanlığı mesleki ve kişisel yaşamda birçok sorun üzerinde etkili olmakla birlikte, bireylerin kendilerine yönelik tutumlarını ifade eden temel benlik değerlendirmeleri üzerinde de etkili olabilir. Çünkü temel benlik değerlendirmeleri, bireyin kariyeri ile ilgili olan iş ve meslek yaşantılarından etkilenen bir yapıdır. Bu durum bireylerin temel benlik değerlendirmelerini, kariyer pişmanlıklarından etkilenmeye açık bir yapı haline getirebilir. Diğer yandan temel benlik değerlendirmeleri ise bireylerin ruh sağlığı üzerinde olumlu ya da olumsuz yönde güçlü etkisi olan bir yapıdır. Dolayısıyla bireylerin ruh sağlığını korumak adına, olumsuz temel benlik değerlendirmelerine neden olabilecek yapıların ortaya konulması, önleyicilik açısından büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda ilgili araştırma ile üniversite öğrencilerinin kariyer pişmanlıklarının, temel benlik değerlendirmeleri üzerinde etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli ile kurgulanmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim gören 141 kadın, 79 erkek olmak üzere toplamda 220 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş aralığı 18 ile 23 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 20,15'dir. Öğrenciler çalışmaya uygun örnekleme yöntemi kullanılarak dahil edilmişlerdir. Veri toplamak amacıyla "Temel Benlik Değerlendirmeleri Ölçeği" ve "Kariyer Karar Pişmanlığı Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler e-posta ve "whatsapp" uygulaması aracılığıyla öğrencilerden çevrimiçi (Google Formlar) olarak toplanmıştır. Öğrencilerin kariyer pişmanlıkları ile temel benlik değerlendirmeleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Kariyer pişmanlığının, temel benlik değerlendirmeleri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla ise basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26 paket programı kullanılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda kariyer pişmanlığı ile temel benlik değerlendirmeleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır ($r = -.48$, $p < .01$). Regresyon analizi sonucunda ise kariyer pişmanlığının, temel benlik değerlendirmeleri üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı olduğu görülmüştür ($F = 67{,}145$; $p < .01$). Kariyer pişmanlığı temel benlik değerlendirmelerindeki değişimin %23'ünü açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Temel Benlik Değerlendirmeleri, Kariyer Pişmanlığı, Üniversite Öğrencisi

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

CAREER REGRET AS A PREDICTOR OF CORE SELF-EVALUATIONS

ABSTRACT

Career is one of the areas of life where regret, which is expressed as a strong and negative emotion, is frequently seen. While career regret is effective on many problems in professional and personal life, it can also be effective in core self-evaluations that express individuals' attitudes towards themselves because core self-evaluation is a structure that is affected by the work and professional life related to the individual's career. This may make individuals' core self-evaluations susceptible to career regrets. On the other hand, core self-evaluation is a structure that has a strong positive or negative effect on the mental health of individuals. Therefore, to protect the mental health of individuals, revealing structures that can cause negative core self-evaluations is of great importance in terms of prevention. In this context, with the present study, we aimed to determine whether university students' career regrets affected their core self-evaluations. The study used the correlational survey model, one of the quantitative research designs. The participants of the study consisted of a total of 220 students, including 141 females and 79 males, studying at Çukurova University in the 2020-2021 academic year. The age range of the students varied between 18 and 23, and the mean age was 20.15. The students were included in the study using the convenience sampling method. The "Core Self-Evaluations Scale" and the "Career Decision Regret Scale" were used to collect data. The data were collected online (Google Forms) from students via e-mail and the "WhatsApp" application. The relationship between students' career regrets and core self-evaluations was analyzed using Pearson correlation analysis. Simple linear regression analysis was performed to determine whether career regret was effective on core self-evaluations. The SPSS 26 software package was used in the analysis of the data. As a result of the correlation analysis, a significant negative relationship was found between career regret and core self-evaluations ($r = -.48$, $p < .01$). The result of the regression analysis indicated that career regret was a significant predictor of core self-evaluations ($F = 67.145$; $p < .01$). Career regret explained 23% of the variance in core self-evaluations.

Keywords: Core Self-Evaluations, Career Regret, University Students

1. GİRİŞ

İnsan yaşamında sık ifade edilen duygulardan birisi olan pişmanlık duygusunun yoğun olarak görüldüğü yaşam alanlarından birisi kariyerdir (Erdurcan ve Kırdök, 2017; Shimanoff, 1984). Kariyer pişmanlığı, kariyere ilişkin mevcut durum ve olası beklentilerin karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan olumsuz bir duygudur (Li vd., 2015). Kariyere ilişkin yapılan tercihlerin yanlış olduğunun düşünülmesi, alternatiflerin sonraki süreçte daha cazip hale gelmesi, seçimlerden sonraki süreçlerde beklentilerin karşılanmaması kariyer pişmanlığının nedenleri olarak ifade edilmektedir. Mesleki yaşamda birçok problem üzerinde etkili olan kariyer pişmanlığı, bireylerin kendilerine yönelik tutumlarını ifade eden temel benlik değerlendirmelerini de etkileyebilecek bir yapı olabilir. Çünkü bireyin kariyeri ile ilgili durumlar, temel benlik değerlendirmelerine yön vermektedir (Jiang, 2015).

Temel benlik değerlendirmeleri, bireylerin kendi değerleri, yetenekleri ve kapasiteleri hakkındaki görüşlerini ifade eden bir yapıdır (Judge vd., 1997). Birbiriyle ilişkili halde olan öz yeterlik, benlik saygısı, duygusal istikrar ve kontrol odağı gibi yapılar temel benlik değerlendirmelerinin önemli bileşenlerindendir (Johnson vd., 2011). Bireylerin benliklerini olumlu yönde değerlendirmesi duygusal ve bilişsel açıdan güçlü olmalarına kaynak olan bir yapıdır. Diğer yandan bireylerin benlik değerlendirmelerinin olumsuz yönde olması ise iş doyumunda azalma (Wu ve Wang, 2020), işten ayrılma niyetinde artış (Akgündüz ve Akdağ, 2014), yaşam doyumunda azalma (Jiang vd., 2017), iş performansında azalma (Bono ve Judge, 2003) gibi zorlayıcı durumlara neden olmaktadır. Bununla birlikte temel benlik değerlendirmeleri ruh sağlığı üzerinde de pozitif ya da negatif yönde etkili olmaktadır (James, 2020).

Olumlu temel benlik değerlendirmeleri bireylerin başarı ve mutluluğu üzerinde çok etkili bir yapıdır (Wiyono, 2018). Ayrıca temel benlik değerlendirmeleri bireylerin ruh sağlığı üzerinde de güçlü etkileri olan bir yapıdır. Diğer yandan değişen kariyer koşulları, kariyerle ilgili yeni ve çekici alternatiflerin oluşması, bireyleri dönem dönem kariyer pişmanlığı yaşamaya da açık hale getirebilmektedir. Dolayısıyla kariyer pişmanlığının temel benlik değerlendirmelerine etkisini inceleyen bu çalışma, bireylerin kendilerine yönelik değerlendirmelerini olumlu hale getirebilecek sonuçlar ortaya koyabilecek olması bakımından önemlidir. Bu araştırma üniversite öğrencilerinin kariyer pişmanlıklarının, temel benlik değerlendirmeleri üzerindeki etkisini inceleyen öncü çalışma olması bakımından da önemlidir. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin kariyer pişmanlıklarının temel benlik değerlendirmeleri üzerindeki etkisini incelemektir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın kurgulanmış olan modeli, katılımcılar, kullanılan veri toplama araçları ve ulaşılan verilerin analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Üniversite öğrencilerinin kariyer pişmanlığı ile temel benlik değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi temel alan bu çalışma, korelasyonel bir nitelik taşımaktadır. Korelasyonel araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yürütülen çalışmalardır. Araştırmanın bağımlı değişkeni temel benlik değerlendirmeleri, bağımsız değişkeni ise kariyer pişmanlığıdır.

2.2. KATILIMCILAR

Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim gören 141 kadın, 79 erkek olmak üzere toplamda 220 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların 41'i 1. sınıf, 78'i 2. sınıf, 68'i 3. sınıf ve 33'ü 4. sınıf öğrencisidir. Katılımcı öğrenciler 18 ile 23 yaşları arasında olup yaş ortalamaları 20,15'dir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada öğrencilerin kariyer pişmanlıklarını belirlemeye yönelik "Kariyer Karar Pişmanlığı Ölçeği" ve kendilerine yönelik tutumlarını belirlemek için "Temel Benlik Değerlendirmeleri Ölçeği" kullanılmıştır. Kullanılan bu ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıda ifade edilmiştir. Kariyer karar pişmanlığı ölçeği: Brehaut vd. (2003) tarafından geliştirilen karar pişmanlığı ölçeğinden uyarlanmıştır. Türkçe uyarlamasını Erdurcan ve Kırdök (2017) yapmışlardır. Kariyer karar pişmanlığı ölçeği bireylerin kariyer kararına yönelik pişmanlık düzeylerini belirleme amacıyla kullanılan bir ölçektir. Ölçek 5'li Likert şeklinde olup hiç katılmıyorum (0) ile tamamen katılıyorum (4) arasında seçenekler sunar. Ölçekten alınan puanlardaki artış bireylerin kariyer pişmanlığı yaşadığına işaret eder. Ölçeğe ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .91 dir. Bu çalışmada ise güvenirlik analizleri kapsamında test edilen Cronbach Alfa değeri .92 olarak bulunmuştur.

Temel benlik değerlendirmeleri ölçeği: Bireylerin kendilerine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Judge vd. (2003) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Kisbu (2006) tarafından yapılmıştır. 12 madde olan ölçek 5'li Likert şeklindedir ve "kesinlikle katılmıyorum" (1) ile "kesinlikle katılıyorum" (5) arasında seçenekler sunar. Ölçekten alınan puanların artması bireylerin kendilerine yönelik değerlendirmelerinin olumlu olduğunu yansıtmaktadır. Kisbu (2006) uyarlama çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa değerini .70 olarak bulmuştur. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri ise .79 olarak bulunmuştur.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Normallik varsayımları analizlerden öncelikle kontrol edildi ve toplanan verilerin normal bir dağılım gösterdiği görülmüştür. Kariyer pişmanlığı ve temel benlik değerlendirmeleri arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Kariyer pişmanlığının temel benlik değerlendirmeleri üzerindeki yordayıcı gücünü ortaya koymak için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Toplanan verilerin analiz işleminde SPSS programı kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Kariyer pişmanlığı ile temel benlik değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Ulaşılan analiz sonuçları ve betimsel istatistikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Korelasyon analizi sonuçları ve betimsel istatististikler

Değişkenler	1	2
1.Kariyer pişmanlığı	-	
2.Temel benlik değerlendirmeleri	-.48**	-
Aritmetik Ortalama	31.45	41.41
Standart Sapma	22.65	6.30
Çarpıklık Katsayısı	.81	-.12
Basıklık Katsayısı	.34	.39

**p < .01

Tablo 1'de görüldüğü üzere kariyer pişmanlığı ile temel benlik değerlendirmeleri ($r = -.48$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki mevcuttur.
Kariyer pişmanlığının temel benlik değerlendirmeleri üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kariyer pişmanlığının temel benlik değerlendirmeleri üzerindeki yordayıcı etkisi

	B	SH_B	β	t	P	R^2	F
Sabit	45.669	.63		71.488	.000		
Temel benlik değerlendirmesi	-.135	.01	-.485	-8.194	.000	.23	67.145**

Tablo 2 incelendiğinde kariyer pişmanlığının temel benlik değerlendirmeleri ile anlamlı bir ilişki gösterdiği gözlenmiştir ($F = 67,145$; $p < .001$). Kariyer pişmanlığı temel benlik değerlendirmelerindeki değişimin %23'ünü açıklamaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin kariyer pişmanlıklarının, temel benlik değerlendirmelerine etkisi incelenmiştir. Öğrencilerin kariyer pişmanlıkları ile temel benlik değerlendirmeleri arasında orta düzeyde negatif yöne sahip anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca kariyer pişmanlığı temel benlik değerlendirmelerinin negatif yönde anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur.
Üniversitelerde öğrencilerin temel benlik değerlendirmelerinin olumlu olmasını sağlamak adına kariyer pişmanlığı yaşayan öğrencilere kariyer içerisinde kendisini tatmin edici geçişler yapabileceğine yönelik farkındalık katıcı çalışmalar yapılabilir. Öğrenciler kariyer uyum becerilerini geliştirici alan içi ekstra eğitim faaliyetlerine katılmaları yönünde teşvik edilebilir. Çünkü artan kariyer uyumu kariyer pişmanlığı duygusunu baskılamaktadır. Üniversitelerin kariyer merkezleri kariyer pişmanlığı yaşayan bireylere yönelik duygu düzenleme müdahaleleri uygulayabilir. Böylece pişmanlık duygusunun yönetilmesi ve olumsuz etkilerinin bertaraf edilmesini sağlanabilir. Yapılabilecek bu gibi faaliyet ve uygulamalar ile öğrencilerin kariyer pişmanlıklarının önüne geçilerek olumsuz temel benlik değerlendirmelerinde bulunmaları önlenebilir. Bu araştırmanın birtakım sınırlıkları da bulunmaktadır. Araştırma da kadın katılımcı sayısı erkek katılımcı sayısına göre görece fazladır. Bu durum iki değişken arasındaki ilişkide cinsiyet açısından farklılaşma olup olmadığını belirlemede yanılgıya düşülmesine neden olabilir. Dolayısıyla her iki cinsiyetten eşit ya da birbirine yakın sayıda katılımcının olduğu benzer bir çalışma yapılarak, kariyer pişmanlığının temel benlik değerlendirmeleri üzerindeki etkisinde cinsiyet açısından farklılaşma olup olmadığı da incelenmelidir. Ayrıca bireylerin temel benlik değerlendirmesinde etkili olabilecek kariyerle ilgili başka faktörleri belirlemeye yönelik yapılacak çalışmalarda bu alanda yol gösterici olacaktır.

KAYNAKÇA

Akgündüz, Y., ve Akdağ, G. (2014). İşgörenlerin kişilik özelliklerinin temel benlik değerlendirmelerine ve işten ayrılma niyetlerine etkisi. Yönetim Bilimleri Dergisi, 12(24), 295-318.

Bono, J. E., ve Judge, T. A. (2003). Core self-evaluations: A review of the trait and its role in job satisfactoion and job performance. European Journal of Personality, 17, 5–18.

Brehaut J. C., O'Connor, A. M., Wood, T. J., Hack, T. F., Siminoff, L., Gordon, E. ve Feldman-Stewart, D. (2003). Validation of a decision regret scale. Medical Decision Making, 23(4), 281-292.

Erdurcan, S. ve Kırdök, O. (2017). Mesleki Karar Pişmanlığı Ölçeği: Adaptasyon, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(3), 1140-1150. Doi: 10.17860/mersinefd.330880

James, D. (2020). Self-and group-focused internalized racism, anxiety, and depression symptoms among African American adults: A core self-evaluation mediated pathway. Group Processes & Intergroup Relations, 14(1). https://doi.org/10.1177%2F1368430220942849

Jiang, Z. (2015). Core self-evaluation and career decision self-efficacy: A mediation model of value orientations. Personality and Individual Differences, 86, 450–454.

Jiang, Z., Wang, Z., Jing, X., Wallace, R., Jiang, X., ve Kim, D. S. (2017). Core self-evaluation: Linking career social support to life satisfaction. Personality and Individual Differences, 112, 128–135.

Johnson, R. E., Rosen, C. C., ve Chang, C. H. (2011). To aggregate or not to aggregate: Steps for developing and validating higher-order multidimensional constructs. Journal of Business and Psychology, 26(1), 241–248. https://doi.org/10.1007/s10869-011-9238-1.

Judge T. A., Erez, A., Bono J. E., ve Thoresen C. J. (2003). The core self-evaluation scale: Development of a measure. Personnel Psychology, 56, 303–331.

Judge, A. T., Locke, E. A., ve Durham, C. C. (1997). The dispositional causes of job satisfaction: A core evaluations approach. Research in Organizational Behavior, 19,151-188.

Kisbu, Y. (2006). Influences of regulatory focus, core self-evaluations and age on biases in perception and choice. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Koc University.

Li, X., Hou, Z. J., ve Jia, Y. (2015). The influence of social comparison on career decision-making: Vocational identity as a moderator and regret as a mediator. Journal of Vocational Behavior, 86, 10–19. doi:10.1016/j. jvb.2014.10.003

Shimanoff, S. B. (1984). Commonly named emotions in everyday conversations. Perceptual and Motor Skills, 58, 514-514. doi:10. 2466/pms.1984.58.2.514

Wiyono, B. B. (2018). The effect of self-evaluation on the principals' transformational leadership, teachers' work motivation, teamwork effectiveness, and school improvement. International Journal of Leadership in Education, 21(6), 705–725. doi:10.1080/ 13603124.2017.1318960.

Wu, X., ve Wang M. (2020). İnfluence of professıonal ıdentıty and core self-evaluatıon on job satısfactıon of vocatıonal educatıon teachers and the mediating effect of work stress. Revista Argentina de Clínica Psicológica, 29(2), 31-39.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ÖĞRETMENLERİN PROAKTİF DAVRANIŞLARININ TÜKENMİŞLİKLERİNE ETKİSİ

Öğr. Gör. Hacı Arif DOĞANÜLKÜ
Çukurova Üniversitesi, Kariyer Merkezi
ORCID: 0000-0003-2055-7511

ÖZET

Özellikle duygusal olarak yorucu ve stresli bir meslek olan öğretmenlikte tükenmişlik ile sıkça karşılaşılmaktadır. Öğretmenlerin yaşadığı tükenmişliğin birçok fiziksel ve ruhsal rahatsızlığa, iş tatminsizliğine ve aynı zamanda eğitim-öğretim faaliyetlerine yönelik performanslarında düşüşe neden olduğu yapılan araştırma sonuçlarında gözlenmektedir. Hem bireysel hem de mesleki anlamda yıkıcı sonuçlara neden olabilen tükenmişliğin, özellikle yeni nesillerin yetişmesinde büyük katkı sahibi olan öğretmenlerde önüne geçilmesi, olası birçok kişisel ve mesleki sorunun da önlenmesine kaynak olacaktır. Dolayısıyla bu durum öğretmenlerde tükenmişliği önlemek adına, tükenmişlik üzerinde pozitif ve negatif yönde etkili olabilecek yapıların belirlenmesini önemli hale getirmektedir. Sorumluluk alma, inisiyatif kullanma, sorunları dile getirme gibi içeriğe sahip proaktif davranışlar, tükenmişlik üzerinde etkili olabilir. Bu bağlamda yürütülen bu araştırma ile öğretmenlerin tükenmişlikleri üzerinde proaktif davranışlarının etkili olup olmadığının ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli ile kurgulanmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Niğde il merkezinde ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan 144 kadın, 129 erkek olmak üzere toplamda 273 öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenlerin yaş aralığı 23 ile 61 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 36,18'dir. Öğretmenler çalışmaya uygun örnekleme yöntemi kullanılarak dahil edilmişlerdir. Veri toplamak amacıyla "Proaktif Davranışlar Ölçeği" ve "Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Form" kullanılmıştır. Veriler çalışmaya katılmak için gönüllü öğretmenlerden "whatsapp" uygulaması aracılığıyla çevrimiçi (Google Formlar) olarak toplanmıştır. Katılımcıların proaktif davranışları ile tükenmişlikleri arasındaki ilişki Pearson analizi ile incelenmiştir. Proaktif davranışların tükenmişlik üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla ise basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Verilerin analizi SPSS 26 paket programı aracılığıyla yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda proaktif davranışlar ile tükenmişlik arasında orta düzeyde negatif yönlü bir ilişkiye ulaşılmıştır ($r = -.54$; $p < .01$). Regresyon analizi sonucunda ise proaktif davranışların tükenmişlik üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı olduğu görüşmüştür ($F = 109{,}424$; $p < .01$). Proaktif davranışlar tükenmişlik üzerindeki değişimin %28' ini açıklamaktadır. Araştırmada ulaşılan bulgular doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Proaktif Davranışlar, Tükenmişlik, Öğretmen

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE EFFECT OF TEACHERS' PROACTIVE BEHAVIORS ON THEIR BURNOUT

ABSTRACT

Burnout is often encountered in teaching, which is an emotionally tiring and stressful profession. The results of the research have shown that teachers' burnout leads to many physical and mental disorders, job dissatisfaction, and also decreased performance in educational activities. Avoiding burnout, which can cause devastating consequences both personally and professionally, especially in teachers who make a great contribution to the upbringing of new generations, will also be a source of prevention for many possible personal and professional problems. Therefore, determining the structures that can have positive and negative effects on burnout becomes important to prevent burnout in teachers. Proactive behaviors, which include taking responsibility, taking initiative, and expressing problems, can have an impact on burnout. With this study conducted in this context, we aimed to reveal whether the proactive behaviors of teachers affected their burnout. The study was designed in the correlational survey model, one of the quantitative research designs. The participants of the study consisted of 273 teachers, including 144 females and 129 males, working in primary and secondary education institutions in the central county of Niğde province in the 2020-2021 academic year. The age range of the teachers varied between 23 and 61, and their mean age was 36.18. Teachers were included in the study using the convenience sampling method. The study data were collected using the "Proactive Behaviors Scale" and the "Burnout Scale-Short Form". The data were collected online (Google Forms) via the "WhatsApp" application from teachers who volunteered to participate in the study. The relationship between the proactive behaviors of the participants and their burnout was examined using the Pearson analysis. Simple linear regression analysis was performed to determine whether proactive behaviors affected burnout. The data analysis was done on the SPSS 26 software package. As a result of correlation analysis, a moderate-level and negative correlation was found between proactive behaviors and burnout ($r = -.54$; $p < .01$). Also, the result of the regression analysis indicated that proactive behaviors were a significant predictor of burnout ($F = 109.424$; $p < .01$). Proactive behaviors explained 28% of the variance in burnout.

Keywords: Proactive Behaviors, Burnout, Teacher

1. GİRİŞ

Öğretmenlik mesleğinde iş stresi önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Klassen vd., 2010). Öğretmenin yaşadığı iş stresi, öğretmen-öğrenci ilişkisi ve sınıf içi yaklaşım üzerinde etkilidir (Kokkinos, 2007). İş stresinin yoğun yaşanmasının beraberinde getirdiği en yıkıcı faktörlerden birisi tükenmişliktir (Maslach vd., 2001). Tükenmişlik, stresörlere uzun süre maruz kalmaya verilen tepkidir (Maslach vd., 2001). Psikolojik bir sendrom olarak tanımlanan tükenmişlik, duygusal olarak tükenmişlik yaşama, duyarsızlaşma yaşama ve kişisel başarı duygusunda azalmanın meydana gelmesi olarak üç boyutta ele alınmaktadır. Duygusal tükenme, duygusal olarak aşırı yıpranma halidir. Duyarsızlaşma, ideallere ve başkalarına karşı ilgisiz hale gelme durumudur.

Kişisel başarı hissinde azalma ise iş yerinde yeterlilik ve verimlilik duygularında düşüş olarak tanımlanmıştır (Maslach, 1982). Özellikle duygusal olarak yorucu ve stresli bir meslek olan öğretmenlikte (Kyriacou, 2001), tükenmişlik sıkça görülmektedir (Garrick vd., 2014; Johnson vd., 2005; Maslach vd., 2001). Öğretmenlerin yaşadığı tükenmişliğin iş tatminsizliği (Domitrovich vd., 2016), işe yüksek devamsızlık oranları (Wolf vd., 2015), öğrenci motivasyonunu sağlama (Shen vd., 2015), anksiyete, depresyon, yüksek tansiyon ve hatta kardiyovasküler hastalıklar ile ilişkili olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Roeser vd., 2013). Dolayısıyla öğretmenlerde tükenmişliği önlemek adına tükenmişlik üzerinde etkili yapıların belirlenmeside büyük önem arz etmektedir. Hem mesleki hayat, hem de fiziksel ve ruhsal sağlık üzerinde olumsuz etkileri olan tükenmişliğin en önemli baskılayıcılarından birisi proaktif davranışlar olabilir. Çünkü tükenmişlik çalışanların sorumluluk almaları, sorunları dile getirebilmeleri, sorunlara karşı tedbirli olmaları ve yeniliklere açıklıkları ile ilişkili bir yapıdır (Maslach, 1982; Shen vd., 2015). Proaktif davranışlar ise çalışanların sorumluluk alma, dile getirme, sorunlara karşı tedbir alma ve yeniliklere açık olmasını ifade eder (Frese & Fay, 2001). Bu durum proaktif davranışları bu özellikleri itibariyle bireylerin tükenmişlikleri üzerinde etkili bir yapı haline getirebilir.

Proaktif davranışlar tüm çalışanlarda bulunmayan ancak geliştirilebilen bir kişilik yapısıdır (Bolino vd., 2010). Bireylerin proaktif davranışları tükenmişlik karşısında önleyici bir etki gösterebilir. Dolayısıyla bu çalışma, öğretmenlerin mesleki hayatı, fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olan tükenmişliğe yönelik koruyucu bir faktörün etkisini ortaya koyabilecek olması bakımından önemlidir. Ayrıca tükenmişliğin yapılan işin kalitesi üzerinde de olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir (Domitrovich vd., 2016). Bu duruma yönelik müdahalelerin geliştirilmesine ışık tutabilecek olması da yapılan bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin tükenmişlikleri üzerinde, proaktif davranışların etkisinin olup olmadığını ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde ilgili araştırmanın modeli, araştırmaya katılan katılımcılar, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve toplanan verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilecektir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Öğretmenlerin tükenmişlikleri ile proaktif davranışları arasındaki ilişkiyi temel alan bu çalışma, korelasyonel bir nitelik taşımaktadır. Korelasyonel araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yürütülen çalışmalardır. Bu araştırmada bağımlı değişken tükenmişlik, bağımsız değişken ise proaktif davranışlardır.

2.2. KATILIMCILAR

Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Niğde il merkezinde ki ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki kurumlarda görev yapan 144 kadın, 129 erkek olmak üzere toplamda 273 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin yaş aralıkları 23 ile 61 arasında değişmektedir ve öğretmenlerin yaş ortalaması ise 36,18'dir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada öğretmenlerin tükenmişliklerini ölçmeye yönelik "Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Form" ve proaktif davranışlarını belirlemek için "Proaktif Davranışlar Ölçeği" kullanılmıştır. Kullanılan bu ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıda ifade edilmiştir.

Tükenmişlik ölçeği - kısa form: Bireylerin mesleki tükenmişlik düzeylerini ölçmek amacıyla Pines (2005) tarafından geliştirilmiştir. 10 madde olan ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Çapri (2013) tarafından yapılmıştır. 7'li Likert şeklinde olan ölçek "hiçbir zaman" (1) ile "her zaman" (7) arasında seçenekler sunar. Ölçek tek boyutlu bir yapıya sahiptir ve artan puanlar bireylerin mesleki tükenmişliklerinin arttığı anlamına gelir. Ölçeğin orijinal hali için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise hesaplanan Cronbach alfa katsayısı ise .93 olarak hesaplanmıştır.

Proaktif davranış ölçeği: Bireylerin proaktif davranış sergileme düzeyini belirlemek amacıyla Griffin vd. (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasını Cerit ve Akgün (2015) yapmıştır. 5'li Likert şeklinde olan ölçek "katılmıyorum" (1) ile "tamamen katılıyorum" (5) arasında seçenekler sunar. Ölçekten alınan puanlardaki artış proaktif davranış sergileme düzeyindeki artışa işaret eder. Ölçeğin orijinal hali için yapılan güvenirlik analizlerinde Cronbach alfa katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada yapılan güvenirlik analizlerinde ise Cronbach alfa katsayısı .82 olarak bulunmuştur.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma kapsamında öncelikle toplanan verilerin normal dağılım varsayımları test edilmiştir ve verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Tükenmişlik ve proaktif davranışlar arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Proaktif davranışların tükenmişlik üzerindeki yordayıcı gücünü belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Tükenmişlik ile proaktif davranışlar arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları ve betimsel istatistikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Korelasyon analizi sonuçları ve betimsel istatististikler

Değişkenler	1	2
1.Proaktif davranışlar	-	
2.Tükenmişlik	-.54**	-
Aritmetik Ortalama	4.04	2.88
Standart Sapma	.72	1.31
Çarpıklık Katsayısı	-.84	.96
Basıklık Katsayısı	.64	.29

**p < .01

Tablo 1'de görüldüğü üzere proaktif davranışlar ile tükenmişlik ($r = -.54$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki mevcuttur.
Proaktif davranışların tükenmişlik üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Proaktif davranış puanlarının tükenmişlik puanları ile regresyon değerleri

	B	SH_B	β	t	P	R^2	F
Sabit	6.815	.38		17.865	.000		
Tükenmişlik	-.971	.09	-.536	-10.461	.000	.28	109.424**

Tablo 2 incelendiğinde proaktif davranışların tükenmişlik ile anlamlı bir ilişki gösterdiği gözlenmiştir ($F = 109.424$; $p < .01$). Proaktif davranışlar tükenmişlikteki değişimin %28'ini yordamaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin proaktif davranışlarının, tükenmişliklerine etkisi incelenmiştir. Öğretmenlerin proaktif davranışları ile tükenmişlikleri arasında orta düzeyde ve negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Ayrıca proaktif davranışlar tükenmişliğin negatif yönde anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur.
Proaktif davranışlar tükenmişlik ile yakından ilişkili, sorunları dile getirebilme ve yeniliklere açık olma üzerinde etkilidir (Maslach, 1982; Shen vd., 2015). Ayrıca proaktif davranışlar sorunlar karşısında sorumluluk alma ve sorunlara karşı tedbir alma ile de ilişkili bir yapıdır. Diğer yandan tükenmişlik ise bireyin sorunlara karşı duyarsızlaşması ve ilgisiz hale gelmesi ile ilişkilidir (Maslach, 1982). Dolayısıyla öğretmenlerin proaktif davranışlar sergilemesi doğrudan veya dolaylı yoldan tükenmişlikleri üzerinde etkili olacaktır. Bu kapsamda öğretmenlere yönelik yapılacak hizmet içi eğitimler ile proaktif davranış repertuarlarını geliştirici çalışmalar yapılabilir. Ayrıca okullarda öğretmenlere yönelik rehberlik servisleri aracılığıyla proaktif davranış becerilerini geliştirici psiko-eğitim çalışmaları yapılabilir. Böylelikle öğretmenlerin tükenmişlik yaşamalarının önüne geçilebilir. Öğretmenlerle derinlemesine bilgi sağlayan nitel desende çalışmalar tasarlanarak tükenmişlik üzerinde en çok etkili olan proaktif davranışlar belirlenerek özellikle o davranış becerilerini geliştirmeye yönelik müdahale çalışmaları yürütülebilir. Böylece öğretmenlerin gelecekte yaşayabileceği olası tükenmişliğin önüne geçilebilir.

KAYNAKÇA

Bolino, M. C., Valcea, S., ve Harvey, J. (2010). Employee, manage thyself: The potentiallynegative implications of expecting employees to behave proactively. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 83, 325-345.

Cerit, Y. ve Akgün, N. (2015). Okulun örgüt yapısı ile sınıf öğretmenlerinin proaktif davranışları arasındaki ilişki. Kastamonu Eğitim Dergisi, 23(4), 1789-1802

Çapri, B. (2013). Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu ile Eş Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Formu'nun Türkçe Uyarlaması ve Psikoanalitik-Varoluşçu Bakış Açısından Mesleki ve Eş Tükenmişlik İlişkisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13 (3), 1393-1418.

Domitrovich, C. E., Bradshaw, C. P., Berg, J. K., Pas, E. T., Becker, K. D., Musci, R., Embry, D. D., ve Ialongo, N. (2016). How do schoolbased prevention programs impact teachers? Findings from a randomized trial of an integrated classroom management and socialemotional program. Prevention Science, 17(3), 325–337. https://doi. org/10.1007/s11121-015-0618-z.

Frese, M., ve Fay, D. (1997). The concept of personal initiative: Operationalization, reliabilityand validity in two german samples. Journal of Occupational and Organizational Psychology,70(2), 139-161.

Garrick, A., Winwood, P. C., Mak, A. S., Cathcart, S., Bakker, A. B., ve Lushington, K. (2014). Prevalence and organizational factors of psychological injury among Australian school teachers. Australasian Journal of Organisational Psychology, 7, 1-12.

Griffin, M. A., Parker, S. K., ve Mason, C. M. (2010). Leader vision and the development of adaptive and proactive performance: A longitudinal study. Journal of Applied Psychology, 95(1), 174–182. doi:10.1037/a0017263

Johnson, S., Cooper, C., Cartwright, S., Donald, I., Taylor, P., ve Millet, C. (2005). The experience of work-related stress across occupations. Journal of Managerial Psychology, 20, 178-187.

Klassen, R. M., Tze, V. M. C., Betts, S. M., ve Gordon, K.A. (2010).Teacher Efficacy Research 1998-2009: Signs of Progress or Unfulfilled Promise? Educ. Psychology Rev. DOI 10.1007/s10648-010-9141-8.

Kokkinos, C. M. (2007). Job stressors, personality, and burnout in primary school teachers. British Journal of Educational Psychology, 77, 229 – 243.

Kyriacou, C. (2001). Teacher stress: Directions for future research. Educational Review, 53, 27-35.

Maslach, C. (1982). Burnout: The cost of caring. New York, NY: Prentice-Hall

Maslach, C., Schaufeli, W. B., ve Leiter, M. P. (2001). Job burnout. Annual Review of Psychology, 52(1), 397-422. doi: 10.1146/ annurev.psych.52.1.397.

Pines, A. (2005). The burnout measure, short version. International Journal of Stress Management, 12, 7888

Roeser, R. W., Schonert-Reichl, K. A., Jha, A., Cullen, M., Wallace, L., Wilensky, R., ve Harrison, J. (2013). Mindfulness training and reductions in teacher stress and burnout: Results from two randomized, waitlist-control field trials. Journal of Educational Psychology, 105(3), 787–804. https://doi.org/10.1037/a0032093

Shen, B., McCaughtry, N., Martin, J., Garn, A., Kulik, N., ve Fahlman, M. (2015). The relationship between teacher burnout and student motivation. British Journal of Educational Psychology, 85, 519-532. https://doi.org/10.1111/bjep.12089

Wolf, S., Torrente, C., Frisoli, P., Weisenhorn, N., Shivshanker, A., Annan, J., ve Aber, J. L. (2015). Preliminary impacts of the "Learning to Read in a Healing Classroom" intervention on teacher well-being in the Democratic Republic of the Congo. Teaching and Teacher Education, 52, 24–36.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE IMAGE AND REPRESENTATION OF WILLIAM SHAKESPEARE'S WORKS IN THE ARAB WORLD: A PARATEXTUAL ANALYSIS

MA Student Alyaa dawood al-lami
Graduate of English Department in Baghdad University and an in the English Language and Literature Master's Program in Istanbul Yeni Yüzyıl University
ORCID: 0000-0003-0857-2794

ABSTRACT
Despite the passage of four centuries since his departure, the poet and writer William Shakespeare is still strongly present in the various presentations of the world stage, and to some Arab writers, Shakespeare still seems as though he wrote specially for our current century or immediately before it. Shakespeare's literary works are so strongly present in the Arab world, either as translations, adaptations, rewritings or mangas. This paper offers an analysis of the image of Shakespeare in the Arab world through Gérard Genette's notion of paratextual theory, and by applying Tahir-Gürçağlar's approach to Genette's concept of paratext, who regarded Genette's concept of paratext as a major tool to study translation history as it provides a valuable understanding into the submission and perception of translated texts. By means of paratextual analysis, this paper will analyze Arabic representations of Shakespeare on book covers of his translated literary works, including his translations, adaptations and rewritings as well as manga publications. By analyzing the book covers of Shakespeare's works into Arabic, I concluded that there are three tendencies among the Arab rewriters (namely, writers, translators, publishers) to represent Shakespeare. The first group depicts Shakespeare as classical, high literature by demonstrating his picture or his classical heroes on the cover books. They express their fidelity in translating the original texts. The second group has a different tendency, by means of adaptations or rewritings of his works, they deconstruct Shakespeare's image and representation as a high literary figure and provide an intercultural dialogue for the Western negotiation. They regard Shakespeare's works as a Trojan horse, in which they are hiding, and they present through criticism of all levels of authority in all its manifestations in the Arab intellectual products. Thus, they create an alternative philosophy through which they discuss by appropriating the canonical texts their ideological and political critical issues. On the contrary to high culture and literature, the third group tries to create a popular culture especially for teenagers by retelling Shakespeare's stories through graphic adaptations, popularizing Shakespeare's works in the form and genre of manga., Thus, they help new generations of readership access the works of William Shakespeare. This paper looks in a more elaborate manner into these three tendencies as the image and representation of Shakespearean works are made by means of their rewritings, translations and adaptations.
Keywords: paratext, shakespeare's translations, adaptation, rewriting, arab shakespeare's manga

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ÇOCUKLARA KARAGÖZ OYUNU İLE ATASÖZÜ ÖĞRETİMİ

Dr. Mehmet TOYRAN
Londra Eğitim Müşavirliği, Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni
ORCID: 0000-0001-5685-592X

Doktora Öğrencisi Mahmut DELEN
Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
ORCID: 0000-0002-7332-6971

ÖZET

Dünyanın pek çok yerinde çeşitli biçimlerde varlığını sürdüren gölge oyununun milattan önceye varan bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Türklere ait bir gölge oyunu olan Karagöz ise uzun bir dönem, halkın hayatında önemli bir rol oynamıştır. Kıraathanelerde, toplu eğlencelerde ilgi ile takip edilen Karagöz, belli bir dönem Osmanlı sarayında dahi oynatılarak, toplumun her kesimine hitap etmeyi başaran bir sanat olmuştur. Karagöz oyunu, güldürü ögelerini içinde barındırarak hiciv ile toplumun ve idarenin aksayan yönlerini de konu ettiği için zaman zaman sansür ve baskılara maruz kalmıştır. Bu dönemlerde bir çıkış kapısı olarak mizah unsurları ile oyunu yaşatma düşüncesi içine giren ustalar, oyunu yaşatmayı başarsa da Karagöz'ün yalnızca çocuklara yönelik görülmesine dönük oluşan yanlış algıya mâni olamamışlardır. Günümüzde geleneksel olarak kâr-ı kadim denilen şekilde ve nev icad ismi verilen yeni biçimlerde hâlâ varlığını sürdüren oyun, binlerce yıllık geleneği, renkleri, dilin kullanımı ve didaktik yanı ile öğretim materyali olarak kullanılmaya uygun nitelikler göstermektedir. Karagöz sanatçılarının geleneğe bağlı olarak ürettiği pek çok oyun, hem derin kültür bağlarını ortaya çıkarması hem de çoklu zekâ kuramına göre görsel ve işitsel özellikleri barındırması ile Türkçe öğretiminde kullanılması gerektiği düşünülen özellikler sergilemektedir.

Karagöz'ün bir değer ve sanat olarak ortaya konulmasının yanında işlevsel olarak kullanılması da gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmada 4000'in üzerinde Karagöz oyunu sergileyen Hayalî Kemal Atangür'ün çocuklara yönelik hazırladığı öğretici bir oyundan alınan metin aracılığı ile atasözlerinin öğretilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında atasözü öğretim amacı taşıyan kısa bir Karagöz oyunu örneği sunulmuş; metin içinde geçen 12 atasözü, bağlamları ile öğrencilere sunulur hâlde kurgulanmıştır. Örnek olarak eserde geçen atasözlerinin, anlam bakımından öğrencilerin sezerek anlayacağı biçimde sunulmasının, yapılandırmacı eğitime göre fayda sağlayarak, edinilen bilgileri kalıcı kılacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, Karagöz oyunu, atasözleri

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

TEACHING PROVERB TO CHILDREN WITH THE KARAGOZ

ABSTRACT

It is known that the Karagöz shadow play, which exists in various forms in many parts of the world, was previously B.C. Karagöz, a shadow play belonging to the Turks, played an important role in the lives of the people for a long time. Karagöz shadow play, which was followed with great interest in coffee houses and collective entertainments, was an art that managed to appeal to its segment by being performed even in the Ottoman palace for a certain period. The Karagöz shadow play has been subjected to censorship from time to time, as it includes elements of comedy and satire as well as the contradictory aspects of the interior and administration. In these periods, the masters, who had the idea of keeping the game alive with humor elements as a way out, could not prevent the misperception that Karagöz shadow play is only for children. The game, which continues to exist traditionally as a kar-ı kadim and in new forms called nev icad, shows qualities suitable for use as a teaching material with its annual tradition, colors, use of language and its didactic aspect. Many plays produced by Karagöz shadow play artists depending on the tradition exhibit features that are considered to be unifying in Turkish Index, both revealing deep cultural ties and containing visual and auditory features according to the theory of multiple intelligences.

In addition to putting Karagöz shadow play as a value and art, it should also be used functionally. In this context, it was aimed to teach proverbs by means of a sample text from a didactic play prepared by Hayalî Kemal Atangür, who performed over 4000 Karagöz plays in the research. Within the scope of the study, a short Karagöz shadow play with the purpose of proverbial teaching was presented; The 12 proverbs in the text were constructed with their contexts presented to students. As an example, it is thought that presenting the proverbs in the work in a way that students can understand by sensing meaning will make the acquired knowledge permanent by benefiting from constructivist education.

Keywords: Turkish education, Karagoz (shadow) play, proverbs

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

TOKAT TÜRKÜLERİNDEKİ DEYİMLERİN YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI

Dr. Mehmet TOYRAN
Londra Eğitim Müşavirliği, Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni
ORCID: 0000-0001-5685-592X

Doktora Öğrencisi Mahmut DELEN
Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
ORCID: 0000-0002-7332-6971

ÖZET

Türkçe, dünyada en çok konuşulan diller sıralamasında beşinci sırada olmasına rağmen, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kapsamlı bir sistem geliştirilmesinde pek çok dile göre yetersiz kalındığı bilinmektedir. Dünyanın küreselleşmesi ve teknolojik gelişimler sonucu milletler arasındaki etkileşim biçiminin değişmesi, ikinci dil öğretimi ile ilgili çalışmaların önemini daha da artırmaktadır. Son yıllarda ikinci dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmaların artmasıyla birlikte Türkçe, dünyada en çok öğrenilen diller arasına girmiştir. Kuşkusuz bunda Türkiye'nin uluslararası arenada artan etkisinin, köklü geçmişinin ve yabancılara Türkçe öğretimi yapan kurumlarının rolü büyüktür.

Dil öğretiminde kullanılan geleneksel yöntemler, modern zaman insanının ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. Yapılandırmacı eğitim kuramına göre, bilginin yapılandırılarak öğretilmesi, öğrenmenin kalıcılığını artırmaktadır. Türkçenin ikinci dil olarak öğretilmesinde de ortaya konulacak özgün ve çoklu zekâ kuramına göre yapılandırılmış yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Dil öğretiminin, kültürden ayrı düşünülemeyeceği bilinmektedir. Nitekim 2018 yılında Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metnine eklenen kısımlar, dil öğretiminde kültürel ögelerin artırılmasına yönelik önerileri barındırmaktadır. Türkçe öğretiminde de engin Türk kültür ögelerinin dil öğretimine önemli bir katkı sunacağı açıktır. Türk halk kültürü, bir dile dair en yalın ifadeleri barındırması açısından Yabancılara Türkçe öğretiminde mutlaka kullanılması gereken temel bir kaynaktır. Halk kültüründeki dilin en yalın hâli de türkülerde karşımıza çıkmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde kelime, kavram, deyim, atasözü, kalıp ifade ve dil bilgisi öğretiminde türkülerin önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada türkü coğrafyasının genişliği nedeniyle Tokat türküleri örneklem olarak seçilmiştir. Çalışma, repertuvarda yer alan 113 Tokat türküsü ile sınırlandırılmış; bu türküler taranarak deyim öğretiminin yapılabileceği B1 ve B2 seviyesinde kullanılabilecek 10 deyim tespit edilmiştir. Deyimlerin tanım ve açıklamaları verildikten sonra, bu deyimlerin yabancılara Türkçe öğretirken hangi bağlamda ve hangi dil becerisine uygun kullanılabileceğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe, türküler, deyim, kültür aktarımı

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE APPLICATION OF IDIOMS IN TOKAT FOLK SONGS IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

ABSTACT

Although Turkish is ranked fifth, in the list of the most widely spoken languages in the world, it is known that the development of a comprehensive system in the field of teaching Turkish as a foreign language is inadequate compared to many languages. The globalization of the world and the change in the interaction between technological developments increase the importance of studies on second language teaching. In recent years, with the increase of studies in the field of teaching Turkish as a foreign language, Turkish has become one of the most widely learned languages in the world. Of course, in this growing influence in the international arena, Turkey is a big role of deep-rooted history of the Turkish and foreign education institution.

Traditional methods used in language teaching do not meet the needs of modern people. According to the constructivist education theory, teaching knowledge by structuring increases the permanence of learning. Original and structured methods according to the theory of multiple intelligences are needed in teaching Turkish as a second language.

It is known that language teaching cannot be separated from culture. As a matter of fact, the parts added to the Common European Framework of Reference for Languages in 2018 contain suggestions for increasing cultural elements in language teaching. It is clear that vast Turkish cultural elements will make an important contribution to language teaching in Turkish teaching. Turkish folk culture is a basic resource that must be used in teaching Turkish as a foreign language in terms of containing the simplest expressions about a language. The simplest form of the language in folk culture is also seen in folk songs. Folk songs are thought to be an important resource in teaching Turkish as a foreign language, such as vocabulary, concepts, idioms, proverbs, phrases and grammar. In this study, Tokat folk songs were chosen as the sample because of the wide geography of folk songs. The study is limited to 113 Tokat folk songs in the repertoire; by scanning these folk songs, 10 idioms that can be used in B1 and B2 levels have been determined. After the definitions and explanations of the idioms were given, suggestions were made regarding in which context and appropriate language skills these idioms can be used while teaching Turkish as a foreign language.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, Turkish folk music, idioms, The transmission of culture

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

AZERBAYCAN DİLBİLİMİNDE NOSTRATİK TEORİNİN UYGLANMASI

Kıdemli Okutman Nurlana İMANOVA
SOCAR - Baku Higher Oil School, İngilizce Dil Bölümü
ORCID: 0000-0002-7940-9786

ÖZET

Makale, dünya dillerinin kökeninin birliğine ilişkin teorik hükümleri yansıtan nostratik teorinin özünü tartışmakta ve bu teori üzerine Azerbaycan dilbiliminde şimdiye kadar yapılan araştırmanın analitik bir yorumunu sunmaktadır. Yazarın nostratik kavramın temel ilkeleri hakkındaki öznel görüşleri de burada yaygındır. Makale, Azerbaycan dilbiliminde bu konuda yazmış olan dilbilimcilerin eserlerini kapsamlı bir şekilde yorumlamaktadır. Dünya dilbiliminde Alfred Trombbeti, Alan Bomhard, VMillich-Svitich, J. Kernes, A. Melnichuk, Joseph Greenberg, Vaslav Blazek, Vitaly Shevoroshkin, Vladimir ve Anna Dibo, Sergei Starostin, Aharon Dolgopolski gibi dilbilmcileri tarafından gelişmiş nostratik teori Azerbaycan dilbiliminde de taraftarlarını bulmuş, sonuç olarak bu alan Azerbaycan dilbiliminde oldukça gelişmiştir, bu konuda onlarca makale ve monografi yayınlanmıştır.

Makale ayrıca nostraticin ne olduğu, özü ve teorik yönleri hakkında ayrıntılı bilgi sağlar ve nostratik dilbilimin kapsamlı bir dilbilimsel yorumunu sağlar. Nostratik kavramına göre, farklı dil sistemleri kavramları, farklı dil aileleri koşulludur. Yani, bu kavrama göre, tipolojik olarak farklı dil sistemleri terimi koşulludur. Tüm diller aynı köke sahiptir. Dünya tek bir dil kökünden, yani harika bir dilden oluşur. Tüm dünya dilleri birbiriyle ilişkilidir ve tüm dillerin ortak kök sözcükleri vardır.

Makale, nostratik dilbilimin teorik temelinin karşılaştırmalı tarihsel dilbilim olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü on dokkzuncu yüzyılda karşılaştırmalı tarihsel dilbilim ortaya çıktı ve bunun sonucunda dünya dilbilimiyle ilgili diller kavramı ortaya çıktı. Daha sonra, yirminci yüzyılın başlarında, farklı sistemlerin dillerinin ilişkisi hakkında ilk fikirler ve teoriler ortaya çıktı.

Makale, dünya dilbiliminde nostratik teorinin gelişiminin, genetik ve biyoloji alanındaki keşiflerle de teşvik edildiğini belirtiyor. Çünkü genetik ve modern biyolojik araştırmaların sonuçları, farklı insan ırkları arasında benzer bir genetik yapı olduğunu kanıtlıyor. Yani milliyeti veya ırkı ne olursa olsun tüm insanlarda aynı genetik kodlar gözlemlenir. Bu bilimsel gerçek aynı zamanda hayatın tek bir yerden ortaya çıktığını, büyük dilin bir olduğunu ve dünya dillerinde homojen köklerin olduğunu doğrulamaktadır. Babil efsanesi, gökteki kitapların tüm insanların aynı dili konuştuğunu kanıtladığını da gösteriyor.

Makale, Azerbaycan dilbiliminde nostratik alanında yapılan çalışmaları açıklığa kavuşturuyor, bu alanda araştırma yapan her bir Azerbaycanlı dilbilimcinin çalışmaları geniş bir şekilde analiz ediliyor.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan dilbilimi, Nostratics, Menşe birliği, Genetik bağlantı

APPLICATION OF NOSTRATIC THEORY IN AZERBAIJANI LINGUISTICS

ABSTRACT

The article discusses the essence of the nostratic theory, which reflects the theoretical provisions on the common origin of world languages, and provides an analytical interpretation of the research conducted so far in Azerbaijani linguistics on this theory. The author's subjective views on the basic principles of the nostratic concept are also widespread here. Məqalədə Azərbaycan dilçiliyində bu mövzuda yazan dilçi- alimlərin əsərləri geniş şəkildə şərh olunur. It is said that in world linguistics, such scientists as Alfred Trombbeti, Alan Bomhard, VMillich-Svitich, J. Kernes, A. Melnichuk, Joseph Greenberg, Vaslav Blazek, Vitaly Shevoroshkin, Vladimir and Anna Dibo, Sergei Starostin, Aharon Dolgopolski developed nostratic theory, and this theory also found its supporters in Azerbaijani linguistics, as a result, this field was also quite developed in Azerbaijani linguistics, and dozens of articles and monographs on this topic were published.

The article also provides detailed information about what nostratics is, its essence and theoretical aspects, and provides a comprehensive linguistic interpretation of nostratic linguistics. According to the nostratic concept, the concepts of different systems of languages, different language families are conditional. That means that according to this concept, the term typologically different systems of languages is conditional. All languages have the same root. The world is made up of a single root of languages, that is, a great language. All the world's languages are related, and all languages have common root words.

The article emphasizes that the theoretical basis of nostratic linguistics is comparative-historical linguistics because it was in the 19th century that comparative historical linguistics emerged, and as a result, the concept of languages related to world linguistics emerged. Later, in the early twentieth century, the first ideas and theories about the relationship of languages of different systems appeared.

The article notes that the development of nostratic theory in world linguistics was also stimulated by discoveries in the field of genetics and biology because the results of genetics and modern biological research prove that there is a similar genetic structure between different human races. İt means that the same genetic codes are observed in all people, regardless of nationality or race. This scientific fact also confirms that life originated from one place, that the great language is one, and that there are homogeneous roots in world languages. The Babylonian legend also shows that the heavenly books once proved that all people spoke the same language.

The article clarifies the work carried out in the field of nostratics in Azerbaijani linguistics, and extensively analyzes the work of each Azerbaijani linguist conducting research in this field.

Keywords: Azerbaijani Lingistics, Nostratics, Union of Origin, Genetic Connection

1.GIRIŞ

Noster, nostrās, nostrātis, dilbilimde kullanılan Latince kökenli bir kelimedir ve "bizim" anlamına gelir (17). Bu teorinin özü, dünyadaki tüm dillerin tek bir kökten oluşmasıdır.

Göksel kitaplar aynı zamanda dilin birleşik kökenini de doğrular. Bu nedenle, Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil, Babil Kulesi efsanesinde şöyle der: Tüm dünyada tek bir dil ve bir konuşma vardı (1, s. 12). Bu efsanenin içeriğinden anlaşılıyor ki, insanlar aynı dili konuştuklarında bir şehir ve bir kule inşa etmek istemediklerini ve bunu dünyaya yaymak istemediklerini söylüyorlar. Rab, dillerini karıştırır, böylece birbirlerini anlamazlar ve dünyaya yayılırlar. Çeşitli ulusların dillerinde kullanılan ve İncil kökenli olan "Babil kulesi" ifadesi "bitmemiş iş" anlamına gelmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in Rahman Suresi şöyle buyurmaktadır: "En Merhametli, En Merhametli Olan, Elçisine Kuran'ı öğretti. İnsanı yarattı ve ona konuşmayı öğretti" (7, s. 456). Kuran'ın ikinci suresi şöyle der: "Allah Adem'i yarattıktan sonra ona her şeyin ismini öğretti. Sonra onlara (meleklere) gösterdi ve: "Eğer iddianızda haklıysanız bana bunların isimlerini söyleyin" (7, s. 5). Kutsal Kitabımıza göre, ilk insan Adem'di ve ona ilk dil Tanrı tarafından verildi. Dolayısıyla cennet kitapları, dünya halklarının ve dünya dillerinin kaynağını aynı kaynakta bulduklarını doğrular. Tüm dini kitaplarda dem ilk insan olarak kabul edilir. Nostratik teorinin merkezinde, dünya dillerinin tek bir kökten geldiği fikri yatar. Bu teori, Büyük Dil kavramıyla bağlantılıdır. Yani, bir zamanlar Dünya'da tek bir büyük dil vardı ve daha sonra, tarihsel gelişimin bir sonucu olarak, bu büyük dil protodillere bölündü.

Dilbilim tarihinde, ilgili diller fikri, eski ölü dillerin incelenmesiyle bağlantılı olarak ortaya çıktı. Böylece, dünya dillerindeki ilgili diller kavramı ilk olarak XVIII.Yüzyılda, 1786'da İngiliz araştırmacı Sir William Jones tarafından önerildi. O dönemde Hindistan'da çalışan Sir William Jones, Sanskritçe okudu ve kelime kökleri ve gramer biçimleri açısından Yunanca ve Latince'ye çok benzediği sonucuna vardı. Aynı zamanda Sanskritçe'nin Celtic, Gott ve Farsça ile aynı dil ailesine ait olduğunu belirledi (10, s. 29).

Böylece, Sir William Jones dünya dilbilim tarihinde karşılaştırmalı dilbilimin temelini attı. Daha sonra, 19. yüzyılın ilk yarısında, ünlü Alman dilbilimci Franz Bopp'un ünlü karşılaştırmalı gramer kitabı çıktı. Franz Bopp'un 1833-1853 "Sanskritçe, Zend, Ermenice, Yunanca, Latince, Litvanyaca, Eski Slav, Gotik ve Almanca'nın Karşılaştırmalı Dilbilgisi" nde bahsedilen diller arasındaki akrabalık her düzeyde kanıtlanmıştır. Franz Bopp daha sonra Hint-Avrupa dillerinin Malayo-Polinezya ve Kafkas dilleri ile daha fazla karşılaştırarak akraba olduğunu kanıtlamaya çalıştı (9, s. 77). Bu dönemde Jacob Grimm'in araştırması, karşılaştırmalı tarihsel dilbilimin gelişmesine de yol açtı.

2. NOSTRATIK TEORININ UYGLANMASI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER VE ARAŞTIRMALAR

Geçmişte, Batı Avrupa'da yazılan çeşitli evrensel gramerler tipolojik karşılaştırmalara dayanıyordu. Bu tipolojik karşılaştırmalar, farklı diller arasında farklı ve farklı özelliklerin keşfedilmesine de yol açtı. On dokuzuncu yüzyılda Batı Avrupa'da, özellikle August Schleicher'in araştırmasıyla, protodil fikri dilbilimde daha da önemli hale geldi. Proto-Hint-Avrupa dilini yeniden inşa etti ve hatta bu proto-dilde bir temsil yazdı.

Böylece, 19. yüzyılda karşılaştırmalı-tarihsel dilbilimin gelişimi ve en eski ölü dillerin deşifre edilmesi, protodillerin karşılaştırılmasını kolaylaştırdı. Proto-dillerin artan karşılaştırılabilirliği, dünya dillerinin ortak köklere ait olduğu fikrini kanıtlamak için bir temel sağlamıştır. Daha sonra, farklı zamanlarda, farklı dil ailelerinin akrabalık fikri ortaya atılmaya başlandı.

On dokuzuncu yüzyılda birçok eski dilin deşifre edilmesi, yani ilk okumaları dilbilimde bir devrim yarattı. Böylece bu dönemde eski Mısır dili deşifre edilmiş ve Orkhon-Yenisey yazıtları okunmuştur. O zamanlar eski Türkçe yazıtları okuyan Danimarkalı bir bilim adamı olan Wilhelm Thomsen, bir zamanlar İtalya'da var olan ve daha sonra ölü bir dil haline gelen Etrüsk dilini de inceledi ve yazı esas olarak şu şekilde korunan İtalyanca'nın bazı sözcüklerinde izler bıraktı. dini metinler bu dilin Kafkas dilleri ile ilgili olduğunu iddia etti. Bu iddia W. Thomsen tarafından 1899'da Danimarka Bilimler Akademisi Bülteni'nde Fransızca olarak yayınlanan "Remarques sur la parente de la lanque etrusque" ("Etrüsk dilinin atası üzerine notlar") adlı makalesinde yapılmıştır (13, s. 385). Ancak Azerbaycan dilbiliminde Firudin Jalilov ve Chingiz Garasharli'nin, Adile Aydan ve Selahi Diker'in Türkçe dilbilimindeki araştırmaları Etrüsk dilinin Türk kökenli olduğunu kanıtlamaktadır. 19. yüzyılda Orta Asya'nın en eski dilleri olan Sümer ve Akadca üzerine yazılar okundu. Beş bin yıllık Sümer dilinin, Türkçe dahil çeşitli dillerle akraba olduğu düşünülüyor. O zamanlar, eski ölü dillerin araştırılmasının bir sonucu olarak, bu dillerin yaşayan dillerle genetik ilişkisi konusu dilbilimle alakalı hale geldi.

18. yüzyılın başlarında, İsveçli subay von Stralenberg tarafından öne sürülen Ural-Altay teorisi, bu dillerin akrabalık meselesini gündeme getirdi. Bu teori daha sonra M. Castren, M. Müller, M. Rasenen, B. Collinder ve V. Schott tarafından geliştirildi.

Böylece, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda, farklı dil ailelerinin akrabalık fikri ortaya atıldı. Yirminci yüzyılın başında Hint-Avrupa dilleri ile Cartwell dilleri, Hintçe dilleri Ural dilleri ve Hint-Avrupa dilleri ile Ural dilleri arasındaki ilişki hakkında spekülasyonlar yapılmıştır. Farklı dil ailelerinin akrabalık kavramı, yani nostratik diller fikri, yirminci yüzyılın başlarında dünya dilbiliminde ortaya çıktı.

Biyoloji ve antropoloji alanındaki son araştırmalar da dünya dilbiliminde Nostratik teorinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu nedenle, genetik alanında dünya çapında yapılan birçok çalışmanın sonuçları, farklı insanların gen kodlarında büyük benzerlikler olduğunu Son zamanlarda, Nostratik dilbilim en çok Amerikan dilbiliminde gelişmiştir. Şimdiye kadar dünya dilbiliminde A. Trombbeti, Alan Bomhard, VMillich-Svitich, J.Kernes, A.Melnichuk, Joseph Greenberg, Vaslav Blazek, Vitaly Shevoroshkin, V.Dibo, Sergey Starostin, Aharon Dolgopolsky, Merritt Ruhlen ve diğerleri. Monografiler yazdı. ve sözlükler.

Yirminci yüzyılın başından beri, dünya dillerinin tek bir kökten ortaya çıkması sorunu dilbilimle alakalı hale geldi.göstermiştir. Rus dilbilimci VM Illich-Svitch, üç ciltlik nostratik sözlüğünde 607 kelime kökünün farklı dil sistemlerinde aynı kökene sahip olduğunu kanıtladı (11). Aharon Dolgopolski, nostratik sözlüğünde, 3.000 kelimenin aynı kökene sahip olduğunu gösterdi (12).

Profesör Gazanfar Kazimov, büyük dilin 35.000-40.000 yıllık bir süre içinde tamamen oluştuğunu, karmaşıklık yönünde büyük bir gelişme gösterdiğini, sonraki bin yılda artan göçle parçalanmaya başladığını, kademeli olarak birincil form haline geldiğini - yapısal olarak farklı ve gelecek dil aileleri ayakta protodilleri doğurdu. Sonuç olarak, Dünya'da ortaya çıkan büyük dilde, M.Ö. On ikinci binyılda büyük bir aşama tamamlandı, büyük dilin parçalanma süreci, çeşitli lehçelerin ortaya çıkması, modern dil ailelerinin başındaki protodiller sona erdi (5, s. 27).

Profesör Gazanfar Kazimov, "Azerbaycan Dilinin Tarihi" adlı kitabında (en eski zamanlardan XIII.Yüzyıla kadar) bu kavramın özü hakkında kapsamlı bir şekilde konuştu. Bu çalışmada bilim adamı A. Trobbetti, VM Illich-Svitich, ND Andereyev, AS Melnichuk'un (5, s. 38-57) çalışmalarına ve fikirlerine atıfta bulunmaktadır. Gazanfar Kazimov, nostratik dilbilim teorisinin ana hükümlerini açıklayarak, tüm dillerin tek bir büyük dilden kaynaklandığının gerçek bir fikir olduğu sonucuna vardı. Bir dizi bilimsel literatürün kısa bir özetinin ve verdiğimiz örneklerin, karşılaştırmalı-tarihsel yöntem temelinde aralarında sıkı bir şekilde ayrılan dil ailelerinin ve genel olarak Dünya üzerindeki tüm dillerin olduğunu kanıtladığını yazıyor. aynı kökene sahip, büyük bir dilin torunları Dünyanın bütün halkları, tüm dinler gibi aynı köklere sahiptir (5, s. 57).

Azerbaycan dilbiliminde nostratik dilbilim üzerine "Dünya dillerinde homojen kelimeler" başlıklı temel bir monografi yazan Baba Maharramli, üç yüz dilin kelime köklerini karşılaştırdı. Baba Maharramli, bir zamanlar büyük tartışmalara neden olan nostratik teorinin, dünya dillerinin akrabalık kavramının dilbilimde uzun süredir yasaklandığını belirtiyor. Ancak 1980'lerde, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki genetik araştırmaların bir sonucu olarak, tüm insanların aynı köklerden geldiği fikri bilimsel olarak kanıtlandı ve bu fikir tekrar geçerli hale geldi. Bu keşfin ardından, dünya dilbilimindeki nostratik kavram daha da hızlı yayılmaya başladı. Böylece, nostratik teorinin gerçekliği yalnızca dilbilimsel gerçeklerle değil, aynı zamanda genetik bilimi tarafından da doğrulanır. Dilbilim geliştikçe, farklı sistematik dillerin kelime köklerini karşılaştırma yeteneği arttıkça, nostratik kavram kendini kanıtlamaktadır. Şimdiye kadar, dünyada iki nostratik dilbilim okulu var: Moskova Okulu ve Amerikan Okulu. Moskova okulunun ana temsilcileri VM Illich Svitich, S.A. Starostin ve AB Dolgopolsky'dir ve Amerikan okulunun ana temsilcisi A. Bomhard'dır (8, s. 30).

Baba Maharramli'ye göre, modern dünya dillerindeki yaygın kelime kökleri binlerce yıldır morfolojik değişimler ve kök + ek füzyonlarına uğramış olsa da, köken birliğini etimolojik araştırmalar yardımıyla ispatlamak mümkündür. Dünya dillerinin mevcut durumuyla genetik birliği kanıtlamanın zor olduğu doğrudur. Bununla birlikte, etimolojik sözlüklerin son zamanlarda farklı dillerde hızlı bir şekilde yayınlanması ve elektronik kaynaklardaki artış, farklı sistem dillerindeki eski kelime köklerinin kapsamlı bir karşılaştırmasına izin vermektedir. Farklı dillerin etimolojik sözlüklerindeki dilsel gerçekleri karşılaştırırken, kök kelimelerin hem fonolojisi hem de anlambiliminde inanılmaz benzerliklerle karşılaşıyoruz (8, s. 42).

Baba Maharramli, "Dünya dillerinde homojen kelimeler" başlıklı monografisinin giriş bölümünde nostratik teorinin ana yönlerini açıklığa kavuşturdu, bu alandaki yazarların çalışmalarını inceledi.

Eserin birinci bölümünde dünya dilindeki aynı kökenden gelen isimler, ikinci bölümde dünya dillerinde aynı kökene sahip fiiller, üçüncü bölümde dünya dillerinde benzerlik esas alınarak homojen zamir örnekleri üç yüz dilden oluşan materyal, derinlemesine etimolojik analizler verilmektedir. s.28-243). Bilim adamı, zengin gerçeklerle, nostratik teorinin gerçek gerçeklere dayandığını kanıtlamayı başardı.

Azerbaycan dilbiliminde kök ünsüzlerin morfolojik değişimleri temelinde araştırmalar yapan Fikret Alizadeh, nostratics alanında da öznel görüşlere sahip. "Dil tahtaları (tarihsel-dilbilimsel, etimolojik yaklaşım)" adlı makalesinde, dünya dillerindeki birçok kelimenin, kök ünsüzlerin farklı kombinasyonlarının bir sonucu olarak aynı morfemlerden oluştuğunu göstermektedir (2, s. 322-327).

Etibar Inanj, farklı sistematik dillerdeki ilgili kelime köklerinin arketiplerini geri yüklerken nostratik teorinin temel ilkelerinden yararlanmıştır. Bu alanda birçok makalesi bulunmaktadır. Örneğin, E. İnanc'ın "Azerbaycan dilinin sözlüğünün teorik sorunları üzerine" (3 kısım) (3) ve "farklı dil sistemlerinde zoomorfik arketiplerin fonosemantik varyantları" (4) makaleleri nostratik olarak yazılmıştır. Bilim adamı, farklı dil sistemlerindeki birçok hayvan adının aynı nostratik etimolojiden türetildiğini zengin gerçeklerle kanıtlıyor. * Bak ve * tur arketiplerinden farklı sistemlerin dillerinde hayvan isimlerinin türetilmesini gösterir (3, s. 6-12).

Bu alanda araştırmalar yapan Teyyub Guliyev, dünya dillerinin aynı kökten geldiği fikrini destekleyen monogenesis fikrini ortaya çıkarır. T. Guliyev, "Teorik bilimlerin kesişim noktasında monogenez" adlı makalesinde şöyle yazar: Modern dilbilimde monogenez fikrinin ana savunucuları, yaygın bir popülerlik kazanan nostratik dilbilimin temsilcileridir. En başından itibaren, nostratik etno-dilbilimsel birlik çalışmasının Avrupa paleolinguistik, genetik ve arkeolojisindeki en acil konulardan biri olduğu belirtilmelidir. Çünkü nostratik araştırmalarla elde edilen sonuçlar, temel bilimler için çok önemli olan dil ve kültür evrensellerinin kapsamlı ve sistematik bir şekilde incelenmesine izin verir. Ayrıca bu bilgi, Dünya'nın birçok etnik grubunun büyük atalarının ait olduğu dil ve kültürün restorasyonu için paha biçilmezdir. En dikkate değer konu, protonostratik dil taşıyıcısının ırksal ve antropolojik kökenidir (6).

Nostratik teorinin temel ilkeleri, farklı dil sistemlerinde var olan benzer dilbilimsel gerçeklerin çoğunun tesadüfi olmadığını kanıtlamaktadır. Mesela, Türk dillerinde üçüncü tekil şahıs, eski zamanlarda ol zamiriyle birlikte kullanılmıştır. Latin kökenli Hint-Avrupa Roman dilleri grubunun bir kolu olan Fransızca, il "o" (eril), elle (el) "o" (dişil) zamirlerine sahiptir. Bu zamirler arasında hafif bir fonetik fark vardır. Bu zamirlerin, dilin daha derin katmanlarına girerek aynı kökten geldiğini ispatlamak mümkündür.

3.SONUÇ

Böylelikle, Azerbaycan dilbilimi, nostratik dilbilim üzerine araştırma alanında önemli bir deneyim kazanmıştır ve Azerbaycanlı dilbilimciler, dünya teorik dilbiliminde nispeten yeni olan ve bazen büyük tereddütle kabul edilen tartışmalı nostratik dilbilim alanına katkıda bulunmuşlardır.

KAYNAKLAR

1. Alizade, F. (2018), "Dilbilim kurulları (tarihsel-dilbilimsel, etimolojik yaklaşım) // Dilbilim Enstitüsü Eserleri", Bilim ve eğitim, Bakü.

2. Dolgopolsky, A. (2008), İngiltere: Cambridge Üniversitesi, McDonald Arkeolojik Araştırma Enstitüsü.

3. Guliyev, T. "bilimler kavşağında monogenez teorisi", 6. Guliyev T. bilimler kavşağında monogenez teorisi //https://www.academia.edu/18963120//Monogenesis_theory bilimlerin birleşiminde

4. Illich-Svitych M.V. (1971), "Nostratik dilleri karşılaştırma deneyimi", Moskova.

5. Inanj, E. (2007), "Azerbaycan dili sözlüğünün teorik sorunları üzerine (üçüncü makale) // Araştırma", Bakü.

6. İnanç, E. (2009), "Farklı dil sistemlerindeki zoomorfeme arketiplerinin fonosemantik varyantları // Araştırma", Bakü.

7. Kazimov, Q.Ş. (2017), "Azerbaycan dilinin tarihi. En eski zamanlardan XIII.Yüzyıla kadar", Bakü.

8. Kuran-ı Kerim (Arapça'dan çevirmenler: Z. Bunyadov, V. Maharramli), Bakü.

9. Maharramli, B. (2016), "Dünya dillerinde homojen kelimeler", Bakü.

10. Nostratic Sözlük İncil. Bible.// https: // www. bir kitapçıydı. org / kitab / dini / 1200-bibliya-muqaddas-kitab.html.

11. Rajabli, A. (1988), "Dilbilim tarihi", Bakü.

12. Ruhlen, M. (2006), "Dillerin tek kökü", Ankara.

13. Thomsen, V. Remarques sur la parente de la lanque etrusque // Bulletin de l`Akademie Royale des Sciences et des Letttres de Danemark. Kopenhagen

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

OTORİTE VE İDEALİZM ÜZERİNE BİR ANALİZ

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat KUTLUAY
Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
ORCID: 0000-0001-7403-8675

ÖZET
Felsefede kullanılan anlamından farklı olarak ve sıkça karşımıza çıkan kavramlardan olan İdealizm, en nihayetinde kusursuzluk, yetkinlik ve mutlak olana gönderme yapmasıyla 'olması gereken'in altını çizmektedir. Burada 'olması gereken' ise "en iyi olan'a işaret etmektedir. Bu bağlamda otorite, özgürlük, eşitlik, adalet ve dolayısıyla da bunların bir sonucu olan mutluluğu sağlamada 'en iyi' yöntemin kendisi olduğu söylemiyle hareket ederek bir nevi idealist bir yaklaşım içerisinde olduğu iddiasını taşımaktadır. Şüphesiz otoritenin ortaya çıkış amacı da böyle bir iddia üzerine bina edilmiştir. Ama tarihsel kayıtlara ve aynı şekilde günümüz dünyasına yakından bakıldığında sıkça baş gösteren dini, siyasi, sosyal, ekonomik, vb. gibi problemlerin çözülmesi noktasında gerek teorik ve gerek pratik açıdan otoritenin yetersiz kaldığı aşikârdır. Nitekim meydana gelen bu durumlara idealizm perspektifinden bakıldığında, otoritenin reelde idealist bir nitelik taşımadığı yani 'en iyi' olmadığı sonucu çıkmaktadır. O halde 'en iyi' olmamasına rağmen insanlar neden hala bir otorite altında yaşamlarını sürdürmeye razı gelmektedir? Bu sorunun yanıtını bulmaya çalışmak, bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bununla birlikte bu çalışma, insanların otorite olmadan bir yaşam sürdürülebileceğini de bir seçenek olarak ele aldığından, bu seçeneğin 'en iyi' ya da 'ideal' bir yaşam olup olmayacağının bir analizini de yapmaktadır. Yukarıdaki sorudan hareketle bu çalışma, insanların yaşamlarını temelde güvenlik kaygıları nedeniyle 'en iyi' olmasa da otorite altında sürdürmeye razı geldikleri ve en önemlisi de insanların başka bir seçeneğinin olmadığını düşünmesinden kaynaklı 'en iyi' seçeneğin bu olduğunu bize göstermektedir. Zaten günümüz konjonktürü göz önüne alındığında, her ne kadar 'en iyi' olmasa da bir otorite olmadan yaşamını sürdürmenin mümkün olamayacağı konusunda insanların haklı olduğu sonucu çıkmaktadır. O halde buradan yola çıkıldığında otorite reelde bir karşılığı olmasa da, başka bir seçeneğin olmamasından kaynaklı bir nevi idealist olduğu iddiasında haklı olduğu söylenebilir.
Anahtar Kelimeler: Otorite, İdealizm, Rıza

AN ANALYSIS ON AUTHORITY AND IDEALISM

ABSTRACT
Idealism, which is different from the meaning used in philosophy and one of the concepts that we come across frequently, underlines the 'must' by ultimately referring to perfection, competence, and absolute. Here, "what should be" refers to the 'best'.

In this context, the authority bears the assertion that it is in a kind of idealistic approach, acting with the statement that it is the 'best' method in providing freedom, equality, justice, and therefore the happiness that is the result of them. Undoubtedly, the purpose of the emergence of the authority was built on such a claim.

However when you look closely at the historical records and the world today, religious, political, social, economic problems etc., which often appear ıt is obvious that authority is insufficient both theoretically and practically at the point of solving such problems. As a matter of fact, when these situations are viewed from the perspective of idealism, it is concluded that the authority does not have an idealistic character in the real so it is not the 'best'. Therefore why are people still willing to live under an authority although it is not the best? Trying to find the answer to this question is the main purpose of this study. Nevertheless, this study also makes an analysis of whether this option will be a 'best' or 'ideal' life because it also considers that people can lead a life without authority as an option.

Based on the above question, this study shows us that this is the 'best' option that people are willing to live their lives under authority, though not the "best" because of security concerns, and most importantly because people think they have no other choice. Considering the current conjuncture, it is concluded that people are right about the fact that it is not possible to survive without an authority, although it is not the 'best'. So, from this point of view, although the authority does not have a counterpart in real terms, it can be said that it is justified in its claim that it is a kind of idealist due to the absence of another option.

Keywords: Authority, İdealism, Consent

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE SELF-SEARCH OF LOST HEROES: A PSYCHOANALYTIC ANALYSING ON TONI MORRISON'S SONG OF SOLOMON AND THE NARRATIVES OF THOMAS WOLFE

Dr. Öğretim Üyesi Mahmut AKAR
Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0002-2550-3793

ABSTRACT
Literature and art, which can be claimed to have existed since the creation of humanity, developed over time and took its present form. Although it is not possible to talk about the existence of written literature in ancient times in its current meaning, oral literature has existed in every period. Each nation has taken care to create its own art and literature by focusing on its own values. With the effect of geographical discoveries, art, which has developed and spread within narrow boundaries until that day, has crossed borders due to merchants and started to add new things to their selves. It will no longer be possible to talk about pure art or literature, because as people interact with different nations, their artworks have begun to be influenced by innovations and thus begun to develop, mature and enrich. Considering that literature is one of the ways of transferring people's feelings and thoughts, it is possible to say that it is one of the areas that are most influenced and developed by each other in human interactions. In their works that are accepted as their subconscious, artists produce creations- which sometimes based on experiences and sometimes fictions- that give a sense of taste to the mind of the reader, open their mind and encourage them to think. The reader and the critic, on the other hand, examine the world created by the artist from the subconscious with an objective eye and try to find the hidden reality behind the visible reality by examining the source of the impulse that leads the artist to creation. In doing so, they sometimes analyze the artist himself, sometimes the work and sometimes the characters and events that come to life in the work of the artist. The careful reader, which we can consider as a researcher, sometimes compares two different sources from certain angles, bringing to light the similarities and differences of the compared works. For this purpose, literary works have been handled and examined from different angles for centuries, and based on the analysis of the works, it was possible to have in-depth information about the artist's personality, the period he lived and the economic, sociological and political lives of the people living in that period. In addition, there have been studies that sometimes allow us to analyze the period and sometimes simply allow us to have fun.
In this study, we will try to examine the self-searches of the "lost characters", which were brought to life in the works of two famous American authors, one black and the other white, in the light of the psychoanalytic theory developed by Sigmund Freud.
Keywords: The Lost Individual, Psychoanalytic, Thomas Wolfe, Search for Self, Toni Morrison

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

YİTİK KAHRAMANLARIN BENLİK ARAYIŞI: TONİ MORRİSON'IN SÜLEYMANIN ŞARKISI VE THOMAS WOLFE'UN ANLATILARI ÜZERİNE PSİKANALİTİK BİR İNCELEME

ÖZET

İnsanlığın yaratılışından itibaren var olduğu ileri sürülebilecek olan edebiyat ve sanat zaman içerisinde gelişip bugünkü halini almıştır. Her ne kadar yazılı edebiyatın günümüzdeki anlamıyla eski devirlerde varlığından söz edilemese de sözlü edebiyat her dönem var olmuştur. Her ulus kendi sanat ve edebiyatını, öz değerlerini merkeze alarak, yaratmaya özen göstermiştir. Coğrafi keşiflerin de etkisiyle o güne kadar dar sınırlar içerisinde gelişip yayılan sanat diğer unsurlarda da olduğu gibi tacirlerin maharetiyle sınırları aşmış ve benliklerine yeni şeyler katmaya başlamıştır. Artık pür bir sanat ya da edebiyattan bahsetmek mümkün olmayacaktır zira insanlar farklı uluslarla etkileşime geçtikçe onların ürettikleri sanat eserleri de yeniliklerden etkilenmeye ve bu vesile ile gelişip olgunlaşmaya ve zenginleşmeye başlamıştır. Edebiyatın insanların duygu ve düşüncelerinin aktarım yollarından biri olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, onun insanlar arası etkileşimlerde en çok birbirinden etkilenen ve gelişen alanlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Sanatçılar, kendilerinin bilinçaltı olarak kabul gören eserlerinde kimi zaman yaşanmışlıklardan kimi zaman kurgulardan yola çıkarak okurun zihnine lezzet hissi veren, zihnini açan ve onu düşünmeye sevk eden yaratımlar meydana getirmektedirler. Okur ve eleştirmen ise sanatçının bilinç altından süzerek yarattığı bu dünyayı nesnel bir gözle inceleyip onu yaratıma götüren itkinin kaynağına inip görünen gerçekliğin ardındaki gizli gerçekliği bulmaya çalışır. Bunu yaparken kimi zaman sanatçının kendisini, kimi zaman eseri ve kimi zaman sanatçının yaratımı olan eserde hayat bulan karakterleri ve olayları analiz eder. Birer araştırmacı olarak da değerlendirebileceğimiz dikkatli okur, bazen farklı iki kaynağı belli açılardan karşılaştırarak, karşılaştırılan eserlerin benzerlik ve farklılıklarını gün yüzüne çıkarır. Bu amaçla, asırlar boyunca edebi eserler farklı açılardan ele alınıp incelenmiş, eserlerin analizinden yola çıkılarak sanatçının kişiliği, yaşadığı dönem ve o dönem yaşayan insanların ekonomik, sosyolojik ve politik yaşantıları hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak mümkün olabilmiştir. Bunun yanı sıra bazen dönem analizi yapmamızı sağlayan bazen de sadece eğlenmemize vesile olan çalışmalar ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada birisi siyahi diğeri beyaz iki ünlü Amerikalı yazarın eserlerinde hayat verdikleri 'yitik karakterler'in benlik arayışlarını Sigmund Freud'un geliştirdiği psikanalitik kuram ışığında ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Yitik Birey, Psikanalitik, Thomas Wolfe, Benlik Arayışı, Toni Morrison

1. INTRODUCTION

Literature and art, which can be claimed to have existed since the creation of humanity, developed over time and took its present form. Although it is not possible to talk about the existence of written literature in ancient times in its current meaning, oral literature has existed in every period.

Each nation has taken care to create its own art and literature by focusing on its core values. With the effect of geographical discoveries, art, which had developed and spread within narrow boundaries until that day, has crossed borders with the hand of the merchants and started to add new things to their selves. It would not be possible to talk about pure art or literature anymore, because as people interacted with different nations, their works began to be influenced by innovations and thus developed, matured and enriched.

Considering that literature is one of the ways of transferring people's feelings and thoughts, it is possible to say that it is one of the branches of art that is most influenced and developed by each other in human interactions. In their works that are accepted as their subconscious, artists create creations that give a sense of taste to the mind of the reader, open their mind and encourage them to think, sometimes based on experiences and sometimes fiction. The reader and the critic, on the other hand, examine the world created by the artist from the subconscious, with an objective eye, and try to find the hidden reality behind the visible reality by examining the source of the impulse that leads him to creation. Sometimes he tries to find this hidden power by analyzing the artist himself, sometimes his work, and sometimes the characters and events that come to life in the work of the artist. The careful reader, which we can consider as a researcher, sometimes compares two different sources from certain angles, bringing to light the similarities and differences of the compared works.

In line with the purpose mentioned above, literary works have been examined from different angles for centuries, and based on the analysis of the works, it has been possible to have in-depth information about the artist's personality, the period he lived and the economic, sociological and political lives of the people living in that period. In addition, there have been studies that sometimes allow us to analyze the period they were created in and sometimes just allow us to have fun. Whatever the purpose of the artist is, the reader absolutely desires to benefit from the work created by the artist.

2. TWO COLORS ONE LIFE

In this study, the narratives of Toni Morrison and Thomas Wolfe, two American artists, one black and the other white, who made artistic production in different periods, will be discussed in the context of the psychoanalytic theory developed by Sigmund Freud. I believe it would be more beneficial to start our work by giving information about these two artists who devoted their pen to the advocacy of oppressed peoples. Thomas Wolfe, who was overcome by the biases he had at the beginning of his literary life and purified by writing, is an important writer as he became the voice of the voiceless. Born at the beginning of the 20th century as the youngest son of a Southern, crowded family, Wolfe had to grow up with an anti-Black and anti-Semitic understanding that prevailed in the South of that period. Because

of all this inhumane ideas he has been subjected to, he cannot get rid of having hatred and prejudice against the aforementioned groups like every Southerner. When we examine the works of Wolfe, whose narratives have the status of autobiographical novels, which have river novel features, it is possible to clearly see the manifestation of the artist's mentioned bias and hatred in his first novel, Look Homeward, Angel. Thomas Wolfe writes himself, his own people and America in all his narratives.

The other author, Toni Morrison, who is the subject of our study, generally deals with two basic issues in her narratives. In her works, she generally deals with negroes who are oppressed, who are bought and sold as a commodity as slaves, and in particular, women who are despised, humiliated and oppressed by blacks of their own blood, soul, and skin, and inevitably by whites. The Song of Solomon is important since, perhaps for the first time, in her works the author prioritizes the spiritual pursuit of a male character and the effort to find himself. As Wolfe did, Toni Morrison is a writer who fictionalizes her own memory, that is, the events happening around her and the realities conveyed to her by the social memory, in her works. Both artists express that their works are fiction, "Anyway, if a work consists of pure reality, that work is either a diary or nothing more than an autobiography" (Akar, 2019:62) However, the intensity of emotion they add to the work makes the reader feel that one side of their works is definitely based on someone's experiences for Sigmund Freud said, "Goethe was not only a great confessor, on the other side he was meticulously concealing himself, despite the many autobiographical explanations in his works" (2013:37). In saying this, he emphasizes the mastery of the artist by drawing attention to the fact that the artists can present the truths by concealing the truth, perhaps by softening it a little, as if it was a new product. As a matter of fact, according to what Özbek reports, Freud's opinion on this issue is as follows: "A work of art is not only a product of imagination, but also a reflection of the moods of the artist leaking from the subconscious" (2007:15). Even in the works of art that are claimed to consist of pure fiction, it can be mentioned that there are experiences and things that remain in the mind.

Thomas Wolfe, whose works are a reflection of her own mood, as Freud claimed for all artists, is a person who is condemned to live alone in a crowded family environment and is constantly in a spiritual search. The fact that his mother got caught up in the desire of getting rich, known as the "American Dream", which was the dream of all Americans at that time, instead of taking care of him and his siblings, causes Wolfe to grow up as a child devoid of maternal affection. His father, on the other hand, is a person who constantly drinks alcohol and does not care about his home and family. In addition to all these negativities, primitive elements such as black hatred and anti-Semitism encoded into Wolfe's subconscious have serious negative effects on Wolfe's mentality and personality development.

As we have tried to state before, Thomas Wolfe has made an effort to censor his own observations, real events and persons in all his works. In Wolfe's novels, the spiritual quest and the problems of the characters Eugene Gant and George Webber, who are identified with the author and are almost his id, are discussed. [Eugene Gant is the protagonist of Wolfe's Look Homeward, Angel and Of Time and The River, while George Webber is the protagonist of The Web and The Rock and You Can't Go Home Again]. In these novels, it is possible to

witness the spiritual quest of the heroes, the problems they experience, and the act of writing that will ultimately create catharsis in them and enable them to develop. Both protagonists in Wolfe's novels are people who have a deep sense of loneliness and rootlessness, who we can call psychoanalytically neuroses.

Milkman in Solomon's Song is forced to grow up, just like Eugene or George, under the pressure of his real estate-lover father and the indifference of his cynical mother. Milkman, who was banned from communicating with ordinary blacks because of his family's wealth and distinction, is a child who for a long time approaches other blacks with bias and avoided them as much as possible. This bias is so extreme that even with his own aunt, he does not meet until a certain age, due to his father's negative suggestions. When we compare Morrison's Milkman with Eugene or George, we come across people who conflict with some aspects and are similar in some other aspects. Before moving on to the main part of our study, it is important for the reader to have an idea about the issues we will focus on in this study.

3. THE EFFECTS OF INTERNAL AND EXTERNAL MOVEMENT ON PROTAGONISTS' CHARACTER STRUCTURE

The differences and similarities mentioned above may raise some question marks in the mind of the reader. For example; 'Morrison is a black writer who has tried to make black people the subject of the atrocities made since the discovery of America, and wrote psychological novels using collective memory. Wolfe, on the other hand, was born and grew up in a society that regarded this cruelty to blacks, and subconsciously nurtured the same hatred and marginalizing feelings, with the influence of the land he lived on, against the blacks. A question as 'how could these authors living at two opposite poles be the subject of the same study?' may arise. Such a question has a fair share, but we will try to explain more clearly how appropriate this comparison is in fact with the examples we will give further on.

First of all, we should state that our aim in this study is to reveal the efforts of our novel characters, who are in search of spiritual, to develop their self-selves in the psychoanalytic context and to have a grasp of their own realities. Both Eugene Gant (George Webber) and Milkman are two neurotic figures who are seriously affected by the impositions of the society they live in. It can be seen that there are two different movements, one inward and one outward, in the works of Wolfe and Morrison. If we look in terms of Wolfe's works, "There are two essential movements- one outward and one downward. The outward movement describes the effort of a child, a boy, and a youth for release, freedom, and loneliness in new lands… The downward movement is represented by a constant excavation into the buried life of a group of people, and describes the cyclic curve of a family's life- genesis, union, decay, and dissolution" (Wolfe, 1956:129). Eugene Gant hopes that he will find comfort as he moves away from the suffocating atmosphere of his environment, family and roots, and partially turns his back on them. Milkman, is crushed under the oppressive attitude of his father who, like Eugene Gant's mother, trades real estate, and is the real estate king of the neighborhood, and just like Eugene, Milkman has to grow up witnessing domestic incest relationships, which we will talk about in more detail further on. Growing up in such an environment may lead to incomplete development in the spiritual sense.

Due to the influence of these negative elements, both characters hate blacks; Eugene hates black people for being a white Southerner and Milkman for being the son of a rich and respected black man.

Eugene's enlightenment, his sympathy for the people he marginalized, will begin to manifest itself when he moves away from the town of Ashville, where he lives, and starts his college education. Because he will witness the existence of different groups of people in the world there and will begin to understand them. Milkman's enlightenment may sound ridiculous, but it will begin after he gets to know his aunt Pilate. I said it might sound ridiculous because his father forbade his family to meet with her because of some of the things he experienced in his childhood with his sister. Milkman, a child who enjoyed his life until he knew his aunt, was very surprised when he heard something about his origin from his aunt for the first time and began to search for the origin and roots with the suggestions of Guitar, who was his close and until then his only friend. Guitar wants Milkman to be aware of some facts like himself, as someone who lives to the bone of marginalization, hunger, misery and all kinds of insults and does not break with his own past.

As in Eugene, it is possible to talk about two different movements, one outward and the other inward, in Milkman, too. We can express the inward developmental movement as follows: With the influence of his friend Guitar, his aunt Pilate and his lover Hagar, the grandson of his aunt, Milkman travels to the lands where his father was born and grew up, wondering about his origin. The purpose of this journey is to find his own truth and origin. His well-being as a black does not satisfy him, as he, like Eugene, is in a spiritual hunger. It is worth noting here a difference between Eugene and Milkman. Milkman attains spiritual well-being as he approaches his origin, the land where his family was born and grew up, while Eugene attains spiritual well-being as he moves away from his homeland, from his origin. Because Eugene witnesses sessions of vomiting hate against blacks and Jews, both from his family and from other layers of society, where he lives. Since this situation prevents him from finding his self, he gets a sense of comfort as he moves away from where he lives. Milkman, on the other hand, is constantly exposed to prejudice and hate speech against other blacks alongside his parents, so he finds peace by arriving at his native habitat, the place where his ancestors were born and grew up. As a matter of fact, the place where his father Macon Dead lived is actually a place unfamiliar to them. When we move from the point of similarities and differences between Eugene and Milkman, the following picture emerges: As Milkman moves to his roots, that is, as he carries out his inward movement, he relaxes spiritually, as Eugene moves away from his roots, in other words, as the external movement takes place, he relaxes spiritually, because both of them are, thus, removed from social and family pressure and impositions.

4. ANALYSING EUGENE (GEORGE) AND MILKMAN FROM THE PERSPECTIVE OF THE OEDIPAL COMPLEX

The psychoanalytic perspective, which is considered one of the most popular approaches in contemporary literary studies, is an approach that focuses on the relationship between

psychoanalysis and literature. Researchers who use this method try to reach to subconscious of the artist who created the work, based on the artist's work.

Akar argues that these researchers, by analyzing the work that is the artist's creation, are trying to determine what is happening in the inner world of the artist while creating his work, and what consequences the creation has on him (2019:1). In addition, the psychoanalytic approach is so important to some critics and researchers that Yılmaz Özbek (2007: 4) states that it would not be possible to analyze a work of art without it, in other words, to descend into the subconscious of the artist, "Invisible dimensions are as important as the visible dimensions in the research. The author can unwittingly give spirit to his work by feeding on the subconscious. It may be necessary to look at a work from a psychological perspective, and even without it, analyzing can be challenging and the results can be strange." Today, most prominent critics and theorists do not hesitate to treat the work as the artist's subconscious. The artist uses the free association model applied by the psychologist to neuritics, using the writing technique, and ultimately provides treatment. Ahmet Sarı evaluates the artist as an individual who relaxes as a result of "Literary relaxation or consciousness-memory masturbation" (2008: 67).

Based on all these explanations mentioned above, we can say that what researchers are actually trying to do is to investigate the invisible reality behind the visible reality, the impulse that leads the artist to creation. We try to find the answer to the question "Why does the artist need to create?" sometimes based on the work, sometimes from the characters created by the artist in that work - sometimes the artist's own id.

If writing, creating, or producing provides a kind of relief, treatment, as Freud argues in many of his works, then it will not be too meaningless to say artists such as Wolfe and Morrison have subjected themselves to psychoanalysis and became catharsis by constantly writing their emotions and memories which are like floods ready to demolish them.

If we look at Eugene and Milkman's similarities from a psychoanalytic perspective, they both grow up as individuals who witness the distorted relationships experienced within the family. According to Freud, inevitably, every boy has a sexual feeling for his mother, every girl for his father. When we consider Eugene's family life, his sister Mabel's attitude towards his father, his father towards his daughter, clearly evokes us an elactra confusion. When her father is in a drinking crisis, no one but her daughter can soothe her. The same situation manifests itself much more clearly for Milkman. When Milkman's grandfather passes away, his mother takes off her dress and lays down next to her father's body. Macon Dead describes that humiliating scene as follows: "In bed. She was there when I opened the door. Naked like a dog, kissing him. White, puffy, skinny and dead; she had his dead finger in her mouth" (Morrison,1992:76). When we consider all these narratives from Milkman's mother perspective with a psychoanalytic approach, we clearly see the reaction that someone who accepts her father as her first love object will respond to his loss.

In addition to the above mentioned things, one of the similarities between the two heroes is that the oedipal complex is at the center of Eugene and Milkman's life. Eugene is a child that fond of his mother who sucks his mother until the age of six and sleeps with her in the same bed until the age of twelve.

According to Eagleton, "The little baby will suck his mother's breast for milk, but while doing this movement, he will discover that this biologically necessary activity also gives him pleasure, which is the beginning of sexuality according to Freud" (2014:163). It may not be possible to clearly perceive whether Eugene sucking his mother's breast for a long time is an act of sexual pleasure, as Eagleton argued. In the draft text of Wolfe's novel The Web and The Rock, the following dialogue between protagonist and his lover, who is 19 years older than him, shows us that the hero of the novel could not complete the oral phase in a healthy way. In addition, it shows the sexual pleasure towards the first lover (mother) that exists in the subconscious of the hero, "Holding Esther's breasts, George asked her, 'Am I your child?' 'Yes' she answered breatlessly, 'yes'. 'Are these my breasts?' 'Yes' she replied, 'yes'. 'Have you any milk there for me?' When she said that she had none, he snorted, 'Hah, if you really loved me, you would have milk for me' (Donald, 1987:137). These expressions, which come unintentionally from the subconscious of the hero, reveal that the sucking action peculiar to childhood may reappear in individuals who cannot complete the developmental phase in a healthy way, to be demanded from lovers who replace mothers in further ages. Eugene will have problems with the oral phase, as his mother did not take care of him enough and, according to him, his mother weaned him early (from his first sexual object, the breast). If we accept that, as Freud asserts it, "The first sexual object of the child is the mother's breast and this sets the prototype for all subsequent love relationships" (2015: 318), we can say that our hero sincerely accepts the mother-lover prototype.

The oedipal elements that dominate Milkman's life are not hidden like Eugene's, but rather obvious. We learn from the following expressions in the novel that the reason why he was given the name Milkman was because the protagonist did not complete the oral stage in a healthy way, just like Eugene, and, of course, could not be separated from his first sexual object, the mother's breast for a long time, "My mother was breastfeeding me when I was old enough to talk, stand, wear trousers, and someone saw this and laughed, and that's why my father and mother never used that name" (Morrison,1992:81). When we consider the fact that his parents do not use this name from a psychoanalytic perspective; his father's non-use is due to his mental ignoring of the sexual intercourse he thought exists between his wife and his own son. Oedipal desires, as Freud argues, compel the boy to stay away from his mother for fear of castration because he does not want to get his father's obvious hostility. Akar clarifies this issue as follows: "According to this theory, which defends that the boy has sexual feelings for his mother, the child sees his father as a rival, an enemy, and when he realizes that he will not be able to defeat this enemy in time and believes that his father will castrate him because of this cheeky feeling towards his mother, he conceals his feelings towards his mother" (2019:172). The father-son hostility or struggle we have mentioned is obviously a struggle over having the mother. Milkman will learn why his father, Macon Dead, did not allow him to stay indoors for a long time with his own mother, as a result of a fight with him in his early youths. We realize how jealous Macon Dead is about his wife and his son when Milkman needs a pee during a family outing, and he won't let his wife take care of his son, he sends his daughter instead of his wife to take care of little Milkman.

6. CONCLUSION

There are many more aspects of both of our heroes that we can add to the similarities and differences we have tried to explain above. However, we have taken care to keep the scope of our study narrow, since we are based on examining both works in a psychoanalytic context. If we briefly evaluate it; Eugene and Milkman are two opposite-skinned individuals who have experienced lifelong loneliness and loss, and have lived in isolation from their families and society. Both refused to adopt the values of the society they lived in, and sought a spiritual search for a decent lifestyle. When Milkman realizes what real blacks are exposed, in the ivory tower where he lives, what difficulties they have to deal with, he refuses the wealth his father promised him and takes action to get the reward for his labor. Inspired by a memory his father told him of his childhood, Milkman sets out to search for a cave he believes is full of gold. In fact, what he's looking for is not gold, but the ore hidden in his soul, but Milkman will not be able to notice it until he goes to that cave. Milkman's spiritual enlightenment, or catharsis, occurs as he descends into the pitch-black cave, in other words, plunging into the folds of the subconscious. We believe that the cave that Milkman entered to find gold represents the subconscious. Milkman cannot find the gold that is said to exist, but he finds his true self, which is far more precious than gold, and thus leaves the cave as a superego-developed individual. Now, he is someone who can look at the black people, which is his own society, with a different eye, and is proud of his black skin.

When we return to Eugene, we are confronted with a person who knows what he wants and devotes himself to being the voice of the voiceless. Eugene who put fame at the center of his life in his previous years, not caring about anyone being marginalized due to their life style, difficult situation, their skin and religion, begins to believe that he has to do something for society and dedicates himself and his pen to defending the rights of people who cannot express themselves. In short, the point he has reached is a reflection of the perfect change experienced by an individual who turns from his own ‘self’ to the ‘self’ of society. This is how he achieves the peace he has been seeking for years and realizes that he is no longer lost. While doing all these things, just like Milkman, he knows that he has to abandon what he has. By this means, he now appears as an individual who has developed his superego and completed his developmental phases in a healthy way.

WORKS CITED

DONALD, David Herbert. (1987), Look Homeward: A life of Thomas Wolfe, New York: Fawcett Columbine.

EAGLETON, Terry. (2014), Edebiyat Kuramı (1996), (Çev. T. Birkan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

FREUD, Sigmund. (2015), Cinsellik Üzerine (1905) (3. Basım), (Çev. Emre Kapkın), İstanbul: Payel Yayınları.

FREUD, Sigmund. (2013), Yaşamım ve Psikanaliz (1925) (1. Basım), (Çev. Kamuran Şipal), İstanbul: Say Yayınları.

MORRISON, Toni. (1992), Süleyman’ın Şarkısı, İstanbul: Simavi Yayınları.

ÖZBEK, Yılmaz. (2007), Edebiyat ve Psikanaliz, Konya: Çizgi Kitabevi.

SARI, Ahmet. (2008), Psikanaliz ve Edebiyat, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

WOLFE, Thomas. (1956), (Ed. Elizabeth Nowell), The Letters of Thomas Wolfe, New York: Charles Scribner's Sons.

AKAR, M. (2019), Thomas Wolfe'un Otobiyografik Anlatılarında Nevrotik Kişiliğin Gelişimi ve Sağaltımı: Freudcu Bir Yaklaşım, (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi, (590652).

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

JOHN OSBORNE'UN THE ENTERTAINER ADLI OYUNUNDA BÜYÜK EMPERYAL DEVLET İNGİLTERE'NİN ÇÖKÜŞÜ

Öğr. Gör. Leyla ADIGÜZEL
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0003-3102-2053

Öğr. Gör. Mehtap DEMİRTÜRK
Sinop Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü
ORCID: 0000-0003-3664-8215

ÖZET

Sömürgelerin öncelikli olarak ekonomik sebeplerle bir imparatorluk merkezinden yönetildiği politik bir sistem olan emperyalizmin başlangıcı on beşinci yüzyıla dayanmaktadır. On sekizinci yüzyılda ise, başta İngiltere olmak üzere Avrupa ülkelerindeki sanayi devrimi ile ortaya çıkan hammadde ihtiyacı, söz konusu ülkelerin sömürge faaliyetlerine ivme kazandırmıştır. Çeliğin ve altının gücünü sömürge topraklarından gelen insan emeğiyle birleştiren İngiltere, siyasi ve ekonomik olarak çok güçlenmiş ve yeniçağın en büyük imparatorluğu olan Büyük Britanya'yı kurmuştur. Ancak 1919'da sona eren Afgan-İngiliz Savaşı'nın sonucu, Britanya'nın artık dünya hâkimiyeti tekelini yavaş yavaş elinden kaçırdığının ilk işareti olmuştur. Süveyş Kanalı krizi ise Büyük Britanya'nın dünyadaki gücünü ve itibarını tam anlamıyla kaybettiğinin bir kanıtıdır.

"Kızgın Genç Kuşak" adlı hareketin öncüsü olarak tanınan İngiliz oyun yazarı, senarist, oyuncu ve eleştirmen John James Osborne, gelenek ve kurumlara karşı çıkan yaşam tarzı ile dikkat çeker. Edebi kariyeri boyunca Look Back in Anger (1956), Dejavu (1992), Luther (1961), and Admissible Evidence (1964) de aralarında olduğu seçkin eserleri kaleme almıştır. Abartılı keskin dili ile ünlü yazar, eserlerinde farklı tema ve türleri incelemiştir.

Osborne, 1959 da yayınladığı The Entertainer adlı oyununda II. Dünya savaşı sonrası modern Britanya'daki yaşam kalitesini iyileştirmek için oldukça sert bir dil ve gerçekçi bir yaklaşımla hem siyasi hem de edebi başarısızlığa vurgu yapmaktadır. Eserinde, kültürel dönüşüm, cinsiyet ayrımcılığı, ırkçılık, evlilik ve aile kavramı, nesil çatışması ve kimlik arayışı gibi birçok önemli temayı harmanlamayı başaran Osborne, Büyük Britanya'nın çöküşünü, 1950'lerdeki Müzikhol'ün çöküşü üzerinden ele alır. Oyunda 1956'da Mısır'ın Süveyş Kanalı'nın kontrolünü ele geçirdiği Süveyş çatışması sırasında yıkılmaya yüz tutmuş ve gürültülü bir gecekondu apartmanında yaşayan alt orta sınıf bir İngiliz ailesinin sefaletle mücadelesi anlatılır. Ailenin büyük babası Billy ve oğlu Archie cazibesini kaybeden müzikholden geçimlerini sağlamaya çalışırlar. Ancak giderek gerilemeye başlayan türden bir toplumda başarılı olmanın zor olduğunu düşünen aile bireyleri büyük bir bunalım içindedirler.

Bu çalışmada İngiliz oyun yazarı Osborne un son derece gerçekçi bir bakış açısıyla kendi ülkesinin itibar ve gücünü yitirmesini, müzikholün düşüşü üzerinden değerlendirmesine dikkat çekilmiştir. Bildiride, yazarın yaklaşımının oyundan örneklerle ayrıntılı bir incelemesi sunulacaktır.
Anahtar Kelimeler: John James Osborne, The Entertainer, Müzikhol'ün çöküşü, Süveyş Kanalı Krizi, Büyük Britanya'nın Çöküşü

THE DECLINE OF A GREAT IMPERIAL STATE ENGLAND IN JOHN OSBORNE'S PLAY TITLED THE ENTERTAINER

ABSTRACT

Imperialism, a political system in which colonies are ruled from an empire centre primarily for economic reasons, dates back to the fifteenth century. In the eighteenth century, the need for raw materials that emerged with the Industrial Revolution in European countries, especially Britain, accelerated these countries' colonial activities. Combining the power of steel and gold with human labour from the colonial lands, Britain became very powerful politically and economically and established Great Britain, the greatest empire of the new age. However, the Afghan-British War outcome, which ended in 1919, was the first sign that Britain was gradually losing its world domination monopoly. The Suez Canal crisis is proof that Great Britain has wholly lost its power and reputation in the world.

British playwright, screenwriter, actor, and critic John James Osborne, known as the pioneer of the "Angry Young Men" generation movement, is noted for his lifestyle that opposes traditions and institutions. Throughout his literary career, he has written outstanding works, including Look Back in Anger (1956), Dejavu (1992), Luther (1961), and Admissible Evidence (1964). The author, famous for his sharp ornate language, has examined different themes and genres in his works.

In his 1959 play The Entertainer, Osborne emphasizes both political and literary failure with a very harsh language and a realistic approach to improve the quality of life in post-world war modern Britain. Osborne, who succeeded in blending many essential themes such as cultural transformation, gender discrimination, racism, the concept of marriage and family, generation conflict, and the search for identity in his work, deals with Great Britain's collapse through the collapse of Music Hall in the 1950s. The play depicts a lower-middle-class British family struggling with misery, living in a dilapidated noisy slum apartment building during the Suez conflict in 1956 when Egypt took control of the Suez Canal. Billy, the family's grandfather, and his son Archie try to earn a living from the music hall that is losing its charm. However, family members who think that it is challenging to be successful in a gradually declining society are in a great depression. In this study, attention is drawn to the English playwright Osborne's evaluation of the loss of prestige and power of his country over the fall of the Music Hall with a very realistic perspective. In the paper, a detailed examination of the author's approach with examples from the play will be presented.
Keywords: John James Osborne, The Entertainer, Decline of the Music-Hall, The Suez Canal Crisis, Decline of Great Britain

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

IMPAIRMENT OF MUSLIM WOMEN BY MISCONSTRUCTION OF RELIGIOUS ELOQUENCES: A REFLECTION OF ISLAMIC FEMINISM IN NAWAL EL SAADAWI'S'WOMEN AT POINT ZERO' AND TAHMINA DURRANI'S 'MY FEUDAL LORD'

Ph.D. Scholar Mehak Fayaz
Sharda University, School of Humanities and Social Science

Assistant Professor Dr. Rafraf Shakil
Sharda University, School of Humanities and Social Science

ABSTRACT

Background and Aim: Patriarchal interpretation of religion had led to hypocrisy and wickedness especially in the lives of Muslim women, it has silenced women agency for so long now that reconstructing their position has become difficult but many women scholars who are trying to approach this facet logically by extensive reading of Quran, hadith and set of circumstances faced by women around the world. Writers like Nawal al Saadawi, Tehmina Durrani helped us in delineating some adverse conditions like female genital mutilation, polygamy. This paper aims to analyse the impact of these customs on the women of different nations. This research also deals with various other disturbances which are gaining ground through grandiloquent speech and style used by males and Islamic fundamentalists. This reports discussion has a relationship with religion. This research particularly analyses the situation in Egypt and Pakistan.

Material and Methods: The method will be qualitative in nature whereby the researchers will analyse the impact of such practices on the lives of women of the above mentioned nations. And the material used for gaining information shall be both primary (Novels, Hadiths, Quran, theories) and Secondary (Research papers, Interviews, News articles etc.).

Results: The writers have been of paramount importance as they highlighted the issues through the narratives and encounters they have observed through their lived experiences. They emphasized that all the customs and practices prevailing in the Muslim communities in the name of Islam need to be re-examined in the light of the holy Quran and then performed. This research will try to unveil the patriarchal interpretation of Islamic practices and its impact of women's rights and status. It also attempts to through light on the fact that there is a need of reinterpretation of Holy book and Hadiths to uplift women's status in society.

Conclusion: In the completion of this paper it was quite clear that how inhuman practices are presented as pious and significant but in real these practices have spoilt the living and status of women.

Keywords: women, practices, female genital mutilation, polygamy

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

TÂRÎH-I SEYYÂH EVLIYÂ EFENDI ESERİNDE İSTANBUL'UN KÜLTÜREL PEYZAJ ÖZELLİKLERİNİN NİTEL ANALİZ YÖNTEMİ İLE İRDELENMESİ

Araş. Gör. Emine PATAN
İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
ORCID: 0000-0003-0944-0507

ÖZET

UNESCO Dünya Belleği Listesine 2013 yılında girmiş olan Târîh-i Seyyâh Evliyâ Efendi (Evliya Çelebi Seyahatnamesi), Evliya Çelebi'nin yaklaşık 1630-1681 yılları arasında yapmış olduğu seyahatleri anlatır. Evliya Çelebi, Eserlerini yazmak için çıktığı seyahatleri resmi görevli sıfatıyla yapmış ve Enderun'da eğitim almış donanımlı bir kişidir. Osmanlı İmparatorluğu topraklarında İstanbul'dan Kahire'ye kadar yüzlerce şehir ve kasaba, binlerce köy gezmiş ve hepsini kayıt altına almıştır. Bu kayıtlarda kentlerin birçok özelliğine dair sayısal veriler de bulmak mümkündür.

Osmanlı kentlerinde ve yerleşim yerlerinde yerleşime öncü olan yapılar, yapıların konumları, yapıların işlevleri ve birbirleri ile ilişkisi, sosyal kültürel hayat, kendine has özellikleri, idarî durum, tarihçesi, fethi, mahalleler, adının kaynağı, külliyeler, camiler, mescidler, çeşmeler, medreseler, eğitim düzeyi, hanlar, tekkeler, mesireler, hamamlar, kervasaraylar, kullanılan adlar, yöresel giyim şekilleri, yiyecek-içecekler, geçim kaynakları, iklimi, ziyaretler(türbeler), bitki örtüsü, su yolları, hakkında bilgiler vermektedir.

Seyahatname, seyahat tarihlerine göre düzenlenmiş on ciltten oluşur ve şehirler Osmanlı yönetimindeki önemi ve o dönemdeki kapasitesi oranında eserde yer alır. Evliya Çelebi'nin İstanbul'da doğup büyümesi ve İstanbul'un önemini ifade eden bu sözler ilk ciltte yer alma gerekçesini ve bütün bir cildin İstanbul'a ayrılmasının sebebini açıklamaktadır.

Bu araştırma, Evliya Çelebi Seyahatnamesi' de 1. Cildinde yer alan ve imparatorluk başkenti olarak birbirinden kıymetli yüzlerce eser barındıran İstanbul'un Kentsel Peyzaj özelliklerinin nitel analiz yöntemleri kullanarak belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Seyahatnamede yer alan kültürel kodlar belirlemiş, tek vaka analizi yapılmış, kod haritaları ortaya konulmuştur. Yapılan analizler sonucunda Seyahatnamenin Tarihi Kentsel Peyzajların geçmişine ışık tutan önemli bir kaynak değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bildiride araştırma kapsamında elde edilen veriler paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Târîh-i Seyyâh Evliyâ Efendi, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Kültürel Peyzaj, Tarihi Kentsel Peyzaj, Nitel Analiz, İstanbul

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ISTANBUL, WHICH MENTIONED IN TÂRÎH-I SEYYÂH EVLIYÂ EFENDI ANALYSIS OF CULTURAL LANDSCAPE CHARACTERISTICS BY USING QUALITY ANALYSIS METHOD

ABSTRACT

The Book of Târîh-i Seyyâh Evliyâ Efendi (Evliya Çelebi Seyahatname), which was included in the UNESCO World Memory List in 2013, describes the travels of Evliya Çelebi between the years 1630-1681. It is also possible to find numerical data on many characteristics of cities in these records

The buildings that pioneered the settlement in Ottoman cities and settlements, the location of the buildings, the functions of the buildings and their relationship with each other, social cultural life, unique characteristics, administrative status, history, conquest, neighborhoods, the source of the name, complexes, mosques, mosques, fountains, madrasas It gives information about educational level, inns, dervish lodges, picnic areas, baths, caravanserais, names used, local clothing styles, food and beverages, livelihoods, climate, visits (shrines), vegetation, waterways.

Evliya Çelebi is a well-equipped person who has traveled to write his works as an official and trained in Enderun. Hundreds of cities and towns, thousands of villages have traveled from Istanbul to Cairo in the territory of the Ottoman Empire and recorded them all. It is also possible to find numerical data on many characteristics of cities in these records.

The Seyahatname consists of ten volumes arranged according to the travel dates and the cities are included in the work in proportion to their importance in Ottoman rule and their capacity in that period. Evliya Çelebi was born and raised in Istanbul and these words expressing the importance of Istanbul explain the reason for taking place in the first volume and the reason for the allocation of a whole volume to Istanbul.

This research was carried out in order to determine the Urban Landscape characteristics of Istanbul, which is included in the 1st Volume of Evliya Çelebi Travel Book and which contains hundreds of valuable works as the capital of the empire, using qualitative analysis methods. The cultural codes in the travel book were determined, a single case analysis was made, and code maps were put forward. As a result of the analysis, it has been concluded that the Travelogue is an important resource value that sheds light on the history of Urban Historical Landscapes. In this paper, the data obtained within the scope of the research will be shared.

Keywords: Târîh-i Seyyâh Evliyâ Efendi, Evliya Çelebi Seyahatname, Cultural Landscape, Historic Urban Landscape , Qualitative Analysis, Istanbul

THE IMPORTANCE OF MEMORY IN BLACK COMMUNITY: FORGETTING OR REMEMBERING TO SURVIVE?

Assist. Prof. Pınar SÜT GÜNGÖR
Muş Alparslan University, Faculty of Arts and Letters, English Language and Literature Department
ORCID: 0000-0003-2324-2929

ABSTRACT
The concepts of remembering and past, which are mental acts, are known as out of control mechanisms. The past, which has a great impact on shaping the present, can be perceived as a political threat while maintaining its dynamism with memories. To the extent permitted by the authority, remembering or talking about the past is seen as necessary for the establishment and maintenance of the social order. Especially in societies where great traumas and wars are experienced, the act of remembering is restricted in order to preserve collective memory. The elements of pressure and violence against a certain group in the society can also affect the collective memory and cause this group to be separated from the other part of the society. African-American author Toni Morrison addresses themes of the past and remembering in almost all of her works. Forgetting and striving to survive marks the general dilemma of Morrison's works, because forgetting has a special meaning in black society. This study is significant in that it explores the importance of memory in black community and it focuses on the question of whether to remember or forget to survive by using the terminologies offered by French philosopher Henri Bergson. The aim of this study is to analyze Toni Morrison's selected novels in terms of memory (concepts of remembering, forgetting). Additionally, it reveals traumatic experiences of the characters and the bond between memory and these traumas. The study concludes that via these novels, the importance of memory in black society and the crucial effect of understanding of past in that community may be affirmed.
Keywords: Memory, Black Society, Toni Morrison, Henri Bergson

SİYAHÎ TOPLUMDA BELLEĞİN ÖNEMİ: YAŞAMAK İÇİN UNUTMAK MI HATIRLAMAK MI?

ÖZET
Zihinsel bir edim olan hatırlamak ve geçmiş kavramları, kontrol dışı mekanizmalar olarak bilinmektedir. Bugünü şekillendirmede büyük etkisi olan geçmiş, anılarla devingenliğini sürdürürken politik bir tehdit olarak da algılanmaktadır. Otoritenin izin verdiği ölçüde geçmişi anımsama veya geçmişten söz etme, toplumsal düzenin sağlanması ve devamlılığı için zorunlu görülür. Özellikle büyük travmaların, savaşların yaşandığı toplumlarda kolektif belleği korumak adına hatırlamak edimi sınırlandırılır. Toplum içinde belli bir gruba yönelik baskı, şiddet unsurları da kolektif belleğe etki ederek, grubun toplumun diğer kısmından ayrıştırılmasına neden olabilir.

Afrikalı-Amerikalı yazar Toni Morrison geçmiş ve hatırlama konularına hemen her eserinde yer vermektedir. Unutmak ve sağ kalmaya çabalamak Morrison eserlerinin genel ikilemini imlemektedir çünkü unutmanın siyahî toplum için özel bir anlamı bulunmaktadır. Bu çalışma siyahî toplumdaki bellek olgusunun önemini ve hayatta kalmak için unutmak mı hatırlamak mı gerekir sorunsalını, Fransız filozof Henri Bergson'un bellek terminolojisinden yararlanarak incelemesi bakımından önemlidir. Çalışmanın amacı, Toni Morrison'ın seçilen eserlerini bellek (hatırlama-unutma) bağlamında incelemektir. Ayrıca, bu çalışma romanlardaki karakterlerin travmatik deneyimlerini ve bu travmalar ile bellek arasındaki ilişkiyi de belirtmektedir. Çalışma, seçilen romanlar vasıtasıyla siyahî toplumdaki belleğin önemini ve geçmiş olayları anlamanın bu toplum için önemli etkisini doğrulamaktadır.
Anahtar Kelimeler: Bellek, Siyahî Toplum, Toni Morrison, Henri Bergson

GİRİŞ

1931 yılında Ohio'da doğup 2019 yılında kaybettiğimiz Toni Morrison, Afrikalı- Amerikalı edebiyatın ilk akla gelen isimlerindendir. Özellikle 1950 sonrası Amerikan romanında etkin olan, WASP kültürün söylemini kabul etmeyen, özgün bir sentez oluşturma çabasında olan yazarlar arasındadır Morrison.[1] Yazdığı eserlerin her biri büyük beğeni toplarken, dokunduğu konuların özel olması, bilinen siyahî anlatıların yüzeyselliğinden uzak tutumu, şiirsel üslubu ve iletmek istediği mesajlarla geleneksel olanın dışına çıkmayı başarır. Atalarından devraldığı ortak belleğin etkisiyle kölelik dönemlerini, maruz kalınan insanlık dışı muameleleri ve değişen sosyal koşullara rağmen aynı kalan düşünce sistemlerini yansıtmayı hedefler. Fakat Morrison'ın hedeflediği farklı bir nokta daha vardır. O, zaten aşikâr olan köleliğin ne olduğundan ziyade etkilerine yoğunlaşır. Akademik anlamda örnek aldığı William Faulkner ve Virginia Woolf'un kullandığı tekniklerin etkisiyle psikolojik tahliller yaparak ruhsal âlemlerinde olup bitenlerden söz etmek ister. Karakterlerin sadece dışsal özelliklerini değil, dış uyaranların etkisiyle psişik hallerinde olan değişimleri imlemek temel amacıdır. Bu anlamda Morrison, klasik siyahî yazınından sıyrılarak içsel varoluş hikâyelerinin anlatıldığı ve psikolojik unsurların anlatılara yön verdiği bir tarzın sözcüsü olur. Bu çalışmada Morrison'ın Süleyman'ın Şarkısı, Sevilen, Aşk ve Merhamet romanları seçilerek siyahî toplum için önemli olduğu düşünülen geçmişi bilmek uyarısının, geçmişe hapsolmak ile farkı açıklanmaya çalışılmıştır. Geçmişle doğru bir bağ kurabilmek adına böyle bir çalışmanın siyahî edebiyat için gerekli olduğu düşünülmüştür. Çünkü Morrison, karakterlerine bir yandan kim olduklarını bilmeleri için geçmişten haberdar olmaları gerektiğini salık verirken, öte yandan geçmişe takılıp kalan karakterlerin olumsuz bir benlik algısına sahip olduklarını gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla Morrison'ın geçmişi bilmekle vurgulamak istediği nokta bu çalışmada belirtilerek, siyahî toplum için yaşamın eşdeğerlikleri anlatısallık temelinde incelenmiştir. Siyahî toplum için ikircikli bir konu niteliğindeki geçmiş meselesinin tüm boyutlarıyla ele alınarak alana katkı sağlaması için çalışmanın teorik arka planında, edebi çevrelerde sıklıkla öğretilerinden yararlanılan Fransız filozof Henri Bergson'un bellek ve zaman teorilerinden yararlanılmıştır.

[1] Seçkin Ergin, (Ed.), 1950 Sonrası Amerikan Romanı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2000, 7.

Morrison'ın benimsediği, "insanlığın herkes için müşterek bir tecrübe"[2] olduğu fikri, Bergson düşüncesi için de geçerlidir. O da diğer filozoflardan ayrılarak insanın ve sosyal yaşam içerisinde birey olmanın önemine değinir. Duyumların heterojen oluşu ve nitelik bakımından farklı olduklarını ileri süren Bergson[3], her duygudurum ve algılamanın farklılığına dikkat çekmek istemektedir. Ona göre evrende tecrübe edilen her an, her bireyde farklı hissiyatlara neden olmaktadır. Benzeri bir düşünceyi Morrison'da da görmek mümkündür. Duyumları bireyselleştirerek, aynı olayı farklı karakterlerin izlenimleriyle anlatmak, homojenlikten uzak bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Özellikle geçmiş temelinde değerlendirildiğinde katlanarak büyüyen edinimler ve her edinim sonrası hissedilen duygular, heterojen bir nitelikte olup, şimdiyi şekillendirme kabiliyetindedir. Bu önerme hem Morrison hem Bergson düşüncesinin temel yapı taşı olarak kabul görür.

Çalışmanın temel argümanı olan bellek, Bergson ve Morrison'ın ortak kaygılarından biri olarak değerlendirilebilir. Morrison'ın kendini tanıma ile eşdeğer tuttuğu geçmiş, bellek uzamında değer kazanır. Çalışma boyunca ayrıntılı bir biçimde ele alınacak olan bellek kavramını, iki bağlamda açıklamak doğru olacaktır. Bunlardan biri sosyal/kültürel bellek diğeri ise bireysel bellektir. Bergson özellikle bireysel belleğe yoğunlaşırken, Morrison her iki tür belleğe de göndermeler yapar. Etnik köken temelinde, toplumun ortak değerlerine ve ortak yaşantılarına temas eden her olgunun bireysel belleğe kaydedildiği gibi kolektif belleğe de aktarıldığını imler Morrison. Afrikalı-Amerikalı çalışmalarda tarihin birincil derecede öneme sahip olduğu[4] gerçeği, Morrison'ın kolektif belleğe yaptığı vurguyu haklı çıkarır niteliktedir. Nitekim bellek kavramının Bergson ve Morrison tarafından bilinç hallerini incelemede önemli bir etken olduğu muhakkaktır. Çalışmada edebiyat ve felsefe-psikoloji paydaşlığını sağlayan yegâne unsur ise hepsinin de insan temeli üzerine yoğunlaşmasıdır. Kuşkusuz tüm çalışmalar insanlığı daha iyi bir noktaya taşımak adına yapılmaktadır. Fakat her çalışma gerçeğin öteki yüzüne odaklanacak nitelikler taşımayabilir. Bergson ve Morrison'ın bu anlamda çoğu kez cesur davrandığından; statik olarak tanımlanan kavramlara devinim kazandırdıklarından söz edilebilir. Bu noktada her ikisi de çağdaşlarından ayrılarak gerçeğe farklı bir perspektiften bakmayı başarabilmişlerdir. Ve bu çalışmada Bergson öğretilerinden yararlanılarak bellek olgusunun siyahî toplum için önemi bu perspektiften aktarılmaya çalışılmıştır.

2. TONI MORRISON YAZININDA BELLEK

Unutmak ve sağ kalmaya çabalamak Morrison eserlerinin genel ikilemini imler. Toplumsal düzen içerisinde unutma ediminin keyfiyet ya da gereklilik kabilinde manası tartışmalı olmakla beraber siyahî toplumda özel bir anlama bürünür.

[2] Toni Morrison, Ötekilerin Kökeni (Çev. Ceren Demirdöğdü), Sel Yayıncılık, İstanbul 2019, 108.
[3] Henri Bergson, Metafizik Dersleri: Uzay-Zaman-Madde (Çev. B. Garen Beşiktaşlıyan), Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2014, 34.
[4] R. B. Kershner, The Twentieth Century Novel: An Introduction, Bedford Books, USA 1997, 84.

"Hatırlamanın, şimdi burada olmayan bir şey üzerinde, onu söylemsel olarak bugüne taşımak üzere çalıştığını bize hatırlatan bir özellik"[5] olarak değerlendirilmesi siyahîlerin çoğunlukla olumsuz olan geçmişlerini bugüne taşımayı ifade eder. Dolayısıyla, yüzeysel manada, hatırlamanın siyahîler için bugünün ipotek altına alınması ve geleceğin yeniden inşa edilmesine engel teşkil edeceği endişesini taşır.
Hatırlamanın kendi mekanizmasına bakıldığında sürekli bir devingenlik olduğu görülür. Bilinçli bir çaba gerektirmeden bilinç seviyesine çıkan anılar, durağanlık prensibini aşarak öznellik ve süre bağlamında tekerrür eder:

Geçmiş, kamusal ya da özel kararların ötesinde, adalet ve sorumlulukların ötesinde, kolay kolay baş edilemez bir şey içerir. Bu şey, her neyse, psikoloji, entelektüel ya da ahlaki patoloji tarafından bastırılabilir yalnızca, ama hep oradadır, uzak ve yakındır; en beklenmedik anlarda boy gösteren bir anı, hatırlanamayan ya da hatırlanmak istenmeyen bir olayı sarmalayan sinsi bir bulut gibi bugünün peşini bırakmaz. Karar vererek ya da aklımızı kullanarak geçmişten vazgeçemeyiz; sadece iradeyle geçmişi hatırlamak da mümkün değildir. (…) İnsanın kendi kendine hatırlamama kararı vermesi, bir kokuyu duymama kararı vermesine benzer.[6]

Sarlo'nun açıkladığı geçmiş ve hatırlama kavramları, kontrol dışı mekanizmalar olarak betimlenir. Zihinsel bir edim olan hatırlamanın kendiliğinden meydana gelen oluşumu, zaten aksi bir duruma ket vurmaktadır. Bergson'un bahsettiği zamansallık içerisinde psişik bir oluş olarak varlığını devam ettiren anılar, çeşitli iç ve dış uyaranlar sayesinde bilinç seviyesine çıkar. Bu uyaranlar dürtüsel bazı faktörler olabileceği gibi mekânsal unsurları da içerebilir. Bergson bu durumu bellek ve saf süre ile ilişkilendirirken; Morrison "rememory" kavramını kullanır. Unutmayı isterken çevrede var olan uyaranların bireyin istem dışı hatırlamalarına sebep olması, geçmiş ve şimdi arasındaki ilişkiyi de açıklamaktadır:

Geçmiş kendiliğinden bugün olur. Anı bugüne muhtaçtır, çünkü Deleuze'ün Bergson'a dayanarak söylediği gibi, anının kendine özgü zamanı şimdiki zamandır. Demek ki hatırlamak için tek uygun zaman, yani anıların sahip çıktığı, anılara özgü zaman şimdiki zamandır.[7]

Bugünü şekillendirmede en büyük etkisi olduğu kabul edilen geçmiş, anılarla devingenliğini sürdürürken politik bir tehdit olarak da algılanmaktadır. Özellikle büyük travmaların, savaşların yaşandığı toplumlarda kolektif belleği korumak adına hatırlama edimi sınırlandırılır. Bu sebeple geçmişte çeşitli nedenlerle, belli bir zümreye uygulanan şiddetin meşrulaştırılmaması adına anılar izin verilen ölçüde tarihte yerini alır.

[5] Beatriz Sarlo, Geçmiş Zaman (Çev. Peral Bayaz Charum ve Deniz Ekinci), Metis Yayınları, İstanbul 2011, 87-88.
[6] Sarlo, 9.
[7] Sarlo, 9-10.

Tarih de, bu yönde yeniden kurgulanır. Dayatılan hafıza, resmi, izin verilmiş bir tarihle donanmıştır; bu resmi tarih, kamusal alanda kutlanan tarihtir. Hafıza uygulaması, aslında kurumsal düzeyde bir hafıza öğrenimidir (yani kültürel bellektir). Ortak kimlik kurulumu, bu ezberlenen tarih ile kurucu olayların birbirine sarılımıyla mümkün olur.[8]

Kültürel bellek-otorite bağlamında sınırlandırılan geçmiş, resmi olarak yer almasa bile psişik hallerde hatta bazen mistik mitlere dönüşerek varlığını devam ettirir. Toplumsal bir varlık olan bireyin buradaki rolü bireysel anımsamalardan ziyade kolektif bir bütünlüğün parçası olmaktır. Bu durumda kolektif hatıra, özellikle sıkıntılı dönemlerde, ortak acıları ya da kaygıları taşımaktadır.
"Anılar döneminde yaşıyoruz ve belleği yitirme korkusu ya da tehdidi hatırlanması gereken bir şeyin gerçekten akıllardan silinmesinden çok, özellikle şiddet, savaş ya da diktatörlükler yaşanan ülkelerde, kültürel konuların politikayla karışmasından kaynaklanıyor."[9] Afrikalı-Amerikalı kültürde de yer alan bu kaygı, Morrison'ın eserlerinde tüm gerçekliğiyle kendini hissettirir. Morrison, karakterlerine bir yandan geçmişin acılarını geride bırakmalarını nasihat ederken, diğer yandan yaşadıklarını asla unutmamaları gerektiğini salık verir. Geçmiş ve kimlik sorunsalları romanlarda birbirine geçmiş iki kavram olarak hayat bulur. Morrison'un bugünü anlamlandırabilmek için geçmişi referans almasıyla, Bergson'un kişiliğin en önemli etmeni saydığı geçmiş yaşantılar, böylece hatırlamak ya da unutmak aralığında bir yerlerde temellendirilir. Siyahîlerin tarihsel kökenlerini ve yaşadıkları dönem içindeki rollerini anlatan Morrison, bu düzen içerisinde karakterlerin kimliklerine sahip çıkma mücadelesini betimler. Siyahîlerin yapmaları gereken tek şeyin kendilerini tanımak olduğunu ve bunun da ancak geçmişi bilmekle mümkün olacağını; geçmişini bilmeyen bireyin bugünde yer alamayacağını dile getirir. Ayrıca yazar eserlerinde sıklıkla belleği yitirmenin doğuracağı sonuçlar üzerinde durur. Dolayısıyla, Morrison siyahî kültürde hatırlamanın mutlak surette gerekliliğini vurgular. Aynı zamanda, hatırlanan eski yaşantıların karakterler üzerinde yarattığı travmaların ve sürekli anımsamayla etkisini sürdüren bu sarsıntıların olumsuz bir benlik edinimine yol açtığı gerçeğini imler.

2.1. Süleyman'ın Şarkısı

Süleyman'ın Şarkısı romanında, anne ve babasından hatta çevresindeki yaşıtlarından farklı olarak geçmişini hiç bilmeyen ana karakter Sütçü'nün (Milkman Dead) unutma sorunsalı, Morrison için anlatının temel noktasını oluşturur. Morrison, Sütçü üzerinden geçmişi bilmemenin nasıl bir kimlik paradoksuna sebep olacağını öyküler. Anlatı boyunca Sütçü'nün hem ruhsal hem de fiziksel yolculuğunu betimleyen bölümler, onun kendini bulma yolunda attığı adımları göstermektedir. Morrison incelikle Sütçü'nün atalarının topraklarına varmasını sağlayıp; huzuru hissetmesini, dedesinin beyazlarca katledilişini farklı ağızlardan duymasını ve yöre halkının ailesine olan bakış açısını görmesini ister. Çünkü bunu yapmazsa kim olduğunu asla bulamayacağını bilmektedir.

[8] Saime Tuğrul, "AVM'li Hatırlama ve Unutma", Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Kültürel Çalışmalar Dergisi, 1(2), 2014, 25.
[9] Sarlo, 19.

En yakın arkadaşı olan Gitar'la tartıştıkları bir diyalogda Gitar ona köklerinden nasıl bihaber olduğunu ve bu yüzden asla güçlü ve tam bir birey olamayacağını ima eder:

İnanamıyorum. Bunca yıldan sonra yaşadığım mahalle yüzünden bana posta koyuyorsun." -Yaşadığın değil- takıldığın yer. Sen hiçbir yerde yaşamıyorsun. Ne Doktor Değil Sokağı'nda ne de Güney Yakasında. (…) -Zencilerin plaj evleri olmasında bozulacak ne var? Ne istiyorsun, Gitar? Yerleri silmeyen, pamuk toplamayan her zenciye öfke duyuyorsun. Burası Alabama, Montgomery değil. Gitar ona önce öfkeyle baktı, sonra gülmeye koyuldu. -Haklısın, Sütçü. Hayatında bundan daha doğru bir laf etmedin. Gerçekten burası Montgomery değil. Öyle olsaydı ne yapardın? Burası bir başka Montgomery olsa? -Bir uçak bileti alırdım. -Tamamen. Şimdi kendinle ilgili yeni bir şey öğrendin işte: kim ve ne olduğuna dair. -Evet, Alabama, Montgomery'de yaşamak istemeyen bir adam. Hayır. Orada yaşayamayan bir adam. İşler sertleşirse erirsin sen. Sen ciddi bir insan değilsin, Sütçü.[10]

Morrison'ın geçmişini bilmeyen Sütçü'ye söylemek istedikleri Gitar'ın ağzından verilir. Aslında sorun Sütçü'nün refah içinde bir hayat yaşaması değildir; Gitar'ın da belirttiği gibi bu rahat hayatı o kadar benimsemiştir ki atalarının neler yaşadığını umursamamaktadır ve onlar gibi mücadeleci bir ruha asla sahip değildir. Gitar bir farkındalık yaratmak istercesine Sütçü'yü bu durumdan haberdar etmek ister. Tam bir siyahî gibi olmadığını, zorluklarla karşı karşıya geldiğinde mücadele edemeyeceğini ve geçmişini umursamadığı için nereye ait olduğunun belirsiz olduğunu açıkça ifade eder. Babasının sunduğu rahat yaşam sayesinde köklerini merak etmeyen Sütçü, Gitar'ın söylemleri ve evdeki ilişkilerin bozuk olması sebebiyle yaşamın boşluğunu fark eder. "Dünyada, dünya hakkında ne biliyorsa, başkalarının anlattıklarından ibaretti"[11] cümlesi, kendi gerçekliği olmadığının ifadesidir. Kim olduğunu gerçekten bilmek ve içinde hissettiği boşluğu doldurmak istiyorsa ne yapması gerektiği yine Gitar tarafından bir tavus kuşu gördükleri bölümde verilir: "Nasıl olur da uçamaz? Diye sordu Sütçü. – Kuyruğu çok uzun. Bütün o mücevherler ağırlık yapıyor. Havalı yaratık. O ıvır zıvırla kimse uçamaz. Uçmak mı istiyorsun; üzerindeki bütün o boktan ağırlıklardan vazgeçmen gerek."[12]
Morrison anlatıdaki her sözcüğü özenle seçerek, Sütçü'nün siyahî kimliği ile özdeşleşmesi için bu rahat yaşantısından ve gereksiz şatafatından vazgeçmesi gerektiğini salık verir. Satır arasında verilen bu gerçek, Sütçü'nün kimlik bilinci edinmesinde mecburi bir istikamet olarak görülür. Nihayet atalarının yaşadığı topraklara ulaştığında ise, onlardan ne kadar farklı olduğu şöyle ifade edilir:

[10] Toni Morrison, Süleyman'ın Şarkısı (Çev. Sibel Özbudun), Simavi Yayınları, İstanbul 1992, 103-104.
[11] Morrison, Süleyman'ın Şarkısı, 118.
[12] Morrison, Süleyman'ın Şarkısı, 173.

Sütçü çocukları seyretti. Çocukluğunda hiç böyle oynamamıştı. Uçamıyor oluşunun üzüntüsüyle pencere kenarından doğrulup okula başladığında kadife takım elbisesi onu diğer çocuklardan ayrı düşürmüştü. Gerek beyaz gerekse siyah çocuklar onu son derece itici bulur, yemek, tuvalet ya da çeşme sırasından atmak için ellerinden geleni yaparlar, kalemlerini çalarlardı sürekli.[13]

Çocukluğundan başlayarak yaşamı boyunca devam eden bu dışlanmışlık hissi, her iki tarafa da tam olarak ait olmadığından dolayıdır. Aidiyet probleminin kaynağı geçmişini bilmemesindendir. Morrison'un uçma edimini sıklıkla kullanması ise yine geçmişe gönderme yaparak hem mecazi bir anlam ifade etmekte hem de romanın sonundaki gerçek uçma eylemine karşılık gelmektedir. Anlatının sonunda Sütçü'nün gerçek huzuru bulduğunun ve artık özellikle Gitar'ı çok iyi anladığının altı çizilmektedir. Burada Morrison özellikle anlamak edimini vurgulamaktadır. Çünkü tüm mesele geçmişi anlamak ve yaşananları anlamlandırabilmektir.

Sen de mi zenciler kabilesindensin? Sarhoş sanmıştı onu. –Evet! O kabile. O uçucu ibneler kabilesi. Ah ulan! Uçağa ihtiyacı yoktu. Bıktı yalnızca, sonrada havalandı. Havaya. Pamuğa son! Balyalara son! Buyruklara son! Her türlü bokluğa son! Uçtu, yavrum. O güzelim kara kıçını göğe dikip evine uçtu. Düşünebiliyor musun? Aman tanrım, görülecek bir şeydi herhalde. Üstelik de, biliyor musun? Bebeğini de yanında götürmeye çalıştı. Dedemi! Uff! Gitar! Duyuyor musun? Gitar, büyük dedem uçabiliyordu ve bütün kasaba onun adıyla anılıyor. Bunu ona söyle, Tatlı. Büyük dedemin uçabildiğini söyle.[14]

Sütçü'nün geçmişini öğrendikten sonra yaşadığı mutluluk alıntıda belirtilir. Bu mutluluğu özellikle Gitar ile paylaşmak istemesi ise ona kendini kanıtlamak, onun gibi olduğunu; atalarının bunu ispatladığını göstermek istemesindendir. Morrison'ın uçma eylemini coşkulu kullanımı ise okuru buna hazırlamak ve Sütçü'nün bu durumu anlayıp içselleştirmesini okura hissettirmek istemesinden dolayıdır. "Çünkü artık Shalimar'ın bildiğini biliyordu o da: Eğer havaya teslim olursan, uçabilirsin."[15] Romanın son cümlesinde ifade edilmek istenen düşünce, anlatının başından itibaren verilmek istenenle aynıdır. Eğer köklerini bilirsen, onlarla özdeşleşebilirsen, onları anlayabilirsen uçabilirsin. Uçmak bilindiği gibi özgürlüğe doğru bir edimdir. Dolayısıyla özgürleşmek için, geçmişi anlamanın önemi dolaylı yoldan ifade edilir.

2.2. Sevilen

Anıların duygusal içeriklerinin olumlu ya da olumsuz olmasının hatırlamayı etkilediği, bellek çalışmalarında öne sürülen görüşlerden biridir. Bu noktada en önemli tartışma konusu ise olumlu ya da olumsuz anılardan hangisinin daha detaylı ve süre bakımından sık hatırlandığıdır.

[13] Morrison, Süleyman'ın Şarkısı, 252-253.
[14] Morrison, Süleyman'ın Şarkısı, 310.
[15] Morrison, Süleyman'ın Şarkısı, 318.

Bazı çalışmalar olumsuz anıların kişiye özgü ve duygudurum üzerindeki etkisinin fazla olmasından dolayı daha detaylı hatırlandığını ifade ederken; diğer çalışmalar olumlu anıların genelleştirilemeyeceğini belirtir.[16] Morrison'ın seçilen eserlerine bakıldığında ise, yazarın ilk savı desteklediği söylenebilir. Karakterlerin özellikle yaşadıkları travmatik olayları detaylı bir biçimde hatırlamaları ve bu olumsuz hatırlamalardan kaynaklı olumsuz benlik algısı edinmeleri; gelecekteki olayları değerlendirirken bellektekilerin hep olumsuz tarafına odaklanmaları bunu destekler niteliktedir.

(…) sonra birden gözlerinin önünde dönen, yuvarlanan, yuvarlanan Tatlı Yuva: Tek bir yaprağını bile anımsadığı an içinden çığlık atmak geliyor; çiftlik utanmaz güzelliğiyle gözlerinin önünde yuvarlanıyor, kıvrılmış bir tomar gibi açılıyor. Hiç bu kadar korkunç görünmemişti; öyle ki, kendi kendine, yoksa cehennemde çok güzel bir yer mi, diye soruyor.[17]

Sevilen romanının ana karakteri Sethe'in, yaşadığı en korkunç olayın köle olarak çalıştığı Tatlı Yuva'dan kaynaklı olması ve orayı her anımsadığında olumsuz duygular hissetmesi, belleğinde Tatlı Yuva imgesinin olumsuz anıları uyarmasındandır. Öznenin bizzat deneyimlediği bu olaylar, onun geçmişini bilmesinde ve geleceği inşa ederken bu anıları göz önünde bulundurmasında etkilidir. Fakat Tatlı Yuva'da çalışan, bir başka köle olan Paul D'nin gelişiyle beraber anımsamak zorunda kaldığı imgelere yenileri eklenir. Sethe'in susmak bilmeyen zihni, kocasının annesi olan ve romanda mistik bir karakter olarak betimlenen Baby Suggs'ın dingin uyarılarına ve yatıştırıcılığına gereksinim duyar: "Bırak artık, Sethe. Kılıcı, kalkanı indir. İndir. İndir. İkisini de. Irmağın kıyısına bırak. Kılıcı da, kalkanı da. Savaşı didikleyip durmaktan vazgeç. Bütün o karmaşayı ardında bırak. Kılıcı ve kalkanı da."[18]
Baby Suggs, Sethe'nin anımsamalarının önüne geçmek ister. Çünkü Sethe geçmişte yaşananları anımsadıkça bugünde yer almayı bir kenara bırakır. Belleğin sadece edinilen bilgileri ya da yaşantıları saklamanın yanı sıra karar verme, akıl yürütme, sorun çözme gibi bilişsel süreçleri de yönlendirdiği[19] düşünüldüğünde Sethe'nin Tatlı Yuva'ya dair olumsuz imgelerden arınması, şimdiki durumu kabullenmesi, Baby Suggs'ın olduğu kadar Morrison'ın da istediği bir farkındalıktır. Çünkü Morrison'ın geçmişinizi bilin çağrısındaki istek, geçmişe saplanıp kalmak değil; hayata tutunabilmek ve bugünü anlamlandırabilmek için yaşananların farkında olmak ve onları anlamaktır. Bu yüzden Morrison, Baby Suggs'ın Açıklık adı verilen ormanlık alanda verdiği vaazların anlatıldığı bölümde onun asıl görevinden şöyle bahseder:

[16] Nuray Sarp ve Ahmet Tosun, "Duygu ve Otobiyografik Bellek", Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(3), Mayıs 2011, 459.
[17] Toni Morrison, Sevilen (Çev. Püren Özgören), Sel Yayıncılık, İstanbul 2016, 19.
[18] Morrison, Sevilen, 119.
[19] Mine Mısırlısoy, Suzan Ceylan ve Nart Bedin Atalay, "Hayatta Kalma Bağlamının Bellek Yanılmaları Üzerindeki Etkisi", DTCF Dergisi, 56 (2), 2016, 215.

Onlara yaşamlarını arıtmalarını ya da bundan böyle günahtan uzak durmalarını öğütlemedi. Onlara yeryüzünün kutsanmış insanları olduklarını, zavallılığa tutsak ya da zafere yazgılı olduklarını da söylemedi. Onlara, sahip olabilecekleri tek nimetin, kendi düşledikleri nimet olacağını söyledi. Onu göremedikleri sürece, ona sahip olamazlardı.[20]

Morrison'ın Baby Suggs ile iletmek istediği mesaj ruhlarını arındırmalarından ziyade, bugün sahip olduklarını görmek ve onlara sahip çıkmaktır. Sethe köleliğe ve şiddete mahkûm olan siyahî kadınlardan sadece bir tekini örnekler. Fakat Morrison, Sethe üzerinden tüm kadınlara seslenir. Geçmişi bilmek demek onu anlamak demektir:

Susan Sontag şöyle diyor: "Belki de hatırlamaya çok fazla değer verilirken düşünmeye yeteri kadar değer verilmiyor."Bu cümle gereğinden fazla hatırlamanın yeniden savaşa götürebileceğine dikkat çekiyor. (…) Anlamak hatırlamaktan daha önemlidir, her ne kadar anlamak için mutlaka hatırlamak gerekse de.[21]

Baby Suggs Sethe'ye kılıcını ve kalkanını indirmesini söylerken, alıntıda belirtildiği gibi tekrardan savaşa gireceğinden endişe etmektedir. Çünkü Sethe unutmayı beceremeyen, geçmişle tıka basa dolu olan ve bugüne hiç yer bırakmayan bir belleğe sahiptir. Sethe'yi en iyi tanıyan ve en yakınında olan Baby Suggs ise bunun ona zarar vereceğinden emindir. Açıklık'ta verdiği vaazlarda kadınlara "ağlayın" derken geçmişin yükünü orada bırakıp gitmelerini, yaraları için doğadan şifa ummalarını salık verir. Fakat unutun demez. Morrison da karakterlerine geçmişi unutun demez. Ona göre önemli olan geçmişi anlamaktır. Alıntıda ifade edildiği gibi hatırlamak elbette geçmişi anlamak için zorunlu bir süreçtir fakat gereğinden fazla hatırlamak anlamaya ket vurabilir.
Belleğin bilişsel süreçlerle bağlantılı olduğu bilinmektedir. Ve travmatik anılar bellekte diğer anımsamalardan farklı olarak temsil edilmektedir. Özellikle travma sonrası stres bozukluğunda anıların dışsal uyaranlarla bağlantısının daha güçlü olduğu ifade edilebilir. Zamansal veya mekânsal düzlemde travmaya dair her imge, o anın yeniden yaşanmasına neden olurken bağlantılı süreçlerin aktive olmasına da neden olur.[22] Kötü düşüncelerin kötüyü çektiği klişesinin bilimle örtüştüğü nokta budur. Zihinsel olarak kötü anılara odaklanıldığında, bellekte bağlantılı olumsuz imgelerin de hatırlanması kısır bir döngü yaratmaktadır. Travmatik anıların hatırlanması ile olumsuz düşüncelerin akın etmesi; kötü bir ruh halindeyken sürekli kötü anların hatırlanması bağlantılı olarak devam eder. Böyle bir durumda sağlıklı bir akıl yürütme sürecinden bahsetmek mümkün görünmemektedir. "Olumsuz düşüncelerin kalıcı hale gelmesi ve bilişsel süreçlerde bozulmaya sebep olan bu duygudurum bozukluğu"[23] travma sonrası olası olmakla beraber, siyahi toplumda yaygın olarak görülmektedir. Morrison bunu eserlerine yansıtırken doğru olanı; yapılması gerekli olanı da satır aralarında vermeyi ihmal etmez.

[20] Morrison, Sevilen, 121-122.
[21] Sarlo, 19.
[22] Nuray Sarp ve Ahmet Tosun, 452.
[23] Nuray Sarp ve Ahmet Tosun, 458.

Sütçü'ye olumsuz benlik algısından kurtulması için atalarının izinden gitmesine izin verirken, geçmişi sırtında taşıyan Sethe'nin bundan kurtulmasını ister. Çünkü bütünüyle geçmişte yaşarken bugünde söz sahibi olamayacağının bilincindedir. Fakat Morrison, özellikle Sethe'nin bugünde konuşmasını, olanca azametiyle şimdide yer almasını, akıllı kararlar vermesini ve romantikleştirilmiş bir zenci edebiyatından azledilerek gerçeği yansıtmasını istemektedir. "Kendini özgürleştirmek başka şeydi, o özgür kişiliğe sahip çıkmak, başka şey"[24] ifadesi, Morrison'ın Sethe'de görmek istediği gerçekliğe ışık tutar. Tatlı Yuva'dan ağır bir bedel ödeyerek ayrılıp, özgürlüğüne kavuştuktan sonra; yaşadıklarına telafi kabilinde bir yaşam sürmek ve sahip olduklarına odaklanmak Sethe'den beklenendir. Romanın sonunda yaşamı seçmek ve yarını benimsemek Paul D aracılığıyla verilir. Sethe'ye sahip olduğu en iyi şeyin kendisi olduğunu hatırlatıp, "seninle benim, dünyadaki herkesten çok dünümüz var. Artık biraz da yarınımız olmalı"[25] diyen Paul D, Baby Suggs'ın yarım kalan görevini tamamlamak istercesine Sethe'nin hatırlama edimini noktalamasını ve hayata karışmasını ister. Yine romanın son kısmında Morrison bunun hatırlanacak bir öykü olmadığını açıklıkla belirtir. Tıpkı Sethe gibi, tanıklık eden herkesin hayata devam edebilmek için unutmayı tercih etmesinin gerekliliği şöyle ifade edilir:

Evet, onu unuttular. Huzursuz bir uykuda görülen, kötü bir rüya gibi. Yine de, arada bir, uyanınca bir eteğin hışırtısı duyulur; uykuda yanağa sürtünen eklemler, uyuyanın parmakları sanılır. Bazen, yakın bir dostun ya da bir akrabanın fotoğrafı –çok uzun bakılırsa- değişir, o sevgili yüzün yerini çok daha tanıdık bir yüz alır. İsteseler ona dokunabilirler, ama dokunmazlar, çünkü dokundukları an, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını bilirler.[26]

Morrison onların bu tanışıklıktan uzak durmalarını ister. Bu anlatılacak bir öykü olmadığı gibi, hatırlanacak bir öyküde değildir. Tüm siyahîlerin ellerini uzatsalar dokunabilecekleri kadar yakın, hayatlarının içinden olan bu hikâye, ne kadar az hatırlanırsa o kadar iyi olacağına dair bir uyarı ile biter. Çünkü yazar, hatırlandıkça geçmişe döneceklerini ve aynı acıları tekrar yaşamak zorunda olacaklarını bildirmek ister. "Yazmak demek en başta sınırlamak demektir,"[27] ifadesi Morrison'ın Sevilen'deki tutumuna karşılık gelmektedir. Uçsuz bucaksız anımsamaların olduğu siyahî belleği, Sethe ve Sevilen'in öyküsü ile sınırlayarak sonrasında unutmalarını istemek, Morrison'un anlamak üzerine yoğunlaşmayı istemesiyle ilişkilendirilebilir. Yazarın bu isteği, bugünü anlamlandıran geçmişin iyi bilinmesi benlik tasarımına olumlu yansır savıyla doğru orantılıyken; sürekli olumsuz anımsamaların olumsuz bir benlik algısı edinmeye neden olacağı teorisini de desteklemektedir.

[24] Morrison, Sevilen, 130.
[25] Morrison, Sevilen, 348.
[26] Morrison, Sevilen, 350.
[27]Ayhan Yalçınkaya, Siyasal ve Bellek Platon'da Anımsama, Platon'u Anımsama, Phoenix Yayınevi, Ankara 2005, 11.

2.3. Aşk

Morrison Aşk'ta, Sevilen kadar keskin sınırlar çizmez. Değişen toplumsal ilişkilerin varlığı, travmaların azalmasına ve yaşanan olayların katlanılabilir türden olmasına olanak verir. William Cosey, Heed ve Christine'in karmaşık ilişkisini betimleyen anlatıda Morrison, özellikle karakterlerini hatırlama edimine yöneltir. Sevilen'den farklı olarak bu anlatıdaki karakterlerin anımsamaları birbirlerini anlamaları için gerekli görülmektedir. Geçmişte anlatılmayan, saklı kalan, yanlış bilinen yaşanmışlıklar yüzünden Heed ve Christine'nin arkadaşlığının öylece bitmesini istemez Morrison ve özellikle anlatının sonunda çocukluktan başlayarak her şeyin karşılıklı hatırlanmasına izin verir. Karşılıklı hatırlama, Heed ve Christine'nin yüzleştiği, iç monologların kullanıldığı anlatının son bölümünü betimlemek için özellikle tercih edilir. Çünkü karakterlerin birbirleri hakkında yanlış bildiklerini düzeltmeleri için yazar son bir şans verir. Hatırlamanın üretici bir niteliğe sahip olması; duyulan, görülen gerçekliklerin bireyin kendi deneyim ve kültürel özellikleriyle etkileşime geçerek bir bütünlüğe ulaşması,[28] güven olgusunu zedeleyeceğinden anlatıya bir yüzleşme sahnesi olarak aktarılır. "Her şeyin bilindiği, hiçbir şeyin anlaşılmadığı bir dünyaya,"[29] ibaresi Morrison'ın anlaşılmaya verdiği önemi belirtmektedir. Dolayısıyla her şeyin okuyucu tarafından da bilindiği fakat anlaşılmadığı noktaları aydınlatmak için hatıralara başvurur. Cosey'in hayatta olduğu dönemlerde sevdiği insanlardan biri olan Sandler geçmişten bahsederken Morrison şunları eklemeyi de ihmal etmez:

Çünkü bir güvenlik görevlisi olarak, gece yarısı alışveriş merkezlerinde dolaşmak zihni yavaşlatmıyor, durduruveriyordu. Şimdi, yaşadığı ana odaklanmak yerine ha bire geçmişe takılıp kaldığını görünce, merak ediyordu: Acaba o farkında olmasa da beyni hasar mı görmüştü?[30]

Sandler'in bilincine hücum eden geçmiş yaşantılar, bugüne odaklanmasını engellemekte ve karakterin şimdiki yaşantısına ket vurmaktadır. Bu durumun kendisi de fakındadır ve hatta fiziksel bir hastalık olup olmadığından endişe etmektedir. Bu alıntıda Morrison'ın Sandler aracılığıyla iletmek istediği mesaj; gereğinden fazla hatırlamanın, şimdiyi zorlaştırmasıdır. Ve bu kısıtlama ne Morrison'ın ne de karakterlerin isteyeceği bir sonuçtur. Çünkü siyahî dünyada hatırlamanın önemine sıklıkla değinen Morrison, bugünde sağlam bir şekilde yer alabilmek için bunu istemektedir. Fakat Sandler'da olduğu gibi hatırlama tersi bir etkiye sebep oluyorsa olumlu bir anlamlandırmadan söz etmek mümkün değildir. Özellikle olumsuza odaklanan ve onu bilinç seviyesine taşıyan karakterlerin olumsuz bir benlik algısı geliştirdikleri aşikârdır. Bu durum şöyle açıklanabilir:

[28] F. Özden Ekmekçi, "Sözel Bellek ve Hatırlama", Dilbilim Araştırmaları Dergisi, Şubat 1991, 55.
[29] Toni Morrison, Aşk (Çev. Püren Özgören), Can Yayınları, İstanbul 2005, 12.
[30] Morrison, Aşk, 60-61.

Her birimizin kavraması gereken yaşamsal ve dokunaklı bir gerçek var: Türümüze özgü erdemlerden her uzak düşüşümüz, kişinin kendi doğasına karşı işlediği her suç, ayrıcalıksız herkes bilinçaltımızda bir iz bırakır ve kendimizi küçük görmemize neden olur. (…) Bizi utandıran bir davranışımız hanemize kara bir leke olarak "kaydedilir"; dürüst, güzel ve iyi davranışlarımız ise olumlu birer puan olarak. Sonuçta terazinin kefesi bir tarafı gösterir. Ya özsaygımız artar ve kendimizi benimseriz ya da küçük görür, aşağı, değersiz ve sevgiden yoksun hissederiz.[31]

Maslow'un belirttiği insana dair en önemli gerçekliklerden biri olan bilinçaltı-öz ben ilişkisi, karakterlerde tüm açıklığıyla kendini göstermektedir. Hanelere kaydedilen olumsuz ve insan türüne uzak eylemler, öz saygı ve karakter yapısını etkileyerek olumsuz hatırlamalara neden olmaktadır. Ve bu olumsuz anımsamalar da şimdinin nasıl geçeceğine etki etmektedir. Aşk'ta bunun en güzel örneklerinden birinin Junior olduğu söylenebilir. Anlatı zamanında bile ergenlik yıllarında olan bu genç kız, Cosey kadınlarının evinde çalışmaya başlamadan önce bir dizi travma yaşar. Kendi ailesinde deneyimlediği sevgiden yoksun yaşantılar; sonrasında ıslahevinde müdürün tacizi, Junior'ın olumsuz bir benlik algısı geliştirmesine sebep olur. Junior için artık önemli olan tek nokta kendini koruyabileceği ve rahat vaat eden bir hayata erişebilmektir. Bu bencil yaklaşımı benimsemesine neden olan en büyük etken ise geçmişe dair sürekli anımsadıklarıdır:

(…) İnsanların sandığının aksine, gündelik etkinlikler zincirinde plan, program yapmak can alıcı önem taşıyordu. Hazır olmak, tetikte beklemek. Ve hızlı okumak: jestleri, gözleri, dudakları, ses tonlarını, bedenin devinimlerini- zihinleri. Anı kollamak. Fırsatı kaçırmamak. Her şey sana bağlı. Ve şansın tükendiğinde, kendini açık bir cüzdanın, pencerenin ya da kapının yakınına konuşlandırmak. HADİ! Her şey sana bağlı; tek başınasın. Bir tek, sen. Fırsat karşına çıkar, sen de yakalarsın, ama talihini sen kendin yaratırsın.[32]

Junior'ın hayat felsefesini betimleyen bu satırlar zaman içinde yaşadıklarıyla şekillenen bir mizacı anlatmaktadır. Junior'ın genç yaşına rağmen tecrübe ettikleri; yalnız bir hayat mücadelesi vermesine, fırsatları kaçırmamak için her daim teyakkuzda olmasına ve kendi şansını yaratırken başkalarını önemsememesine neden olur. Nitekim anlatının sonunda Heed ve Christine'i, birbirlerinden nefret ettiklerini ve aynı ortamda bulunmayı asla istemediklerini gayet iyi bilmesine rağmen, evden uzakta yalnız bırakmak sadece kendi menfaatlerini düşündüğünün göstergesidir. Morrison, Junior'ın yaşadığı sarsıntılar neticesinde bu denli olumsuz bir benlik algısı edindiğini sezdirmektedir. Fakat geçmişin sürekli hatırlanmasıyla Junior'ın edindiği karakteri; onu evlerine alan, yediren, giydiren Cosey kadınlarına karşı tavrını da eleştirel bir üslupla sunmaktadır. Hatırlamanın aralıksız olarak yapılmasının kendini değersiz hissetmek ve tüm insanlara eşit derecede olumsuz duygular beslemekle eş değer olabileceğinin altını çizer. Heed, Christine, Junior ve Sandler'ın geriye doğru sıklıkla yaptıkları ziyaretler, olumsuz benlik algıları edinmelerine neden olur.

[31] Abraham H. Maslow, Toward a Psychology of Being, Van Nostrand Reinhold Press, New York 1968, 5.
[32] Morrison, Aşk, 149-150.

Maddi olanaklar açısından yeterli olmalarına ve siyahî kültürden olanlara has zorlukları aşmış olmalarına rağmen, hiçbirinin hayatı imrenilecek nitelikler taşımamaktadır. Anlatının sonuna değin iç savaşa bağlı olan dış çekişmeler devam etmektedir. Bunun nedeni ise geçmişin kıskacından kurtulamayıp, onunla yüzleşmekten çekinen karakterlerin varlığıdır.

2.4. Merhamet

Bilginin zihinde kronolojik olarak saklanmasını sağlayan episodik bellek ile anlam belleği işlev açısından farklılık göstermektedir. Anlama yönelik bellek dildeki sesleri, kuralları, anlamları algılayıp hatırlamayı sağlarken; bilginin kodlardan arındırılmış, anlam ifade eden bir biçimde saklanmasını sağlar. Dolayısıyla bilginin özümsenmesi için kurallar ve kalıplardan ziyade, ona eşlik eden soyut anlamların da aktarılması önemlidir.[33] Morrison'ın da üzerinde durduğu nokta salt hatırlamak değil, olanları bir anlam bütünlüğü içerisinde anımsamak ve değerlendirebilmektir. Yani Bergson'un reddettiği kronolojik olarak sıralanan eylemler dizisi, Morrison'ın da benimsemediği bir olgu olarak eşleştirilebilir. Hem Bergson hem Morrison niteliksel bir oluşu önemseyerek, anıların niceliğini değersiz bulurlar. Morrison'ın açıkça ifade ettiği, unutmayın dediği, anıların sayısı değil anlamlı bir bütün halinde bellekte saklanmasıdır. Bilginin doğruluğunun değerlendirilmesi bu nedenle sayıyla ilgili değil, hatırlanan edimlerin doğruluğuyla yakından bağlantılıdır. Hatırlanan bilgilerin olayın gerçekleştiği hangi zamana ait olduğu yahut hayal gücünün işe koşulmasıyla değişip değişmediğinin denetlenmesi büyük önem taşımaktadır.[34] Çünkü bilgiyi anımsamak değil, doğru bilgiyi anımsamak gereklidir. Anımsamanın yapısal özelliklerinden ziyade, kimin, neyi, ne zaman ve nasıl anımsadığı gibi işlevsel özellikleri dikkate almak hem Bergson felsefesinde hem de Morrison nazariyesinde daha değerlidir. Bu yüzden Morrison, olay örgüsünün salt anımsama üzerine temellendiği Merhamet'te ana karakter olan Florens'in anılarındaki eksiklikler yüzünden karakterlerin sevgi açlığı içinde olmalarını ve değersiz hissetmelerini özellikle aktarır. Annesinin kardeşini tercih ettiğini zannederek, o sahneyi belleğine bir travma olarak kaydeden ve zamanla bu travmanın benliğini etkilemesine izin verecek kadar çok hatırlayan Florens, bu durumu anlamlandırmayı bilinçaltında reddeder. Devinimsel bir özelliğe sahip olan belleğin bazı imgelerde sabitlenmesi, siyahî kültürde yaşananlar göz önüne alındığında öz saygıyı azaltacak ve benlik tasarımını olumsuz etkileyecek niteliktedir. Oysa Morrison'ın istediği bugünü olumlu biçimde şekillendirmeyi sağlayan bir anımsama biçimidir.

İnsan varlığı, gerekli psişik işlevler (sinirsel işlevler ve akıl) için ayrı ayrı organlardan oluşan bir organizmadır. Psişik sistemin büyüklüğünü karşılayamadığı büyük yıkım anlarında ya da bu özel organlar (sinirsel organ ve psişik organ) şiddetli bir şekilde tahrip edildiğinde, en ilkel psişik güçler uyanır ve bu güçler, altüst olmuş duruma egemen olmaya kalkışır.[35]

[33] Ekmekçi, 57.
[34] Mısırlısoy, Ceylan ve Atalay, 219.
[35] Sandor Ferenczi, Psikolojik Travma (Çev. Hüsen Portakal), Cem Yayınevi, İzmir 2018, 29.

Florens'in anlatıdaki durumunu açıklamaya elverişli olan bu bilgi, aslında Florens gibi çiftlikte çalışan diğer karakterlerin yaşadıkları yıkımlar ve sık geriye dönüşler neticesinde psişik işlevselliğin azalmasını da doğrulamaktadır. "Lina'ya göre, dişlerime bakılırsa buraya getirildiğimde yedi sekiz yaşlarında olmalıymışım,"[36] diyen Florens özellikle çocukluk çağında yaşadığı terk edilişi vurgulamak istemektedir. "İnsanın, en temel gidişi erken çocukluk yaşantıları tarafından belirlenen en çeşitli içgüdüsel yatkınlıklarla donanmış olduğu yolundaki ruhbilimsel bulguya güvenli bir biçimde dayanır,"[37] ifadesinin somut hali Florens'in gidişatında izlenebilir. Çocukluk döneminde yaşanan olayların zamanla etkisinin izlenebileceği anlatı boyunca sezdirilir. Bilinçaltının, bastırılmış olayların, bir tür yinelenme boyunduruğuyla rüyalarda kendini gösterdiğini açıklayan görüş,[38] Florens'in bir türlü kurtulamadığı rüyalara açıklık getirirken, susturamadığı zihninin yansıması olarak anlatıda yer alır. Florens'in çiftlikteki yeni evin inşası sırasında çalışan demirciye bağlanışı ve "beni sahiplenmezsen yaşayamam"[39] serzenişi, "canlı varlık için teneffüs ne ise, ruh için ümit aynı şeydir, ümidin bulunmadığı yerde ruh kurur ve söner,"[40] varoluşsal gerçeğini imlemektedir. Son ümidi olan demircinin sevgisine duyduğu gereksinimi, aidiyet düzleminde ifade eden Florens, hatırlama noktasında yine aşırıya kaçıp değersizlik ve sevilme ikileminde kalan karakterlerden biri olarak görülür. Morrison Florens'a yüklediği sorumluluk ile hem siyahîlere karşı benimsenen tutumun benlik tasarımına olumsuz etkisini vurgularken hem de geçmişle öngörülen şekilde yüzleşemeyen ve geçmişi kabullenemeyen karakterlerin bugününü sunar.
Özellikle çiftlik sahibi Jacob'un ölümünün ardından çiftlikte değişen dengelerin karakterlerin ruh hallerine de yansıdığını ifade eden Morrison, bu değişikliklerin kadınlardan sadece Sorrow'u iyi yönde etkilediğini bunun sebebinin de anne olması olduğunun altını çizmektedir. Çocuğuyla yeni bir hayata adım atan ve yeni bir karaktere bürünen Sorrow geçmişiyle yüzleşmektedir. Ve geçmişin tüm ağırlığını omuzlarından atarak bugününü anlamlı kılmaktadır. Anlatının sonunda çiftlik çalışanlarına karşı zulmetmeye başlayan Hanım'ın ise anlatı içerisinde sıklıkla geçmişi unuttuğundan bahsedilir. Özellikle çocuklarının ölümünden sonra yeniden anne olabilmek için eski acıları unutması gerektiğine inanan bu kadın, Morrison'ın vermek istediği mesajı iletmektedir: "(…) Rebekka ne zaman çocuk doğursa bir öncekinin daha meme emmeye bile başlamadan öldüğünü unuttu. Süt sızan memelerini, şişen meme uçlarını unuttu. Beşikten tabuta giden yolun ne kadar hızlı olabileceğini de unuttu."[41] Burada sözü edilen unutmak yok saymak, hiç olmamış gibi davranmak değildir elbette. Sadece geçmiş karşısında konuşlanmasının diğer karakterlerden farklı olduğu söylenebilir. Kocası Jacob ile omuz omuza verip kurdukları çiftlikte bugünlerini yeniden inşa edebilmeleri için hatırlama edimini sınırlandırması gerekmektedir. Ölen her çocuğunun ardından tuttuğu yas makul sürelerle devam ettiğinden Rebekka, yeni gebelikler yaşayabilir.

[36] Toni Morrison, Merhamet (Çev. Zeynep Heyzen Ateş), Sel Yayıncılık, İstanbul 2016, 9.
[37] Sigmund Freud, Uygarlık, Toplum ve Din (Çev. Aycan Özüpek), Dorlion Yayınları, Eskişehir 2019, 151.
[38] Sigmund Freud, Haz İlkesinin Ötesinde (Çev. Emir Aktan), Alter Yayıncılık, Ankara 2011, 38.
[39] Morrison, Merhamet, 144.
[40] Nurettin Topçu, Varoluş Felsefesi, Hareket Felsefesi, Dergâh Yayınları, İstanbul 2019, 48.
[41] Morrison, Merhamet, 94.

Öznelliğin hat safhada olduğu bu durumda, Rebekka içsel bütünlüğünü merkeze alarak ve olanları anlamaya gayret göstererek anıların devingenliğini sınırlandırır. "Duygusal kölelik hakkında herkes kadar bilgi sahibi olduğunu"[42] ifade eden Morrison, Rebekka'nın beyaz olmasına rağmen kendi toprağında sürgün olmasını[43] ve bir kadın olarak deneyimlediği içsel kölelik hissiyatını diğer siyahî kadınlara dâhil etmeden fakat çokta dışlamadan anlatının içine yerleştirir. Şüphesiz, fiziksel köleliği yaşamadığı için romandaki diğer kadınlardan şanslı olsa da ard arda gelen ölümler anısal belleğinde oldukça fazla yer kaplar. Morrison Rebekka'nın bu ölümleri unutmasını istemez, önüne bakabilmesi için belleğinde yer açmasını ve anlamlandırarak hatırlamasını sağlar. "Ölümün bir meydan okuma olduğunu"[44] ifade eden Virginia Woolf gibi Morrison da bu meydan okumaya Rebekka'nın nasıl tepki verdiğini okuyucuya göstermek ister.

Florens'ın unutma ve devam etme konusundaki beceriksizliğinin aksine karakterlerin çoğu anımsamalarını sınırlandırabilmeyi başarır. Seks objesi olarak muamele edilen Sorrow çocuğuyla, çiftliğin demirbaşı olan Lina çiftlik işlerini ve sahiplerini sahiplenişiyle, Scully erkek bedenini kabullenip onu kullanmaya başlamasıyla, Jacob çocukluğunda yaşadığı imkânsızlıkları siyahîler için imkânlara çevirmesiyle geçmişi belli ölçüde anlamlandırıp bugünde yer alırlar. Her ne kadar bugünde yer almaları bazı psikolojik rahatsızlıkları beraberinde getirse de Morrison'ın sezdirmek istediği mesajı iletirler. Bu konuda başarısızlığa uğrayan tek karakter tüm ümidini demirciye bağlayan, eksikliğini hissettiği tüm duyguları onda bulmayı uman Florens'tır ve bunun sebebinin de yinelenen geçmiş olduğu açıkça belirtilir.

3. SONUÇ

"Geçmiş sorunu birçok açıdan ele alınabilir, tümüyle hatırlama ile tümüyle unutmanın karşılaştırılması tek yol değildir,"[45] ifadesiyle Sarlo, Morrison'ın söylemdeki tavrını açıklar niteliktedir. Morrison tüm eserlerinde ne tümüyle unutmak ne de her deneyimi eksiksiz ve sürekli olarak hatırlamak taraftarıdır. Bu düşüncesini her iki türden karakterler yaratarak eleştirel bir bakış açısıyla sunar. Yazarın amacı iki karakter tipinin de deneyimlerine tanıklık etmek ve sonuçları değerlendirmektir:

Söze dökmek suskun deneyimi azat eder, doğrudanlıktan ya da unutulmaktan kurtarır ve onu iletilebilir, yani herkesin yapar. Anlatı, deneyimi olayın gerçekleştiği andan (ki daha ilk başından zamanın geçişi ve yinelenemezlik tehdidi altındadır) başka bir zamansallıkta, hatırlama anında kaydeder. Ayrıca anlatı her yinelemede ve her değişkede güncelleşen bir zamansallık yaratır.[46]

[42] Pınar Çelikel, "Zenci Edebiyatının Gülen Yüzü", Binyıl Kitap, 47, (Kasım 2000), 8.
[43] Morrison, Merhamet, 66.
[44] Randhir Pratap Singh, The Novels of Virginia Woolf, Sarup&Sons Press, New Delhi 2004, 56.
[45] Sarlo, 19.
[46] Sarlo, 21.

Morrison siyahî dünyada kadın ve erkeklerin fakat en çokta sözcüsü olduğuna inandığı kadınların deneyimlerini aktarmak ister. Onunki tanıklık etmektir. Çünkü Morrison herkesin bildiğinin ötesini okuyucuyla paylaşmak ister. Yazarın amacı, siyahî kültürü anlamak için gerekli olan hatırlama misyonunun yerine getirilmesidir. Böylelikle ortak bir bellek etrafında, ortak bir duygudaşlık geliştirilerek geçmişi anlamak amaçlanır. Yani siyahîler için hayatta kalma bağlamında önemi olan hatırlama, aslında bugüne tamamen ket vurup geçmiş yaşantıların içinde kaybolmak demek değil; bugünde söz sahibi olabilmek için geçmişi bilmek ve anlamaktır. Dolayısıyla siyahî toplumda öz ifadenin, öz sevginin, benlik saygısının tamamlayıcısı olan bellek, Morrison'ın anlam ve değer istencini ifade etmede önemli bir misyona sahiptir.

KAYNAKÇA

Çelikel, Pınar, "Zenci Edebiyatının Gülen Yüzü", Binyıl Kitap, 47, (Kasım 2000).

Ekmekçi, F. Özden, "Sözel Bellek ve Hatırlama", Dilbilim Araştırmaları Dergisi, Şubat 1991, 50-58.

Ergin, Seçkin, (Ed.), 1950 Sonrası Amerikan Romanı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2000.

Ferenczi, Sandor, Psikolojik Travma (Çev. Hüsen Portakal), Cem Yayınevi, İzmir 2018.

Freud, Sigmund, Haz İlkesinin Ötesinde (Çev. Emir Aktan), Alter Yayıncılık, Ankara 2011.

Freud, Sigmund, Uygarlık, Toplum ve Din (Çev. Aycan Özüpek), Dorlion Yayınları, Eskişehir 2019.

Kershner, R. B., The Twentieth Century Novel: An Introduction, Bedford Books, USA 1997.

Maslow, Abraham H., Toward a Psychology of Being, Van Nostrand Reinhold Press, New York 1968.

Mısırlısoy, Mine, Ceylan, Suzan ve Atalay, Nart Bedin, "Hayatta Kalma Bağlamının Bellek Yanılmaları Üzerindeki Etkisi", DTCF Dergisi, 56 (2), 2016, 214-237.

Morrison, Toni, Süleyman'ın Şarkısı (Çev. Sibel Özbudun), Simavi Yayınları, İstanbul 1992.

Morrison, Toni, Aşk (Çev. Püren Özgören), Can Yayınları, İstanbul 2005.

Morrison, Toni, Sevilen (Çev. Püren Özgören), Sel Yayıncılık, İstanbul 2016.

Morrison, Toni, Merhamet (Çev. Zeynep Heyzen Ateş), Sel Yayıncılık, İstanbul 2016.

Morrison, Toni, Ötekilerin Kökeni (Çev. Ceren Demirdöğdü), Sel Yayıncılık, İstanbul 2019.

Sarlo, Beatriz, Geçmiş Zaman (Çev. Peral Bayaz Charum ve Deniz Ekinci), Metis Yayınları, İstanbul 2011.

Sarp, Nuray ve Tosun, Ahmet, "Duygu ve Otobiyografik Bellek", Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(3), Mayıs 2011, 446-465.

Singh, Randhir Pratap, The Novels of Virginia Woolf, Sarup&Sons Press, New Delhi 2004.

Topçu, Nurettin, Varoluş Felsefesi, Hareket Felsefesi, Dergâh Yayınları, İstanbul 2019.

Tuğrul, Saime, "AVM'li Hatırlama ve Unutma", Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Kültürel Çalışmalar Dergisi, 1(2), 2014, 16-33.

Yalçınkaya, Ayhan, Siyasal ve Bellek Platon'da Anımsama, Platon'u Anımsama, Phoenix Yayınevi, Ankara 2005.

EPIDEMIC IMAGES IN MARGARET ATWOOD'S THE YEAR OF THE FLOOD

Assist. Prof. Pınar SÜT GÜNGÖR
Muş Alparslan University, Faculty of Arts and Letters, English Language and Literature Department
ORCID: 0000-0003-2324-2929

ABSTRACT
20th century classical dystopian narratives describe the common and important problems that all humanity suffers from, and address how these problems exist on a global scale. The rapid depletion of resources as a result of excessive consumption, the rapidly increasing human population, the deterioration of nature and the resulting ecological problems, as well as the emergence of epidemics that will affect the whole world, are among the essential themes that dystopia focuses. Canadian poet, writer, critic, and eco-feminist Margaret Atwood both mirrors these problems and reveals the frightening consequences that may be in the future with her own, distinctive science fiction works. The genre, which the author calls ustopia by combining the concepts of utopia and dystopia, aims to achieve a synthesis of the phenomena of good and evil. One of her works written for this purpose, The Year of the Flood, tells about a global epidemic and its consequences. The importance of this study is to look at the consequences of the waterless deluge, that is, the global epidemic mentioned in the novel, and to examine the discourses about the epidemic. With the Covid-19 epidemic, which we have been facing for a long time, our increasing sensitivity to this issue has aroused our curiosity to read and understand the works written on this theme and to find similar aspects. In this sense, this work, which Atwood wrote in 2009, is important in terms of its description of a post-apocalyptic world and the likelihood of the events she describes. While the speculative fiction of the work indicates the terrible dimensions of this epidemic caused by the capitalist society, Atwood goes beyond classical dystopian narratives and gives the message that there is always hope. Therefore, the aim of this study is to focus on the epidemic theme in Atwood's aforementioned novel and to examine the dimensions of possible disasters. As a result, through this novel it is confirmed how ecological problems that cannot be solved may affect the whole world and how the concept of epidemic was predicted by Atwood with a hopeful pessimism.
Keywords: Epidemic, Margaret Atwood, Ustopia, American Literature

MARGARET ATWOOD'UN TUFAN ZAMANI İSİMLİ ROMANINDA SALGIN İMGELERİ

ÖZET

20.yüzyıl klasik distopya anlatıları, tüm insanlığın muzdarip olduğu ortak ve önemli problemleri betimleyerek bu sorunların küresel ölçekte nasıl var olduğuna değinmektedir. Aşırı tüketim sonucu kaynakların hızla tükenmesi buna karşılık hızla artan insan nüfusu, doğanın dengesinin bozulması ve bunun sonucunda baş gösteren ekolojik sorunlar ve beraberinde tüm dünyayı etkileyecek salgın hastalıkların ortaya çıkması distopyanın değindiği önemli temalardandır.

Kanadalı şair, yazar, eleştirmen ve eko-feminist olan Margaret Atwood kendine özgü bilimkurgu yapıtlarıyla hem bu sorunlara ayna tutar hem de bu sorunların gelecekte olabilecek ürkütücü sonuçlarını gözler önüne serer. Yazarın ütopya ve distopya kavramlarını birleştirip üstopya adını verdiği tür, iyilik ve kötülük olgularının bir sentezine ulaşmayı hedefler. Bu amaçla yazılan eserlerinden biri olan Tufan Zamanı, küresel bir salgını ve bu salgının sonuçlarını anlatmaktadır. Bu çalışmanın önemi, kitapta bahsi geçen susuz tufanın yani küresel salgının sonuçlarına bakmak ve salgınla ilgili söylemleri irdelemektir. Uzun süredir karşı karşıya kaldığımız Covid-19 salgınıyla beraber bu konuya karşı artan hassasiyetimiz, bu tema çerçevesinde yazılan eserleri okuyup anlama ve benzer yönleri bulma merakımızı uyandırmıştır. Bu anlamda Atwood'un 2009 yılında kaleme aldığı bu eseri post apokaliptik bir dünyayı betimlemesi ve anlatılan olayların gerçekleşmesinin olabilirliği bakımından önemlidir. Eserin spekülatif kurgusu kapitalist toplumun neden olduğu bu salgının korkunç boyutlarını gösterirken, Atwood klasik distopya anlatılarının dışına çıkarak her zaman umut olduğu mesajını verir. Dolaysıyla bu çalışmanın amacı, Atwood'un bahsi geçen eserinde salgın temasına yoğunlaşmak ve muhtemel felaketlerin boyutlarını irdelemektir. Sonuç olarak, bu eser vasıtasıyla çözümlenemeyen ekolojik sorunların tüm dünyayı nasıl etkisi altına alabileceği ve salgın kavramının Atwood tarafından içinde umut barındıran bir karamsarlıkla nasıl öngörüldüğü doğrulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Salgın, Margaret Atwood, Üstopya, Amerikan Edebiyatı

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

GÖRSEL ÜRETİM SÜRECİNDE GENERATİF ETKİ; YAPAY TASARIM

Dr. Öğr. Üyesi Begüm Aylin ÖNDER
İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi
ORCID: 0000-0002-0314-2843

ÖZET

Tarihin ilk dönemlerinden günümüze değin teknoloji, insanı çevreleyen tüm alanlarda etkinliğini göstermiştir. Günlük hayatı kolaylaştıran, düzenleyen pek çok yararının yanı sıra teknoloji, bilim ve sanatı da beslemiş, 21. yüzyılın şekillenişinde etkili bir araç haline dönüşmüştür. Bilhassa plastik sanatlar açısından ele alındığında teknoloji aracılığıyla ortaya çıkan yeni türden teknikler beraberinde yeni ifade biçemlerinin oluşmasına olanak tanımıştır. Özellikle çağdaş sanatın gelişen dinamiklere kayıtsız kalmadan başlattığı yeni tür yorumlama şekilleri, 1960 ve 1980 yılları arasında post modern söylemin başlamasına neden olmuş, 1990'larda ise, küreselleşmenin de etkisiyle, sanatın yeni bir boyut kazanmasına olanak tanımıştır. Dünyayı sarıp sarmalayan iletişim ağları ve teknolojik gelişmeler sayesinde çağdaş sanat, artık sanatçının/tasarımcının tuvalini aşarak ona dünyanın her yerinde aynı anda bulunma imkânı tanımıştır. Teknolojinin ve bilgisayar yazılımlarının sahip olduğu dil yapıları sanatçı ve tasarımcı için geleneksel tasarım formlarının dışında geliştirilebilen yeni tür ifadelerin ortaya çıkışını sağlamış, günümüzün tasarım ve sanat anlayışına yeni bakış açıları kazandırmıştır. Böylece insan yaratıcılığı alanına dahil olan bilgisayar teknolojileri ile özünde zaten disiplinler arası bir yapıya sahip olan grafik sanatının da sınırlarını genişletmiş, sanatçının/tasarımcının yaratıcı süreçteki rolünü yeniden biçimlendirmiştir.

Şüphesiz teknolojinin gelişimi ile birlikte tasarımlara yön veren program ve uygulama pratikleri de aynı oranda değişmekte ve gelişmektedir. Son dönemlerde neredeyse hayatın her alanında karşımıza çıkan fenomen yapay zekâ (Artifical Intelligence), insan eylemlerini taklit etmek için geliştirilmiş bir çeşit insan zekâsı simülasyonudur. Yapay zekâ akıl yürütme, algılama, doğal dil kullanma, bellek ve öğrenme sürecinde elde edilen verilerin eyleme dönüştürülmesini hedefler. Bu süreç içinde kusursuz sonucun elde edilmesi için gerekli olan algoritmalar sayesinde bilgisayar aygıtları kendisine verilen görevi en kısa sürede nasıl tamamlayacağına karar verir. Hedefler doğrultusunda bilgisayar programları ve yazımları kullanan yapay zekâ, yaratılan sentetik bilgilerin bir bakıma rasyonalize edilmesini sağlar. İnsana özgü bir eylem olan yaratıcılık eylemi günümüzde yapay zekânın üreticiliğini yaptığı bir sürece evrilmiştir. Kullanıcı deneyimlerinin artmasına paralel olarak teknolojik araç, bilgisayar programlarını ve yazılımlarını aktif olarak kullanan grafik sanatlar kullanıcı ve ürün/eser arasında etkileşimin sağlanabilmesi açısından farklı tasarım olanakları sunan yapay zekâ algoritmalarından yararlanmaya başlamış ve yapay zekâ kullanımının bu meslek grubunda önemli ölçüde artış göstermesine neden olmuştur. Böylece tasarım süreçlerinde dijital dönüşüm beraberinde yapay zekâ uygulamalarının kullanımı tasarım sürecinde sürat kazanarak verimliliklerini arttırmaya başlamıştır.

Araştırma kapsamında ele alınan yapay zekânın alt kümesini oluşturan makine öğrenmesi ve derin öğrenme algoritmalarından Çekişmeli Üretken Ağlar'ın (Generative Adversarial Networks /GAN) görsel tasarım üretimi sürecinde kullanılması ele alınarak, bu ağların faydaları üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Yapay zekâ destekli tasarım araçlarının tasarım süreçleri üzerinden şekillenen araştırmanın evrenini ise, generatif tasarım özelinde üretilen eserler oluşturmaktadır. Bu bağlamda hayata geçirilen tasarımlar araştırmada 'yargısal örneklem' yöntemiyle (seçmece yöntem) belirlenen tasarımlar üzerinden analiz yapılmış, tasarımlar ayrıca grafik tasarım ilkeleri açısından betimsel analiz yöntemi ile irdelenmiştir. Araştırmanın özellikle grafik sanatlar alanında yapay zekâ konusunu işleyen çalışmaların az sayıda olması açısından alan yazındaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.
Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Generatif Sanat, Çekişmeli Üretken Ağlar, Makine Öğrenmesi, Derin Öğrenme, Görsel Tasarım

GENERATIVE EFFECT IN THE VISUAL PRODUCTION PROCESS; ARTIFICIAL DESIGN

ABSTRACT

From the earliest periods of history to the present, technology has shown its effectiveness in all areas surrounding human beings. In addition to its many benefits that facilitate and organize daily life, it has also nourished technology, science and art, and has become an effective tool in shaping the 21st century. New forms of interpretation, especially initiated by contemporary art without being indifferent to the developing dynamics, caused the post-modern discourse to begin between 1960 and 1980, and in the 1990s, with the effect of globalization, art gained a new dimension.

Thanks to the communication networks and technological developments that encompass the world, contemporary art now surpasses the canvas of the artist / designer, allowing her to be present all over the world simultaneously. As a matter of fact, the language structures of technology and computer software have led to the emergence of new types of expression that can be developed for the artist and designer outside of the traditional design forms, bringing new perspectives to today's design and art understanding.Thus, it has expanded the boundaries of graphic art, which already has an interdisciplinary structure, with computer technologies included in the field of human creativity, and reshaped the role of the artist / designer in the creative process. Undoubtedly, with the development of technology, the program and application practices that direct designs also change and develop at the same rate. Artificial intelligence (AI), a phenomenon that has been encountered in almost every aspect of life recently, is a kind of human intelligence simulation developed to imitate human actions. Artificial intelligence aims to transform the data obtained in the process of reasoning, perception, using natural language, memory and learning into action. Thanks to the algorithms necessary to achieve the perfect result in this process, computer devices decide how to complete the task assigned to them as soon as possible.

Using computer programs and software in line with the goals, artificial intelligence enables the synthetic information created to be rationalized in a way. The act of creativity, which is a human-specific act, has evolved into a process where artificial intelligence is the producer.
In parallel with the increase in user experiences, graphic arts, which actively use technological tools, computer programs and software, have started to benefit from artificial intelligence algorithms that offer different design possibilities in terms of ensuring interaction between the user and the product / work, and the use of artificial intelligence has significantly increased in this profession. Thus, the use of artificial intelligence applications along with digital transformation in design processes has accelerated in the design process and started to increase their efficiency.
The use of Generative Adversarial Networks (GAN), which is one of the machine learning and deep learning algorithms, which constitute the subset of artificial intelligence discussed within the scope of the research, in the visual design production process is discussed. In addition, an evaluation was made on the benefits of these networks in the research. The universe of the research, which is shaped through the design processes of artificial intelligence-has be supported design tools, consists of works produced specifically for generative design. In this context, the designs realized in the research were analyzed over the designs determined by the "judicial sampling" method (selective method), and the designs were also examined by descriptive analysis method in terms of graphic design principles. It has be thought that the research will fill the gap in the literature in terms of the small number of studies on artificial intelligence, especially in the field of graphic arts.
Keywords: Artificial Intelligence, Generative Art, Adversarial Productive Networks, Machine Learning, Deep Learning, Visual Design

1. GİRİŞ

Tarih boyunca insanlık gelişen teknolojilere bağlı olarak pek çok paradigma kırılmasına şahitlik etmiştir. Özellikle Endüstri 1.0 olarak bilinen dönem kendinden sonra gelecek yeniliklerin miladı sayılabilir. İnsanlığın buhar makinesinin icadıyla alışmaya başladığı teknolojik her icat ya da yenilik pek tabi kendinden önce yaşanan gelişmeleri takiben ortaya çıkmış ve bir sonraki gelişmenin oluşma nedenlerinden biri haline gelmiştir. Sanayi Devrimi ya da endüstriyel çağın başında özellikle bilgi ve haberleşme sistemlerinin yenilenmesi ve gelişmesi ile hayatına hızı ve etkileşimi dahil eden birey daha önce eşi, benzeri olmayan radikal bir sürece girmiştir.
Tarihsel bağlamda insanın teknolojiye merakı onu heyecanlandırmanın ötesinde gündelik iş rutinlerine ait süreçlerin de kısalmasına olanak tanımasından dolayı insan hayatında her geçen gün önemli bir yere sahip olmuş, olmaya da devam etmektedir.
Makinelerin beyinden aldığı ilhamla geliştirdiği yapay zekâ ise günümüzde (2021) insanlık için kimi zaman da korkutucu olacak şekilde bir egemenlik kurmaya başlamıştır. Pazarlama stratejilerinden, sağlığa, ekonomiden, mimariye, eğlence dünyasından plastik sanatlara kadar geniş bir spektrumda kendine yer bulan yapay zekânın sahip olduğu üretken sinir ağları, makine ve derin öğrenme metotlarıyla pek çok faydalı işe imza atmakla kalmamaktadır.

Aynı zamanda var olduğu çevrede konu hangi sektör için olursa olsun problemin çözüme ulaştırılmasında her geçen gün gelişen bir başka özelliği ile karşımıza çıkmaktadır. Yapay zekâ destekli tüm sistemler temelinde beyinden aldığı ilhamla makine ve insan iş birliğine dayalı yeni tür alışkanlıkların ve sonuçların elde edilmesine olanak tanımaktadır. Konu tasarım ve sanat alnalrına indirgendiğinde ise, özellikle Postmodernizm sonrası deneysel çalışmaların kendini gösterdiği bu alanlarda yapay zekâ teknolojileri sayesinde sanat ve tasarım adeta boyut atlamıştır. Geçmişi algoritmalara dayanan bu bilgisayar destekli sayısal sistemler bugün sanatçı ve tasarımcıya elde ettiği verilere binaen bir yandan sınırsız hayal gücü şansı tanımakta, öte yandan makinelerin tasarımcı ve sanatçının iş yükünü biraz olsun hafifletmede fayda sağlamaktadır.

Araştırma kapsamında ele alınan yapay zekânın alt kümesini oluşturan makine öğrenmesi ve derin öğrenme algoritmalarından Çekişmeli Üretken Ağlar'ın (Generative Adversarial Networks /GAN) görsel tasarım üretimi sürecinde kullanılması konu olarak seçilmiş, bu ağların faydaları üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Yapay zekâ destekli tasarım araçlarının tasarım süreçleri üzerinden şekillenen araştırmanın evrenini ise, generatif tasarım özelinde üretilen eserler oluşturmaktadır. Bu bağlamda hayata geçirilen tasarımlar araştırma makalesinde 'yargısal örneklem' yöntemiyle (seçmece yöntem) analiz edilmiştir. Çalışma ayrıca kuramsal bir dayanak noktası oluşturması bakımından sosyal bilim çalışma yöntemlerinden biri olan alan yazın taraması yöntemi ile oluşturulmuştur. Gerçekleştirilen çalışmanın yapay zekâ kavramının hayatın her alanında kullanılması ve özellikle Pandemi sürecinde önemine binaen çözümleme örneklemine uygun, mevcut çalışma alanına eklenebilecek bir çalışma gerçekleştirmek hedeflenmiştir. Çalışma için farklı içeriğe sahip tasarımlar seçilmiş ve çalışmanın pratiği bu metinler üzerinde(n) gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışma öncelikle yapay zekânın ana kaynağı algoritma kavramı ve algoritmaların tarihsel gelişimi ele alınarak incelenmiştir.

2. ALGORİTMA VE YAPAY ZEKÂYA TARİHSEL BİR BAKIŞ

Türkiye Standartlar Enstitüsü tarafından hazırlanan Bilişim Terimleri Sözlüğü'ne göre algoritma (algorithm) "bir problemin çözümü için sonlu sırada iyi tanımlanmış kurallar kümesi" olarak tanımlanmaktadır (Arifoğlu vd., 2006:6)." Sonlu işlemler kümesi, "bir başlangıç durumundan başlayarak belirli bir bitiş durumunda sona erer. (URL-1)." Algoritma, bilgisayarların bizim adımıza yaptıkları her türden işlemi kapsar. Nitekim aracı bilgisayarlar sayesinde algoritmalar var olan bir problem çözümünde izlenen yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek tabi algoritma sadece matematik ya da programlama literatüründe yer alan kapsamının dışında insan hayatının günlük aktivitelerinde sık sık karşımıza çıkan bir terimdir. Hayatın hemen hemen her alanında kullanılan teknolojik araçların sahip oldukları algoritmalar bireyin günlük hayatının kaotik yapısında karşılaştığı her türden problemin çözüme ulaştırılmasında oldukça etkin rol üstlenmektedir. Algoritmaların kendisine verilen talimatlar doğrultusunda genellikle belirsizlik taşımayan yürütülebilir adımların oluşturduğu sistematik ve sıralı setlere sahip olma özelliği sayesinde, karşılaşılan problemin en etkin şekilde çözüme ulaştırılmasını amaçlanır. İçinde bulunduğumuz dönemde (2021) algoritmalar ile hayatın her alanında karşılaşmak mümkündür.

Öyle ki algoritmaların, internet üzerinde kullandığımız arama motorlarından, organ nakli için oluşturulan veri tabanları sayesinde uygun donörlerin eşleştirilmesine, sosyal ağlarda arkadaş/eş adaylarının önerilmesinden, şarkı, film, dizi tercihlerine, yön bilgisi ihtiyacının karşılandığı harita uygulamalarından, dijital bankacılık sistemlerinde sağlanan güvenlik şifreleri eşlemelerine, yüz tanıma algoritmaları ile güvenlik sistemlerinin sağlanmasına kadar çok geniş bir spektrumda yer aldığı açıktır.

Hizmet alanlarından, kişisel yaşantımıza kadar bu denli geniş spektrumda yer alan ve kaynağı bilgisayarlar olarak tanımlanan algoritmanın tarihi aslında matematik ve mantık ilişkisine dayanır. Platon'un bilimler sınıflandırmasında ilk bilim olarak tanımlanan aritmetik Yunanca arithmos, 'sayı, rakam' sözcüğünden türemiştir. Aritmetik kavramına, ilk yazılı matematik kayıtlardan Eski Mısır'daki Rhind (Ahmes) Papirüsü'nde rastlamak mümkündür. Yapılan arkeolojik kazılara bağlı olarak algoritmik işlemlere ise, daha sonraları (M.Ö 1600 civarında) Babil'de kil tabletlerin üzerinde yer alan çivi yazısıyla rastlanır. Tekrarlamaya dayalı sistematik bir yapıda olan tablolardan yararlanan Babil algoritması, o dönemde karekök ve katsayıları hesaplamak için kullanılmıştır. Antik Yunan'da Eucleides olarak bilinen İskendiriyeli Öklid (MÖ 330-275) Elementler adlı çalışmasında aritminin yanı sıra nokta, çizgi, daire gibi sentetik geometri konularını da ele alır. Öklid ayrıca iki sayının ortak bölenini bulmak için geliştirdiği algoritma sayesinde kendinden sonraki pek çok çalışmanın başvuru kaynağı haline gelmiştir.

Resim1. Öklid geometrisine benzer matematiksel, geometrik-cebirsel içeriğe sahip kil tablet, Tell Harmal, Irak. (MÖ 2003-1595), Irak Müzesi.
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Babil_matemati%C4%9Fi., e.t. 12.03.2021.

Latince kaynaklarda çeşitli şekilde anılan (alkarismi, algoritmi, algorismi, algorism) algoritma sözcüğü adını, Hint geometrisinden etkilenen Abbasi Dönemi'nin tanınmış matematikçi, gökbilimci ve coğrafyacı olarak bilinen bilim insanı Ebu Abdullah Muhammed bin Musa el-Harezmi'den (780-850) alır. "Harezmi sayesinde algoritma; konumsal gösterim, ondalık işareti ve sıfır gibi devinimsel kavramlarla ilişkilendirilmiştir (Finn, 2020:31)" Harezmi'den sonra gelen tüm İslam cebircilerinin temel olarak aldığı Kitâbü'l-Muḫtaṣar fî ḥisâbi'l-cebr ve'l-muḳābele (Modelleyerek ya da Dönüştürerek Hesaplama) adlı eseri adında "cebir" kelimesinin geçtiği ilk bilimsel matematik kitabı olarak bilinir.

Bu eserde Hint aritmetiğine benzer bir yöntem kullanılmasının yanı sıra, problem çözümünde izlence belirli bir düzen ve adım adım sıralama şeklindedir ve bu usulde işlem ile anlam arasındaki bağlantının kurulması yoluyla çözüme ulaşılır. Bir başka ifadeyle eserde cebirsel denklem çözümleri, önce sözel anlatımı yapılarak açıklanır ve sonra ise kullanılan geometrik hesaplamalar ile problemin çözümü gerçekleştirilir. Günümüzde kullanılan x, y gibi sembolik ifadelemeler Harezmî ilminin bir sonucudur. Evrensel matematik dilinin inşası ile dijital elektroniğin temelini oluşturan ikili sayma sistemi ve sıfırın bulunuşu gibi oldukça önem arz eden eserde kullanılan usule "daha sonra matematik tarihinde ona izâfeten "algoritma" (Hârizmiyyât, Harzemiyye; düzenli hesap tekniği) denilmiştir (URL-2)." Harizmi'den sonra özellikle İslam dünyasında cebirle uğraşan pek çok önemli matematikçi yetişmiştir. Harizmi ilminin Batı dünyasına girişi ise salgınlar, kıtlık, siyasi karışıklıklar ve iktidar sorunları nedeniyle 12. ve 13. yüzyıla kadar sarkar. Nitekim Orta Çağ olarak bilinen bu karanlık dönemde bilimsel her türden uğraşı reddedilmiş eğitim ve öğretim etkinlikleri dönemin ayrıcalıklı kişileri için söz konusu olmuş ve bu kimselere eğitim; diyalektik, gramer, kuramsal müzik, retorik öğretileri, gökbilim, kuramsal aritmetik ve geometri dersleri ile sağlanmıştır. Bu karanlık dönemde bilimsel ve sanatsal alanda bellek yitimi görülmesine karşın, Batı dünyasının 12. yüzyıldaki ilk uyanışı nüfusun ve ticaretin artmasını takiben, Arap biliminin Avrupa'ya intikal etmesine olanak sağlamıştır. İspanya'da eğitim alan Fransız rahip Aurillaclı Gerbert Hint kökenli sayılama dizgesini ve hesap yöntemlerini Avrupa'ya getirerek romen rakamları kullanmış Avrupa'ya Arap rakamlarını öğretmiştir. Gerbert'in girişimi dönemin karşıt görüşlerindeki baskı sonucunda ilerleme kaydedememiştir. Ancak sonraları Haçlı seferlerinin bilimsel ya da kültürel bağlamda keşif amacı gütmemesine karşın savaşlar sırasında "doğulu Müslümanlarla kurulan çok sayıda ilişki sayesinde Haçlılar arasındaki kimi okumuş kişiler Hint-Arap tarzı yazılı hesabı öğrenmiştir" (Ifrah, 1998:170). "Fibonacci" denen ünlü İtalyan matematikçi Pisalı Leonardo'nun 1202 yılında yazdığı Liber Abaci (Book of the Abacus) adlı eser, Harizmi ve sonrasında gelen matematikçilerden oldukça etkilenmiş tüm algorizma yandaşlarının başvuru kitabı haline gelmiştir.

Algoritma tıpkı mantık ve matematik dilindeki gibi çözümsel adımlar olarak karşımıza çıkar. İsteyerek ya da istemeyerek gündelik yaşantının her alanında algoritmalardan yararlandığımız ise yadsınamaz bir gerçektir. Algoritmalar her ne alanda kullanılsa kullanılsın mutlaka kesin ifadeler içeren, başlangıç ve bitişe sahip belirli sıralama ve dizilim özelliği sergilemek zorundadır. Bilgisayar ve programlama dilinde ise algoritmalar, özellikle birinci sanayi devrimi sonrasında gözle görülür hale gelmiştir. Algoritmalar "hesaplamalara ve diğer problem çözme işlemlerine rehberlik edecek bir süreci tanımlayan, açıklayıcı talimatlar ve kurallar kümesidir (Fan, 2020:19)." Kümülatif bir sürecin sonunda ortaya çıkan bilgisayar makineleri programlardan yardım alarak herhangi bir problem karşısında verilen komutu algılayabilmekte ve gerçekleştirebilmektedir. Daha açık bir ifadeyle, bilgisayar mimarisinin çalışmasında kullanılan programlar/yazılımlar "0" ve "1"lerden oluşan ikili sayı sistemi kullanmakta, böylece kendisine verilen komutların yerine getirilmesine imkân tanımaktadır. İyi tanımlanan başlangıç ve bitiş noktaları olan algoritmalar belirli bir problem karşısında adım adım çözüm sunma işlemlerini kapsamaktadır. Bu bağlamda bilgisayarlarda yer alan tüm programlama dilleri bu adım adım yaklaşımı kullanır.

Tarihsel süreçte insanın makineye olan ilgisi durmaksızın devam etmiştir. Nitekim Yüksek Rönesans'ın önemli isimlerinden Leonardo Da Vinci'nin robot şövalye eskizleri, Fransız Jacques de Vaucanson'ın mekanik ördeği, sonraları insan dokunuşlu hesap makineleri, mekanik saatler ve ardından yaşanan endüstriyel devrimle otomatik makineler yaratan insanın tek arzusu problem karşısında çözüm üretebilen, basitte olsa düşünebilen makineler yaratmaktır. İngiliz matematikçi Charles Babbage (1791-1871) tarafından tasarlanan ilk programlanabilen ve "Analitik Makine" olarak bilinen bilgisayar sistemi 1842 yılına tekabül eder. Daha sonraları Ada Lovelace'nin bilgisayar programını icadı modern dönem çalışmaları arasında yerini almıştır. Modern bilgisayar teknolojisinin ve yapay zekânın fikir babası olarak kabul edilen Alan Turing ise, 20. Yüzyılın yetiştirdiği büyük dehalardan birisidir. Turing 27 yaşında iken İngiltere hükümeti tarafından Londra'daki Ulusal Fizik Laboratuvarı görevlendirilerek Alman Hükümetinin radyo üzerinden gerçekleştirdiği iletişimi gizlemek için kullandığı enigma şifresinin çözülmesi için oluşturulan ekibin içinde yer almıştır. Asker kökenli tarihçiler Turing'in istihbarat konusunda gösterdiği performans nedeniyle Almanya yenilgisinin öne çekildiğini savunmaktadır. Kuramsal matematik alanında kendini geliştiren Turing, kuramsal bilgisayar bilgisini ikinci dünya savaşı öncesinde atmıştır. "Matematik Turing için duyularının çoğullaştığı ve etkinleştiği bir hareket alanıdır (Topal, 2017:1346)." Turing, bu alan sayesinde içinde toplumsalı da barındıracak olan başka merkezinde konumlanmasını sağlayan en önemli adımı atmıştır; işe yaramak. Daha açık bir ifadeyle, "bir algoritma sınırlı bir süre içerisinde beklenen sonucu eksiksiz bir biçimde ortaya koyar (Finn, 2020: 32)." Günümüzde modern bilgisayar adıyla nakşedilen "Evrensel Turing Makinesi" fikrini ortaya atan Turing, uygun şartlar ve yöntemler dahilinde herhangi bir sorunun çözümü ya da görevi yerine getirmek için tek bir makine yeterli olduğu görüşündedir. Birbirinden farklı görevler için uygulanan farklı yöntemler sonraları "algoritma" olarak adlandırılır (Hodges, 2014: 137-138)." Algoritmanın yanında modern bilgisayarların ana unsuru olarak kabul gören bellek programı kavramı da Turing makinesi fikrinin kapsamında yer almaktadır. Savaş sonrası dönemde makinelerin neler yapabileceği ile ilgilenen Turing, evrensel olarak adlandırılan makine zekâsının insana sınırsız ufuk açabileceğine ve bu makinelerin yapay formlara dahi ulaştırılabileceği görüşündedir. Bu bağlamda Turing matematiksel imgelem doğrultusunda başladığı yolculuğunu insan beynine doğru yönlendirerek yapay zekâ konusunda araştırmalar yapmaya başlamıştır. "Turing aritmetik işlevlerin doğrudan elektronik bileşenlerin inşası yoluyla değil, programlama yoluyla uygulanmasından yanadır (Hodges, 2014: 365-366)." Matematiği üslup açısından ele alan Turing, cebir, şifre kırma, satranç ya da klasörleme gibi işlevler arasında kendiliğinden geçiş yapabilen makine tasarlamış, 1 Ekim 1950 yılında Mind (Zihin) dergisi 236. sayıda yayımlanan "Bilgisayar Mekanizması ve Zekâ" (Computing Machinery and Intelligence) adlı makalesinde evrensel makinenin ana hatlarını ortaya koymuştur. Aynı makale 20. yüzyılın dönüm noktalarından biri olan yapay zekâ araştırmalarının da başlangıcı olarak kabul görmektedir. Makalede ortaya koyduğu taklit oyunu sayesinde yeni bir çığır açarak, fenomen soruyu tartışmaya açar; "Makineler düşünebilir mi?"

3. YAPAY ZEKÂ

Makine zekasının soyut ortamdan sıyrılarak somut bir düzlemde sorgulanmaya açılması yapay zekâ çalışmaları alanının temelini oluşturmaktadır. Turing'in gerçekleştirdiği ve Turing Testi olarak adlandırılan testin amacı da tam olarak insan beyninin makineler tarafından taklit edilip edilmediği konusunun test edilmesine dayanmaktadır. "Test bir makinenin, insanın etkileşimini taklit edebilme kapasitesini gözlemeye yöneliktir (Collins, 1990: 183)." Geliştirilip daha sonraları pek çok araştırmanın başvurduğu yöntemlerden biri haline gelmiştir. Burada önemle üzerinde durulması gereken konu, yapay zekânın tohumlarının atıldığı dönemde Turing'in pek çok açıdan insan zihnini bilgisayarla bağdaştırmasıdır. Düşünme eyleminin alanını genişleten Turing, yakın (zihin) ve uzak (bilgisayar) arasındaki ilişkiselliğe odaklanmıştır (Topal, 2017:1352)." İnsan-makine ilişkisine dair çalışmalar son sürat devam ederken içinde bulunulan o dönem için sorgulanan makinelerin düşünce ile ilintili işler konusunda yapabilecekleridir. Öyle ki, zekâ gerektiren bazı oyunlar üzerinden araştırmalar gerçekleştirildiği görülür. "Satranç ve dama gibi oyunlar oynamak, teoremler ispatlamak, bulmaca çözmek, basit sorulara yanıt vermek, görsel imgeleri sınıflandırmak gibi işler, 1950'lerin ve 1960'ların birinci yarısı boyunca ilk yapay zekâ uzmanlarının uğraştığı problemleri oluşturmuştur (Nilsson, 2010:73)."

Algoritma kavramının akademik bilgisayar bilimi savunucuları çevresinde kabul görmesini takiben bir başka önemli isim karşımıza çıkar; Donalth Knuth. Dünyaca ünlü bilgisayar bilimci olan Knuth, The Art of Computer Programming (TAOCP/ Programlama Sanatı) serisinin yazarıdır. Algoritma argümanı üzerine sorulan soruları ele alan Knuth, birçok matematik tekniğini geliştirmiş ve algoritmalara karşı oluşturduğu analizi sistematik bir düzene sokmuştur. Öyle ki, "Big-O" (Büyük-O) olarak bilinen matematiksel gösterim popülerliğini Knuth'a borçludur. Algoritma analizinin dâhisi olarak kabul gören Knuth, "Computer Modern" (Modern Bilgisayar) adı verilen yazı biçim setinin de yaratıcısıdır. Günümüzde algoritma çoğunlukla Knuth'un modelindeki gibi karşımıza çıkar.

"Modern algoritmik araştırmalardaki temel odak, onların çalışıp çalışmadığıyla değil, CPU (Central Processing Unit) devirleri, bellek ve doğruluk bakımından hangi ödünleri vererek ne kadar verimlilikle çalıştığıyla ilgilenir (Finn, 2020:33)." Makinelerin bilişsel idrakinde bir atılım yapmaya olanak tanıyan algoritmalar yalnızca kitlesel veri işlem ve programlama uygulamalarıyla mümkün olmaktadır. Günümüzde Google halihazırda düşünceleri rakam dizileriyle tanımlanan vektörlere dönüştürerek şifreleme üzerinde çalışmaktadır. 2015 yılında Guardian Gazetesi ile yaptığı röportajda yapay sinir ağları alanında Uzman Profesör Geoff Hinton bahsedilen bu düşünce vektörlerinin kısa süre içinde insan gibi sağ duyuya sahip bir yapay zekâ üreteceğini belirtmiştir. Geldiğimiz noktada yapay zekâ alanındaki pek çok çalışma bu ön görünün kısmen ortaya koyulduğunu bize göstermektedir.

New Hampshire eyaletinin Hanover kasabasında yer alan Dartmouth Koleji'nde 1955 yılında göreve başlayan John McCarthy Turing'in izinden giden ve birkaç ünlü matematikçinin de içinde yer aldığı toplulukla birlikte, düşünen bilgisayarlar üretme üzerine çeşitli araştırmalar yapmıştır.

Topluluk o dönem Rockefeller Vakfın'dan aldıkları destekle birlikte makinelerin kullandıkları dili keşfetmek için kafa kafaya vermiş, çok çeşitli soyutlama ve kavramlar oluşturarak problemlere karşın makinelerin nasıl çözüm üreteceği konusu üzerine odaklanmıştır. 1956 yazına kadar Turing'in "makine zekâsı" olarak tanımladığı yapay zekâ adı bu tarihte düzenlenen yaz okulu kampında ilk kez McCarthy tarafından zikredilmiştir. Dartmouth Çalıştayı'nda görev alan ve McCarthy ile aynı görüşe sahip mikroskop cinsinin mucidi ve matematikçi Marvin Minksy ise, kısıtlı dille yazılan bilgisayar programlarını derslerinde öğrencilerine yazdıran, bilişsel bilim dalının büyük isimlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Arthur Samuel tarafından 1959 yılında geliştirilen dama programı da artık yapay zekânın temel alanlarından biri olan makine öğrenmesinin yolunu açar.

Bilgisayarları akıllı hale getirme çabası olarak bilinen yapay zekâ, sadece insana gerek kalmadan işlem yapabilen bir teknoloji değil aynı zamanda bilim ve teknolojiyi bir araya getiren bir arabulucudur. İnsanın makine yani, bilgisayarlar gibi düşünmesini sağlayan yapay zekâ, herhangi bir konuda oluşan bir problemi çözmek maksadıyla kuram ve teknikleri kapsar. Yapay zekâ, "doğal sistemlerin yapabildiği (zekice olsun ya da olmasın) her bilişsel etkinliği (gerekirse bedenleri olan) yapay sistemlere, daha da yüksek başarım düzeylerinde nasıl yaptırabileceğimizi inceleyen bilim dalıdır (Say, 2019:83)." Dahası, "yapay zekâ insan zekâsına özgü olan algılama, öğrenme, çoğul kavramları bağlama, düşünme, fikir yürütme, sorun çözme, iletişim kurma, çıkarım yapma ve karar verme gibi yüksek bilişsel fonksiyonları veya otonom davranışları sergilemesi beklenen yapay bir iletişim sistemidir. (URL-3.)" Bu bağlamda "yapay zekâ ile donatılmış bir cihaz tıpkı insan benzeri görür, işitir, konuşur, koklar, algılar, hareket eder. Bu türden sistemler insandan bağımsız veri ve makine öğrenmesiyle kendisi öğrenir, öğrenmeyi kullanarak muhakeme eder ve akıl yürütür, daha önce gördüklerini tanır, büyük verileri analiz edebilir, karmaşık problemleri çözebilir, dil ve farklı konuşulanları anlar, tüm bu öğrendikleri ve depoladıkları bilgiler üzerinden çıkarımlarda bulunabilir, gelecek ön görülerde bulunabilir (Şahinaslan, 2020:44-45.)"

Augmented (Artırılmış Gerçeklik) kitabının yazarı Brett King, insan dengi makine olan bilgisayar beyninin üretim aşamalarını tarihsel düzlemde üç ana başlıkta toplayarak özetler. King 'in makine zekâsı olarak tanımladığı ilk evrede, temel makine zekâsı ve biliş ön plandadır. Yeni bilgilerin makinelerce öğrenilip işlenmesi anlamında tanımlanan bu tür zekâ için King; "Son derece spesifik işlevler üzerine insan gibi karar alabilen ve karşılaştırmalı değerlendirme temelinde insanlardan daha iyi performans sergileyebilen sinir ağları ya da algoritmalar" tanımı yapmaktadır (King, 2016:103). Google otonom aracı, Watson Bilgisayar teknolojisi bu örneklerden bazılarıdır. King'in yapay zekâ tanımı ise; insan gibi karar mekanizmasına sahip insan dengi makinedir. King bu zekâda duygusal, ses tonu, yüz ifadesi gibi detayların bulunduğu bir makine resmi çizer. Hiper zekâ olarak adlandırdığı diğer evrede ise King, kavramları insan ötesinde anlayan makinelerden bahseder ve onları "işlem yapacak şekilde bireysel ya da toplum olarak insan zekâsını aşan bir makine zekâsı ya da makine zekâları toplamı" olarak tanımlar (King, 2016:104).

Zeki bir varlık olan insan için sistemin tasarımcısı evrimdir. Milyonlarca yıl içinde insanın vücudu, iç güdüleri, refleksleri değişmiş, insan içinde bulunduğu dönemin gereklilikleri doğrultusunda davranışlar geliştirmiştir.

Öğrendiği bu davranışlar içinde bulunduğu döneme göre zaman zaman değişmiş, işe yaramaz konuma geldiğinde insan bu davranışları güncelleme yoluna girişmiştir. Bu bağlamda; insan ve hayvanlar için birer veri bilimcidir demek yerinde olacaktır. "Yapay öğrenme sadece bir veri tabanı veya programlama problemi değildir. Aynı zamanda yapay zekâ için bir gerekliliktir. Değişen bir çevrede bulunan bir sistem, öğrenme yeteneğine sahip olmalıdır; aksi takdirde ona zeki denemez (Alpaydın, 2020:28)" Nitekim sensörler sayesinde içinde bulunduğu ortamı algılayarak bilgi toplayan insan, bu verileri işleyerek gerektiğinde kullanmak üzere belleğinde saklar. Yaşam boyu süren bu öğrenme sürecinde insan, güncelledikleri ve eskiyen bilgileri bir arada barındıran belleği sayesinde neyi nasıl yapacağına dair kararlar alır. Beynin bu mucizevi etkinliği bir yana, eğer insanın öğrenmesi genetik yapıda değişiklikler şart koşuyorsa bu durumda beynin kapasitesi sorunu karşımıza çıkar. Bu konudaki açıklamayı Alpaydın şu şekilde yapar; "kabaca söylemek gerekirse genetik binlerce nesil boyunca çalışan donanımı tanımlarken, öğrenme bir kişinin ömrü boyunca donanım üzerine çalışan yazılımıdır Alpaydın, 2020:28)" Bu bağlamda yapay zekânın daha önce de bahsedildiği gibi beyinden ilham alarak hareket ettiği bir gerçektir. Nitekim yapay zekânın bu amaç doğrultusunda işlevi, beynin işleyişini anlayarak kullanışlı sistemler oluşturmaktır. Yapay zekâ alanında atılan tarihi atılımlar aynı zamanda robotik çağ olarak adlandırılan dönemin de kapısını aralamıştır. Önünde daha uzun bir süreç bulunan yapay zekâ bilimi üzerine araştırmalar son sürat devam etmektedir. Nitekim Microsoft Cortanası, Apple'ın Siri'si ya da Google Now yapay zekâ uygulama alanlarında öne çıkan adımlardan sadece bir kısmıdır. Yapay zekâ tanımlamasındaki anlam genişlemesinin en önemli nedeni de, bu bilim dalının pek çok alanda boy göstermesinden ileri gelir. Ancak özetle yapay zekâ; "insan gibi düşünen, insan gibi davranan, akılcı (rasyonel) düşünen ve akılcı davranan (Balaban ve Kartal, 2015: 16)," insani davranışlarda bulunabilen bilgisayar sistemleridir. Makineleri daha faydalı hale getirme amacı ile hareken eden yapay zekânın alt dalı olarak kabul edilen makine öğrenmesi ve derin öğrenme ise yapay zekânın evreleri içinde yer almaktadır.

Şekil 1. Yapay zekânın tarihsel gelişimi

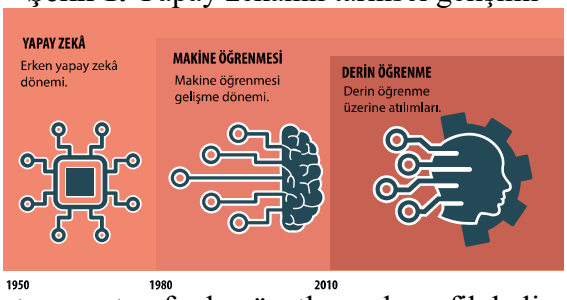

Kaynak: Araştırmacı tarafından özetlenerek grafik haline getirilmiştir.

Geçmişte "elektronik beyin" adıyla anılan bilgisayarlar tıpkı beyin gibi çalışır. Ancak buna karşılık beyin bilgisayarlara oranla daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Bilgisayarlardan bahsederken aynı zamanda bir ya da birkaç işlemcinin varlığından bahsederiz. Ancak beyin söz konusu olduğunda bilinen beynin sayısız işlem diliminden oluşan birimleridir.

Beyin yüzeyinde var olan nöronlar tıp dilinde "sinaps" adı bağıntılara sahiptir. Öğrenme esnasında özel donanıma sahip olan beyin, işlem sürecinde birbirine paralel olarak işleyen pek çok yapıyı içinde barındırır. Bu açıdan beynin makineden üstünlüğü hala söz konusudur. Beyni taklit eden bu makinelerin sahip olduğu yapay zekâ kendisine gösterilenleri belleğinde tutar ve buna bağlı olarak öğrenir. Makine öğrenmesi olarak tanımlanan bu süreç temelde yapay zekâyı oluşturan katmanlardan sadece birisidir.

Makine öğrenmesi (Machine Learning/ML) : Genetik algoritma türlerinden biri olan makine öğrenmesi, klasik programlama türlerinden farklı bir yapıya sahiptir. Nitekim makine öğrenmesinde herhangi bir kod yazımına gerek duyulmaz. Klasik programlamada veri ve çıktı programı oluştururken makine öğrenmesinde belirli veri bilgileri içeren kümeler bir araya gelerek problemlerin çözümünü sağlar.

Şekil 2. Klasik öğrenme (solda) ve Makine öğrenmesi (sağda)

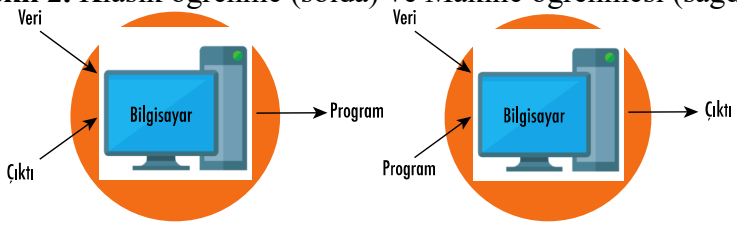

Kaynak: Araştırmacı tarafından özetlenerek grafik haline getirilmiştir.

Bir başka ifadeyle, "ML, matematiksel ve istatistiksel işlemler ile veriler üzerinden çıkarımlar yaparak tahminlerde bulunan sistemlerin bilgisayarlar ile modellenmesidir (URL-4)."Makine öğreniminde önceki deneyimlerin rolü büyüktür. Deneyimlerin sonuçlarını inceleyen makine öğrenmesi deneyimlere bağlı çıkarımlar yapar ve benzer problemlere genellemeler içeren çözümler üretir. "Bir makine öğrenimi sistemi eğitim kümesi adı verilen veri seti kullanır. Bu set içinde örnek gözlem kodları bulunan ve makine tarafından okunabilen bazı formlar bulunur (Akgöbek ve Çakır, 2009: 803)." Beynin taklidi ile gerçekleşen bu süreçte makine öğrenimi, elde ettiği veriler üzerinden algoritmaların inşasını araştırmakta, örnek modellere göre genellemeler yaparak hareket etmektedirler.
Makine öğrenmesinde etkileşimli sistemler yardımıyla alınan verilerin belirli bir düzende organize edilmesi denetimli öğrenme şeklinde olabileceği gibi, sınıf bilgisi almadan veri kümelerinin ayrıştırılmasını sağlayan denetimsiz öğrenme şeklinde de oluşabilir. Makine öğreniminde kullanılan tekniklerden aynı zamanda; denetimli öğrenme[1], denetimsiz öğrenme[2], yoğun ya da hiyerarşik öğrenme[3] şeklinde kavramlara da ulaşmak mümkündür.

[1] İngilizce supervised. Etiketlenmemiş ve etiketlenmiş verilerin birlikte kullanımıdır.
[2] İngilizce unsupervised. Bu yöntem bilinmeyen ve daha önceden işaretlenmemiş bir yapının makineler tarafından tahmin edilir. Makine bu veriyi oluşturan farklı bir algoritma kullanır.
[3] İngilizce reinforcement. Kimi kaynaklarda takviyeli öğrenme şeklinde de geçer. Üst düzey soyutlamalar kullanılan doğrusal ve doğrusal olmayan grafiklerin model girişimleri için üretilen algoritmalar kümesidir.

Bilgisayarlara keşif şansı tanıyan makine öğrenmesi 1959'da Amerikalı Arthur Samuel tarafından keşfedilmiştir. Eldeki verileri kullanarak bilgisayarlara genelleme yapma şansı tanıyan makine öğrenmesi, günümüzde netflix dizi/film tahminlerinden, alışveriş tercihlerindeki tüketim alışkanlıklarımıza değin geniş bir spektrumda karşımıza çıkmaktadır. Dahası, " Twitter, Facebook ve LinkedIn, kullanıcılarının sosyal ilişkilerini haritalandırarak ve grafikleyerek tercihlerine ilişkin öngörüler yapmaktadır (Schonberger ve Cukier, 2013: 14)."

Resim2. DeepMind bilgisayarın Kasparov'u yenmesi (solda), Breakout Atari oyunu ara yüzü (sağda)
Kaynak: https://redshift.autodesk.com.tr/makine-ogrenimi/., E.T: 13.04.2021

Eski örneklerden en bilineni Breakout adlı Atari bilgisayar oyunudur. 1997 yılında IBM'in DeepMind adlı bilgisayarın Garry Kasparov'u satrançta yenmesi daha sonraları bilgisayarın öğrenilmiş deneyimler doğrultusunda atari oyununda kendini gösterir. "Başka bir deyişle, sizin Breakout'ta iyi olmanızın, arkadaşınızın da aynı oyunda iyi olmasına bir etkisi yoktur. Ancak bir bilgisayar Breakout oyununda ustalaştığında, hepsi birbiriyle bağlantılı olduğundan, bütün bilgisayarlar da aynı oyunda ustalaşır (URL-5)." Yapay zekânın başka örnekleri de 2011 yılında IBM Watson'un Riziko adlı yarışmada yarışan Brad Rutter'I mağlubiyeti ve Go şampiyonu olarak bilinen Lee Sedol adlı oyuncunun Google'ın Deepmind AlphaGo'su tarafından mağlup edilmesi olarak gösterilebilir. Takvimler 2017 yılını gösterdiğinde tam 12 yıl boyunca yapay zeka çalışmaları için poker üzerine araştırmalar yapan Carnegie Mellon Üniversitesi'nden Tuomas Sandholm'un geliştirdiği Libratus adlı yapay zekâ 20 gün süren yarışmada profesyonel dört poker oyuncusunu 1,7 milyon dolarlık çip kadar açık ara farkla yenmiştir.
Teknolojik alandaki gelişmeler için Endüstri 4.0'ın getirilerinden makine öğrenmesi veri madenciliğine benzer özellikler sergileyerek öğrenilen tüm verilerin tahmini çıkarımları üzerine odaklanmaktadır. Beynin taklidi ile gerçekleşen bu süreçte makine öğrenimi elde edilen veriler üzerinden algoritmaların inşasını araştırmakta, örnek modellere göre genellemeler yaparak hareket etmektedirler. İnsan dilini anlamak ya da insane benzer davranışlar sergilemeye başlayan yapay zekâ tıp, pazarlama, finans, sanat, mimari gibi pek çok alanda boy göstermeye başlamıştır. Makine öğrenmesinin kendine has birtakım avantajları bulunur bu avantajlar aşağıda yer alan tabloda özetlenmiştir.

Table 1. Makine Öğrenmesinin Avantajları

Makine Öğrenmesinin Avantajları			
1. İçgörüleri ortaya çıkarır;	Makine öğrenmesi, gerek yapılandırılmış gerek yapılandırılmamış sistemlerde kullandığı veriler sorunun tanımlanmasına veya sorunun belirlenmesine yardımcılık yapabilir.	**4. Veri bütünlüğünü geliştirebilir;**	Elde ettiği verileri daha ileriye taşıyabilir, geliştirebilir.
2. Kullanıcıya deneyim fırsatı sunar;	Sohbet botları, sesli asistanlar ya da hedefli içerikler makine öğrenmesi vesilesitle müşteri deneyiminin daha iyi şartlarda sunulmasını sağlayabilir.	**5. Risk azaltır;**	Dolandırıcılık gibi riskleri en aza indirmek için makine öğrenmesi sayesinde mevcut dolandırıcılık sistemleri makinelerce öğrenilerek güvenlik zaafiyetleri kısmen ya da tamamen ortadan kaldırılabilir.
3. Müşteri/Kullanıcı Davranışlarını Etkileyebilir;	Makine öğrenmesi, müşterinin ya da kullanıcının verilerine ulaşır, onların ihtiyaçları doğrultusunda analiz sağlayarak kullanıcının tercihlerine cevap verecek yenilikler üretilmesine olanak sağlayabilir.	**6. Maliyetleri azaltabilir;**	Makine öğrenmesi aynı zamanda zaman ve kaynak tasarrufu yapılmasına olanak sağlayabilir.

Kaynak: Araştırmacı tarafından toparlanarak tablo haline getirilmiştir.

Derin öğrenme (Deep Learning/DL) :

Makine öğrenme yöntemlerinden biri olan derin öğrenme, yüz tanıma sistemlerinden, ses tanımaya, alarm sistemlerinden, görüntü iyileştirmesine, müzik ve film önerileri bulunmadan, sağlık sektöründe uzun süreli tedavi gerektiren pek çok hastalığın erken tanısı için kullanılmaya, araçların otopilot özelliğinden sürücüsüz araçlarda kullanımına kadar geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Derin öğrenme, "nesne tanıma, konuşma tanıma, doğal dil işleme gibi alanlarda çok katmanlı yapay sinir ağlarını kullanan bir yapay zekâ yöntemi olup makine öğrenmesinin çeşitlerinden birisidir (Yılmaz ve Kaya, 2021:1)." Esnek bir yapıya sahip olan derin öğrenme, geleneksel makine öğreniminden farklı olarak kendisine sunulan örnekler üzerinden aldığı ilhamla hareket etmektedir. Bir başka ifadeyle; derin öğrenmede herhangi bir resim, video ya da metin içeriğinde yer alan simgelere ait verileri öğrenerek verilerin büyüklüklerine göre problem çözümünü model aldığı içerik sayesinde gerçekleştirebilmektedir. 2006 yılında Geoffrey Everest Hinton tarafından ortaya atılan derin öğrenme, yüksek boyuta sahip olan veri kümelerinin (dataset) yapay sinir ağlarının daha verimli eğitilebileceği savı üzerine ortaya çıkmıştır. Sinir ağları üzerine çok çeşitli araştırmalar yapan ve yapay zekâ alanın babası olarak tanımlanan Hinton, 2017 sonbaharında Kapsül Sinir Ağları (Capsule Neural Network) ile ilgili araştırma makalesinde insan beynini taklit eden bu ağların diğerlerine oranla iki kat daha performanslı sonuç verdiğini belirtmiştir. Bilişsel yetenekleri doğrultusunda yapay zekâ insan hayatını çevreleyen tüm alanlarda hızlı şekilde kullanılmaktadır. Derin öğrenme ile birlikte Alexa, Cortana ya da Siri gibi pek çok sanal asistan etkileşim sağladığı insanla kullandıkları dili anlama üzerine veri depolayabilmektedir. Aynı şekilde derin öğrenme algoritmaları diller arası çevirilere, insansız hava ve kara araçlarının yolun gerçekliğini anlamasına olanak tanımaktadır. Sağlık sektöründe gen haritaları sayesinde kişiselleştirilmiş ilaç listelerine, sohbet robotlarından yüz tanıma algoritmalarına kadar geniş bir evrende karşımıza çıkmaya devam etmektedir.

Algoritma verilerinde artış yaşandıkça alan açısından yapay zekâ evreninin daha da genişleyeceği söylenmektedir. Gelinen noktada algoritmalar ve veri oluşturmadaki artış derin öğrenme yeteneklerinin gelişmesini sağlamış ve yapay zekâ teknolojisinin gelişimini hızlandırmıştır.

İletişim açısından ele alındığında teknolojik çalışmaların mikro ölçekte insana yardımcı olduğu, makro ölçekte ise teknolojide yaratılan yeni tür fırsatlar doğrultusunda toplumsal düzen çerçevesinin yeniden şekillenmesini gerekli kılmıştır. Artan bilgi yığınlarının ilerleyen yıllarda daha geniş bir bantta seyir göstereceği açıktır. İnternetin ve bilgisayar kullanımdaki artışa paralel olarak yapay zekâ alanında gerçekleştirilen teknolojik atılımlar sayesinde yapay zekâ teknolojilerinin iletişimsel bağlamda doğrudan rol üstlenmesi kimi çevrelerce ön görülmektedir.

2018 yılında Çin'in Zhejiang eyaletindeki Wuzhen'de gerçekleştirilen Dünya İnternet Konferansı'nda dünyanın ilk yapay zeka haber spikeri tanıtılmış ve ülkenin en büyük kanalı Şinhua'da haber kadrosunda görev almıştır. Çin resmi haber ajansı Şinhua, teknoloji devi Sogou tarafından geliştirilen robot, kanalın haber spikerlerinden biri olan Zhang Zhao örnek alınarak geliştirilmiştir. Robot spiker canlı haber yayınlarına ait kayıtları izleyerek mesleğin incelikleri hakkında deneyim kazanmıştır.

Resim3. 2018 yılında Çin'in Zhejiang eyaletindeki Wuzhen'de gerçekleştirilen Dünya İnternet Konferansı'nda tanıtılan dünyanın ilk yapay zekâlı haber spikeri.
Kaynak: https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunyanin-ilk-yapay-zeka-haber-spikeri-tanitildi-393060.html., erişim tarihi: 14.04.2021.

Bundan tam iki yıl sonra Çin arama motoru şirketi Sogou şirketi tarafından geliştirilen Xin Xiaomeng adlı dünyanın ilk kadın robot spikeri Xinhua Haber Medya Merkezi'nde haber sunmaya başlamıştır.

Resim4: Resim-Çin'in devlet basın ajansı Xinhua'dan ilk kadın yapay zeka haber sunucusu olan Xin Xiaomeng (sağda). Xin Xiaomeng, gazeteci Qu Meng'den (solda) modellenmiştir.
Kaynak: https://www.digitalcenter.org/web-insights/artificial-intelligence-news-anchors/., erişim tarihi: 14.04.2021.

Eğitim, güvenlik gibi alanlarda etkinliğine rastladığımız yapay zekâ teknolojileri giyilebilir teknolojiden, beyaz perdeye, pazarlamadan, inşaat ve endüstriyel üretime, plastik sanatların pek çok alanı gibi grafik tasarım alanında da karşımıza çıkmaya başlamıştır. Özellikle artan kullanıcı deneyimlerinin de etkisinin hissedildiği yapay zekâ sayesinde pasif konumda bulunan kullanıcı artık aktif hale evrilmiştir. Endüstri üzerinde etkin bir gücü olan yapay zekânın gelecekte eleştirel düşünme yeteneğine sahip olacağından sıklıkla bahsedildiği günümüzde üretken tasarım alanında da başat role yükselmeye başladığı görülmektedir.

4. ÇEKİŞMELİ ÜRETKEN AĞLAR (GENERATIVE ADVERSARIAL NETWORKS /GAN)

Makine öğrenmesi ve derin öğrenme algoritmalarından "Çekişmeli Üretken Ağlar'ın (Generative Adversarial Networks /GAN)" görsel tasarım üretimi sürecinde kullanılması pek çok alanda tartışmaları beraberinde getirmiş, özellikle sanat ve tasarım çevrelerinin bu konuya ilgisinin artması ile yapay zekâ bu alanlarda en çok tartışılan konulardan biri konumuna yükselmiştir. Üretici (generative, G) ve ayırıcı (discriminator, D) olmak üzere iki farklı derin ağa sahip olan GAN, ayırıcı görev üstenen derin ağ sahte olarak resmedilen veri tabanındaki görüntülerin birbirinden ayırt etmeye çalışır. Üretici ağlar bu bağlamda aldığı sinyalleri kullanarak mevcut yapısında yer alan veri tabanındaki görüntülere benzer görüntüler oluşturmaya çalışmaktadır. Aşağıda yer alan şekilde üretken tasarım süreçleri ele alınmıştır. Şekle göre verilerin toplanmasını takiben toplanan veriler bir değerlendirme sürecine maruz kalır. Bu süreç üretken tasarımın gelişim sürecini kapsar. Bu süreci takiben en iyi sonuç bununca yapay zekâ seçimi sonlandırır.

Şekil 3. Üretken tasarım süreçleri

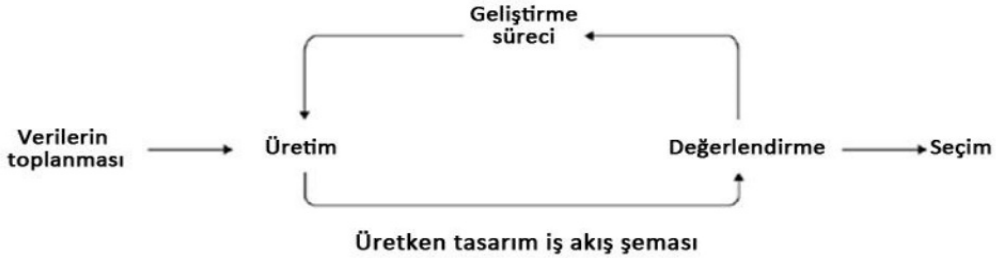

Kaynak: (Toğay ve Çetinkaya, 2019: 1307)

Özellikle bu modele ait yaklaşımlar "görüntü sentezi, çözünürlük artırma, doku sentezi, video üretimi, görüntü düzenleme gibi alanlarda etkileyici sonuçlar vermiştir (Wu, ve diğerleri 2017: 660–674)." Görüntülerde özelikle süper çözünürlük (SR) teknikleri, düşük çözünürlüğe sahip görüntüleri daha yüksek çözünürlüklü hale dönüştürür.

Resim5: SRGAN modeli ile düşük çözünürlükteki bir görüntünün 4 katı kadar büyütüldüğünde netliği bozulmadan gösterimi.
Kaynak: (C. Ledig ve diğerleri, 2017:4695).

Yapay zekâ sayesinde gerçekte var olmayan yüzler oluşturmak da mümkündür. Güçlü bir yazılım gerektirmeden thispersondoesnotexist.com adlı web sitesi sayesinde derin öğrenme yöntemi olan üretken çekişmeli ağ (GAN) adı verilen makine daha öncesinde çok sayıda ve birbirinden farklı insan yüzü eğitildiği için yeryüzünde var olmayan insan yüzleri oluşturmayı başarmıştır.

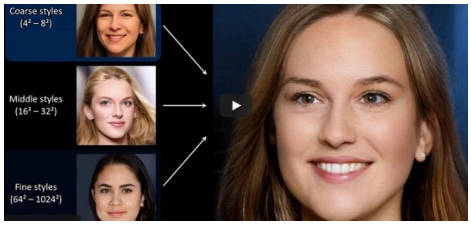

Resim6: thispersondoesnotexist.com adlı web sitesinde tanımlanmış insan yüzlerinden elde edilen yeni tür insan fotoğrafı YouTube ekran görüntüsü.
Kaynak: https://youtu.be/kSLJriaOumA., erişim tarihi: 12.05.2021.

2014'te bilgisayar bilimci Ian Goodfellow ve ekibi tarafından ilk defa gerçekleştirilen GAN sayesinde günümüzde çok daha yüksek çözünürlükte, daha gerçekçi görünümlere sahip görseller hazırlanması mümkün hale gelmiştir. Bunlardan biri de Duke Üniversitesi araştırmacıları tarafından fotoğraf düzeltmek için üretilen sistemdir. Birçok alanda (tıp, astronomi, mikroskopi ve uydu görüntüleri gibi), maliyet, donanım sorunları nedeniyle keskin, yüksek çözünürlüklü görüntüler elde etmek zor olduğunu savunan ekip, söz konusu doğal görüntülerin dağılımına yaklaşan (önceden eğitilmiş) üretken bir model kullanarak görüntüler üretimiştir. Burada başat konu sisteme yüklenen fotoğrafa en benzer ve HD (High Defination) kalitedeki arşivin taranmasıyla oluşmaktadır.

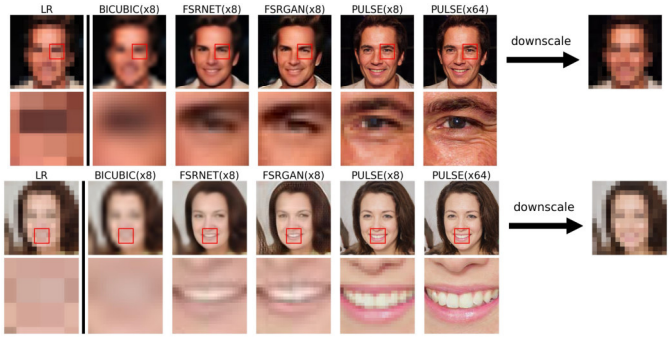

Resim7: düşük çözünürlüklü görsellerin GAN sayesinde elde ettiği sonuç.
Kaynak: http://pulse.cs.duke.edu/?utm_source=webtekno, erişim tarihi:12.05.2021.

Araştırma ekibinin iddiasına göre, bu denli düşük kaliteli görseller GAN teknolojisi sayesinde süper yüksek çözünürlüğe sahip olabilmektedir. Daha önce bunun yapılamadığını dahası, fotoğrafların orijinallerinde çıplak gözle oldukça zor seçilebilen kaş, kirpik, kırışıklık gibi unsurların makine tarafından hayal edilebildiğidir.

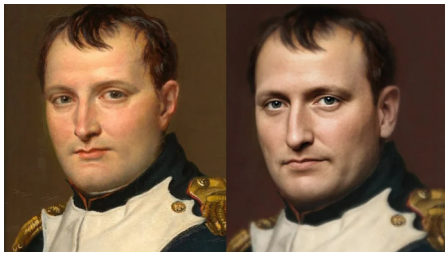

Resim8: Napolyon Bonapart (sağda), üretilen yapay zekâ (solda).
Kaynak: https://www.webtekno.com/napolyon-yapay-zeka-h93771.html., erişim tarihi: 12.05.2021.

Kendisini Fransa'nın İmparatoru olarak ilan eden ve 1804-1814 yılları arasındaki döneme damga Napolyon Bonapart, 1802 dolaylarında Jacques-Louis David tarafından resmedilmiştir. 2020 yılında Hollandalı olduğu bilinen ve Ganbrood takma ismini kullanan bir sanatçı tarafından gerçekleştirilen ve Art Breeder adlı yapay zekâ sayesinde Napolyon'un David tarafından yapılan portresi pek çok tablonun farklı varyasyonlarını bir araya getirerek Napolyon'un portresini üretmiştir. Daha önce yapılan çizimleri kullanarak başarılı ve gerçeğe yakın oranda üretilen bu makinenin daha da iyileştirildiğinde çok daha gerçekçi figürler üreteceği düşünülmektedir.
Türkiye'den bir örnek ise, Ziraat Bankası 157. yıldönümü için 2021 yılında hazırlanan #SenHepGülümse başlıklı reklam filmi gösterilebilir. Happy People Project imzalı reklam iletisi toplamda 92 saniyeden oluşmakla birlikte yapay zekâ teknoloji sayesinde 82. saniyede Yeşilçamın efsanevi oyuncusu Kemal Sunal'a yer vermiştir.

Resim9: Ziraat Bankası, 2021 yılı için hazırladığı #SenHepGülümse reklam filmi ekran görüntüsü.
Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=fPiwmoxa0QE., erişim tarihi: 12.05.2021.

Deepfake teknolojisi sayesinde hayata geçirilen reklam iletisinde hayatını kaybetmiş olan Kemal Sunal'ın kullanılması beraberinde Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği'ne aykırı olduğu gerekçesiyle etik tartışmalarının uzun süre gündemde kalmasına neden olmuştur.
"Deep learning" (derin öğrenme) ve "fake" (sahte) kelimelerin bir araya gelmesiyle birlikte kamuoyunda güvenlik konusunda ciddi endişeler uyandırmasıyla ünlü DeepFake, yapay sinir ağları sayesinde görüntü üretimi sağlamaktadır.

DeepFake halihazırda olan bir görüntünün yapay sinir ağları kullanılarak bir başka kişinin görüntüsü ile değiştirilerek yeni bir medya üretir. Genellikle otomatik kodlayıcı ve GAN teknolojisi kullanılarak mevcutta var olan bir medyanın kaynak medya kullanarak birleştirilmesi, üst üste eklenmesi sayesinde üretilmektedir.

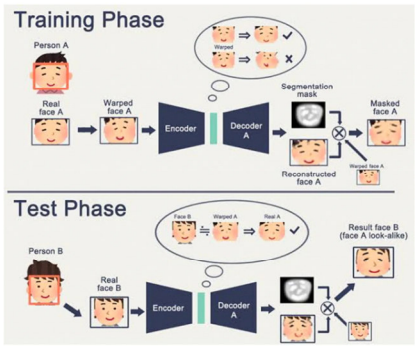

Resim10: DeepFake teknolojisi canlandırma grafiği.
Kaynak: https://evrimagaci.org/bugune-kadar-karsilasilan-en-guclu-siber-tehlike-deepfake-nedir-8086., erişim tarihi 12.05.2021.

Özellikle son dönemlerde politikacı, ünlü kişilere yönelik yapılan ve aslı olmadığı iddia edilen görüntülerden sonra hükümetler tarafından siber güvenlik konusunun gündeme taşınmasına neden olmuştur. Makine öğrenmesinin bir alt dalı olan derin öğrenme ile gerçek dışı gerçeklik üretebilme kabiliyeti ile öne çıkan deepfake, örneğin bir video oluşturmak için kaynak olarak kullanılmasına karar verilen yüzün, derin öğrenme sayesinde eğitilmesi ve sonucunda hedef videoda üretilmek istenen kişinin yüzüne görüntünün yapıştırılması ile oluşmaktadır. Bu prensibe sahip olan deepfake bu sayede, hedef videoda kullanılan kişinin söylediği ya da yaptığı eylemleri söylüyor ya da yapıyormuş gibi bir algı yaratmaktadır. Deepfake prensibinde ne kadar çok kaynak görüntü elde edilip, ne kadar çok aracı makineler ile eğitilirse o kadar iyi sonuç vermektedir.

Resim11: Deepfake ile video oluşumunda için kaynak klipten hedef videoya alınan kaynak karelerin yeni üretilen sonuca bürünme aşamalarının gösterimi.
Kaynak: (Kaur ve diğerleri, 2020.)

5. ALGORİTMALAR İLE YARATICILIK: YAPAY ZEKÂNIN GRAFİK TASARIM ALANINDA KULLANIMI

Çalışmanın bu bölümünde grafik tasarım alanındaki güncel yapay zekâ uygulamalardan bazı örnekler nitel araştırma çerçevesinde literatür taraması yapılmak suretiyle, seçmece bir yöntem kullanılarak ulaşılabilen uygulamalar üzerinden görseller eşliğinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Londra Üniversitesi'nde görev yapan bilim felsefesi ve tarih alanında profesör olarak tanınan Arthur Miller, algoritmalar yardımıyla öğrenen makinelerin sanat, müzik ve edebiyat alanında gerçekten yaratıcı olup olmadığı konusuna eğilerek yapay zekâ uygulamalarını yakından takip etmiştir. İnsanlığın hep merak ettiği makineler öğrenerek sanat, tasarım, edebiyat gibi müzik alanlarında ne derece yaratıcı olduğu ya da bunun yaratıcılık olarak adlandırıp adlandırılmaması konusunda tartışmalar süre dursun, gerçek olan artık bilgisayarların öğrenerek pek çok alan gibi plastik sanat ve tasarımda da kendini gösterdiği bir gerçektir.

Daha öncede değinildiği gbii beynin sahip olduğu bilişsel mimarlığını taklit eden makineler aynı mantıktan hareketle sonuç ortaya çıkarmaktadır. Bu sonucun adı ise; enformasyon. Algoritma verilerinin bir araya gelerek oluşturduğu enformasyon sayesinde bugün makineler öğrenerek problemlere cevap geliştirebilmektedir. Özellikle güncel bağlamda kullanılan teknik ve teknolojiler sayesinde sanat ve tasarım alanları da bu değişime alanlarında yer vermiştir. Otonom sistemler tarafından üretilen çalışmalar algoritma olarak adlandırılan sanat ile kendi dilini inşa etmiştir. Algoritmaların kullanıldığı generatif sistemler probleme yönelik bir çıktı oluşturmak amacındadır. Geleneksel heykel, video, fotoğraf gibi üretimlerde sanatçı birbirinden farklı ve yöntemin gerektirdiği bir takım araçlar kullanmaktadır. Generatif olarak üretim yapılması söz konusu olduğunda ise sanatçının ya da tasarımcının sahip olduğu hayal ya da vizyon sanatçı/tasarımcının belirlediği kurallar doğrultusunda kodların dahil edilerek üretildiği eserlerden bahsedilir. Başka bir deyişle, generatif üretimlerde sistemler vasıtasıyla sanatçı/tasarımcının yaratıcılığını destekleyen üretim süreci söz konusudur. Etkileşim temelinde şekillenen bu üretim aynı zamanda makine özerkliğini de destekler.

Resim12: AARON Tarafından Oluşturulan1980 yılında oluşturulan ilk siyah beyaz görüntü.
Kaynak: https://computerhistory.org/blog/harold-cohen-and-aaron-a-40-year-collaboration/, erişim tarihi: 20.04.2021.

AARON adlı algoritmanın yaratıcısı Harold Cohen'in makinesi zaman içinde geliştirilerek temsili görüntülerden oluşturulan çeşitli eserlerin üretimi sağlanmıştır. Geçmişi oldukça köklü olan AARON, kullanıcısına resim yaparken gerçek boya ve fırça kullanımına da olanak sağlayan bir yazılımla entegre şekilde çalışmaktadır.

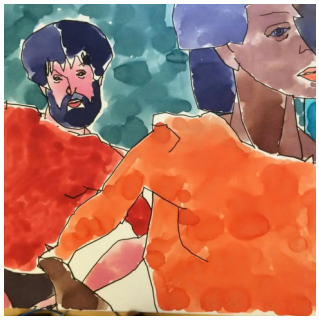

Resim13: AARON tarafından oluşturulan ilk renkli görüntü.
Kaynak: https://teknoloji.org/aaron-insan-ve-bilgisayar-isbirligindeki-ilk-sanat-deneyimi/, erişim tarihi: 12.04.2021.

Google Deep Dream (Derin Düş) adlı yazılım büyük veri algoritmalarından yararlanan ve görsel olan verilerin analiz edilmesi ya da sınıflandırılmasında kullanılan ilk yazılımlardan birisidir. Google'ın Artificial Neural Network (Yapay Sinir Sistemi) araştırmasının bir parçası olarak doğan bu algoritmada yapay sinirler bulundukları ağ üzerinde görsel egzersizlere neden olarak halüsinasyona benzeyen görsel üretimleri yapmıştır.

Resim14: Alexander Mordvintsev, Deep Dream kullanılarak 'yaratılmış' olan kâbus canavarı, 2015.(solda), Mordintsev, Yıldızlı Geceler'in (Van Gogh) Deep Dream versiyonu.(sağda)
Kaynak: https://www.e-skop.com/skopbulten/refik-anadol-ve-algoritma-sanati/6111, erişim tarihi: 12.04.2021.

GAN'ları manipüle yoluyla karşımıza çıkan Neural Glitch iser takvimler Nisan 2018'i gösterdiğinde Klingemann'ın tarafından bir rastlantı sonucu ortaya çıkmış bir tekniktir. Bu teknikte, GAN'ların aynı girdi verilerine farklı sonuçlar doğurmasıyla meydana gelir. Başka bir ifadeyle, GAN yapısındaki karmaşık sistemler nedeniyle aynı tüden görüntü verilerinin farklı sonuçlar vermesi ile ortaya çıkmıştır.

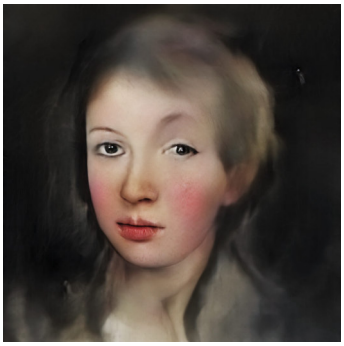

Resim15: Mario Klingemann, 2018
Kaynak: https://issues.org/klingemann-neural-glitch/., erişim tarihi:14.04.2021.

Yapay zekâya olan ilginin her geçen gün artması ve makine öğrenimin bir sonucu olarak sanat ve tasarım alanlarında kullanımı bu türden üretilen eserlere olan ilgiyi arttırmış ve sonunda eserlerin müzayedelerde yer almasına neden olmuştur. 2016 yılından bu yana pek çok müzayede de yer alan ve yapay zekâ teknolojisi kullanılarak üretilmiş eserlerin satışı 2018'de New York'ta düzenlenen Christie's Müzayedesi'ne damgasını vurmuştur. Fransız Kolektifi Obvious'a ait Edmond de Belamy'nin Portresi'nin en fazla 10.000$ getirmesi beklenirken yapay zekâ ile üretilen eser 432.500 dolara satılarak bir ilke imzasını atmıştır.

Resim16: Obvious, "Edmond de Belamy'nin Portresi", 2018.
Kaynak: https://www.yenisafak.com/hayat/yapay-zekanin-cizdigi-portre-432-bin-dolara-satildi-3404651., erişim tarihi:12.04.2021.

Bir diğer Obvious Kollektifi ile iş birliği yapan Alman grafiti sanatçısı Kai Raws Imhof yapay zekâ teknolojisi kullanarak insanlık hakkında oldukça önemli bilgiler veren ve Fransa'da yer alan ünlü mağara sanatı kompleksi Lascaux'yu 2020 yılında model olarak kullanmıştır "Parietal Burner #1" olarak adlandırdığı çalışmasında Lascaux mağara duvarlarında yer alan hayvan motifleri Chaos adlı grafiti ile birleştirilmiştir. Bu tasarım yaratılırken makineye öncelikle mağarada uyer alan hayvan figürlerinin nasıl çizildiği öğretilmiş, ardından Imhof'un grafiti sanatı tanımlanarak ulaşılan yeni bir senteze ulaşılmıştır.

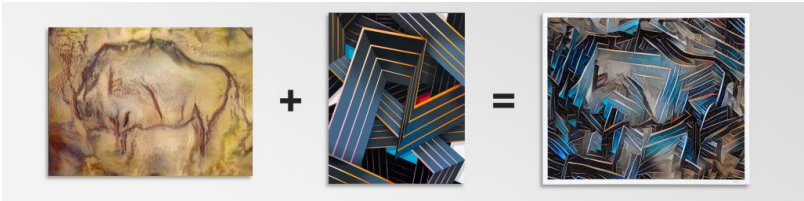

Resim17: Parietal Burner #1" baskılarının yapay zeka algoritması ile işlenmesi, 2021.
Kaynak: http://www.sanatatak.com/view/yapay-zeka-bu-kez-kaya-magara-sanati-ile-grafitiyi-birlestiriyor

Yapay zekâdan yararlanan bir diğer teknik ise Chimera'dır. Sürrealizmin önemli isimlerinden biri olan Salvador Dali'nin tarzına benzer şekilde üretim yapan bu makine zekâsı, metinlerde yer alan açıklamaları kullanarak metinde yer alan özelliklere ve açıklamalara istinaden yeni türden üretimler yapmaktadır.

Resim18: Glenn Marshall'ın Chimera yapay zekâ ile ürettiği görüntü.
Kaynak: https://www.turktime.com/haber/yapay-zeka-unlu-ressamlarin-tarzini-yasatiyor/574723, erişim tarihi:12.04.2021.

Medya sanatçısı ve yönetmen olarak geçtiğimiz son birkaç yıl içinde adından oldukça bahsettiren Refik Anadol, ilginç veri kümelerini bir araya getirerek sunan bir sanatçıdır. Makine öğreniminde yer alan algoritmalar vesilesiyle işlenmemiş görüntüleri filitreler yardımıyla farkı şekilde sunan sanatçı, sunulduğu mekânı da işin içine dahil ederek kullanıcısına/izleyicisine görsel bir şölen sunmaktadır. 2021 yılında İstanbul'da gerçekleştirdiği "makine hatıraları" adlı sergi Korona Virüs Pandemisi'ne rağmen oldukça yoğun ziyaretçi akınına uğramıştır.

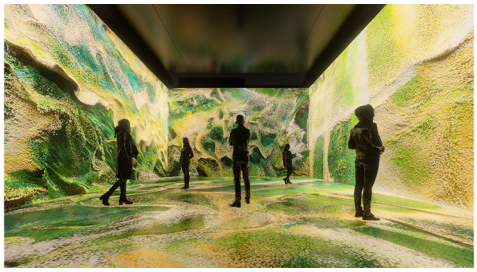

Resim19: Refik Anadolun Makine Hatıraları sergisinden bir görüntü, 2021.
Kaynak: https://turkiyetasarimvakfi.org/tr/blog/117-refik-anadol-ile-makine-hatiralari-uzay-sergisi-uz, erişim tarihi: 13.04.2021.

Makine Hatıraları adlı sergi sanatçının hatıralar olarak adlandırdığı bölüm, yapay zekâ vasıtasıyla biraraya getirilen ve daha sonra sınıflandırılan işlenmemiş görsel verilerin pigmentlere dönüştürmeyi başarmış ve bu sayede dinamik veri tabloları ve veriden heykeller oluşturmuştur. "Eserler, ISS, Hubble ve MRO Uzay Teleskopları tarafından kaydedilen ve şimdiye kadar bir sanat enstalasyonunda kullanılan en büyük uzay temalı veri kümesi olan, 2 milyondan fazla görüntüden yararlanarak hazırlanmıştır (URL-7)."
1999'da çıkardığı Aibo'dan sonra yapay zekâ alanında atılımlar yapan Sony markası 2019 Milano Haftası'nda "Otonomide Benzeşim: Yapay Zekâ ile Olumlu Gelecek" (Affinity In Autonomy: A Positive Future With Artificial Intelligence) adıyla üç alandan oluşan bir sergi insan ve robot etkileşiminin farklı boyutlarda deneyimlenmesini sağlamıştır.

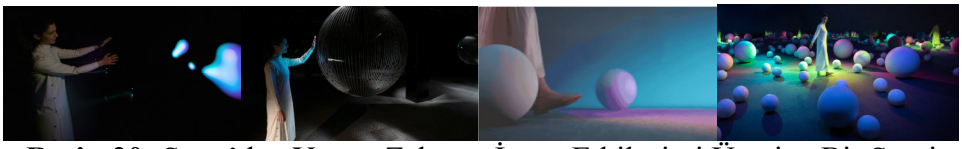

Resim20: Sony'den Yapay Zeka ve İnsan Etkileşimi Üzerine Bir Sergi
Kaynak: https://bigumigu.com/haber/sonyden-yapay-zeka-ve-insan-etkilesimi-uzerine-bir-sergi/., erişim tarihi:14.05.2021.

Günümüzde Adobe, AutoDesk, Google veya Microsoft benzeri büyük yazılım şirketleri yazılım süreçlerine entegre ettikleri yapay zekâ teknolojileri sayesinde kullanıcılarına büyük kolaylıklar vaad etmektedir. Adobe'nin Photoshop yazılımda fotoğraflar üzerine çalışan bir tasarımcı mevcutta var olan fotoğrafın açısını değiştirmesiyle birlikte yazılıma entegre edilen yapay zekâ fotoğrafta yer alanmayan alanları sahip olduğu algoritmalar sayesinde doldurarak tam bir görüntü elde edilmesine olanak tanımaktadır. Adobe'nin Max yazılımı entegre edilen yapay zekâ teknolojisi sayesinde Photoshop programındaki dolgu mantığına yakın bir mantıkla karşımıza çıkmaktadır. Ancak Photoshop'ta mevcut görüntü üzerinden kalan boşluklar doldurulmaktadır. Oysa Adobe Max'in yeni scene stitch olarak tanımlanan özelliği veri tabanına bakarak değiştirilmek istenen alan seçiminde sadece yüklenen görüntüye bakmakla yetinmez, bunun yerine büyük görüntünün veri tabanına bakarak ilgili boşluğu doldurmak üzere birkaç olası seçenek sunmaktadır.

Resim21: Adobe Scene Stich uygulaması kullanılarak elde edilen olası sunular, Adobe Max 2017 ekran görüntüsü.
Kaynak: https://youtu.be/C9AKL328jSU., erişim tarihi: 24.05.2021.

Dünya genelinde toplam 2021 yılının ilk çeyreğinde yapılan araştırmalara göre yaklaşık 207,6 milyon üyesi olan Netflix platformu, sahip olduğu pazarlama mekanizması sayesinde benzerlerinden açık ara farkla lider konuma yükselmiştir. Netflix'in yıllardır topladığı veriler kullanıcıya yönelik sunum hazırlamaktadır. Algoritmalar kullanan Netflix makşne öğrenimine bağlı olarak çalışmaktadır. Tamamen dijital ağ düzeneğe geçiş ile birlikte platform kendisine ait bir simülasyon tekniğinin oluşmasını sağlamıştır. Netflix yayınladığı dizi ya da filmlerin stüdyolarında üretilen orijinal dizi kapakları platformun kullandığı yapay zekâ kullanıcının zevk ve beğenileri doğrultusunda yeniden düzenlemektedir.

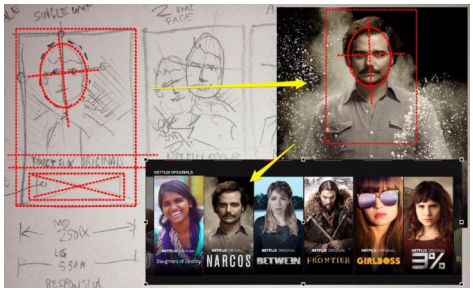

Resim22: Netflix yapay zekâ kullanarak afiş oluşturma düzeni.
Kaynak: https://www.sitepoint.com/artificial-intelligence-in-ux-design/., erişim tarihi: 20.04.2021.

Bunun yanı sıra platformun en ilgi çekici özellikleri arasında kullanıcının tercih ettiği içeriklerin de yapay zekâ tarafından keşfedilerek içeriklerin bu doğrultuda düzenlenmesidir. Daha açık bir ifadeyle, örneğin platforma kayıtlı olan kullanıcı aksiyon içerikli film ya da dizilerden hoşlanıyorsa, netflix kullanıcıya duygusal içerikli olan bir dizi ya da filmde yer alan aksiyon sahnelerini sunmaktadır. Kullanıcıya bu çağrışımı sunan grafikler kullanan platform aynı zamanda birbirine benzer varyasyonlar kullanarak kullanıcının dikkatini çekmeye çalışır. Kullanıcının ilgili afişe tıklamasının test edilmesi yani makine gözlemi sonucunda yapay zekâ öğrenebilmekte, böylece bir sonraki tasarımı kullanıcının tercihlerine göre şekillendirmektedir.

Resim23: Netflix yapay zekâ kullanarak kullanıcı beğenilerine göre oluşturduğu içerik örneği
Kaynak: https://ceotudent.com/netflix-yapay-zeka., erişim tarihi:22.04.2021.

Netflix platformu herhangi bir dizi ya da filme ait kapak fotoğrafını tasarlarken kullanıcının tüm filmi tanımasını da sağlamaktadır. Makine öğrenmesinin bir sonucu olarak Netflix kullanıcının tercihlerine uygun en kontrastlı sahneyi yine kullanıcının geçmiş izleme alışkanlıklarından yararlanarak düzenlemektedir. Bu okutma sırasında yapay zekâ şirket logosu, tipografi kullanımı gibi detaylara da ayrıca dikkat etmektedir.

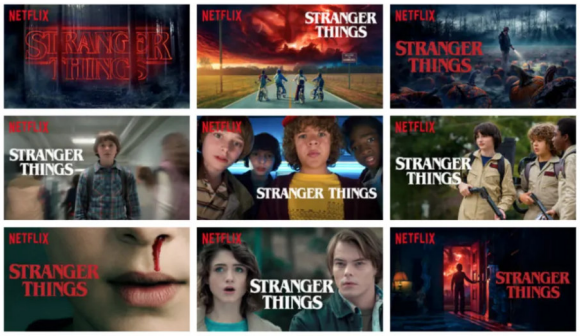

Resim24: Netflix yapay zekâ kullanarak oluşturduğu kişiye özel afiş alternatifleri
Kaynak: https://newrationalist.com/experts-answer-trends-that-will-dominate-the-graphic-design-world-in-2020/, erişim tarihi: 20.04.2021.

İnternetin binaları olarak da tanımlanan web siteleri de gelişen teknolojiye ayak uydurarak dijital dünyada yapay zekâ aracılığıyla tasarlanabilmektedir. The Grid olarak bilinen içerik yönetim sistemi web sitesi ihtiyacı olan müşteriye Molly adında bir yapay zekâ atayarak web tasarımı inşasını kullanıcı isteklerine, beğenilerine göre tasarlayabilmektedir. Web tasarımı dahilinde görsel kullanımından tipografiye, animasyon ve diğer grafiksel öğelere kadar web tasarımı imkânı sunulmaktadır. The Grid girişiminden sonra pek çok yazılım şirketi (örneğin, Adobe, Firedrop, Bookmark, Kareler, Wix, Terzi vb.) müşterilerine benzer fırsatlar sunmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra yapay zekâ sayesinde tasarımcı tarafından oluşturulmuş durağan bir site HTML koduna dönüştürülebilmektedir.
Autodraw Google tarafından üretilen basit çizimleri yapay zekâ alt yapısı kullanarak tahmine dayalı bir şekilde geliştirerek sunmaktadır. Autodraw.com adresi üzerinden kullanılan bu uygulama tüm cihazlarla tam uyum göstermesi nedeniyle oldukça beğenilmiştir.

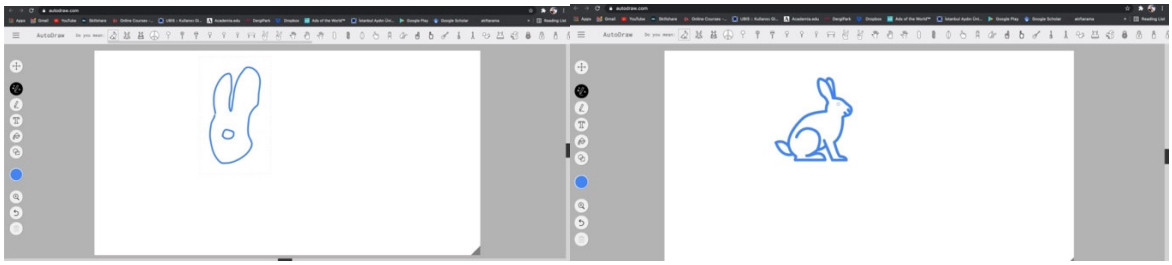

Resim25: Autodraw ile çizilen görüntünün yapay zekâ ile düzenlenmesi.
Kaynak: https://www.autodraw.com/., erişim tarihi: 20.04.2021.

Uzun yıllardır web üzerinde yer alan görüntüleri analiz eden ve derin öğrenme sonucu oldukça başarılı sonuçlar ortaya koyan Alghorithmia Colorize uygulaması adlı uygulama ise fotoğrafların renklendirmesinde yardımcı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim26. Alghorithmia colorize uygulaması ile renklendirilen görüntü örneği.
Kaynak: https://www.fundalina.com/prisma-uygulamasi-ve-alghorithmia-sonrasi-yapay-zeka/, erişim tarihi: 20.04.2021.

Kurumsal marka imzası olarak bilinen logo tasarımı bir markanın akılda kalıcı olması açısından oldukça önemlidir. Nitekim logo tasarımları var olduğu pazarda açık ara öne çıkmak ve tercih edilen olmak için markaların sahip olduğu en büyük güçlerden birisidir. Tasarımsal açıdan doğru tasarlanan bir logo markanın da logo ile özdeşleşmesine olanak sağlar. Yaratıcılık isteyen logo tasarım süreci son yıllarda yapay zekâ tarafından gerçekleştirilmeye ve özellikle düşük bütçeli şirketlerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Kullanıcının girdiği bilgilere göre istenilen grafik stilini, rengi ve sembolleri sunarak tasarım sürecini tamamlamaktadır.
Wolff Olins'in müşterisi olan Brezilyalı telekom devi Oi, 2001 yılında esnek bir yapıya sahip olan ve bakıldığında su birikintisi, balon gibi algılanabilen bir logo tasarımına sahiptir. Blobble olarak adlandırılan bu logo daha sonraları geliştirilerek, gerçek zamanlı olarak müşteri seslerini dinleyerek, sese uygun şekilde kendi renk ve şeklini değiştiren bir logo oluşturucusuna dönüşmüştür. Statik logoda var olan üç renk yapay zekâ ile hareketli hale dönüştürüldüğünde 70 farklı varyasyona imkân tanımaktadır.

Resim 27: Oi statik logo görüntüsü
Kaynak:https://www.underconsideration.com/brandnew/archives/new_logo_and_identity_for_oi_by_wolff_olins_and_futurebrand.php, erişim tarihi: 18.04.2021.

Resim 28: Oi Vey sese duyalı olan yapay zekâ ile hareketlenebilen logo varyasyonları
Kaynak: http://www.thefreelancestudio.com/journal/reviewed-new-logo-and-identity-for-oi-by-wolff-olins-and-futurebrand/., erişim tarihi: 21.04.2021.

Yapay zekânın grafik tasarım alanında kullanıldığı Nutella Unica projesinde algoritmalar yardımıyla nutella için birbirinden farklı renk ve desende yaklaşık 7 milyon etiket tasarımı gerçekleştirilmiştir.

Resim29: Nutella Unica, Algoritmik Etiket Tasarımına ait Görseller
Kaynak: https://www.thedrum.com/creative-works/project/ogilvy-italy-nutella-nutella-unica., erişim tarihi: 21.04.2021.

Yapay zekâ teknolojisi kullanılara New York merkezli moda girişimi Cross & Freckle tarafından 25 dolara satışa sunulan siyah beyaz tişörtlerde yer alan markanın logosu da Hipster Business Name Generator adlı sinir ağı tarafından üretilmiştir.

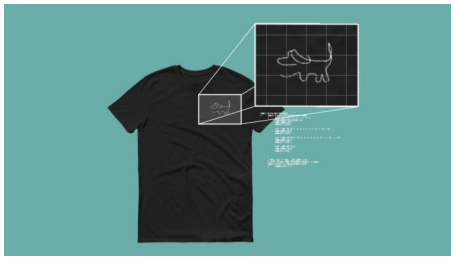

Resim30: Cross & Freckle markasının yapay zekâ tarafından tasarlanan tişört ve logo tasarımı görüntüsü
Kaynak: https://www.dunyahalleri.com/yapay-zeka-tisort-tasarimi-isine-girdi/ erişim tarihi: 21.04.2021.

2019 yılında Yapay zekalı fotoğraf editörü FaceApp, sosyal medyada yeni bir akıma neden olmuştur. Uygulamaya fotoğraflarını yükleyen kullanıcılar, yapay zekanın görüntü işlemesiyle yaşlandıklarında tahminen nasıl olacaklarını görebilmektedir. Eğlence ve merak duygularını bir arada sunan uygulamanın hazırladığı fotoğraflar, tıpkı Adobe'nin Photoshop yazılımında bir tasarımcının yaptığı gibi kullanıcısını yaşlandırabilmekte, gençleştirilmekte ve hatta cinsiyet değiştirmesi gibi pek çok değişime imkan tanımaktadır.

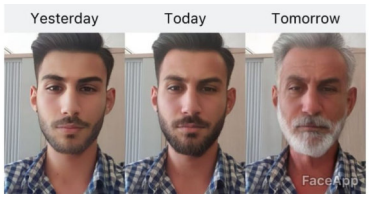

Resim31: FaceApp uygulaması yaşlandırma görüntüsü
Kaynak: https://www.haberturk.com/faceapp-nedir-faceapp-nasil-yuklenir-faceapp-yaslandirma-teknigi-nasil-uygulanir-2504815-teknoloji ., erişim tarihi: 21.04.2021.

AI Portraits olarak adlandırılan ve yapay zekânın portre bir fotoğrafı kullanmak suretiyle klasik bir tabloya dönüştüren internet uygumaası, sisteme yüklenen portreyi oluştururken yaklaşık 45.000 farklı baş yapıtın verilerinden yararlanmaktadır. Yüz hatlarını ve arka planı GAN sayesinde modelleyen uygulama çözünürlüğü yüksek sonuçlar ile kullanıcıların ilgisini çekmiştir.

Resim32: AI Portraits uygulaması kullanılarak 15. Yüzyıl eserlerine dönüştürülen portre örnekleri
Kaynak: https://bigumigu.com/haber/ai-portraits-portre-fotograflarini-klasik-bir-tabloya-donusturuyor/., erişim tarihi: 2.05.2021.

Guilin Liu liderliğinde Nvidia tarafından gerçekleştirilen bir diğer yapay zekâ uygulaması ise derin öğrenme ile geliştirilmiştir. Yapay zekâ tarafından rastgele seçilen görsellerin önce silinerek daha sonra tutarlı şekilde doldurulmasıyla gerçekleştirilen uygulama düzenlenen alanda beyaz şerit ya da ton farkı olmaksızın sonuçlar elde etmektedir.

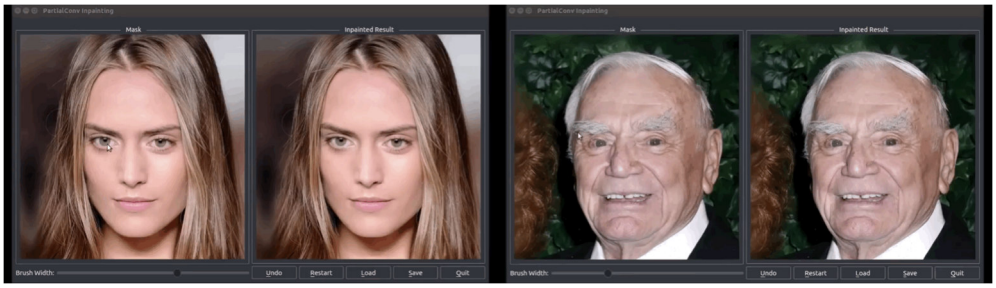

Resim33: Nvidia yapay zekâ ekran görüntüsü
Kaynak: https://youtu.be/gg0F5JjKmhA, erişim tarihi: 15.05.2021.

Nikolay Ironov olarak bilinen ve Rus tasarım firması Art'ın üyesi olan yapay zekâ sistemi elle çizilmiş vektör görüntüler üzerine eğitilmiştir. Marka kimliği oluşturmada diğer yapay zekâ sistemlerine oranla daha karmaşık bir yapıya sahip olan Iranov, müşterilerin girdiği metinleri ele alarak onlara uygun bir dizi rötüş algoritması ve geniş bir renk paletine sahiptir.

Resim34: Ironov tarafından hazırlanan logo örnekleri ekran görüntüsü.
Kaynak: https://youtu.be/s83jC0FwkFM, 04.05.2021.

6. SONUÇ YERİNE

Bilgisayar bilimi ve bu alanda gerçekleşen sınırsız gelişme günümüzde yapay zekânın alt dalı olan makine öğrenmesi ve derin öğrenmenin önemini arttırmıştır. Beyinden aldığı ilhamla hareket eden yapay zekâ sistemleri günümüzde pek çok alanın içine dahil olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Yeni teknolojilerin bireye sınırsız hayal gücü seçeneği sunması insan ve makine iş birliği sayesinde yeni tasarım süreçlerinin keşfedilmesine ve hatta pek çok alanda olduğu gibi plastik sanatlarda da geleneksel anlayışa yeni bir soluk ve bakış açısı kazandırmaktadır. Deneysel tasarımların özellikle post modern sonrasında sıklıkla karşımıza çıkması yapay zekâ ile beslenen tasarımların tasarımcı ve sanatçılar açısından tercih nedenlerinden biri haline gelmiştir. Yüksek maliyetlere gerek duyulmadan daha teknik bir dille güçlü ekran kartları ve işlemciler olmadan sadece bulut üzerinden serverlar arasında gerçekleştirişen hesaplama analizleri günümüzde maksimum performanslı optimal sonuçları elde etmeye çalışan yapay zekânın öğrenerek gerçekleştirdiği ya da ortaya çıkardığı sonuçlar nezdinde tasarımcıların ve sanatçıların üretim süreçlerine doğrudan nüfuz etmektedir. Çekişmeli üretken ağlar sayesinde ise sonlandırılabilir olarak gerçekleştirilen tasarımlar etkin ve faydalı olma gayesi ile çalışmaktadır. Ancak makine öğrenimi her ne şekilde ya da ne için gerçekleşirse gerçekleşsin bu yöntemle üretilen tasarım öğelerinde genellikle birbirine benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür. Bu bağlamda üretilen tasarımların yaratıcılık kısmında insan dokunuşunun hala çok kıymetli olduğu söylenebilir. Buna rağmen gelecekte yapay zekânın gelişmesi ve makine öğreniminin veriler sayesinde daha da zenginleştirilmesi ile ortaya çıkan sonuçların daha etkin ve faydalı sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Öyle ki yakın gelecekte yapay zekânın gücünden yararlanan her sektör gibi tasarım alanları da etkileşim ve dahiliyetin oldukça önemli olduğu günümüzde kullanıcısa özel tasarımların nasıl olması gerektiğine dair konularda ortaya somut veriler koyması ve tasarım süreçlerinde yaratıcılığı kısmen de olsa zora sokan süreçlerin bu yeni ve yapılandırılmış sistemler sayesinde daha faydalı hale dönüşeceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Literatüre Katkısı:

"Çekişmeli Üretken Ağ" ile hazırlanan tasarımlar söz konusu olduğunda alımlayıcısında nasıl ve ne şekilde karşılık bulduğuna dair gelecek çalışmalarda izleyici çalışması yapılarak literatüre önemli bir katkıda bulunarak çalışma desteklenebilir.

KAYNAKÇA

Alpaydın, E. (2020). Yapay Öğrenme Yeni Yapay Zekâ. Çev. Aylin Ağar. Tellekt: İstanbul.

Akgöbek Ö., Çakır F. (2009). Veri madenciliğinde bir uzman sistem tasarımı, Harran Üniversitesi Akademik Bilişim: Şanlıurfa.

Arifoğlu, A., Demirer, M., Şengül, G ve Öz, O. (2006). Bilişim Terimleri Sözlüğü İngilizce- Türkçe, 1. Basım., Onur Matbaacılık: Ankara.

Artificial Experts: Social Knowledge and Intelligent Machines. Cambridge: MIT, 1990.

Balaban, M. E. ve Kartal, E. (2015). Veri Madenciliği ve Makine Öğrenmesi. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

C. Ledig et al.,(2017). "Photo-Realistic Single Image Super-Resolution Using a Generative Adversarial Network," 2017 IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR), pp. 105-114.

Collins, Harry M. (1990). Artificial Experts: Social Knowledge and Intelligent Machines. Cambridge: MIT.

Fan, S. (2020). Yapay Zekâ Yerimizi alacak mı? Hey Kitap: İstanbul.

Finn, E. (2020). Algoritmalar Ne İster? Hesaplama Çağında Hayal Gücü., Tellekt: İstanbul.

Hodges, Andrew (2014). Alan Turing: The Enigma. Vintage: London.

Kaya U., Yılmaz A. (2021). Derin Öğrenme, KodlabYayın: İstanbul.

Kaur, S., Kumar, P., Kumaraguru, P., (2020). "Deepfakes: Temporal Sequential Analysis To Detect Face-Swapped Video Clips Using Convolutional Long Short-Term Memory" Journal of Electronic Imaging, 29,3., 033013.

King, B. (2016). Augmented (Artırılmış Gerçeklik). Media Cat Kitapları: İstanbul.

Ifrah, G. (1998). İslam Dünyasında Hint Rakamları, (Çeviren: Kurtuluş Dinçer), Tübitak Yayınları, Pro-Mat Basım Yayın A.Ş: İstanbul.

Nilsson, Nils J. (2010). Yapay Zekâ Geçmişi ve Geleceği (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Say, C. (2019).50 Soruda Yapay Zekâ. Bilim ve Gelecek Kitaplığı: İstanbul.

Şahinaslan, Ö. (2020). Yeni Nesil Teknolojiler, Dijital Dönüşüm içinde ed: Gonca Telli, Samet Aydın, Maltepe Üniversitesi Kitapları: İstanbul.

Toğay, A., Çetinkaya A.K., (2019). "Üretken Tasarım ve Üretken Tasarım Etkisinde Tasarımcı", 4.th Internatıonal Congress On 3d Printing (Additive Manufacturing) Technologies And Digital Industry 2019, Antalya, Turkey, pp.1303-1315.

Topal, Ç. (2017), "Alan Turing'in Toplumbilimsel Düşünü: Toplumsal Bir Düş Olarak Yapay

Zekâ", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C.57, S.2.

Wu, X., Xu, K. ve Hall, P., A survey of image synthesis and editing with generative adversarial networks, Tsinghua Sci. Technol., 22, 6, 660–674, (2017)

URL-1: Algoritma nedir ve ne işe yarar? https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/algoritma-nedir-ve-ne-ise-yarar-41406537, erişim tarihi 20.04.2021.

URL-2: Harizmi Kimdir? https://islamansiklopedisi.org.tr/harizmi-muhammed-b-musa., erişim tarihi:22.04.2021.

URL-3: Yapay Zekânın İlahi Trajedisi, Ferhat Ünlü (2020). https://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/ferhat-unlu/2020/12/13/yapay-zekanin-ilahi-trajedisi , erişim tarihi 15.04.2021.

URL-4: Makine Öğrenmesi Nedir? https://medium.com/t%C3%BCrkiye/makine-%C3%B6%C4%9Frenmesi-nedir-20dee450b56e. , erişim tarihi 15.04.2021.

URL-5: Makine Öğrenimi: Yapay Zekanın ve Tasarımın Işık Hızındaki Evrimi https://redshift.autodesk.com.tr/makine-ogrenimi/. , erişim tarihi 15.04.2021.

URL-7: Refik Anadol ile Makine Hatıraları: Uzay Sergisi Üzerine https://turkiyetasarimvakfi.org/en/blog/117-refik-anadol-ile-makine-hatiralari-uzay-sergisi-uz., erişim tarihi: 14.04.2021.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

TÜRKİYE'DE YAPILAN KAZILARDAKİ ARKEOGENETİK ÇALIŞMALAR[1]

Yüksek Lisans Öğrencisi Mehin ZÜLFİGAROVA
Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
ORCID: 0000-0002-8585-9003

Prof. Dr. Ayşe ÇALIK ROSS
Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
ORCID: 0000-0003-0800-4850

ÖZET
Arkeogenetik, çeşitli biyolojik ve genetik teknikler aracılığı ile antik DNA'yı inceleyerek insan popülasyonunun tarihini araştıran ve dolayısıyla insanlığa dair geçmişi aydınlatmaya çalışan bir bilim dalıdır. İlk insan ile ilgili en önemli bilgi kaynaklarından birinin kendi DNA`mızda olduğu fikrinden yola çıkılarak son yıllarda insan kökenleri ve ilk insan dağılımları hakkında daha fazla bilgi edinilmiştir. Arkeogenetik çalışmaları ile eski dönemlerde yaşamış insanların yaşlarının, cinsiyetlerinin, beslenme şekillerinin, hastalıklarının ve göç yollarının belirlenmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca, bitki ve hayvan türlerinin ne zaman evcilleştirildikleri, insanın ne zamandan beri bitki ve hayvanlardan yararlandığı gibi konular da aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Arkeolojik kazılardan elde edilen çeşitli biyoarkeolojik materyallerden (kemik, diş, kurumuş havyan ve bitki dokuları, yumuşak dokular, mumyalanmış dokular, saç, koprolit ve bitki kalıntıları) antik DNA'lar izole edilerek arkeogenetik çalışmalarda kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra, eski iskelet kalıntılarından elde edilen DNA'larda çevreye bağlı olarak kirlilik, kontaminasyon riski ve miktar azlığı gibi sorunlarla karşılaşılmasından dolayı arkeogenetik çalışmalardan sonuç elde edilmesi de oldukça zordur. Türkiye'de arkeogenetik bilim dalı yeni gelişmekte olmasına rağmen son on yılda konu ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Ülkemizde gerçekleştirilen çalışmaların bir kısmında, kazıdan çıkartılan insan iskeletlerinden antik DNA izolasyonları yapılarak PZR yöntemi ile amelogenin gen bölgesi çoğaltılıp cinsiyet tespiti yapılmıştır. Bir diğer kısım çalışmalarda ise çeşitli teknikler kullanılarak mitokondriyal DNA'nın HVR gen bölgeleri çoğaltılarak modern türlerin soy ağaçları, akrabalık ilişkileri ve göç yolları belirlenmiştir. Bu çalışmanın da amacı; Türkiye'de yapılan arkeogenetik çalışmaları, bu çalışmalarda kullanılan yöntemleri ve karşılaşılan sorunları özet niteliğinde sunmaktır.
Anahtar Kelimeler: Arkeogenetik, antik DNA, mitokondriyal DNA, PZR, HVR

[1] Bu bildiri poster sunum olarak sunulmuştur.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE ARCHAEOGENETIC STUDIES IN TURKISH EXCAVATIONS

ABSTRACT

Archaeogenetics is a science which tries to illuminate the history of human population by examining the ancient DNA with various biological and genetic techniques. Based on the idea that one of the most important sources of information about the first human being is in our own DNA, more information has been obtained in recent years about human origins and first human distributions by archaeogenetics.

It is possible to determine the age, gender, diet, diseases and migration routes of people who lived in ancient times with archaeogenetic studies. Also, the questions such as when plant and animal species have been tamed and when humans have benefited from plants and animals are tried to be clarified. The ancient DNAs are isolated from various bioarchaeological materials (bone, tooth, dried animal and plant tissues, soft tissues, mummified tissues, hair, coprolite and plant residues) are used in archaeogenetic studies. Beside these, the results of archaeogenetic studies are difficult to obtain due to the environmental problems such as pollution, contamination risk and low quantity in DNA which is obtained from old skeletal remains. Despite archaeogenetics is a developing topic in Turkey, there have been many studies over the last decade in Turkey. In some of the studies which are carried out in our country, the ancient DNAs were isolated from the human skeletons and then, the gene region of the amelogenin was reproduced by PCR method for the sex determination. In another studies, HVR gene regions of mitochondrial DNA have been reproduced by using various techniques and genealogy, relationships and migration routes of modern species have been determined. According to that, the purpose of this study is to inform about the archaeogenetic studies in Turkey and to review the used methods and the nature of the problems encountered.

Keywords: Archaeogenetics, ancient DNA, mitochondrial DNA, PCR, HVR

1.GİRİŞ

Son yıllarda yapılan genetik çalışmalar, Anadoludaki Neolitik dönem insanlarının DNA`sını günümüz Avrupa toplulukları ile aynı yapıda olduğu düşünülmüştür. Avrupa`nın çok kültürlülüğünü ireli süren bu yaklaşımı yalnızca Yakındoğu ve Anadolu kültürlerinin Avrupa'ya aktarımı ile sınırlı olmamaktadır. Doğu Asya'ya kadar uzanmakta olan Avrasya coğrafyasının kültürel çeşitliliği ve özellikle kurgan mezarlarında insan iskelet kalıntılarından elde edilen DNA`ları günümüz Avrupa topluluğu ile eşleştirilmesi için çalışılmıştır (Renfrew ve Bahn 2017).

"Arkeogenetik" terimi 1990'lı yıllarda arkeolog Colin Renfrew tarafından antik genetikten arkeogenetik kelimesini almıştır. Arkeogenetiği, moleküler genetik tekniklerini kullanarak insan geçmişinin incelenmesi olarak ilişkilendirilmiştir.

Arkeogenetikten farklı olarak arkeolojinin amacı, geçmiş dönemlerde yaşamış insan topluluklarının kültürel ve toplumsal düzenlerini, günümüze kadar gelebilen çevrelerinin, maddi kültürü oluşturan, materyal veya fiziksel kalıntıları sistematik toplayarak araştıran, belgeleyen ve gelişim sürecini inceleyerek yorumlamaya çalışan bir bilim dalı olmaktadır (Renfrew ve Bahn, 2017; Özdoğan, 2015).

2. ARKEOGENETİĞİN ARKEOLOJİ İLE İLİŞKİSİ

Arkeolojik kazıntılardan bireylerin genetik akrabalıklarını öğrenmek, eski ve tarihi kültürlerin sosyal yapılarını ve modern nüfusların kökenlerini anlamak için genetiğin rolü arkeolojide çok önemli olmaktadır. Genetik yapıdaki benzerlik veya farklılıklar, insan gruplarının coğrafik kökenleri hakkında bilgi vermektedir. Böylece göç ve yerleşme özelliklerinin zaman içinde gelişimi takip edilerek; toplumların yaşayış düzeni, beslenme alışkanlıkları ve ölü gömme gelenekleri ile ilgili veri sağlanmaktadır (Brown, 2006).

Bir kişide bir genetik hastalığın varlığına dair morfolojik veya tarihe dayalı delillerin bulunduğu durumlarda, hastalığa neden olan gen bölgesi aDNA ile izole edilip çoğaltılarak ve bu hastalıkla ilgili mutasyonlar ortaya çıkartıla bilinmektedir. Belirli analiz yöntemleri kullanılarak iskeletler üzerinde yapılan morfolojik çalışmalar ve aDNA çalışmaları ile geçmişte yaşamış insanlarda doğuştan var olan hastalıkları, diş problemini, travma, eklem hastalığını, metobalik problemleri, enfeksiyonları ve bunlara neden olan mikroorganizmaların tespiti yapılmaktadır (Roberts, 2015).

Tarih öncesi dönemlerde yaşamış insanların çevresel koşullarının, beslenme davranışlarının ve mevsimsel göçlerinin belirlenmesi bu insanların kültürel adaptasyonları ve davranış biçimlerini anlamamızı sağlamaktadır. Antik insanların diyetlerini anlamak için kullanılan aDNA çalışmaları ile bu insanların evcilleştirdikleri ve avladıkları hayvan ve bitki türleri belirlenebilmektedir. Bu çalışmalarda taş aletler ve dışkı örnekleri kullanılmaktadır (Poinar, 2003).

Antropolojik veya arkeolojik kazı alanlarından çıkarılan insan kalıntılarından morfolojik inceleme ile yapılan cinsiyet belirlemeleri; cinsiyetler arasındaki ölüm oranlarının, hastalık dağılımlarının, diyet ve sosyo-ekonomik durumun, evlilik ve defin şekillerinin belirlenmesini sağlayarak geçmiş toplumların sosyal yapısının anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır (Akbaba, 2017).

3.KULLANILAN BİOARKEOLOJİK

Arkeolojik kazılardan elde edilen çeşitli biyoarkeolojik materyaller aDNA çalışmaları için kullanılmaktadır. aDNA` yı her türlü örnek ve dokulardan izole etmek mümkündür. Genellikle kemik, diş, kurumuş havyan ve bitki dokuları, yumuşak dokular, mumyalanmış dokular, saç, koprolit (dışkı fosili) ve bitki kalıntıları aDNA çalışmalarında materyal olarak incelenmektedir (Rizzi vd., 2012).

aDNA çalışmalarında genellikle en çok kullanılan biyoarkeolojik örnekler kemik ve diş gibi iskelet buluntuları olmaktadır (Pääbo vd., 2004). Bunun nedeni sert dokularada su ve enzim olmamasından kaynaklanarak mekanik koruma sağlamasıdır. aDNA'lar genellikle çok bozulmuş ya da çevre etkisiyle çok fazla kirlenmiş ve karışmış olabilmektedir. Bu da araştırmalarda ilk başta umulduğundan daha yavaş bir gelişme sağlamaktadır. aDNA analizi için antik kalıntıları seçerken özgün DNA'nın korunması gerektiğinin farkında olunmalıdır. Genellikle, antik kalıntılar, on bin yıl öncesinden bugüne kadar aDNA analizi için dikkate alınmaktadır. Arktik ve Sub-kutup alanları gibi bazı soğuk bölgelerde, DNA analizi için gerekli olan numuneler çok daha eski olabilir. Bunun nedeni de bu ortamlarda ki sıcaklığın düşük olmasından dolayı DNA'nın iyi korunmasıdır (Yang ve Watt, 2005).

4. TÜRKİYEDE YAPILAN ARKEOGENETİK ÇALIŞMALAR

Arkeogenetik çalışmaları ülkemizde yeni yeni çalışılmağa başlanılmıştır. 2010-2018 yılları arasındakı Anadoluda yapılan arkeometri kazı sonuçları toplatısında geçen çalışmaların 36`sında insan iskelet ve kemik kalıntıları üzerinde yaş, cinsiyet araştırmaları yapılarak elde edilen sonuçların değerlendirmesini kapsamaktadır.

Arkeolojik kazılarda 2018-2010 yılları arasında mezar hücelerinden çıkartılan kemik ve iskelet kalıntıları üzerinde yapılan 36 çalışmadan 34`ünde yaş, cinsiyet, beslenme alışkanlıkları, bireylerin yaşam biçimi, patolojik oluşumların (örneğin: travmalar, dişlerde diş çürüğü, diş kaybı) saptanması gibi antropolojik açıdan analiz edilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. İskelet kalıntılarının patolojik yönden incelemesi ile yapılan araştırmalarda o toplumda yaşayan insanların genel sağlık durumları, kültürleri, yaşam koşulları ve beslenmeleri hakkında bilgiler edinmişlerdir. Çalışmaların bazılarında dönemlere göre tarihlendirme yapılmıştır. Diğer iki araştırmada ise aDNA çalışılması yapılmıştır

5.ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEM

5.1. İlk Tunç Çağı Çorum İli Uğurludağ ilçesi

Çorum ili Uğurludağ ilçesine bağlı Resuloğlu yerleşim bölgesinde yapılan kazılardan elede edilen ve Orta Anadolu'nun kuzeyinde MÖ 3'üncü binin son çeyreğine (İlk Tunç Çağı III) tarihlendirilen iskelet materyalin bir bölümü incelenerek cinsiyetleri belirlenmiştir. Iskeletlerin cinsiyetleri ve yaşları hem morfolojik gözlemlere hem de aDNA analizi sonucu ile incelenmesi yapılmıştır. Bu iki yöntemin karşılaştırması amaclanakar her iki tekniğin avantajlarını ve dezavantajlarını da ortaya çıkartmışlardır (Atamtürk, 2016; Yıldırım, 2011).

Resuloğlu Mezarlığından elde edilen 10 bireye ait iskeletten diş örneği alınarak DNA izolosyonu yapılmıştır. DNA miktarı açısından en fazla ve en saf örnekler seçilerek PZR aşamasına geçilmiştir (Şekil 1). PZR aşamasında amelogenin gen bölgesi çoğaltılmıştır. Çoğaltılan DNA örneği %2 agoroz jel elektoforezinde yürütülerek cinsiyet tespiti yapılmıştır. Seçilen bireyleri yaş ve cinsiyete görekarşılaştırmak amacı ile de morfolojik değerlendirilmesi yapılmıştır (Arıcan vd., 2017).

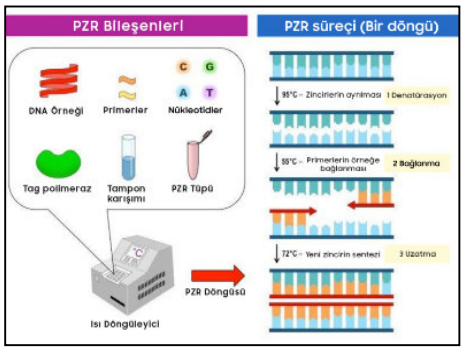

Şekil 1. Polimeraz Zincir Reaksiyonu

5.2. Geç Demir Çağı Dönemi Çemialo Sırtı Batman

2009-2013 yılları arasında Geç Demir Çağı yerleşimi olan Batman, Çemialo Sırtı kazı yerinden elde edilen insan iskelet örneklerden arkeolojik ve genetik (aDNA ve mtDNA) analizi yapılmıştır (Yaka vd., 2017). Bu araştırmada, eski insan örneklerinin mtDNA`sının iki sekansı amplifiye edilerek dizilenmişdi. Çemialo Sırtı mtDNA sekanslarını eski ve modern batı Avrasya populasyonları ile karşılaştırılması yapılarak kuzey Mezopotamya'nın demografik tarihinde katkı ve sürekliliği incelenmiştir.

aDNA çalışması için kontaminasyon riski az olan ve daha fazla DNA içeren sert, iyi korunmuş örnekler seçilmiştir. aDNA ekstraksiyonu için PZR amplifikasyonu ve sekanslama gibi prosedürleri takip etmek amacıyla Çemialo Sırtı kazı alanından çıkartılan 16 insan iskeletinden 22 kemik ve diş örneği kullanılmıştır. Örnekler dekontaminasyon işleminden sonra toz haline getirilerek üzerlerine 0.2-0.3g toz halinde proteinaz-K liziz taponu eklenerek silika bazlı spin kolon sistemi ile DNA izolasyonu gerçekleştirilmiştir. mtDNA`nın HVRI-HVRII bölgeleri amplifiye edilerek HVRI ve HVRII bölgeleri için sırası ile 357 bç nükleotid konumu 16009-16365 ve 217 bç nükleotid konumu 49-265 arasında beş ve iki olmak üzere üst-üste çakışan fragmanlar kullanılarak dizileme analizi yapılmıştır (Yaka vd., 2018).

6. BULGULAR

İncelediğimiz, Resuloğlu araştırmasında; morfolojik ve aDNA analizi sonucunda 7 bireyin bulguları birbiri ile aynı çıkmıştır. M119/1 numaralı bir bireyin iskeletinin cinsiyeti erken yaşlarda olduğu için morfolojik yöntem ile belirlenememiştir. DNA analizi ile bu bireyin cinsiyeti tespit edilmiştir. M56 numaralı bir birey ise morfolojik incelemelere göre kadın olmakla birlikte DNA analizi bu bireyin cinsiyetini tespit etmekte başarılı olamamıştır (Şekil 2).

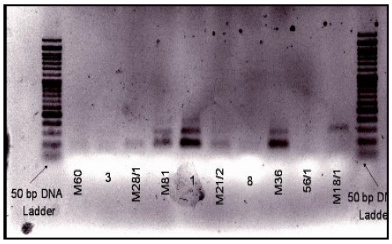

Şekil 2. İzole edilen aDNA'larda Amel-X gen bölgesinin agaroz jel üzerinde görüntüsü

Analizler sonucunda M28/1 numaralı bir bireyin cinsiyeti morfolojik ve DNA analizinde farklı çıkmıştır (Şekil 3) (Arıcan vd., 2017).

Yıl	Mezar numarası	Morfolojik bazlı cinsiyet	aDNA bazlı cinsiyet
2003	M8/1	K	K
2003	M21/2	K	K
2003	M28/1	E	K
2004	III (EBTS II)	K	K
2004	M36/1	E	E
2004	M56	K	?
2004	M60	K	K
2004	M81	E	E
2006	M119/1	?	E
2006	M149	K	K

Şekil 3. Morfolojik tekniklerle ve aDNA analiziyle elde edilen cinsiyet bulgularının karşılaştırılması.

Çemialo Sırtı bireyi ile yapılan çalışmada ise mtDNA haplotip azalizi sonucuna göre, Çemialo Sırtı popülasyonun yüksek genetik çeşitliliğe sahip olduğu, Erken Holosen Batı Avrasya'da artan popülasyonlarından, örneğin Mezolitik ve erken Neolitik gruplardan, daha yüksek olduğu görülmüştür (Yaka vd., 2017). Çemialo Sırtı, mtDna kompozisyonu açısından incelendiğinde eski nüfuslar ve günümüzün Güneybatı Asya nüfusu arasında Neolitik Kuzey Suriye ve Neolitik Anadolu'ya en yüksek genetik yakınlığı olabileceği de gözlemlenmiştir (Ottani vd , 2011).

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, Arkeogenetik geçmişten günümüze kadar meydana gelen biyolojik, morfolojik değişimleri, hastalıkları ve yok olmuş türleri inceleyerek önemli bilgiler sağlanmaktadır. Uygun ortam ve koşullar mevcut olduğunda kemikler binlerce, milyonlarca yıl bozulmadan kalabilmektedir. Cinsiyet belirleme tekniklerinde hem klasik antropolojinin hem de yeni geliştirilen aDNA analiz tekniklerinin birbirlerini tamamlayıcı olarak kullanılmalarının daha doğru bir yaklaşım olduğuna değinilmiştir. Haplogrup çalışmaları günümüzde modern türlerin soy ağaçlarını, akrabalık ilişkilerini, göç yollarını belirlemede kullanılan etkili bir yöntem olmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Akbaba, A. (2017). "Antik DNA (aDNA) Çalışmalarından Elde Edilen Bilgiler". Türkiye Klinikleri J Foren Med-Special Topics, Sayı 3: 99-107.

2. Atamtürk, D. (2016) Adli Antropoloji: İnsan İskeletinden Kimlik Tespiti. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevleri.

3. Arıcan E, Duyar İ, Atamtürk D vd (2017). "Resuloğlu (Çorum) Kazısından Çıkarılan İnsan İskeletlerinin Cinsiyetlerinin Moleküler Teknikler Kullanılarak Belirlenmesi". Arkeometri Sonuçları Toplantısı İkinci çilt, s.37-44.

4. Brown, T. A (2006). "Gene Cloning and DNA Analysis" An Introduction. Oxford: Blackwell Publishing. Sixth edition.

5. Özdoğan, M. (2015). "50 soruda Arkeoloji". 7 Reng Bsım Yayın ve Filimcilik Ltd.Şti. Beşinci Baskı.İstanbul.

6. Paabo S, Hendrik P, David S vd (2004). "Genetic Analyses from Ancient DNA". Annual Review of Genetics. Vol. 38, 645-679.

7. Poinar N. H (2003). "The top 10 list: criteria of authenticity for DNA from ancient and forensic samples". Paper presented at: International congress series.

8.Renfrew C ve Bahn P (2017). "Arkeoloji Kuramlar, Yöntemler ve Uygulama".Homer Kitab evi ve Yayıncılık Ltd. Şti. Birinci Baskı. İstanbul.

9.Rizzi E, Lari M, Gigli E, De Bellis G vd (2012). "Ancient DNA Studies: new perspectives on old samples", Genetics Selection Evolution Vol. 44, 1-19.

10.Roberts, Charlotte (2015). "The Archaeology of Disease Documented in Skeletons Museum of London Gresham collage".

11.Yang Y. Dongya, Watt Kathy (2005). "Contamination controls when preparing archaeological remains for ancient DNA analysis", Journal of Archaeological Science 32, 331–336.

12.Yaka R, Birand A, Yılmaz Y vd (2017). "Güneydoğu Anadoludaki Batman, Çemialo Sırtı Kazı Yerinden Çıkarılmış İnsan Örneklerinden aDNA İzolasyonu ve mtDNA Analizi". Arkeometri Sonuçları Toplantısı. İkinci cilt s 191-192.

13.Yaka R, Birand A, Yılmaz Y vd (2018). "Archaeogenetics of Late Iron Age Çemialo Sırtı, Batman: Investigating maternal genetic continuity in north Mesopotamia since the Neolithic". American Journal of Physical Anthropology.s:1-12.

14.Yıldırım T ve Ediz İ (2007). "2005 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı". 28. Kazı Sonuçlar Toplantısı, C. 2 (29 Mayıs – 2 Haziran Çanakkale), s. 211-222.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

GÜNÜMÜZ MODASINDA EKLEKTİK KOSTÜM EĞİLİMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Raşit ARSOY
Kafkas Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü
ORCID: 0000-0003-3118-7739

ÖZET
Moda - bizim için belirli zevklerin geçici olarak baskın olması anlamına gelir. Çok az yasak ve çok fazla özgürlük var. Bu, modaya uygun bir görünüm için farklı stillerden alınabilecek çok çeşitli şeyler olduğu anlamına gelir. Kıyafetlerimiz genellikle bizim hakkımızda istediğimizden daha fazla konuşur, bir kişinin modayı nasıl hissettiği, karakterini, komplekslerini ve hırslarını gösterir. Sonuçta, bireysellik ve konfor ön plana çıkıyor. Kıyafetleri etnik tarzda birleştirerek karmaşık ama modaya uygun bir görüntü elde edilebilir. Kıyafet tarzı, ayrıntılı değerlendirme gerektiren tüketiciler için önemli bir konudur. Defilelerin, stilistlerin, ünlülerin konuklarının şık görüntülerini göz önünde bulundurarak, giderek daha fazla, taban tabana zıt stillerin heyecan verici eklektizmini tek bir görüntüde görebilirsiniz. Giysilerde eklektizm, iki veya daha fazla stilin uyumlu bir kombinasyonunu ifade eder; bu, yalnızca giyim unsurlarıyla değil, aynı zamanda aksesuarlarla da ifade edilebilir. Bazen moda tutkunları görünümlerinde zarif lüksü, ünlü tasarımcılar ise renkli baskılar, pastel renkler, süslü kesimler ve minimalist çizgileri ustalıkla birleştirirler. Bununla birlikte, stilin temelleri hakkında minimum bilgi olmadan, moda tutkunları için karışık bir giyim tarzını doğru bir şekilde oluşturmak zor bir görev olacaktır. Etnik tarz, hemen hemen dünyanın her yerinden ulusal kostüm unsurlarını içerir ve bunları bir tür yeni bütün halinde birleştirir. Etnik tarzın ardındaki fikir, ulusal kıyafetleri tamamen kopyalamak değil, sadece modern modellere dahil olmak üzere belirli unsurları ödünç almaktır. Giysilerdeki etnik stil, sahibini benzer giyinmiş insan kalabalığından ayırt etmek için bireyselliği vurgulayabilir.
Etnik stil bireyseldir ve aynı zamanda benzersizdir. Modada eklektik bir imajla birleşen modern tarz trendleri, bir yandan kombinasyonların tüm kurallarını ihlal ederken, diğer yandan belirli estetik yasalarına uyulmasını gerektiriyor.
Anahtar Kelimeler: Eklektik, Etno-Kültürel, Tasarım, Aksesuar

ECLECTIC COSTUME TRENDS IN TODAY'S FASHION

ABSTRACT
Fashion - for us it means that certain tastes are temporarily dominant. There are very few prohibitions and too much freedom. This means there is a wide variety of things that can be taken from different styles for a trendy look. Our clothes often speak more about us than we would like, showing how a person feels fashion, character, complexes and ambitions. After all, individuality and comfort come to the fore. A complex but trendy image can be obtained by combining clothes in ethnic style. Dress style is an important issue for consumers that require detailed consideration.

Considering the stylish images of fashion shows, stylists, celebrity guests, you can increasingly see the exciting eclecticism of diametrically opposed styles in one image.
Eclecticism in clothes implies a harmonious combination of two or more styles; this can be expressed not only in clothing items, but also in accessories. Sometimes fashionistas combine elegant luxury in their looks, while famous designers skillfully combine colorful prints, pastel colors, fancy cuts and minimalist lines. However, without a minimum of knowledge of the basics of style, it will be a difficult task for fashionistas to correctly create a mixed style of clothing. Ethnic style includes elements of national costume from almost all over the world and combines them into a kind of new whole. The idea behind ethnic style is not to completely copy national clothes, but simply to borrow certain elements, including them into modern models. Ethnic style in clothing can emphasize individuality to distinguish the owner from the similarly dressed crowd of people.
The ethnic style is individual and also unique. Modern style trends combined with an eclectic image in fashion, on the one hand, violate all the rules of combinations, and on the other, require that certain laws of aesthetics be observed.
Keywords: Eclectic, Ethno-Cultural, Design, Accessories

1. GİRİŞ

Kuşakların deneyimini ve yeni bir imaj yaratma arzusunu incelemek modern modanın kendini ifade etmesidir. Modern tasarımcılar koleksiyon oluşturmada, halk motiflerini kullanarak ve aynı zamanda gelecek sezonun trendlerini takip ederek etnik yönelimi aktif olarak kullanıyorlar. Modanın hakim gücüne yansıyan etnik detaylar etnik ve etno-kültürel konulara ilgiyi önemli ölçüde arttırmıştır. Sanattaki farklı çağ ve üsluplardan seçilip devşirilen unsurların yeni bir tasarıma, ürüne dönüştürülmesindeki eklektik yaklaşımı yaygın olarak görmekteyiz. Ulusal kostüm, modern giyim tasarımcıları için en yaygın yaratıcı kaynaklardan biridir. Etnik stil, geleneksel bir kostümün karakteristik özelliklerini modern moda trendleriyle hem saf formda hem de diğer stillerle birleştirilerek kullanılabilir. Modern modanın ana mesajı, ilginç kabul edilen her şeyin kullanılmasıdır.
Bölgesel ve yerel etno-kültürel yapılarla günümüze yansıyan giyim-kuşam, tarihi dokusu, biçim, otantik motif ve desenleriyle etnik esintileri sürdürmeye devam etmekte (İnternet). Etnik kültür ve tarihi üzerine yapılan çalışmalar tarihçiler, kültür ve eğitim sektörü mensuplarının dikkatini çekmektedir.
Etno-kültürel tarih aynı zamanda modern gelişimin önemli bir sosyo-kültürel kaynağıdır. Kültür her zaman insana hitap eder, insanların iyiliği için yaratılır, aktarım süreci nesilden nesile giden kültürel geleneklerin sürekliliğini ortaya çıkarır ve kültürün gelişimi her zaman kültürün yaratıcısının gelişimini, yani insanı içerir. Bu nedenle, kültürün bu gerçek bütünlüğünde ve varoluşunun belirli biçimlerinin dolgunluğunda, yapısında, işleyişinde, gelişiminde ve mirasımızın korunmasında anlaşılması gerekir.

2. GELENEKSEL KOSTÜMÜN MODA DÖNGÜSÜNDEKİ YERİ

Geleneksel kıyafetlerin bir özelliği, insanların yaşamıyla yakından ilişkili olması, bir kişi tarafından değil, etnik bir topluluk tarafından yaratılmış olmasıdır. Geleneksel kostüm, bir kişinin görünümünü oluşturan çok çeşitli unsurlardan oluşan bir yapıdır. Her zaman tutarlı bir şekilde hareket ederler, birbirleriyle şekil, renk, üretim malzemesi üzerinde birleşirler ve tek bir stil kompozisyonu oluştururlar.

Çeşitli etno-kültürel sistemlerde giyim bir ölçüde bir kişinin kişiliğini yansıtır ve belirli bilgileri taşır. Yaş ve cinsiyet, mülkiyet, sosyal farklılaşma, dini, etnik, bölgesel bağlılık, medeni hal, sosyal statülerini gösteren özelliklere sahiptir (Suslova, 2000). Kıyafetlerin rengine göre, biçiminden, şeklinden, kumaşından ve daha birçok yapısından, kişilerin karakterini ve hatta ruh halini, öğrenebilirsiniz (Ötken)(Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Kaftan (Erdoğan)

Dekoratif ve uygulamalı sanatın ayrılmaz bir sistemi olarak, ulusal kostüm sanatı öne çıkmakta, geleneksel sanat alanında büyük bir gelenek zenginliğe sahiptir: şekil ve görüntülerin çeşitliliği, yapısal kompozisyon çözümlerinin sıradışılığı, renkliliği, dekorun zarafeti ve özgünlüğü, özellikle nakışlar, modern kostümün uzmanları için birçok yaratıcı fikir sunar. Modern tasarımcılar için ulusal bir kostüm, vazgeçilmez bir esin kaynağıdır (Simon, 2007).

Her tasarımcı, halkının kültürünü kendi vizyonuyla temsil eder, algıları, takımdaki belirli stilistik kararları, rengini, şeklini, tasarımını, dekorunu ve eklemelerini ifade eder. Bazı tasarımcılar için kostümdeki mimari değeri ifade etmek önemlidir; diğerleri için kostümdeki uygulamalı sanat önemlidir.

Bugün folklor ve müzik topluluklarının pratiğinde geleneksel kostüm var. Moda tasarımcıları, çok aşamalı ve katmanlı ulusal kostümün bazı dekoratif motiflerini geliştirmekteler. Geleneksel kostüm, modern moda gelişiminin ana kaynağıdır, dünya podyumunun en iyi koleksiyonları bunu doğrulamaktadır. Ulusal kostüm rahat, basit ve özgündür. Geleneksel kostümün yeni bir okuması, çeşitli yeni malzemeler, taze fikirler ve görüntüler kullanılarak modern teknoloji uygulanarak elde edilir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için tasarımcı, bir sanatçı olarak bu karmaşık sürece katkıda bulunmalı, böylece toplumun gelişimindeki önemli rolünü doğrulamalıdır. Ayrıca, folklor giysilerinde başarılı bir şekilde kullanılabilen dekoratif tekniklerin yanı sıra, dekor deseninin doğası ve konumunun bileşimi ve bir üründeki farklı tekniklerin kombinasyonu da çeşitlidir.

3. GELENEKSEL KOSTÜMÜN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Elbisenin şeklini belirleyen en önemli özellikler malzemelerin plastik özellikleridir. Dokuma, örme, penye, deri gibi çeşitli dikiş malzemeleriyle çalışan sanatçı, etkileyici niteliklerini ve yeteneklerini ortaya çıkarmak için tasarlanan takım elbise içindeki davranışlarını tahmin etmelidir. Bazı malzemeler, destekleyici balen vb. olmadan belirli bir şekli koruyabilirken, diğerleri kişinin hareketiyle birlikte değişen, istikrarsız bir şekil alır. Böylece, dikiş malzemelerinin plastik özellikleri nedeniyle, kostümün farklı bir kompozit yapısı oluşur.

Tüketicinin ihtiyaçlarını karşılamak için, üreticiler çeşitli sentetik ve doğal malzemelerden yapılmış aplike, kumaşların sanatsal kesimi, dantel şeklinde perfore edilmiş gibi çeşitli malzeme kullanırlar. Etnik tarzı kıyafetler üzerindeki zarafet, renklilik ve dekoratif kaplama uyum içinde şekil almaktadır. Burada, çeşitli dekor türleri kullanılabilir - hiçbir şey moda tasarımcının hayal gücünü engellemez.

Etnik tarzda yapılmış modern kıyafetlerin dekorasyonu, büyük ölçüde orijinal halk kıyafetleri belirler. Burada aplike, nakış ve geleneksel süsler gibi dekoratif tekniklerin kullanılması uygundur. Çoğu zaman, sadece karakteristik bir dekor kullanarak, modern giysiler ulusal bir dokunuş ve folklorik tarz kazanır (Fotoğraf 2, 3).

Fotoğraf 2. Keten (kadın başlığına takılan taş boncuk işlemeli başörtüsü) (Erdoğan)

Fotoğraf 3. Tor (göğüslük, döşlük); Kolçak (Erdoğan)

Bununla birlikte, modern kıyafetlerde ulusal geleneksel dekorun kullanımının her zaman uygun görülmediğini unutmamak lazım. Modern dekor, tarihsel örneklerden ve yapım teknolojisinden, desen tasarımı ve mamül malzemesinden önemli ölçüde farklıdır. Bu nedenle, tasarımcılar en son teknolojiler ve çeşitli polimer malzemeleri sayesinde yeni yöntemler uygulayarak nakış, aplike elemanlarını dönüştürmeye çalışırlar.
Etnik tarz oluştururken, giysileri kombinlediğinizde şık bir etkiye sahip olursunuz (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Fotoğraf 1, 2 ve 3'ten esinlenerek tasarlanan giysi.
Dekorasyonun amacı – kıyafeti daha çekici ve renkli hale getirmektir.

4. GELENEKSEL KOSTÜMÜN DEKORASYONU

Dekor kullanımı, ancak modern modanın gereksinimlerini karşılayan bütünsel, uyumlu, orijinal bir kostümün yaratılmasına katkıda bulunması durumunda başarılı sayılır. Giysilerin dekoratif tasarımının her zaman uygun olduğu ve her kostümde başarılı bir şekilde uygulanabileceği söylenemez. Başarısız şekilde kullanılan bir dekor sadece ürünün görünümünü kötüleştirmekle kalmaz, aynı zamanda absürt hale getirir. Dekorun modern kıyafetleri ne kadar süsleyeceği, büyük ölçüde moda tasarımcısının zevkine ve profesyonel eğitimine, çeşitli kıyafet tiplerinin dekorasyonuna yaklaşımın bilgisine bağlıdır.

Malzemeye bağlı olarak, dekoratif elemanın şeklini oluşturma yöntemi belirlenir. Biçimin bir yönünden diğerine kademeli geçiş, formun plastisitesi ile karakterizedir. Malzemelerin özelliklerine bağlı olarak plastik şekil değişir. Bu nedenle, farklı dokular giysi şekliyle farklı etkileşime girdiğinden, kumaşların temel fiziksel ve mekanik özelliklerini dikkate almak gerekir.

Gelecekteki dekoratif ürünün silueti üzerinde çalışırken, şeklini iyi tutan kumaşların olduğunu, iyi dökümlü kumaşların, dalgalı, vücuda sımsıkı oturan, bütün hatları meydana çıkaran ve hacimli kumaşların olduğunu hatırlamak gerekir. Böylece, kumaşın dokusu, tasarımcıya, yaratıcılık için neredeyse sınırsız fırsatlar verir, çünkü her kumaşın kendine has avantajları vardır, sadece onları tanımak ve bunları doğru bir şekilde kullanabilmek önemlidir.

Giysiyi süslemek için birçok teknik ve yöntem, modern kıyafetlerin sanatsal tasarımında aktif olarak kullanılmaktadır ve modası geçmemektedir. Özel bir dekoratif etki, kostümün kıvrımlar, süslemeler, kabartmalar gibi unsurların yardımıyla bitirilmesini sağlar. Bu dekorasyon, ürünlerin teknolojik işleme sanatı ile ilişkilidir, sadelik ve zarafetle ayırt edilir. Buna ek olarak, genellikle bir form oluşturma aracı olarak, ürünün tasarımı ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır ve malzemenin tüketimini büyük ölçüde belirler. Etnik tarzda modaya uygun giysilerde, bu son işlem oldukça sık kullanılır, çünkü küçük imkanlarla modelin özgünlüğünü elde etmesine izin verir.

5. SONUÇLAR

Modanın etkisi altında, daha yüksek tüketici özelliklerine sahip yeni ürünler yaratılır, bu da insanların yüksek kaliteli ve orijinal kıyafetlere olan ihtiyacında bir artışa yol açar. Şu anda, ülkeler ve halklar arasındaki sınırlar kaybolmakta, tasarımcılar için tarihi, etnik veya ulusal kostümler genellikle ilham kaynağı oluyor. Halk geleneklerinin etkisi altında oluşturulan kıyafetler, bir kişiyi benzer giyinmiş insan kalabalığından ayırt etmek için bireyselliği vurgulayabilir.

Halk kostümünün tarihini analiz ederek ve modern kostümü göz önünde bulundurarak, herhangi bir modern kostümün halkın özelliklerini göstermesi gerektiği sonucuna varabiliriz, bu da onu daha doğal, orijinal, daha özgün, daha yakın ve daha değerli hale getirir.

KAYNAKÇA

Suslova, S., Muhamedova, R. (2000). Narodnyj kostjum tatar Povolzh'ja i Urala (seredina XIX – nachalo XX vv.). Istoriko-jetnograficheskij atlas tatarskogo naroda. Kazan. 312.

Ötken, N. (2015). Türk Halk Oyunlarının Sahnelenmesinde Geleneksel Kıyafetlerden Sahne Kostümüne Geçiş Sürecinin İncelenmesi.

Simon, S. (2007). Basics Fashion Design 01: Research and Design. 23-25

Erdoğan, E. (2021). Kars Müzesi'nde Bulunan Giysilerin Güncel Giysi Tasarımları İçerisinde Yorumlanması, Doktora Tezi, Isparta, SDÜ.

URL 1. (2021). https://www.etnikesintiler.com/sayfa/etnik-giyim-tarzi-nedir Etnik Giyim Tarzı Hakkında Bilinmesi Gerekenler.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

İRAN SİNEMASININ TARİHSEL VE SOSYO-POLİTİK GELİŞİMİ VE BU BAĞLAMDA MECİD MECİDİ SİNEMASINA ETKİLERİ

Ömer TERZİ
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi
ORCID: 0000-0002-8042-2267

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet NUHOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi
ORCID: 0000-0003-4742-644X

ÖZET

Bir dili konuşmak nasıl ki o dili kullanmaktır, sinemada bir dildir ve konuşur. Ünlü Çağdaş Film Kuramcısı Christian Metz de bu durumu şu cümlelerle ifade ediyor: "Bir dili konuşmak, o dili kullanmaktır, sinema diliyle konuşmak ise o dili yaratmak gibi bir şeydir." Sinemada dil yaratmak bu bakımdan oldukça önemlidir. Kendi dilini yaratmış birçok ülke sineması vardır ve bunların içinde oldukça değerli bir yere sahip olan bir sinema var: İran sineması. Bu bağlamda İran sinemasının dünya üzerinde bulunan ülke sinemaları içerisinde başka bir yeri olduğunu söylemek gerek. Zira kendine özgü bir dili vardır İran sinemasının. İran sineması ve bu sinemanın önemli bir yönetmeni olan Mecid Mecidi incelenerek İran Sinemasının tarihsel perspektifte geçirdiği gelişim sürecini; siyasal, sosyal ve kültürel arka planının daha iyi kavranacağı ifade edilebilir.

7. sanat olarak ifade edilen sinema sanatı, bütün ülkelerdeki gibi İran'da da politik, sosyolojik ve kültürel olaylardan etkilenmiş ve şekillenmiştir. Geçirmiş olduğu derin sosyolojik ve kültürel değişimler gerek İran sinemasını ve gerekse Mecidi sinemasını etkilemiştir. Bu bildiride İran sinemasının başlangıcından günümüze kadar geçen süreç ele alnmaktadır. Daha sonra ise ülkenin 1979 yılında yaşadığı devrim ve bu toplumsal dönüşümün sinemaya olan etkileri aktarılacaktır. Tabii olarak her yönetmen yaşadığı toplumsal şartlardan etkilenerek kendi sinema dilini yaratır. Mecid Mecidi'nin sineması da yaşadığı sosyolojik yapıdan etkilenmiştir.

Ortaya koyacağımız bu çalışmada İran'da toplum hayatı kadar kültürel hayatı da değiştiren İslam Devrimi'nin yaşandığı 1979 yılı öncesi ve sonrasında, devrim öncesi ve sonrası durumun sinema üzerinden incelenmesi hedeflemekteyiz. Bu hedef doğrultusunda İran sinemasının en önemli isimlerinden Mecid Mecidi'nin sinema anlayışını incelemeyi esas alacağız. Mecid Mecidi filmlerinde dönemin sosyal gerçeklerini, İran'ın aile yapısını, çocukların toplumdaki yerini, kadınaa dair sorunları ve yoksulluk gibi sorunları ele almıştır. Bu çalışma özelinde İran'ın sosyo-politik varlığının Mecidi filmlerindeki yansımalarının izi sürülecek ve açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Mecid Mecidi, İran Sineması, İran İslam Devrimi

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE HISTORICAL AND SOCIO-POLITICAL DEVELOPMENT OF THE IRANIAN CINEMA AND ITS IMPACTS ON THE MAJID MAJIDI'S CINEMA IN THIS CONTEXT

ABSTRACT

Just as speaking a language is using that language, cinema is also a language and it speaks. The Renowned Modern Film Theorist Christian Metz states this situation with these sentences: ''Speaking a language is using that language, speaking with the cinematic language on the other hand, is kind of creating that language. ''Creating a language in cinema is considerably significant in this respect. There are numerous country cinemas that have created their own language, and there is one cinema that has a substantially estimable position among these: the Iranian cinema. In this sense, it is a necessity to indicate that the Iranian cinema has a distinct position within the country cinemas in the world. Likewise, the Iranian cinema has a distinctive language. It could be specified that the development process; the political, social, and cultural background that Iran cinema has experienced in the historical perspective can be comprehended better by studying the Iranian cinema and Majid Majidi, who is a worthy director of this cinema. The extensive changes that Iranian cinema has experienced in a social and cultural way, have affected both Iranian and Majidi cinemas.

The art of cinema, also known as the seventh art, shaped and influenced by political, sociological and cultural events in Iran, as well as in other countries. In this memo, the process from the beginning of the Iranian cinema to the present is discussed. Thereafter, the revolution that the country has seen in 1979 and this social transformation's impacts upon the cinema will be transmitted. Inherently, each director creates his/her own cinematic language by being influenced by the social conditions he/she lives in. Majid Majidi's cinema has also influenced by the sociological structure he lived in. One of his latest movies, 'Muhammad: The Messenger of God 'also presents rather valuable data on behalf of comprehending Majidi and Iranian cinema. A semiotic examination of the movie 'Muhammad: The Messenger of God 'can provide us a better understanding of Iranian cinema.

In this study we will exhibit, our aim is the examination of the condition before and after the Islam Revolution on the pre and post years of the 1979, when the revolution that changes the cultural life as well as the social life in Iran had occurred. In line with this purpose, we will predicate the examination upon the cinematic understanding of Majid Majidi, who is one of the most important names in the Iranian cinema. Majid Majidi has discussed the social realities of the period, Iranian family structure, children's position in the society, issues regarding woman, and problems like poverty in his movies. Specific to this study, the reflections of Iran's socio-political existence in the Majidi movies will be traced and explained.

Keywords: Majid Majidi, Iranian Cinema, Iran Islamic Revolution

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

PREDISPOSING FACTORS AND EFFECTS OF DRUG ABUSE AMONG STUDENTS OF SOME SELECTED SECONDARY SCHOOLS OF THE NORTH-CENTRAL ZONE, NIGERIA

Dr. Imam Hassan
Department of Sociology, Federal University of Lafia

ABSTRACT
In many countries, drug abuse has devastating social and economic consequences for all members of the community and the society at large. The impact on youth is a cause for serious concern, putting pressure on already strained social system. Teachers, parents, religious leaders and other stakeholders have been at the forefront trying to find out the causes and ways of controlling it. This paper aims to investigate predisposing factors and effects of drug abuse among secondary school students in the North Central Zone of Nigeria. The target population was 11 secondary schools across the study area. The sample consisted of 291 students, 6 guidance and counselling teachers and 6 principals. Simple random sampling was used to select the students. Data was collected using questionnaires. The data collected was processed using Statistical Package for Social Sciences (SPSS) software and analyzed using descriptive statistics such as frequencies and percentages and presented in figures of bar chart and pi charts. It was found that most students are driven into taking drugs by peer pressure. Poor performance is the greatest effect of drug abuse among drug taking students. The paper recommends that all stakeholders be involved in curriculum review and reform to address drug abuse related issues and guidance and counselling sessions enhanced in changing student behavior, among others.
Keywords: substance abuse, north central, drug trafficking, youth

INTRODUCTION
There seem to be a dramatic increase in violent behaviors associating with youths in recent times. Analysis of the contributing factors have found drug abuse to play a significant part. Drug abuse and its associated consequences are ruining the quality of life of citizens particularly in developing countries like Nigeria. For many decades, the problem of drug abuse has bedeviled many countries in the world with negative effects manifesting in all sectors and institutions, even when Nigeria is not a drug producing country,

In an attempt to combat drug-related problems in the world, the United Nations Office of Drug Control (UNODC) organized three different conventions in 1961, 1971, and 1988 to develop elaborate strategy for the control of drugs. Member-countries agreed to initiate internal mechanisms to support the effort of the UNODC. In Nigeria the establishment of National Drugs Law Enforcement Agency (NDLEA) in 1988 was a response to UNODC demand. By and large, the fight against drug problems involved other related agencies and ministries like the Police, National Agency for Food and Drug Administration and Control (NAFDAC), Customs and Immigration Service and Federal Ministry of Health.

Despite that, the incidences of drug-abuse in Nigeria, and in the northern region in particular, continue to grow. The introduction of codeine syrups and other licit drugs into the practice has increased the number of illicit substance available for the youths also have taken to drugs.
With Nigeria's return to democracy in 1999, the phenomena of drug abuse have become very pronounced among the youth. Based on the increase of the number of youths in the population, virtually every aspect of our national life including economic development, political stability, social wellbeing is affected by the drug menace. The young, from all backgrounds and classes in the nineteen states of the Northern region take drugs and substances for many reasons. It is against this background that the study seeks to investigate the predis posing factors and effects of drug abuse with focus on students of secondary schools in the North Central Zone of Nigeria.

PROBLEM STATEMENT

Drug abuse, particularly among youths is a menace that is threatening the fabric of every human society. According to Ikoh (2019), there are several reasons why youths indulge in drug use and abuse which ranges from the need to douse anger, tension and psychological pressure, to the crave for ecstasy, pleasure and friendship ties. Some scholars have attributed youth's involvement in drug abuse to emanate from poor parental upbringing, the existence of slums in city centres, high influx of youths from rural communities into urban centres who later become drug peddlers, unemployment and idleness. The effects of drug use and abuse includes high rate of kidnapping and hostage taking for ransom, armed robbery, larceny, burglary, wife battery, child abuse and maltreatment, divorce and single parenthood, depleted youthful labour force resulting from mental incapacitation and poor health conditions, high expenditure on feeding correctional inmates, as well as the recruitment of more law enforcement agents and criminal justice stakeholders to combat crime. The complexity associated with the explanation on the causes and effects of drug abuse is the greatest knowledge gap that this research work is poised to bridge.
Researches bordering on drug abuse have recorded that the menace is exacerbating among secondary school students in Nigeria irrespective of several attempt to curtail it. Already, the Nigeria social milieu is threatened by the quest for materialism which has given rise to massive forms of corruption and reduction in the desire to acquire knowledge and building strong moral values that could have guaranteed societal sustainable development. The phenomenon of drug abuse among the Nigerian teeming youths has come to add more salt to the injury of already shattered moral fabric of the Nigeria society. The lives of youths which should have ensured a promising future are now being cut short and ravaged by the excessive use of drugs (Ngesu, et al 2008). However, the above studies have not established the dangers and effects of this drug abuse in the North Central region of Nigeria.
Outside the School, the drug-crime link is creating a worrisome scenario. Anti-Social behaviors hitherto unheard off and witness are taking place. Although, several researchers have suggested many preventive and curative measures against drug abuse, the menace still remained unabated which has warranted this particular study.

OBJECTIVES OF THE STUDY

The general objective of this study is to find out the predisposing factors and dangers of drug abuse perpetrated by students of high school in the North Central Zone. However, the specific objectives are as follows;

i. To find out the causes that expose secondary school children to drug abuse
ii. Assess the extent to which drug abuse affect their behavior and performances in school
iii. To explore ways and means that will curb the menace of drug abuse among youths of high school in north central Nigeria.

CONCEPTUALIZATION OF DRUGS AND DRUG ABUSE

Any arbitral consumption of drugs without recourse to any form of medical condition in order to yield a desired result could be seen as drug abuse. In other words, drug abuse is the taking of any substance above required quantity and total dependence of such substance for daily survival (Okoiye & Adebisi, 2015). In another view, Yunusa (2015) posited that, drug abuse among youths is the exuberance consumption of different substances such as cannabis, marijuana, 'igbo' 'wee wee', skonk' lizard faeces, as well as inhaling solvents such as patch solution, pit toilet, etc. Drug abuse have been defined differently by various scholars. However, despite the varying definitions of drug abuse, it has the characteristics of illicit use or illegality as well as societal rejection.

In Nigeria, according Yahaya (2012), the most commonly abused drugs by youths are as follows;

1. Hallucinogens: These are drug that impact negatively on the effective functioning of the human brain. The drug produces imaginary feelings that is often distorted.
2. Stimulants: There are drugs that are extracted from caffeine substances and impact vigorously on the central nervous system. When consumed, humans become excessively agile and over-reactive to situations or become extremely slow in response to stimuli. Another example of this drug in Nigeria is kola-nut, which is farmed in the West, mostly valued in the East and mostly consumed in the Northern part of the country.
3. Sedatives: These are drugs that are consumed in the forms of alcohol, codeine, totoline, benyline and all varieties of cough syrups. The drugs are assumed to ease tension, distort human memory to the point of forgetting personal problems and either create a feeling of ecstasy or remorsefulness.
4. Narcotics: These are derivatives of opium and heroine which are highly addictive and has the capability to suppress severe pains, as well as induce sleep.
5. Tranquilizers: These drugs are often derived from valium and Librium which relaxes human nerves without attracting any form of drowsiness.
6. Miscellaneous: These are some forms of solvent such as patched solution, spirogyra, gasoline, pit toilet, etc that are mostly inhaled to produce a feeling of euphoria, elation and ecstasy.

The negative consequences imbedded in wrong drug usage and abuse cannot be overemphasized. Drug abuse affect not only individuals who abuse drugs but also their families and friends, various businesses, and government resources. According to Eric (2017), the social effect looks at issues dealing with increasing criminal activities associated with drug abuse like robbery, banditry, rape, kidnapping, vandalization of public properties, increasing rate of HIV/AIDS, it is resulting in the congestion of penitentiaries where the government spends more in the maintenance of prisoners, and of course the growing numbers of destitute which our social welfare administration system cannot carter for due to depleting government's budget.

THEORETICAL FRAMEWORK

The study uses of social control theory earlier propounded by Hirsehi (1969) and experimented by Simpson (1976) as the theoretical framework. According to the social control theory, the weakening of the social control mechanisms allows the youth to be involved in drugs. With rapid industrialization, urbanization and increased movements to urban areas, new ways of life have emerged and new values have replaced old ones, thereby creating conditions under which behavior can be variously defined. Traditional values of respect for elders and community leaders have ceased to have force. Thus, opening the door to permissiveness that has led the youth to indulge in anti-social behavior including drug abuse.
Among the prominent control theoretical positions that provide explanations on criminal and deviant behavior, including drug abuse, is Hirchis' (1969) social control or bonding theory. The social control theory focuses on the reasons why people conform and do not commit crimes, deviate or abuse drugs. The argument is that if people in all societies are allowed; they would violate the law, commit crime and abuse drugs. So, the focus is on what stops and keeps away certain individuals from crimes and drug abuse in societies. Human beings have the potential to violate the law amidst many opportunities for deviant activities. It is the people's bonds to society and its moral order that distance them from abusing drugs. Their bond to conventional social institutions, such as the family, the school and religion, keep them away from committing crime and deviant behavior, such as drug abuse. However, when the bond is weakened people deviate and begin to abuse drugs; but if the bonds or ties are strong, they conform and remain law-abiding. The nature of the bond that individuals have includes four elements as follows:

i. Attachment: Refers to the degree to which we care about the opinions of others, including parents and teachers. The more sensitive we are to their views, the less likely we are to violate norms (or commit crimes and abuse drugs).

ii. Commitment: Refers to an individual investment of time, energy and emotion in conventional pursuits, such as getting a good education. People with low commitment to conventional pursuits are more likely to deviate (commit crimes and abuse drugs).

iii. Involvement: Refers to the amount of time an individual spends on some conventional pursuits. The more time spent the less the opportunity to deviate (commit crimes and abuse drugs).

iv. Belief: Refers to the acceptance of the norms of conventional society. Many people do not accept these norms. Those who believe in the norms are less likely to deviate than those who do not believe.

All the four elements are related, a person with a strong bond in any of the elements will have strong ties or bond in the other elements. Drug abuse is caused by the absence of social controls that encourage conformity. The majority of members of the society therefore do not engage in drug abuse because of strong ties to conventional, law abiding persons, activities, beliefs and social institutions. If the bonds are weak or broken the people become free to deviate and for example, take to drug abuse. Therefore, it is the lack or absence of these bonds or ties that explains illegal and recreational drug abuse by individuals (Haruna, 2019).
Similarly, frustrations and deprivations due to structural failures and blocked opportunities in life lead young people to drug abuse. Thus, the study will also employ Robert K. Merton's theory of social structure and anomie theory, which postulate that if an individual finds no avenue towards the achievement of his/her laudable goals, he/she may be compelled to indulge in anti-social behaviors. Based upon Durkheim's notion of anomie, Merton (1938) had proposed an explanation of anomie theory stating that deviant behavior, including illicit drug use, occur when access to material goods becomes difficult or denied and/or is completely blocked. In a competitive, materialistic and achievement-oriented society, success is encouraged as attainable for all members. However practicably, it is attainable for only a small proportion of society, individuals who do not succeed often devise deviant or disapproved adaptations to deal with their failure (Merton, 1957).
Merton designed five-based typology to describe the modes of adaptation that are available to those who react to society's goals and means:

i. Conformity: This occurs when individuals accept both the conventional social goals and the means of attaining them. This is most common in a balanced, stable or normal society.

ii. Innovation: This occurs when individual accepts the goals of society but rejects the means of attaining them. People, who acquire wealth through deviance means fall into this typology.

iii. Ritualists: The individuals under this typology are those, who reject the culturally approved goals and follow the institutionalized means. For example, someone who dedicates himself/herself to a boring job, even though it has no career prospects and give few rewards.

iv. Retreatists: Individuals under this typology reject both the culturally accepted goals and the means of achieving the goals in the society. Merton suggests that the individuals who adapt to this typology are "in the society but not of it." Examples include chronic drunkards.

v. Rebellion: This involves the rejection of both the generally accepted goals and means, but instead of dropping out, this entails working actively to substitute them with new set of goal and means (Giddens, 2010; Siegel, 2004).

The mode of adaptations made available for those taking disapproved means include innovation, ritualism, retreatism and rebellion. The relevant adaptations on drug abuse are innovation and retreatism depicting situations where individuals who had already internalized the approved goal devise new means of becoming successful in life, and those who find it difficult to violate and, as a result, considers themselves failures, dejected and alienated and become frustrated respectively. Consequently, the escape route for them is drug abuse. These two adaptive categories house the activities of chronic drunkards, drug addicts and dependents, among others, such as psychotics, pariahs, outcasts, vagrants and vagabonds. Social structure and anomie theory is relevant, for it can explain why some people engage in drug abuse.

The social structure and anomie theory posits that outcome of society's distribution of unequal opportunity breeds unwanted behaviors such as drug abuse among the lower-class youths in despair. Situation of anomie or normlessness results among those, who are blocked out of the legitimate opportunity structure (Siegel, 2004). In sum, individuals confronted with double failure; the failure to achieve success through the legitimate as well as through the illegitimate means, are the type of persons who retreat into the world of drug addiction and dependency.

METHODOLOGY

The study covers 11 senior secondary schools within the North-Central Zone. It adopts a descriptive survey design which is a method of collecting information by interviewing or administering a questionnaire to a sample of individuals. It targets three categories of respondents. The first category were the students of senior secondary classes because it was assumed that they are at the peak of their adolescence therefore more conversant with drug related issues in their respective school. The second category were the principals of those schools while the third category were guidance and counselling teachers. Simple random sampling was used to select 291 students from the selected schools, while 6 principals and 6 guidance and counselling teachers were purposively selected. The research instrument used in was questionnaire which were administered to the three categories of respondents using close-end and open-ended question. Data were processed using SPSS software program which used descriptive statistics to analyze it. Information was then generated and presented in the form of graphs, tables and charts indicating frequencies and percentages.

FINDINGS

Demographic Information

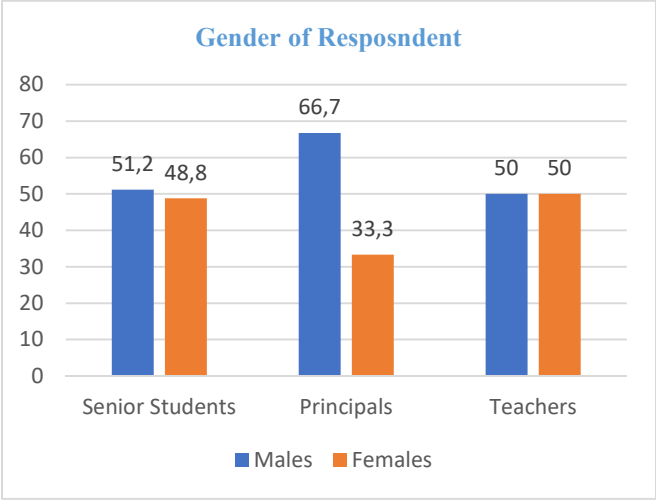

Fig.1: Gender Distribution of Respondents

The demographic characteristics required for students were gender and age while for the teachers it was gender and school category. The students sample consisted of 142 females (48.8%) and 149 males (51.2%). The teacher sample consisted of 3 (50.0%) males and 3 (50.0%) females. The principal sample had 2 (33.3%) females and 4 (66.7%) males. The disparity in administration is due to the fact that there were male principals in the two mixed schools sampled. The high population of boys as compared to that of girls is attributed to the fact that in the north-central zone there are more boys' schools and mixed schools as compared to girl's schools.

Factors That Expose Secondary School Students to Drugs and Drug Abuse

In order to ensure the first research question posed for the study and in line with the theory that guide the study, information on parental background was sought with respect to parental background was sought with respect to parental income, residential area, and school regulations with respect to tolerance of drug use, the summary of findings is presented in figure 2,3, and 4

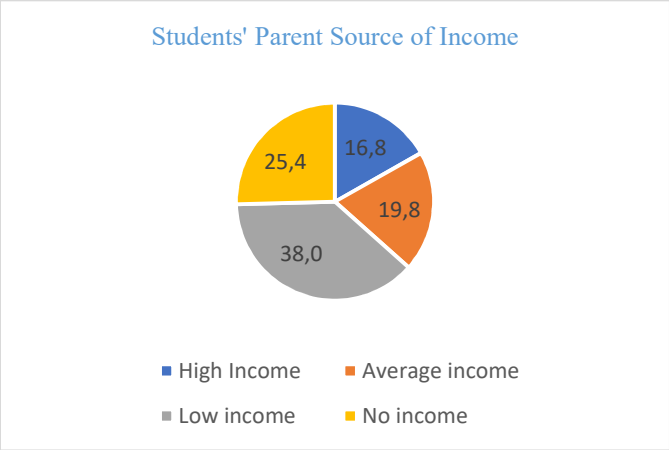

Fig. 2: Students' Parents Source of Income

Parental income

The summary of the following shows that some student whose parents are of low-income status than those whose income more of high-income status more involved in drugs (38.0% vs 16.8%) those whose parents earned average income are also involved in drugs (25.4%). The findings suggest that students from poor homes tend to struggles with many complexes ranging from poor neigbourhood that may expose them to drug gangs, and parents are not always be at home to monitor them. Beside this low income comes other with other challenges like poverty, lack of food, clothing and shelter. Faced with these challenges many low-income students may take solace in drugs.

Residential area

Information on residential impact on drug abuse is summarized in figure 3 more than 63% of students who hailed from urban areas abused drugs as compared to their rural counter parts. This is because the students in urban centres like Lafia, Keffi Makurdi And Jos have easier access to drugs. These drugs are smuggled to student in the boarding house by the day students. In schools where the environment is not fortified by perimeters fencing, students break bond often to take drugs, and some make the adjourning bushes their muster points for drug use.

Relationship between residential areas and drug abuse

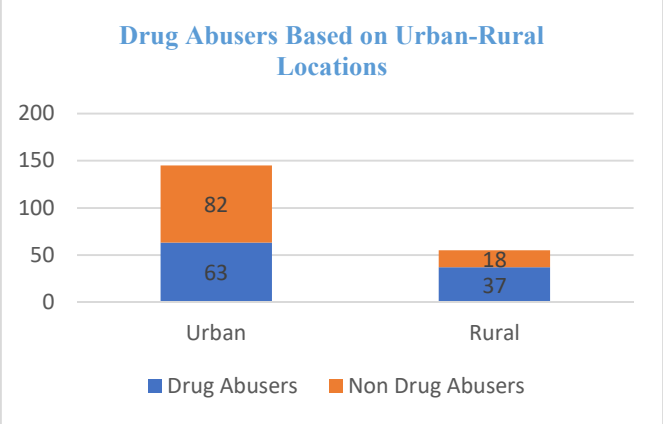

Fig. 3: Residential Locations of Students

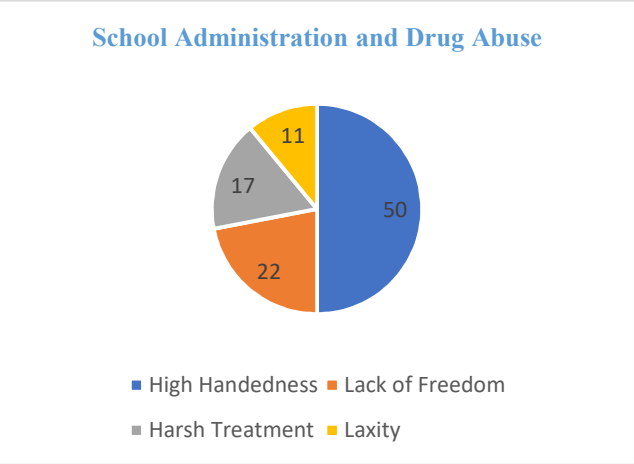

Fig. 4: School Administration and Drug Abuse

School Administration and Drug Abuse

The administration (the teachers, counselors, etc.) serve as parents on the spot to the students. The teachers-students relationship can enhance drug use among the students, it can also help it can also help to deter drug use.

The analysis on fig. 4 above shows that high handedness leads to drug abuse at (50%,) lack of freedom at (22%), harsh treatment (17%) and laxity at (11%). Perhaps this is due to the fact that the students in the schools are at the peak of their adolescence therefore may tend to be rebellious if not handled with care. The principals need to understand this and embrace dialogue to identify the learners' problems in order to help them stay away from drugs.

Other predisposing factors

Having examining parent factor, residential area and school administration, it was necessary to look at other predisposing factors in the school environments, students are socializing being, and the school environment seems to expose them to several behavior and practice. As socializing persons. The students are always ready to get along with their friends. Base on this knowledge the respondents were asked questions on peer pressure, availability of drug, curiosity or experiment to use drug and / or nutrition to pass examination.

Figure 5 present a summary of the finding

Figure 5 present a summary of the findings in figure 5, peer pressure (38%) as was the main cause of drug and substance abuse among students. Other factors cited included curiosity (25%), availability of drugs (23%) and the belief among students that they will pass exams (14%) if engage in drugs. This implies that peer pressure among other factors continue to influence students with irreparable damages such as addiction to dangerous drugs.

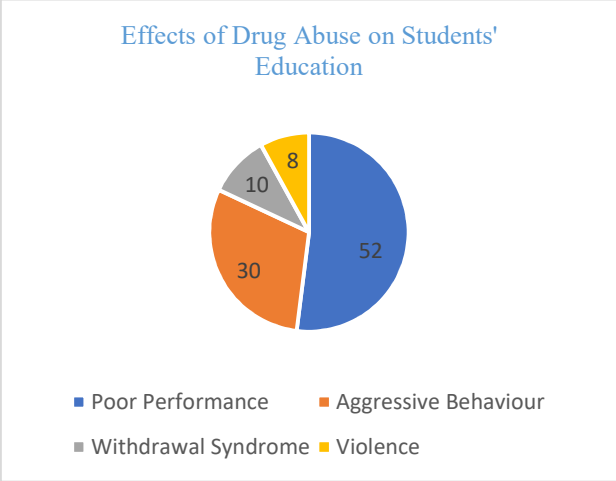

Fig. 6: Effects of Drugs

Effects of Drugs on Students and Their Academic Performance

The second focus of this study was to assess the effect of drug abuse by student's performance and general behaviour. The analysis in Fig. 6 above, shows that drugs when abused have different effects on the students' academic performance was sacrifice on the altar of drugs (52%) abuse 30% of the students more reported with aggressive behavior, which may suggest anti-social behavior. about 8% exhibited actual violence, while 10 showed withdrawal syndrome. The indication of these behviour may include hooliganism in schools as well as bulling other students it could create an atmosphere of general indiscipline in the school.

The analysis in Fig. 6 above, shows that drugs when abused have different effects on the students. Poor performance (52%) was rated highly aggressive behavior (30%), withdrawal syndrome (10%) and violence (8%). Students who abuse drugs perform poorly in both local and national examinations. This impacts negatively as they may not continue to higher institutions of learning.

Discussion of Results

As found in the study, the causes of drug abuse are attributed to peer pressure, availability, personal motivation and curiosity. Peer pressure and curiosity are the leading forces behind drug and substance abuse among others. This is in consonance with various studies conducted earlier (Van Atta & New mark, 2005; NACADA, 2006). The interest and expectation of the peer groups have an important bearing-on whether or not a student will try to be independence or be lured to taking drugs (Oketch, 1997). Similarly, studies have shown that children with poor academic performance and inappropriate social behavior at ages 7 to 9 are more likely to be involved with drug abuse by age 14 or 15 years (Sadock &Sadock, 2003). The peer subculture also facilitates the behavior by making the substances available and by providing an appropriate setting and instructions (NACADA, 2006). Curiosity is one of man's outstanding characteristics therefore it does not come as a surprise that many young persons will wish to try some drugs in order to determine the effects for themselves (Pudo, 1998)

The study also confirmed the long expectations of social control theory. Students from low social economic class areas that are slum of the town were more involved in drug abise compared to those from high social economic class areas. However, the finding also showed that not all students from the shanties, as those from the rural areas in this study could show, were involved in drug. This finding suggests that factors other than environment that one finds himself or herself are implicated in drug abuse. Family influence has also been shown to have an influence on drug abuse.

In the study by Otieno and Offula (2009), children from low social economic background whose parents have low income were found to engage in drugs. There was lack of mutual attachment and nurturing by the parents, ineffective parenting, a chaotic home environment, lack of a significant relationship with a caring adult. Among rich students, the availability of cash as pocket money and travel allowances especially if it is given in excess, can be redirected to purchasing of drugs (Kingala, 2000). Children from poor families have access to cheap drugs like liquor therefore making them vulnerable.

It is also shown that the students in urban area are more likely to abuse drugs and other substances as compared to those in the rural areas. This is confirmed by another study which indicated that the youth in towns have a different lifestyle as compared to the rural youth. Those in towns are outgoing and like partying a lot so they are more predisposed to drugs as compared to those in rural areas as drugs are more available in urban areas as opposed to the availability in rural areas. (Merton & Nisbet, 1971; Otieno, et al 2009). The study revealed that school administration and drug abuse among students has connection. Kingala (2000), noted that in Kenya majority of the students start taking drugs at school.

He also noted that the way the school administration manages student's affairs may lead to drug use, high handedness, harsh treatment, lack of freedom and students' failure to have their grievances addressed creates stress which can lead to abuse of drugs.
The effects of drug abuse on education of the students was established by this study in the same way Blandford (1998) mentioned. According to him, drug abuse has become a stumbling block to students learning behavior which is an essential element in education practice. According to Munyoki (2008), drug abuse results to lack of morals and deteriorating learning standards. A student who is involved in drugs cannot perform well academically because there is impairment of cognitive development which in turn reduces academic achievement and disrupts academic progression. Students who abuse drug regularly are twice as likely to receive marks below average and drop out of school in the long run (UNDCP, 1992).

CONCLUSION

Conclusively, the abuse of drugs constitutes one of the most dangerous risk behaviours among youths and adolescents in Nigerian secondary schools. However, no individual is born an abuser of drug, but the multifarious human activities through learning, peer interaction, poor parental upbringing, availability of drugs, imaginary gateway for success in school examination and curiosity made the youths to develop such habit. It therefore calls for individuals, families, groups, communities, societies and the Nigerian governments at the Federal, State and Local areas to collaboratively join hands in curbing the menace through the suggested recommendations below.

RECOMMENDATIONS

In accordance to the findings of this study, the following recommendations were made;

1. The dangers of drug abuse should be introduced as a subject of study into the school curriculum by the ministry of education to curb the scourge of drug use and abuse.
2. Emphasis should be placed on students' behaviour codes by school administrators in the form of consistent review of emerging techniques in drug consumption.
3. Drug rehabilitation centres should be created in schools to enable teachers, school counselors, psychologists and other professionals to build strong inter-personal relationships among drug abusers and cordially provide withdrawal procedures to existing addicts.
4. The behaviour of children should be closely monitored by both parents, guardians and school teachers to stem the tide of bad company/association that influences drug abuse behaviours. All health issues related to children should be reported promptly to the appropriate quarters.
5. There should be massive sensitization campaign against drug abuse which should keep exposing the causes and effects of such nefarious acts to the full glare of the students, parents/guardians and teachers. The consistency of such enlightenment sessions will definitely curb the menace of drug abuse in Nigerian society.

REFERENCES

Elizabeth B. R., Susan L. D, and Suman A. R. (2003) Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research – Based Guide for Parents, Educators,

Eric, A. (2017). Socioeconomic effects of drugs abuse among Nigerian youth. In Canadian Social Science, 13(1): 49-53.

Haladu, A. A. (2003). Outreach strategies for curbing drug abuse among out-of-school youth in Nigeria: A challenge for community Based Organizations (CBOs), in A. Garba (ed). Youth and drug abuse in Nigeria: Strategies for counselling, management and control. Kano: Matosa Press Haruna, M. A. (2020). "The sociological theories of drug abuse" in Drugs, Drug Abuse and Control (Ed), by Radda, S. I., Dukku, A. M. and Ahmad, A. M. Ahmadu Bello University Press.

Hirschi, T. (1969). Causes of Delinquency. Berkeley: University of California Press.

Ikoh, M.U, Smah, S.O, Okwanya, I. , Uhembe, A.C.& Aposh, Z.A (2019) . Factors affecting entry into drug abuse among youths in lafia Metropolis: Implication on security. Sage journal march-January, 1-15 Doi :10.1177/21582440.

Keane, R., Reaper – Reynolds, S., Williams, J. and Wolfe, E. (Eds.). (2004). Understanding substances and substance use: A handbook for teachers, Dublin: Addiction Services and Health Promotion Department, South Western Area Health Board and the Substance Misuse Prevention Programme, Department of the Education and Substance.

Kingala, Y. M. (2000). Mismanagement of education which results in violence and chaos, a Paper presented at an African convention of principals. St. Stithi a College, South Africa.

Merton, R. K. (1957). Social theory and social structure. Glencoe, LL: Free Press.

Munyoki, R. K. (2008). A study of the causes and effects of drug abuse among students in selected secondary schools in Embakasi division, Nairobi East District, Kenya. Unpublished M.E. D. Projects, University of Nairobi

National Agency for Food and Drug Administration and Control (NAFDAC). (2004). Act Cap 1. Laws of the Federation of Nigeria (LFN).

NACADA (2006) Drug and Substance Abuse in Tertiary Institutions in Kenya. Nairobi: NACADA.

Ngesu, L. M., Ndiku, J. and Masese, A. (2008). Drug Dependence and Abuse in Kenyan Secondary Schools: Strategies for Intervention. Educational Research and Review 3 (10), pp304 – 308

Oketch, D. P. (1997). Drug and Prevention in Schools. Unpublished study for UNESCO.

Okoiye, O. E. and Adebisi, K. F. (2015). Effects of cognitive and rationale Emotive behaviour therapies on drug abuse of senior secondary school students in Ibadan. British Journal of Education, 3(6): 41 – 52.

Otieno A. O., & Ofulla A. V. O., (2009). Drug abuse in Kisumu town western Kenya, Nairobi: An African Journal of Food Agriculture Nutrition and Development (AJFAND) online.

Pudo, M. W. (1998). Lets Talk About Drugs and Drug Use. Nairobi: Global Bookman Publishers.

Siegel, L. J. (2004). Criminology: Theories, patterns and typologies. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.

Sadock B. J., &Sadock V.A., (2003). Substance - related disorders, in (eds.) Kaplan & Sadock‟s Synopsis of Psychiatry: Ninth Edition, Lippincott Williams &Walkins

Yahaya, S. (2012). The Study of the factors that influence substance abuse among the youths in Kofar – Kabuga Area of Kano Metropolis. (Unpublished M.Sc Thesis). Department of Sociology, Bayero University, Kano State, Nigeria.

Yunusa, A. (2015). A sociological study of substance abuse among juvenile delinquents in Zaria metropolis of Kaduna State. (Unpublished M.Sc Thesis). Department of Sociology, Bayero University, Kano State, Nigeria.

United Nations Office Drug and Crime (UNODC), (2004). Global Illicit Drug Trends. New York: United Nations.

Van Atta, R.E. (2005). The pseudologia fantastica defense in combat-determined post-traumatic stress disorder: A study of the nature of this defense and how to differentiate it from malingering. The Forensic Examiner, 14 (1), 14-25.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

SOSYAL HİZMETTE EĞİTİMİN ÖNEMİ: İNSANİ GELİŞİM ENDEKSİ TÜRKİYE EĞİTİM VERİLERİ İLE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Emre GÖKTÜRK
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID: 0000-0003-2881-1684

Cemre ÖZTÜRK
Sosyal Hizmet Uzmanı
ORCID: 0000-0002-5054-6365

ÖZET

Temelinde insan yaşamını iyileştirip geliştirme fikri olan insani gelişim endeksi 1970 yılından beri Dünya devletleri tarafından kalkınmanın bir göstergesi olarak görülmektedir. UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) tarafından kriterleri süreç içerisinde değiştirilerek daha iyi ve doğru sonuçlar elde etme fikriyle revize edilen insani gelişim endeksi günümüzde üç ana unsur üzerine inşa edilerek ülkelerin sağlık, eğitim ve gelir kriterleri üzerinden gelişmişlik seviyesi ve kalkınma eğrisi hakkında bilgi vermek üzerine kurgulanmıştır. İnsani gelişim endeksinde gelişimin anahtarı olarak nitelendirebileceğimiz eğitim faktöründeki yıllar içindeki değişim ise ülkelerin kalkınmaları için üzerinde çalışması ve iyileştirmesi gereken önemli bir aktördür.

Bu çalışmada insani gelişim endeksinde eğitim faktörünün Türkiye açısından 1990 yılından günümüze kadar olan süreçte ki değişim ve gelişimi ele alınırken aynı zamanda bu süre zarfında Milli Eğitim Bakanlığının seneler içerisinde ki eğitim bütçesi ve politikaları incelenecektir. Bu incelemelere geçmişten günümüze OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) verileri ve PISA sonuçları dahil edilerek izlenen politikaların sonuçlarının etkisi ele alınıp sistem içerisinde hangi noktalarda eksiklerimiz olduğu saptanarak eğitimde kısa vadeli plan ve projelerin işsizlik (Son açıklanan TÜİK verilerine göre genç işsizlik oranı 24,3 olarak hesaplanmıştır.) tablosundaki etkisi ve sosyal hizmet uzmanlarının bu tabloda ne ölçüde var olduğu üzerinde durulmaktadır. Sosyal hizmetin temel amacı olan; çalışma alanını oluşturan birey, grup ve toplum için en iyi şekilde kurgulanmış, geliştirilmiş toplum düzenini oluşturabilmek insanı ve ihtiyaçlarını iyi okuyabilmeyi beraberinde getirmektedir. Sosyal devlet olmanın bir sonucu olarak devletin; iyi bir eğitim, iyi bir sosyal ve ekonomik hayatı vatandaşlarına sağlamasını gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsani gelişim endeksi, eğitim, politika, işsizlik, sosyal hizmet

THE IMPORTANCE OF EDUCATION IN SOCIAL SERVICES: HUMAN DEVELOPMENT INDEX DATA OF AN ASSESSMENT TRAINING WITH TURKEY

ABSTRACT
Human development index, which is based on the idea of improving and developing human life, has been seen as an indicator of development by the world states since 1970. The human development index, which was revised by UNDP (United Nations Development Program) with the aim of obtaining better and more accurate results by changing its criteria in the process, is today built on the internal main elements and the development level and development curve through the health, education and income rates of the countries. It is based on information and information. The change over the years in the education factor, which we can describe as the key to development in the human development index, is an important actor that countries need to work on and improve for their development. This study will be discussed also during this time of year are in the education budget of the Ministry of Education policies and human development in terms of education factor in the index of Turkey when discussing the changes and development in the period up to since 1990. By including the OECD (Economic Cooperation and Development Organization) data and PISA results from past to present, the effects of the policies followed, and determining the points we have in the system, the unemployment of short-term plans and projects in education (Youth unemployment rate is 24.3 according to the latest TurkStat data.) and the extent to which social workers are included in this table. The main purpose of social work; Creating a well-designed and developed social order for the individual, group and society that make up the field of study brings along the ability to read people and their needs well. The state as a result of being a social state; A good education necessitates a good social and economic life for its citizens.
Keywords: Human development index, education, policy, unemployment, social work

GİRİŞ
Bir ülkenin ekonomik seviyesinin yüksek olması gelişmiş olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. Ancak Dünya tarihi incelendiğinde Endüstri Devrimi ile ülkelerin hızlı bir kalkınma dönemine girdiği ve gelişen ekonomi ile insani gelişmeyi bir tuttukları görülmüştür (Coşkun, Özgenç Nazlıhan, & Güneş Samet, 2015). 1980'li yıllara gelindiğinde ulusal gelir artışının tek başına kalkınma için yeterli olmadığı anlaşılmış ve toplumsal sorunların çözümünde ekonominin yanı sıra başka kriterlerinde olması gerektiği fikri doğmuştur (Demir, 2006, s. 1). İlk kez 1990'da Mahbub Ul Hag ve arkadaşları tarafından hazırlanan insani gelişim endeksi raporu ile ülkelerin gelişmişlik seviyesinin arttırılabilmesi için merkezde insanın olması gerektiği belirtilmiştir (Gürses, 2009, s. 341). Bu doğrultuda ülkeler arasında gelişmişlik kıyaslaması 3 unsur ile hesaplanmıştır: eğitim, sağlık ve gelir düzeyi (UNDP, 2020).
Bu çalışmanın amacı insani gelişim endeksinin amacı ve kriterlerine değinildikten sonra UNDP' ye (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) göre Türkiye'nin bulunduğu sıralama ve yıllar içerisindeki yükselişine rağmen endeksin üç temel unsurundan bir olan eğitimde izlediği politikalar ve yansımalarını sosyal hizmet perspektifiyle yorumlanmasıdır.

1. İNSANİ GELİŞİM ENDEKSİ

İnsani gelişme; bir ülkedeki vatandaşların temel gereksinimlerini karşılama, daha iyi bir hayat standardı sağlanma ve bu standardın sürdürülebilmesi için toplumdaki tüm bireylerin içindeki potansiyelleri ortaya çıkarma ve gelişebilmesi için uygun koşulları sağlamak olarak tanımlanabilir (Coşkun, Özgenç Nazlıhan, & Güneş Samet, 2015). Bir ülkenin başarısı; en büyük zenginliğini oluşturan yurttaşları için yapmış olduğu yatırım olup bu yatırımların ulaşılabilir ve sürdürülebilir kılınmasıdır. Bu, o ülkenin kalkınıp gelişebilmesi için en temel gereksinimdir (İNGEV, 2018). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına göre insani gelişme çok boyutlu bir kavram olup temelinde insan yaşamını iyileştirmek yoluyla insanlar için, kendi yaşamlarını şekillendiren süreçlere aktif biçimde katılarak insanlar tarafından insan yeteneklerini arttırmak suretiyle insanların geliştirilmesi olarak tanımlanmıştır (UNDP, 2017).
İlk kez Pakistanlı ekonomist Mahbub Ul Hag ve arkadaşları tarafından 1990 yılından başlayarak günümüze kadar yayınlanan İnsani Gelişim Endeksi (İGE) ulusal ve uluslararası düzeyde gelişme ve ilerleme planlarının merkezinde insanın olması gerektiği görüşüyle ortaya çıkmıştır (Gürses, 2009, s. 341). Ülkelerin kendi gelişimleri ve diğer ülkelerdeki gelişimleri görebilmeleri ve birbirleriyle kıyaslama yapabilmeleri için hazırlanan endeks; insani gelişmeyi eğitim, sağlık ve gelir olmak üzere üç ana unsurla ölçerek ülkelerin ulusal ve küresel kalkınma politikalarında dikkat etmeleri gereken noktaların temelinde insan olduğunu ve toplumsal kalkınma için insana sosyal, ekonomik, kültürel her alanda bir kaynak yaratılıp sürdürülebilir kılınması gerektiğini savunur (Eren & Mizrahitokatlı, 2020, s. 49). Aşağıda insani gelişim endeksinin üç temel unsuru olan sağlık, eğitim ve gelir faktörleri açıklanmıştır.

1.1. SAĞLIK

Uzun yaşam beklentisi insanlık tarihinin başından beri üzerinde durulan ve arzulanan bir olgu olsa da gelişmesi ve yaşam süresinin uzamasının sağlanması insanlığın uzun yıllar üzerinde çalışması ve düşünmesi gereken bir konu olmuştur.
Endekste hesaplanan sağlık bileşeni doğum sonrası yaşam oranı ve toplum sağlığındaki iyileşme oranı olarak açıklanabilir (Günsoy, 2005, s. 40). Nitelikli ve ulaşılabilir sağlık hizmetleri ülkelerin insani gelişmişliğini yansıtan en önemli faktörlerden biridir (Zor, 2020, s. 14).

1.2. EĞİTİM

Okuryazar olmak modern dünyada hayatta kalabilmek içim ilk adımdır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte ilk kez Marshall Mcluhan tarafından ortaya atılan "küresel köy" kavramı bize dünyanın insanların her şeyi aynı anda öğrenebildiği büyük bir köy haline geldiğini ve bu bilgi çağında eğitime yeterince önem vermeyen toplumların onlara verilmesi uygun görülen normların dışına çıkamayacağı ve gelişemeyeceği bu yüzden gerilemeye mahkum olacağını göstermektedir. Filozof Francis Bacon' un da söylediği gibi "Bilgi, en büyük güçtür" ve bu durum toplumlar içinde geçerlidir.
Bir toplum kurgulanırken eğitime verilen önem o toplumun geleceği ve gelişimi hakkında bilgi verir (Arı, 2018, s. 29).

Öğrenme, bilgiye erişim, ortalama bir bireyin eğitimde geçirdiği zaman, verilen eğitimin dünya standartları üzerindeki yeri, kalitesi toplumdan topluma farklılık gösterdiği için endekslerin yorumlanmasını ve hesaplanmasını zorlaştırmaktadır (Dikme & Büyükerkan , 2020, s. 1172).

1.3. GELİR

Bireylerin içinde bulundukları toplumsal düzende yaşam standartlarını sağlama ve devam ettirebilmesi için yani satın alma güçlerini koruyabilmesi için temel ihtiyaçların başında gelmektedir (Tıraş, 2019, s. 18). İnsani gelişim endeksinde hesaplanması zor olan bir diğer unsur olan gelir, kişi başına düşen gayrisafi milli hasılayı kullanarak hesaplanmakta ve ideal bir hayat standardı için ihtiyaç duyulan kaynaklara bireyin ne ölçüde ulaşabildiğini dikkate almaktadır (Ünal, 2008, s. 91).

1.4. UNDP (BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALIKINMA PROGRAMI) ve İLK BEŞ-SON BEŞ ÜLKE DEĞERLERİ

1990 yılında toplumsal kalkınma oranlarının ölçülebilmesi için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı her yıl kalkınmanın insani boyutunu ele alan insani gelişim endeksleri yayınlamaya başlamıştır. Kalkınma için salt ekonomik değerlerin yeterli olmadığı anlaşılan hesaplamaya sağlık, eğitim, gelir, GSMH, yaşam standartları, eşitlik ve yoksulluk gibi kavramlarda eklenerek toplumlardaki sosyo-kültürel ve iktisadi yapının da gelişimini etkileyen diğer kriterlerde dahil edilmiştir (Fırat & Aydın, 2015, s. 64).

UNDP tarafından her yıl yayınlanan endeks; sağlık, eğitim, gelir olmak üzere üç bileşeni değerlendirerek hesaplanan bir yöntemdir. Endeks uzun ve sağlıklı yaşam, doğumdan sonra ortalama yaşam beklentisi, kişi başı GSMH, 25 yaş ve üzeri bireylerin yaşamları boyunca eğitim alabildikleri süre ve okula başlama çağındaki çocuklar için beklenen okula devam süresi ile hesaplanmaktadır (UNDP, 2014). Bu üç bileşenin hesaplanmasıyla ülkeler 0,000 ile 1,000 arasında değerler almaktadır. Endekste 1.000 maksimum gelişimi temsil ederken 0.000 minimum gelişim düzeyini ifade etmektedir (Fırat & Aydın, 2015, s. 73).

İnsani gelişim endeksinde ölçülen değerlerin daha anlaşılır olabilmesi ve Türkiye veri değerlerini kıyaslayabilmek için 2019 yılında açıklanan gelişim endeksinin ilk beş ülke ve son beş ülke değerleri tablo 2 ve tablo 3 de gösterilmektedir.

İlk Beş Ülke	İGE Değerleri
Norveç	0,954
İsviçre	0,946
İrlanda	0,942
Almanya	0,939
Hong Kong	0,939

Tablo 2:

Son Beş Ülke	İGE Değerleri
Burundi	0,423
Güney Sudan	0,413
Çad	0,401
Orta Afrika Cumhuriyeti	0,381
Nijer	0,377

Tablo 3:

2019 yılında açıklanan insani gelişim endeksinde Dünya ortalaması ise **0,731** olarak hesaplanmıştır (UNDP, 2019). Tablo 1, tablo 2 ve tablo 3 incelendiğinde Türkiye'nin OECD ülkeleri içerisinde insani gelişim endeksi değerleri kıyaslanabilmektedir. Genel anlamda yıllar içerisinde İGE sıralamasında yükselip endeks değerleri artsa bile Türkiye'nin İGE değerleri yeterli seviyede yer almamaktadır.

1.5. TÜRKIYE'NIN İNSANI GELIŞIM ENDEKS DEĞERLERI

Türkiye'nin 2018 yılındaki insani gelişim endeks değeri 0,806 olarak hesaplanarak ilk defa çok yüksek insani gelişime kategorisinde yer aldı ve 189 ülke arasında 59. oldu. Tablo 1 incelendiğinde 1990-2018 yılları arasında Türkiye'nin İGE değeri 0,579'dan 0,806'ya yükselerek toplamda %39,4'lük bir artış kaydettiği görülmektedir (UNDP, 2019).

	Doğuştan Beklenen Yaşam Süresi	Beklenen Öğrenim Süresi	Ortalama Öğrenim Süresi	Kişi Başı GSMH (2011 SGP Dolar)	İGE Değeri
1990	64,3	8,9	4,5	11,214	0,579
1995	67,0	9,6	4,8	12,089	0,607
2000	70,0	11,1	5,5	13,656	0,655
2005	72,4	11,9	6,1	16,129	0,691
2010	74,5	13,8	7,2	17,804	0,743
2015	76,5	16,2	8,0	23,048	0,800
2016	76,9	16,4	7,6	23,409	0,800
2017	77,2	16,4	7,7	24,702	0,805
2018	77,4	16,4	7,7	24,905	0,806

Tablo 1: (UNDP, 2019)

1990- 2018 yılları arasında Türkiye'de doğuştan beklenen yaşam süresinde 13,2 yıl; ortalama öğrenim süresinde 3,1 yıl ve beklenen öğrenim süresinde 7,5 yıl arttığı görülmektedir. Aynı süre içerisinde ise kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla ise yaklaşık %122,1 oranında artış görülmektedir. Bu verilere rağmen tablo 1 incelendiğinde 2015 yılından itibaren Türkiye'nin durağan bir gelişme seyrettiği fark edilmektedir (UNDP, 2019).

2. İNSANI GELIŞIM ENDEKSINDE BIR UNSUR: EĞITIM VE TÜRKIYE DEĞERLENDIRMESI

İnsani gelişim endeksinin 3 temel unsurundan bir olan eğitim, ülkelerin kalkınmalarıyla doğrudan ilintilidir. Bir toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi bireysel ve toplumsal pek çok olumlu sonuç doğurmaktadır (Çalışkan & Dönüm Nezahat, 2019). Her yıl açıklanan OECD verileri incelendiğinde gelişmişlik seviyesi yakın değerlere sahip ülkelerde eğitime eşit oranlarda pay ayrılmadığı görülmektedir.

Değerlerin hesaplanmasında kullanılan "ortalama eğitim süresi" ve "okullaşmada beklenen yıl" kriterlerindeki toplumsal farklılıklar eğitim seviyesi düşük olan ülkelerde alınacak önlemlerin ve geliştirici politikaların belirlenmesinde önem arz etmektedir (Fırat & Aydın, 2015, s. 78).
Türkiye'nin 1990 ve 2018 yılları arasında artan insani gelişim değerleri içerisinde "beklenen öğrenim süresi" ve "ortalama öğrenim süresi tablo 4' de görülmektedir.

	Beklenen Öğrenim Süresi	Ortalama Öğrenim Süresi
1990	8,9	4,5
1995	9,6	4,8
2000	11,1	5,5
2005	11,9	6,1
2010	13,8	7,2
2015	16,2	8,0
2016	16,4	7,6
2017	16,4	7,7
2018	16,4	7,7

Tablo 4: (UNDP, 2018)

Tablo 4 incelendiğinde son yıllarda eğitim alanında sabit bir çizgi karşımıza çıksa da yıllar içerisinde öğrenim süresinde ciddi bir artış olduğu görülmektedir.
Ülkelerin kalkınmasında doğrudan rol oynayan eğitim genel anlamda ülkeler için yatırım kategorisinde yer almaktadır (Fırat & Aydın, 2015, s. 80). Kısa vadede görünür sonuçlar elde edilmesi zor bir alan olduğu için ise 5 yıllık iktidar dönemleri içerisinde partiler bu alana yatırım yapma konusunda geri planda kalmaktadır. Bunun yerine ise daha görünür olan yatırımlar ön plana çıkmaktadır.
Tablo 5' de 2019 yılı MEB Bütçe Analizi verileri bulunmaktadır. 2002-2019 yılları arasında MEB bütçesinde eğitime ayrılan payları göstermektedir. Yıllar içerisinde eğitim bütçesindeki oransal olarak azalmalar dikkat çekmektedir.

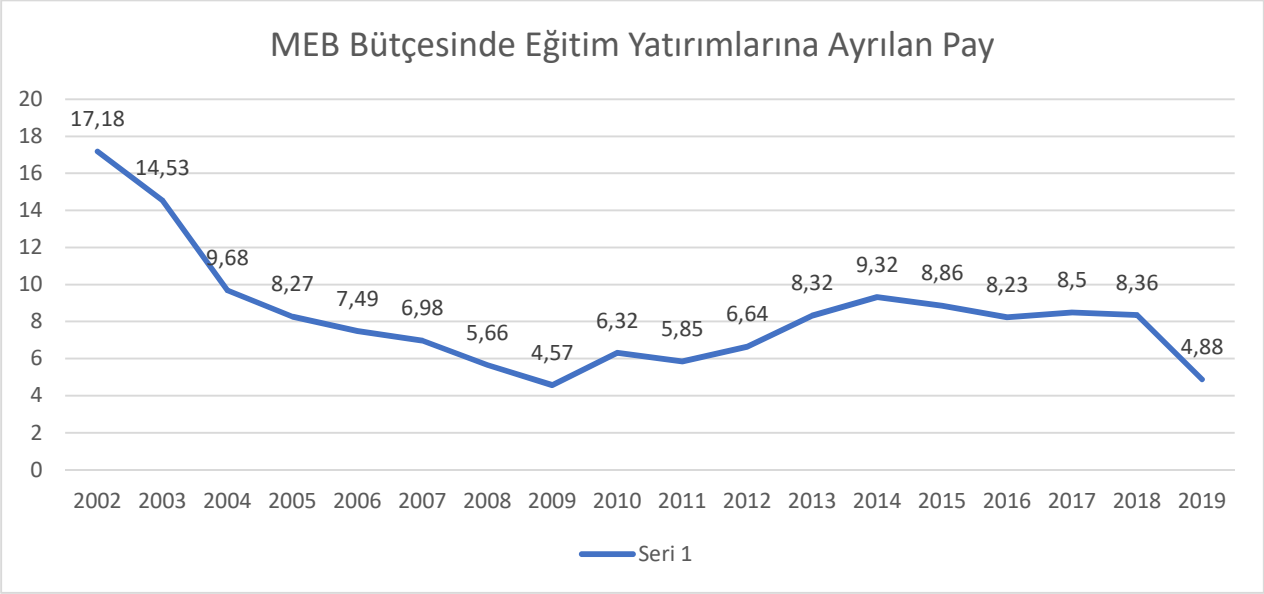

Tablo 5: (MEB, 2019)

Buna karşın Tablo 6' da görüldüğü üzere Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının en son 2019'da açıkladığı eğitim bütçesine ayrılan yıllık bütçenin ise her sene bir artış içinde olması ise önemli bir noktadır.

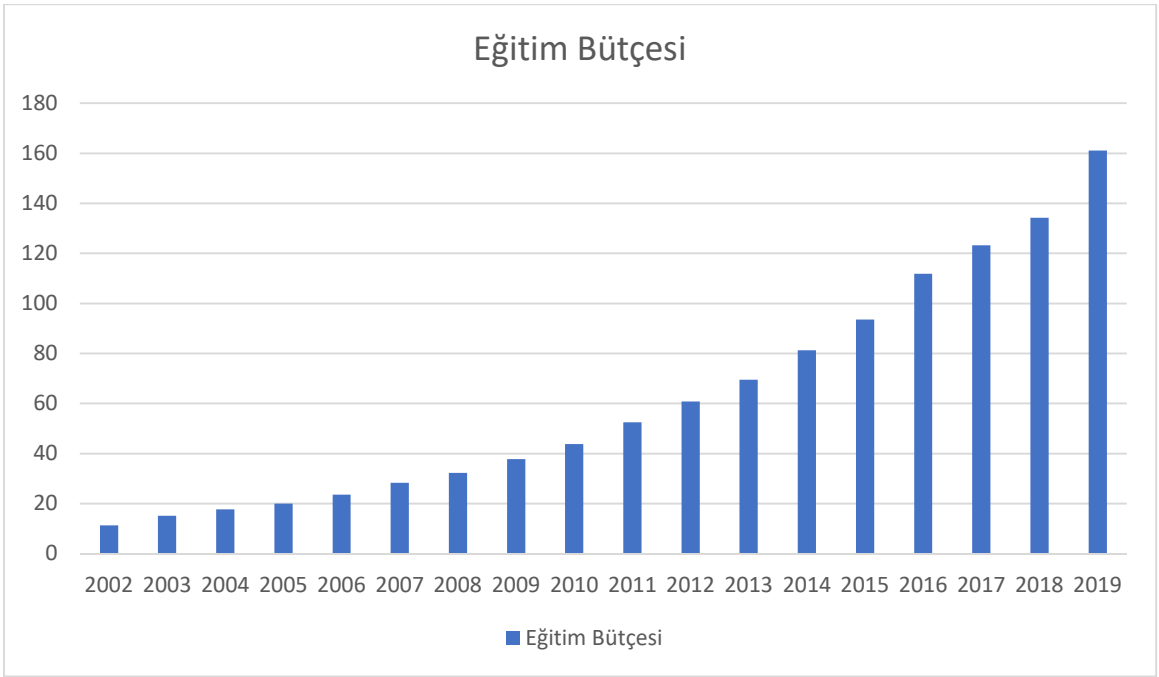

Tablo 6: (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020)

Her sene MEB için oluşturulan bütçenin meblağ olarak artmasına rağmen eğitim yatırımlarında son yıllarda oransal olarak bir düşüş yaşandığı görülmektedir. OECD verilerine göre eğitim bütçesinin milli gelire oranı Dünya ortalaması %6 ya tekabül ederken MEB'in yayınladığı 2020 yılı bütçesi ile Türkiye'de eğitimin milli gelire oranı %3,65 olarak kayıtlara geçmiştir (MEB, 2019).
Ülkelerin eğitime ayırdığı kaynak ve ayrılan kaynağın ne kadar verimli ve dengeli kullanıldığı eğitimin nitelik ve niceliğini etkileyebilmektedir (Çolak, Yorulmaz, & Ekinci , 2017, s. 178).

2.1. TÜRKIYE' DE EĞITIMIN NITELIĞI

Sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan her türlü kalkınmanın aracı olan eğitimin niteliği salt bireysel bir sorun olarak değerlendirilemez. Toplumların gerçek ilerlemeler kaydedebilmesinin zorunlu yolu eğitimden geçmektedir (Akgül & Koç, 2011, s. 3).
Türkiye' de bugüne kadar eğitim sistemini geliştirip iyileştirmeye yönelik pek çok proje ve politika hayata geçirilmiştir. Ancak bu politikalar iyi ya da kötü olarak somut çıktılarına bakılmaksızın parti temelli uygulamalar olarak kalmış ve bir sonraki iktidar politikasında bir yenisiyle değiştirilerek süreklilikleri sağlanamamıştır. Sürekli değişen eğitim politikalarının sonucu olarak ise Dünya'da dönem dönem çeşitli kriterler göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmeler de iyi sonuçlar ve sıralamalar elde etmekte zorluk çektiğimiz görülmektedir. Aşağıda bu değerlendirme kriterleri ve sonuçları daha detaylı anlatılacaktır.
Verilen eğitimin niteliğini ve Dünya'da ki yerini kıyaslayabilmek için PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Program) sonuçlarını değerlendirelim. OECD tarafından ilk olarak 2000 yılında uygulanan PISA, uluslararası kapsayıcılıkta olup üç senede bir 15 yaşındaki gençlerin "okuma, matematik ve fen" alanlarında bilgi ve becerilerini ölçen bir sınavdır. Son olarak 2018 yılında OECD tarafından açıklanan verilere göre Türkiye, OECD ortalamasının altında kalmıştır. 2018'de PISA' ya 79 ülke katılım sağlamıştır (MEB, 2019). PISA sonuçlarına göre, 37 OECD ülkesi arasında Türkiye okuma becerileri alanında 31., matematik alanında 33. sırada ve fen alanında 30. sırada yer almaktadır. PISA sonuçlarındaki artışa rağmen 3 yıllık periyotlar halinde yapılan sınavda sıralama olarak sürekli gerilediğimiz görülmektedir (Serbes, Bektaş, & Çetinkaya, 2020, s. 42).
Eğitim harcamaları ile PISA ilişkisinin karşılaştırılmasını yapabilmek için PISA' da en başarılı 5 OECD ülkesi ile Türkiye'nin verileri tablo 7 de görülmektedir.

Ülkeler	Okuma Becerileri	Matematik	Fen	Öğrenci Başına Yapılan Eğitim Harcaması ($)
Estonya	1	3	1	6,914
Kanada	2	7	5	10,681
Finlandiya	3	11	3	10,045
İrlanda	4	16	17	9,020
Kore	5	2	4	11,549
Türkiye	31	33	30	4,505

Tablo 7: (Serbes, Bektaş, & Çetinkaya, 2020)

Verilen eğitimin niteliğini ve Dünya'da ki yerini kıyaslayabilmek için bir başka örnek olarak hazırlık yapılmaksızın kurulan üniversiteler verilebilmektedir. Türkiye'nin 2000'li yılların başında "her ilde en az bir devlet üniversitesi kurulması" politikasıyla açılan üniversiteler ise geçen zaman göz önüne alınarak incelendiğinde istenen sonuçları vermemiş kısa vadede üniversitelerin açılması esnafı ve şehri olumlu etkilese de gençlerin işgücü piyasasında yer edinmesi zorlaşmıştır. Açılan üniversite ve bölümlerle senkronize istihdam alanlarının oluşturulmaması hedeflenen başarılara ulaşılmasını engellemiştir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) açıkladığı işgücü istatistiklerine göre 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsizlik oranı %12,7 iken 15-24 yaş grubunda işsizlik oranı 24,3 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2020).

Üniversitelerin verdiği eğitimin kalitesi ve yeterliliği de bir başka sorun alanı olarak karşımıza çıkmıştır. İngiltere merkezli yükseköğretim derecelendirme kuruluşu QS' in açıkladığı "2021 Dünya'nın En İyi Üniversiteler" sıralamasında ilk 500'de tek bir üniversitemiz (Koç Üniversitesi) yer almaktadır (QS World University Rankings, 2020). Bu sıralama Dünya çapında kendine iş arayan eğitimli gençlerimiz için iş arama sürecinde işverenler tarafından bir önyargı oluşmasına ve verilen işin layıkıyla yerine getirebilecek potansiyellerinin olmadığını bu işleri karşılayabilecek eğitimleri almadıkları yönünde negatif bir tutum oluşmasına sebep olabilmektedir.

Değişen Dünya düzeni içerisinde yaşıtlarından farklı sosyo- ekonomik sorunlarla uğraşan Türk genci global Dünya'da aranan nitelikli işgücünü aldığı eğitimlerle karşılayamamaktadır. Ülkesinde yeterli istihdam alanı olmadığı için çalışamayan Türk genci, yurtdışında ise aranan vasıflı eleman rolünün altını aldığı eğitimlerle doldurmakta zorlanmaktadır.

Ülkesinde ve Dünya'da yıllar boyunca aldığı eğitimin ve verdiği emeğin karşılığını göremeyen genç maddi ve manevi zorluklarla karşılaşmaktadır. Bir toplumun kalkınmasının başrolü olan gençler aldığı eğitimin çıktısını vereceği, potansiyellerinin en fazla olduğu çağlarda işgücüne katkı sağlayamamaktadır. Yetiştiği süre zarfı boyunca devletin yıllar içinde gence yapmış olduğu yatırımlarda (okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite eğitimi) kayıp haline gelmektedir.

Bu noktada işsizliğin ve işsizlikle birlikte meydana gelen yoksulluğun azaltılması ve toplumun en küçük yapı taşı olan bireyin haklarının tam olarak korunabilmesi için doğru sosyal politikaların önemi ortaya çıkmaktadır (Yolcuoğlu, 2012, s. 145).

3. TOPLUMSAL SORUNLAR AÇISINDAN SOSYAL HIZMETIN ÖNEMI

Sosyal hizmetin temel amacı; çalışma alanını oluşturan birey, grup ve toplum için en iyi şekilde kurgulanmış, geliştirilmiş toplum düzenini oluşturmaktır. Kısacası müracaatçı grubunun iyilik halini arttırmak ve sosyal değişimi sağlamakta denilebilir. Değişimi yaratmak önemli olsa da bu değişimin başlangıcı nedir? Kişi, aile… toplum. Halk arasında şöyle bir söz vardır: her gün sinek öldürmek yerine bir gün bataklığı kurut. Bu durum toplumsal sorunlar içinde geçerlidir. Kısa vadeli ya da bireysel planların tüm topluma tesir etmesini beklemek uzun ve belki de gerçekleşmeyecek bir süreçtir (Akça, Esen, & Özer, 2018, s. 701).

Sosyal devlet olmanın bir sonucu olarak devletin, vatandaşlarının temel ihtiyaç ve isteklerini karşılaması beklenir. İnsani gelişim endeksi de bireyin temel ihtiyaçlarından yola çıkarak hayata geçirilmiştir. Kişi, sağlık koşullarının sağlanmasına, eğitim standartlarının geliştirilmesine ve totel de hayatını idame ettirebilmesi için gerekli bir gelire ihtiyaç duymaktadır. Bu üç kolu olan çarkın topluma farklı yönlerden faydası söz konusudur. Uzun ve sağlıklı yaşam bireyin en doğal hakkıdır, asgari yaşam standartlarının güvenceye alınması ise kişinin yaşamak için içinde bulunduğu topluma ve devlete güven duygusunu pekiştirir. Bu üçlemede belki de en önemsenmesi ve gelişimi için sürekliliğinin sağlanması gereken eğitim ise temel insan ihtiyacıdır (Akça, Esen, & Özer, 2018, s. 701). Modern ve kapsamlı eğitim almış bir birey bu bilgileri geliştirerek üretime geçer. Üretime geçen her birey ise toplumun kalkınması için önemli ve eşsiz bir yapboz parçasıdır. Resmin büyüğünü görebilmek için her bir eğitimli gence ihtiyaç vardır. Yıllar içinde aldığı eğitimler ile kendini yetiştiren birey yetişkin olduğunda toplumsal hayatta emek ve işgücü piyasasında aktif olarak çalışır. Bireysel bir fayda ve başarı gibi gözüken bu süreç genele bakıldığında toplumsal faydanın anahtarıdır.

Sosyal hizmet alanında sıkça karşımıza çıkan güçlendirme yaklaşımı da tam olarak budur. Müracaatçının kendi hayatının kontrolünü ele alıp potansiyelinin farkına varması sürecini yukarıda bahsettiğimiz eğitim döngüsünde somut bir şekilde görmekteyiz (Ocaklı, 2020). Eğitim ile potansiyeli ortaya çıkarılan birey, aldığı eğitimler doğrultusunda kazanç elde etmeye başladığında 3 kollu çarkımızın 2 kolunu bu süreçte gerçekleştirmektedir. 3. Kolu oluşturan sağlık etmeni ise yine alınan eğitim ve geliştirilen hayat standartları ile yani devlet politikalarıyla ilişkilidir.

İyi bir eğitim, iyi bir sosyal ve ekonomik hayatı beraberinde getirir. Sosyo-ekonomik yönden güçlü bireylerin bir arada olduğu toplumlarda toplumsal sorunlar günden güne azalır ve devletlerin bu yöne ayırmaları gereken çalışma saatleri ve bütçeleri vatandaşları için daha iyi bir yöne aktarmasına yardımcı olur. Sosyal hayatta ki sorunların minimum seviyeye inmesi, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi ve toplumun dezavantajlı bireyleriyle çalışarak sorunların ortadan kaldırılması sosyal hizmetin, dolayısıyla sosyal devletin ülkelerinin gelişebilmesi için enerjilerini başka noktalara ayırmalarına olanak sağlar. Bu noktada etkin bir nüfus politikasının önemi ortaya çıkmaktadır (Yolcuoğlu İ. G., 2012, s. 152).

3.1. SOSYAL HIZMET PERSPEKTIFINDEN YÜRÜTÜLEN POLITIKA ÇALIŞMALARI

Toplum dinamik bir yapıdır ve her an değişim hali içindedir. Bu hızlı değişime entegre olmaya çalışan politik figürler çağa ayak uydururken kendi toplumsal yapılarını ve ekonomik güçlerini de hesaba katmak zorundadır. Toplumların temel hedefi olan insani gelişim ve kalkınmada önemli role sahip politikalar bu noktada önemini ortaya koymaktadır. Politikalara ek olarak global Dünyada sadece çağı yakalamak, çağa yön verebilmek içinde doğru ve istikrarlı kalkınma planlarıyla eğitime yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Eğitime yapılan tek aşamalı çalışmalar yeterli olmayıp eğitimin çıktısı olan çalışan ve işleyen beyinlerin toplumsal hayatta ilerlemeyi sağlayabilecekleri istihdam alanları yaratabilmekte kalkınma için bir o kadar önemli bir aşamadır. Ancak şu an tüm Dünya'da istihdam alanı yaratmada oluşan zorluk (gelecekteki yönelimleri okumada zorluk) özellikle genç nesillerin "işsizlik" kavramıyla tanışmasına sebep olmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli sosyo- ekonomik sorunu haline gelen işsizlik ile baş edebilmek için mikro, mezzo, makro alanlarda çalışabilecek kapasiteyle yetiştirilen, toplumların ruh sağlığı uzmanları olan sosyal hizmet uzmanlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen Türkiye özelinde düşünüldüğünde politika yapıcıların arasında kaç tane sosyal hizmet uzmanı vardır?

Toplumun her kesiminden insanı insan olduğu için seven ve her türlü durum ve olaya karşı açık fikirlilikle yetiştirilen sosyal hizmet uzmanları ülkelerin ekonomileri ve halkı üzerinde ciddi olumsuz sonuçlar yaratan işsizlik ve istihdam alanı darlığı konusunda da alanda olması gereken meslek elemanlarından biridir (Kocabaş & Özgüler, 2019, s. 283).

Devletlerin, işsizliğin neden olduğu sosyal ve ekonomik sorunlarla baş edebilmek için uyguladığı pasif istihdam politikaları olarak nitelendirilen işsizlere belirli bir miktar bağlanan sosyal yardımlar ile kısa vadede çözüm olan çalışmaların yetersiz olduğu bilinmesine rağmen ülkeler aktif istihdam politikalarını hayata geçirmekte zorlanmaktadır (Bayraktar & İncekara, 2013). Aktif politikalar uygulanmadığı her an ise işsizliğin neden olabileceği toplumsal ve bireysel sorunların yansıması yıkıcı boyutlara ulaşmaktadır (Kocabaş & Özgüler, 2019, s. 285).

SONUÇ

İnsani gelişim ve kalkınmanın ölçümünde tek parametrenin ekonomi olmadığı anlaşılan 1970'li yıllardan beri Dünya'nın kalkınma için belirlediği yeni kriterler ülkelerin kendi içinde ve birbirleri arasında kıyaslama ve gelişim için yeni bir düzen oluşturulmasını sağladı. Toplumların en büyük zenginliği ve gelecek için yaratılan iyimser tabloda başrol ise her dönemde olduğu gibi insan olmaya devam etti. Ancak bu defa kartlar yeniden dağıtıldı ve insanı insan yapan özelliklerin gelişimin anahtarı olduğu anlaşıldı. Toplumun en küçük parçası olan insanın eğitim, sağlık ve gelir gibi hayatının seyrini değiştiren unsurlar iyileştirip geliştirmek ise gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin hedefi haline geldi. Gelişime ayak uyduramayan toplumlar ise çağa ayak uydurmakta her zamankinden daha çok zorlandı.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından her sene yapılan İnsani Gelişim Endeksi değerlendirmesi ise bu kıyaslamanın somut çıktısı rolünü üstlendi.

1970'den beri her sene yapılan İGE endeks sıralamasında yükselen bir grafik çizen Türkiye son olarak 2019 yılında açıklanan endeks ile ilk defa çok yüksek insani gelişime kategorisinde yer alarak 189 ülke içerisinde 59. oldu.

Endeks hesaplanırken kullanılan temel kriterlerden biri olan eğitime verilen önem göz önüne alındığında ise eğitimdeki değerleri sürekli artan Türkiye görsek de kalkınma ve gelişme için bir başlangıç, bir yol ve bir pusula olan eğitim için planlı ve uzun vadeli politikaların sistemde mevcut olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin GSMH içinde eğitime ayrılan kaynak her sene arttırılmaya çalışılsa da genel bütçe içerisinde oranın her geçen sene azaldığı konusu ise bir diğer gözlemlenen sorun alanıdır. Yıllar içinde eğitime yapılan harcamada artışın sonuç vermede tek başına yeterli olmadığı ise Dünya çapında uygulanan uluslararası değerlendirmede her sene daha kötü sonuçlar elde edilmesiyle yansımalarını göstermektedir. Örneğin PISA' da seneler içinde her alanda ayrı ayrı gerileyen sıralamalarımız veya açtığımız üniversitelerin çağdaşlarıyla rekabet etmekte zorlanması bize hem bilgiyi üretmede hem de bilgiyi öğrenmede yaşadığımız güçlüğü göstermektedir. Eğitimin kalitesinin bir toplumun şimdisini ve geleceğini etkileme noktasındaki bilinen önemi bize şu andan itibaren niteliksel ve niceliksel olarak iyileştirilmiş eğitim politikalarının bir an önce oluşturulmasının gerekliliğini ortaya koyar.

İstikrarlı ve uygulanabilir politikalar bize geleceğin Dünyasında önde olmamız için avantaj sağlar. Şu anda tüm Dünya'da hakim olan işsizlik sorununun Türkiye'de de yansımalarını görmemiz ise alt metnini iyi okumamız gereken bir uyarıdır. Her geçen dönemde toplumun işlenmiş ve parlamaya hazır madenleri olan gençlerin istihdam alanı darlığı, eğitimleri esnasında niteliksel olarak desteklenmedikleri için yaşıtlarından geride kalmaları ve sosyal yönden geri plana atılmaya zorlanan sosyal hayatları bu çağda onların dezavantajlı olarak bir geleceğe başlamaya çalışmalarına sebep olmaktadır. Bir devletin geleceğini; stres ve gelecek kaygısıyla baş etmek zorunda kalmış sürekli olarak ruhsal olarak sağlıksız dönemler geçirmeye itilmiş gençlerin sırtına yüklenmesi geleceğimiz için iyi bir plan gibi gözükmemektedir. Politikaların anlık değil uzun vadede çıktıları planlanarak hazırlanmalı ve ekonomik yönden güçlü olduğu kadar psikolojik yönden de güçlü bireyler ortaya çıkarılabilmelidir.

Sosyal politikaların insan hayatındaki bu denli büyük öneminin yanı sıra sosyal refahın koruyucuları sosyal hizmet uzmanlarının rolü de göz ardı edilmemesi gereken bir diğer konudur. Toplumdaki tüm sosyal sınıfların iyilik halini ve gelişimini gözeten sosyal hizmet uzmanları sağlıklı bir toplum için multidisipliner çalışma alanlarıyla diğer mesleklerden ve çalışma prensiplerinden ayrılmaktadır. Bu nedenledir ki şimdi ve gelecekte mevzubahis insan olduğunda çalışma grubunda olması gereken bir meslektir. Unutulmamalıdır ki çevresi içinde bireyin varlığını kabul eden bu meslek sosyal politikanın oluşturulmasında çok boyutlu düşünce sistemiyle stratejik hamleler için iyi bir gözlemci ve iyi bir okuyucudur.

KAYNAKÇA

Akça, Y., Esen, Ş., & Özer, G. (2018). Siyasi Parti Beyannamelerinde Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi. (s. 696-702). Ankara: Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Derneği.

Akgül, I., & Koç, S. (2011). Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim ve Büyüme İlişkisi: Eşik Otoregresif Yaklaşım. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 1-36.

Arı, A. (2018). Beşeri Sermayenin Kalkınma Üzerine Etkisi. International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences, 1(1), 28-34.

Bayraktar, S., & İncekara, A. (2013). Türkiye'nin Genç İşsizlik Profili. Çalışma İlişkileri Dergisi, 4(1), 15-38.

Coşkun, S., Özgenç Nazlıhan, & Güneş Samet. (2015, Ocak- Haziran). Sosyal Performansın Ölçümünde: Yeni Yöntem Sosyal Gelişme Endeksi ve Türkiye'nin Görünümü. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi (34), 121-153.

Çalışkan, Ş., & Dönüm Nezahat. (2019). Türkiye'de Genç İşsizliği –Eğitim İlişkisi. U. U. Kongresi (Dü.). Içinde, (s. 660-669). İzmir.

Çolak, İ., Yorulmaz, Y. İ., & Ekinci, E. (2017). An evaluation of PISA 2015 achievements of OECD countries within income distribution and education expenditures. Turkish Journal of Education, 6(4), 169-185.

Demir, S. (2006). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişim Endeksi ve Türkiye Açısından Değerlendirme. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Dikme, H., & Büyükerkan , E. (2020). İnsani Gelişim Endeksine Genel Bir Bakış ve Türkiye Değerlendirmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1170-1178.

Eren, Ö., & Mizrahitokatlı, M. C. (2020). İnsani Gelişim Endeksinin Abraham Maslow' un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı Çerçevesinde Tekrar Değerlendirilmesi. Research Studies Anatolia Journal, 3(1), 48-62.

Fırat, E., & Aydın, A. (2015). İnsani Kalkınma Endeksine Göre Türkiye'nin Eğitim Endeks Göstergelerinin OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (29), 64-87.

Günsoy, G. (2005). İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 35-52.

Gürses, D. (2009). "İnsani Gelişim" ve Türkiye. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 339-350.

İNGEV. (2018). İNGEV. 11 25, 2020 tarihinde https://ingev.org/hakkimizda/insani-gelisme-nedir/ adresinden alındı

Kocabaş, F., & Özgüler, V. (2019). Pasif İşgücü Piyasası Politikaları: İşsizlik Ödeneği ve İşsizlik Yardımı Uygulamaları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(28), 266-283.

MEB. (2019). 2020 Yılı Bütçe Sunuşu. MEB.

MEB. (2019). PISA 2018 Türkiye Ön Raporu. T.C Millî Eğitim Bakanlığı.

Ocaklı, B. (2020). Finansal Sosyal Hizmet: Türkiye İçin Yeni Bir Sosyal Hizmet Alanı. Toplum ve Sosyal Hizmet, 31(1), 279-302.

QS World University Rankings. (2020). QS TopUniversities. https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020 adresinden alındı

Serbes, H., Bektaş, N. B., & Çetinkaya, Ö. (2020). Türkiye'de Kamu Eğitim Harcamalarının PISA Göstergeleri Bağlamında Etkinliğinin Değerlendirilmesi. International Journal of Public Finance, 5(1), 27-55.

Tıraş, H. (2019). Türkiye İçin İnsani Gelişmişlik Göstergeleri. Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi, 14(1), 15-31.

TÜİK. (2020, 12 10). Türkiye İstatistik Kurumu. 12 20, 2020 tarihinde https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Eylul-2020-33793 adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020, 12 10). https://www.sbb.gov.tr/egitim-kultur-gostergeleri/ adresinden alındı

UNDP. (2014). 2014 İnsani Gelişme Raporu. UNDP. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr-2014.html adresinden alındı

UNDP. (2017). İnsani Gelişme Raporu 2016. UNDP. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/human-development-report-20161.html adresinden alındı

UNDP. (2018). İnsani Gelişme İndeksi ve İndikatörleri: 2018 İstatistik Güncellemesi. UNDP. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli_me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html adresinden alındı

UNDP. (2019). İnsani Gelişme Raporu 2019: 21. Yüzyılda İnsani Gelişmedeki Eşitsizlikler. UNDP. İnsani Gelişme Raporu 2019: 21. Yüzyılda İnsani Gelişmedeki Eşitsizlikler adresinden alındı

UNDP. (2020). İnsani Gelişme Raporu 2020. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr-2020.html adresinden alındı

Ünal, Ç. (2008). İnsani Gelişmişlik Endeksine Göre Türkiye'nin Bölgesel Farklılıkları. Coğrafi Bilimler Dergisi, 6(2), 89-113.

Yolcuoğlu, İ. G. (2012). Türkiye'de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 23(2), 145-158.

Zor, A. (2020). İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi(7), 38-52.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ANAOKULU MÜDÜRLERİNİN KÜLTÜREL LİDERLİK ROLLERİNİ YERİNE GETİRME DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Serkan GÖKALP
Mersin Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu
ORCID: 0000-0001-9946-3280

ÖZET

Kültürel liderlik; okul kültürünü oluşturan ortak düşünüş, inanış, sembol, kabul, gelenek ve normlar aracılığıyla çalışanların amaçlar doğrultusunda eyleme geçirilmesi sürecidir. Okulların rekabet üstünlüğü elde etmek için kültürel liderlik rollerini en iyi düzeyde yerine getiren okul müdürlerine ihtiyacı vardır. Bu araştırma, anaokulu müdürlerinin kültürel liderlik rollerini yerine getirme düzeylerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Anaokulu müdürlerinin kültürel liderlik rollerini yerine getirme düzeyleri hakkındaki algıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu araştırma betimsel bir araştırmadır. Bundan dolayı genel tarama modeli kullanılmıştır. Farklı gruplar, cinsiyet, eğitim seviyesi ve yaş değişkenleri açısından karşılaştırılmıştır. Bundan dolayı bu araştırma aynı zamanda ilişkisel bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Mersin İlindeki kamu ve özel anaokullarında çalışan anaokulu müdürleri oluşturmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır ve 123 anaokulu müdürü örneklem olarak tespit edilmiştir. Verileri toplamak için, Kültürel Liderlik Rolleri Ölçeği kullanılmıştır. Kolmogorov- Smirnov Test sonuçlarına göre verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bundan dolayı, Mann-Whitney U Testi and Kruskal-Wallis Testi anaokulu müdürlerinin algılarında değişkenler açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için kullanılmıştır.

Anaokulu müdürlerinin kültürel liderlik rollerini "orta düzeyde" yerine getirdiği tespit edilmiştir. Anaokulu müdürleri, kültürel liderlik rollerini tam olarak yeterli düzeyde yerine getirmediklerine yönelik algıya sahiptir. Anaokulu müdürlerinin kültürel liderlik rollerini yerine getirme düzeylerine ilişkin algılarında cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık vardır. Erkek anaokulu müdürlerinin kültürel liderlik rollerini kadın okulu müdürlerine göre daha yüksek düzeyde yerine getirdiği tespit edilmiştir. Yüksek lisans derecesine sahip anaokulu müdürlerinin lisans derecesine sahip anaokulu müdürlerine göre kültürel liderlik rollerini daha yüksek düzeyde yerine getirdiği tespit edilmiştir. Yaşları 25-35 arasında olan anaokulu müdürlerinin yaşları 35 ve üstü olan anaokulu müdürlerine göre kültürel liderlik rollerini daha düşük düzeyde yerine getirdikleri tespit edilmiştir ve anaokulu müdürlerinin kültürel liderlik rollerini yerine getirme düzeyi yaşları arttıkça artmaktadır. Anaokulu yöneticilerinin kültürel liderlik rollerini daha yüksek düzeyde yerine getirmesini engelleyen faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin ortadan kaldırılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Liderlik, Anaokulu Müdürleri, Algı

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

INVESTIGATION OF PRESCHOOL PRINCIPALS' PERFORMING CULTURAL LEADERSHIP ROLES

ABSTRACT

Cultural leadership is the process in which the teachers are directed to act and perform according to the aims of the organization by means of common thought, beliefs, symbols, customs and traditions which form the school culture. The schools need school principals who carry out their cultural leadership roles at the best level to gain competitive advantages. This research aims to determine the level of the preschool principals' performing cultural leadership roles. It is aimed to determine whether there is a significant difference among the preschool principals' perceptions about the degree of their performing cultural leadership roles.

The research is a descriptive research. Hence, a general scanning model is used. The different groups are compared in terms of the variables indicated above. Thus, this research is also a relational research. The target population of the study includes the preschool principals working in the public and private preschools in Mersin Province in 2019-2020 academic years. Simple random sampling is used and 123 preschool principals are determined as the sample. To collect the data, Scale of Cultural Leadership Roles is used. According to Kolmogorov- Smirnov Test, it is determined that the data doesn't have a normal distribution. Mann-Whitney U Test and Kruskal-Wallis Test are used to determine whether there is a significant difference among the preschool principals' perceptions in terms of the variables.

It is found out that the preschool principals perceive that they perform their cultural leadership roles at a middle level. The preschool principals perceive that they don't perform their cultural leadership roles totally adequately. There is a significant difference in the degree of the preschool principals' perceptions about their performing cultural leadership roles according to the variables of gender, education level and age. It is found out that male preschool principals perform their cultural leadership roles at a higher level than female preschool principals. It is determined that preschool principals who have master's degree carry out their cultural leadership roles at a higher level than preschool principals who have bachelor's degree. It is also determined that the preschool principals whose ages are between 25 and 35 perform their cultural leadership roles at a lower level than the school principals whose ages are over 35 and the school principals' level of performing their cultural leadership roles increases when their ages increase. It is suggested that the factors preventing preschool principals from performing cultural leadership roles at higher level should be determined and eliminated.

Keywords: Cultural Leadership, Preschool Principals, Perception

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI İLE GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI

Doç. Dr. Ahmet ÇOBAN
Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi
ORCID: 0000-0002-8177-5670

Öğr. Gör. Demet ERKUZU
Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
ORCID: 0000-0001-5041-0380

ÖZET

Türk Eğitim Sisteminde ortaöğretim görsel sanatlar dersleri için öğretmenler, eğitim fakültelerinin Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programları tarafından yetiştirilmektedir. Bu nedenle, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programının içeriğinin ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının içeriği ile ilişkili olması, hatta kapsaması gerekmektedir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, bu gerekçeden hareketle, tüm öğretmenlik alanlarındaki lisans programlarında olduğu gibi, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında da düzenlemeye gitmiştir. 2018 yılında hem Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında hem de Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında güncellemelere gidilmiştir. Bu sürecin sonunda, iki program arasındaki ilişki ile ilgili gelişmelerin incelenmesi ve gerekli karşılaştırmaların yapılması önem arz etmektedir.

Araştırmanın amacı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programını karşılaştırmak ve gerekli değerlendirmeleri yapmaktır. Bu temel amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

1.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında,
a.Görsel sanatlarla ilgili dersler nelerdir?
b.Bu derslerde hangi konular yer almaktadır?
2.Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında,
a.Öğrenme alanları nelerdir?
b.Bu alanlarda hangi konular yer almaktadır?
3.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer alan görsel sanatlarla ilgili dersler ve bu derslerdeki konular ile Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları ve bu alanlardaki konular arasındaki ilişki nasıldır?

Araştırma ile ilgili verilerin toplanması için, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Öncelikle Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanan Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı incelenmiş; görsel sanatlarla ilgili dersler ve bu derslerde yer alan konular saptanmıştır. Daha sonra, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanan Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı incelenmiş; öğrenme alanları ve bu alanlarda yer alan konular saptanmıştır.

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer alan görsel sanatlarla ilgili dersler ve bu derslerdeki konuların, Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları ve bu alanlardaki konularla ilgisi, kapsayıp kapsamadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programının içeriğinin, Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının içeriği ile ilişkisine dair verilerden hareketle tablolar oluşturulmuş, yorumları yapılmış, varılan sonuçlara yer verilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Resim-İş, Öğretmenlik, Lisans Programı, Görsel Sanatlar, Öğretim, Programı

THE COMPARISON BETWEEN THE TEACHING PROFESSION IN BACHELOR'S DEGREE AND VISUAL ART'S TEACHING PROGRAMME

ABSTRACT

Teachers for secondary education visual arts courses in the Turkish Education System are trained by the Faculty of Education's Painting and Business Education Undergraduate Programs. For this reason, the content of the Art Education Teacher Program should be related to the content of the Secondary Visual Arts Course Curriculum. The Higher Education Council, based on this reason, has made arrangements in the Undergraduate Art Education Program, as in all undergraduate programs in teaching. In 2018, updates were made in both the Undergraduate Art Education Program and the Secondary Visual Arts Course Curriculum. At the end of this process, it is important to examine the developments regarding the relationship between the two programs and make the necessary comparisons.

The aim of the study is the Painting-Job Teaching Undergraduate Program prepared by the Higher Education Council and the secondary education prepared by the Ministry of National Education 9-12. To compare the Classes Visual Arts Course Curriculum and make the necessary evaluations. Within the framework of this basic purpose, answers to the following questions were sought:

1.In the Painting-Business Education Undergraduate Program,

a.What are the lessons on visual arts?

b.What topics are included in these lessons?

2.Secondary Education 9-12. In the Classes Visual Arts Course Curriculum,

a.What are the learning areas?

b.What topics are included in these areas?

3.The courses related to the visual arts in the Painting and Business Education Undergraduate Program and the subjects in these courses, Secondary Education 9-12. What is the relationship between the learning areas in the Visual Arts Class Curriculum and the subjects in these areas?

Document collection, one of the qualitative research methods, was used to collect data related to the research. First of all, the Painting-Job Education Undergraduate Program prepared by the Higher Education Council in 2018 was examined; The courses related to visual arts and the subjects in these courses were determined.

Then, Secondary Education 9-12, prepared in 2018 by the Ministry of National Education. Classes Visual Arts Course Curriculum was examined; learning areas and topics in these areas were determined.
The courses related to visual arts in the Painting - Business Education Undergraduate Program and the subjects in these courses, Secondary Education 9-12. The learning areas in the Visual Arts Course Curriculum and their relevance to the subjects in these areas and whether they are covered or not are tried to be revealed. In the research, the content of the Art Teaching Undergraduate Program, Secondary Education 9-12. Based on the data related to the content of the Classes Visual Arts Lesson Curriculum, tables were created, comments were made, and conclusions were made.
Keywords: Arts Of Painting, Teaching, Undergraduate Programs. Visual Arts, Teachıng Program

1.GİRİŞ

Sanat, bireyin sosyal ilişkilerini ayarlayabilmesini, problem çözmeyi, projeyi sonuçlandırmayı, bir işe başlayıp bitirmeyi, paylaşmayı, işbirliği yapabilmeyi, doğruyu açıklayıp seçebilmeyi, öğrenme isteğini arttırmayı, başkasının işine saygı duymayı ve üretken olmayı sağladığından önemli ve gereklidir. Sanat eğitimi, yapıcı analizi öğreterek, belli şekillerde özgünlük, buluş, gözlem ve bireysel girişimini destekleyerek, pratik düşünmesini geliştirir. Olayları, kendi benliği ve kişiliğini koyarak çözümleme fırsatı sağlar. Böylece kişinin kendine olan güveni artar. Sanat, bireyin kendini tanıması ve gerektiğinde değiştirebilmesi için fırsatlar tanır (Erbay, 2013: 79). Sanat, bir duygunun, bir tasarının veya güzelliğin ifadesinde kullanılan yöntemlerin tümü ve bu yöntemler sonucunda ulaşılan üstün yaratıcılık gücüdür. Sanat, insanla nesnel gerçekçilik arasındaki estetiksel ilişki, hoşa giden uyumlar yaratma çabasıdır. (Uludağ, 1993, Akt. Çoban, 2007: 14). Sanat eğitimi, insanın duygu, düşünce, yeti ve yeteneklerini bir bütün olarak geliştirmeye yönelik yapıcı ve yaratıcı etkinlikleri kapsar (Kavuran, 2002: 9). Sanat, düşünebilme yeteneğine sahip insanın, kendini ifade edebilmesi, tecrübelerini aktarabilmesi, mutlu olabilmesi için imgelerini çizgiler ve semboller kullanarak çeşitli yüzeylere işlemesi, çeşitli materyalleri yeniden kurgulayarak düzenlemesi ve müzik aletleri kullanarak da sesin güzelliğini insan ruhuna üfleyebilmesidir. Sanat, insan ruhunun sağlıklı olmasının ve sağlıklı kalmasının mimarıdır (Bozyurt, 2019: 1).
Sanatı anlamak, sanatsal etkinliklerde bulunmak, sanata ilgi duymak her birey için bir gereksinimdir. Sanat gerçek dünyayı anlamanın, anlamlandırmanın-yorumlamanın bir yoludur (Artut, 2013: 105). Günümüzde sanat eğitiminden beklenen, öğrenciye sadece bilgi ve becerilerin kazandırılması değil bireyin bunları kullanarak farklı fikirlerden yaratıcı ürünler ortaya koyabilmesini kazandırmaktır. Bu davranışları gerektiği zaman ve koşullarda ortaya koyabilmesi, gelişirmiş olduğu bu davranış biçimiyle dünyayı algılayabilmesinin yolu da sanattan ve sanat eğitiminden geçmektedir. İnsanların yaşadığı hayatın güzelliklerini hissettirecek olan duygular, bireye öğretilmesi gereken konular arasındadır. Bu bağlamda geleceğin toplum yapısının oluşturulmasında önemli bir rol de görsel sanatlar eğitimi derslerine düşmektedir. (Ertan, 2019: 4).

İnsan olmanın gereği, varlık ifadesi ve toplumsal yaşamın en önemli boyut ve öğelerinden biri olan sanat, eğitim boyutu ile de insanın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle; yaygın olarak anlaşıldığı biçimiyle sanat eğitimini sadece yetenekli kişilerin eğitimi olarak değil, bir kişilik eğitimi, bireyin sanat yoluyla eğitimi ya da estetik eğitimi olarak algılamak gerekmektedir (Tuna, 2020: 1).

Eisner, E.W. (1994)'e göre sanat eğitimi bireylerin duygu ve imgelem kapasitelerini bulmalarına yardım etmekte, keşfetmeye olanak vermektedir. Keşfetmek ve ifade etmek insanı geliştiren temel bileşenler olduğundan toplumun gelişmesinde sanat eğitiminin önemli bir yeri bulunmaktadır (Bölükoğlu, 2002). Sanat eğitimi bireylerin kendilerini sanatsal yolla ifade edebilmelerini, sanatsal becerilerinin geliştirilmesini, sanatı kavrayış düzeylerinin artmasını, sanata günlük yaşantısında daha çok yer vermelerini amaçlamaktadır (Asiltürk, 2019: 1). Sanat eğilimi; dikkat eğitimi, estetik eğitimi ve koordinasyon eğitimiyle birlikte beş duyu organının koordine edilmesini sağlar (Kavuran, 2003: 47). Sanat eğitimi alan birey bakmayı değil görmeyi, duymayı değil de dinlemeyi öğrenerek hareketlerinde daha bilinçli davranır (Tepecik ve Toktaş, 2014: 17).

Okullarda Görsel sanatlar eğitimi genel eğitimin bir parçası olarak görülmekle birlikte kendine özgü, kendine özel eğitimi, yöntemi ve teknikleri olan bir alandır. Öğrenciler için bu ders, düşünsel, bilişsel, duyuşsal ve bedensel etkinlikler içinde bulunarak kendilerini ifade etmeye olanak sağlayan çok yönlü önemli sanatsal bir araçtır. Kuşkusuz her sanat dalının kendine özgü bir iç disiplini, anlamı, amacı ve değeri vardır. Ancak tarih öncesinden beri, resmin dışında hiçbir sanat dalı insanoğlunun, dünyanın ve varlıkların algılanmasında, yorumlanmasında, kendisini ifade etmesinde etkili olamamıştır (Artut, 2013: 227).

Sanat eğitimi, okul öncesinden başlayıp öğrencinin yaşamı boyunca sürer. Öğretmenin görevi, bu sürenin her aşamasında en etkili ve en doğru biçimde sanatı öğretmektir. Öğretim, "sanat eğitimi" kavramının ayrılmaz bir bileşenidir. Okul düzencesi içinde, öğretim olmadan geniş anlamda sanat eğitiminin gerçekleşemeyeceği, eğitimin öngördüğü çok yönlü eğitilmiş insan tipine de ulaşamayacağı da açıktır. Bu eğitimi her aşamada verecek eğitimcinin yetiştirilmesi, sanat eğitiminin hedeflerinin gerçekleştirilmesinde en önemli etkendir (Kırışoğlu, 2005: 224). Öğrenme ve öğretme sürecinde öğretmen öğrencilere yol gösteren ve bu sürecin yöneticisi olarak sürecin en önemli öğesidir. Öğretmen, bilgisini ve deneyimini doğru bir şekilde kullanırsa olumsuzluklara rağmen kullanılan eğitim programı amacına ulaşmış olur. Olumsuz şartları olumluya çevirmek öğrenim sürecinde öğretmenin görevidir. Öğrencileriyle ilgilenen onları tanıyan ve öğrencilerine örnek olan öğretmen öğrenme sürecine katkı sağlayarak bu süreci hızlandıracaktır (Metin & Özcan, 2015, Akt. Öztürk, 2018: 9).

Çok yönlü verilen bir sanat eğitimi ile dış dünyayı algılaması değişen bireyin; daha yaratıcı, kendine güvenen, üretici, çevresini olumlu yönde değiştirmeye ve yeni biçimler vermeye çalışan biri olacağı düşünülmektedir. Bütün bu özellikleri bireye kazandıracak olan öğretmen, sanat eğitimi konusunda çok etkili bir role sahiptir. Başka bir deyişle, nitelikli sanat eğitimcilerinin yetişmesinde nitelikli bir lisans eğitimi süreci önemli ve gerekli bir etkendir (Ayaydın, 2009: 31). Sanat, kişinin yeteneklerini ve yaratıcılığını arttırıcı, kendine güvenen, üretken, uygar bir kişi olarak, estetik duyguları geliştirmeyi amaçlar (Kavuran, 2002: 12).

Yeni neslin sanatsal gelişimi için, genel eğitim sistemi içinde görsel sanatlar eğitimine gösterilmekte olan ilgi düzeyi son derece önemlidir. Eğitim bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor yaşamları ile ilişkilidir ve farklı işlevlerinden dolayı bu yaşam alanları birbiriyle etkileşim içindedir. Bu nedenle genel eğitimde görsel sanatların yerinin doğru belirlenmesinde yarar vardır (San, 1983, Akt. Yorulmaz, 2019: 11). Görsel sanatlar eğitimini tüm bireyler için gerekli kılacak birçok neden sıralanabilir. Görsel sanatlar eğitimi her şeyden önce tasarlayabilme ve hayal etme gücünü geliştirir (Ayaydın, 2011: 27). Sanat eğitimi ve görsel sanatlar eğitiminde, bireylerin yaratıcı düşünmeleri, yeteneklerini geliştirmeleri, estetik beğeniye ve sanatsal okuryazarlığa sahip olmaları, kendine güvenen birer yetişkin olmaları amaçlanır (Yorulmaz, 2019: 13).

İnsanı diğer canlılardan ayrı kılan özelliklerden birisi düşünmedir. Bu nedenle bireyleri topluma hazırlayan ilk kurumlardan birisi olan okulların temel görevlerinden birisi de insana düşünmeyi öğretmektir. Düşünmeyi öğretici derslerin başında da Görsel sanatlar dersi gelmektedir. Sanat öğretimden çok eğitimle birleşerek sanat eğitimini oluşturur. Böylelikle sanat eğitimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu da sanatın zorunlu bir ders olmasının yanında bir gereksinimdir (Kırışoğlu, 2009, Akt. Öztürk, 2018: 2). Bireyler kendilerini ifade edebildikleri görsel sanatlar dersi ile kişisel doyuma ulaşma yanında yaratıcılık, sanatın değerlendirilmesi, yorumlanması, sanatçı, sanatın üretim süreci, kültürlerde ve toplumda sanatın işlevi konularını da öğrenmiş olmaktadırlar (Ayaydın ve Diğ. 2011: 17).

Eğitimin amacı yaratıcı, girişimci, sorumluluklarını bilen, bilgiye ulaşıp onu kullanabilen ve değişimlere ayak uydurabilen bireyler yetiştirmektir. Bu nitelikte bireylerin yetiştirilmesinde eğitim sisteminin önemli bir yeri vardır ve eğitimcilere çeşitli görevler düşmektedir (Atalay, 1996; Yılmaz, 2006, Akt, Doğan, 2012: 116). Etkili bir sanat eğitimi etkinliği, yeterli programlar geliştirilmesi kadar onu uygulayacak olan öğretmenlerin, sanat eğitimcilerinin gerekli bilgi ve anlayış ile donatılmış olmalarına bağlıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012: 6).

Bireylerin yaşamlarında sanatla iç içe olmaları ya da okullardaki görsel sanatlar dersine ilgi duyarak resimler yapmaları onların ileride sanatçı ya da ressam olacakları anlamına gelmez. Çünkü ne sanat eğitiminin ne de görsel sanatlar eğitiminin böyle bir amacı yoktur. Görsel sanatlar eğitimi öğretmenlerinin de bu nitelikleri taşıması, bu amaçların gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle görsel sanatlar öğretmeni olacak bireylerin çağa ayak uyduran ve yaşam boyu öğrenen birer birey olmalarının yanı sıra çocukların çok yönlü ve farklı yeteneklerinin gelişmesinde etkili olacağından her alanda donanımlı olması eğitimin kalitesini ve verimliliğini arttıracaktır (Yorulmaz, 2019: 13).

Nitelikli sanat eğitimi, belirli değerlerin taşıyıcısı, çağın gelişen ve değişen şartlarına göre kendini yenileyebilen bir öğretim programı ile mümkündür. Öğretim programında, öğrencinin aktif katılımının sağlandığı, araştırma yaptığı, birbirleriyle fikir alış verişinde bulunduğu, sorumluluğu paylaştığı, öğrencilerin algısal, yorumsal, çözümsel yetilerini geliştirme hedeflenmelidir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012: 5).

Araştırmanın amacı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programını karşılaştırmak ve gerekli değerlendirmeleri yapmaktır. Bu temel amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

1.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında,
a.Görsel sanatlarla ilgili dersler nelerdir?
b.Bu derslerde hangi konular yer almaktadır?
2.Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında,
a.Öğrenme alanları nelerdir?
b.Bu alanlarda hangi konular yer almaktadır?
3.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer alan görsel sanatlarla ilgili dersler ve bu derslerdeki konular ile Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları ve bu alanlardaki konular arasındaki ilişki nasıldır?

Araştırma ile ilgili verilerin toplanması için, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Araştırmada, öncelikle Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanan Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı incelenmiş; görsel sanatlarla ilgili dersler ve bu derslerde yer alan konular belirlenmiştir. "Seçmeli" dersler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Çünkü bu dersler "seçmeli" olması nedeniyle sabit olmayıp, değişkenlik arz etmektedir. Daha sonra, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanan Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı incelenmiş; öğrenme alanları ve bu alanlarda yer alan konular belirlenmiştir. Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer alan görsel sanatlarla ilgili dersler ve bu derslerdeki konuların, Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları ve bu alanlardaki konularla ilgisi, kapsayıp kapsamadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programının içeriğinin, Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının içeriği için yeterliliği, verilerden hareketle tablolar oluşturulmuş, yorumları yapılmış, varılan sonuçlara yer verilmiştir.

2.BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı olan 2018 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı ile 2018 Ortaöğretim 9-12.Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programını karşılaştırılması ve elde edilen bulgular, yorumlar yer almaktadır.

2.1.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında Görsel Sanatlarla İlgili Yer Alan Dersler

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlarla ilgili yer alan derslere ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlarla ilgili dersler

I .Yarıyıl	**II. Yarıyıl**
Temel Tasarım 1 Desen 1	Temel Tasarım 2 Desen 2 Perspektif Sanat Tarihine Giriş
III. Yarıyıl	**IV. Yarıyıl**
Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları Anasanat Atölye 1 Seçmeli Sanat Atölye 1 Batı Sanatı Tarihi	Görsel Sanatlar Öğretim Programları Anasanat Atölye 2 Seçmeli Sanat Atölye 2 Çocukta Sanatsal Gelişim
V. Yarıyıl	**VI. Yarıyıl**
Anasanat Atölye 3 Seçmeli Sanat Atölye 3 Türk Sanatı Tarihi Görsel Sanatlar Öğretimi 1	Anasanat Atölye 4 Seçmeli Sanat Atölye 4 Müze Eğitimi Görsel Sanatlar Öğretimi 2 Çağdaş Sanat
VII. Yarıyıl	**VIII. Yarıyıl**
Anasanat Atölye 5 Seçmeli Sanat Atölye 5	Anasanat Atölye 6 Seçmeli Sanat Atölye 6

Tablo 1'de görüldüğü gibi; Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlarla ilgili toplam 27 ders yer almaktadır. Bu dersler arasında sayısal olarak ilk sırada altışar ders ile "Anasanat Atölye" ve "Seçmeli Sanat Atölye" dersleri yer alırken; ikinci sırada ikişer ders ile "Temel Tasarım", "Desen" ve "Görsel Sanatlar Öğretimi" dersleri yer almaktadır. Üçüncü sırada ise birer ders ile "Perspektif", "Sanat Tarihine Giriş", "Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları", "Batı Sanatı Tarihi", "Görsel Sanatlar Öğretim Programları", "Çocukta Sanatsal Gelişim", "Türk Sanatı Tarihi", "Müze Eğitimi", "Çağdaş Sanat" dersleri yer almaktadır.

Öte yandan, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlarla ilgili yer alan dersler, 14 çeşitten oluşmaktadır.

2.2.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında Yer Alan Görsel Sanatlar ile İlgili Derslerin Konuları

"Anasanat Atölye" ve "Seçmeli Sanat Atölye", "Temel Tasarım 1-2", "Desen 1-2", "Görsel Sanatlar Öğretimi 1-2", "Perspektif", "Sanat Tarihine Giriş", "Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları", "Batı Sanatı Tarihi", "Görsel Sanatlar Öğretim Programları", "Çocuğun Sanatsal Gelişim", "Türk Sanatı Tarihi", "Müze Eğitimi" ve "Çağdaş Sanat" derslerinin konuları ile ilgili bilgiler, Tablo 2, 3, 4, 5 ve 6'da yer almaktadır.

Tablo 2."Anasanat Atölye" ve "Seçmeli Sanat Atölye" Derslerinin Konuları

Ders	Konular
Anasanat ve Seçmeli Sanat Atölyeleri*	**Resim I-II-III-IV-V-VI**** 1.Temel resim kuram ve kavramlar, 2.Bir resmi; dönem, teknik ve içerik bakımından analiz edebilecek görsel ve kültürel bilgi ve beceriler, 3.Resmin özgün bir ifade aracı olarak algılanması, 4.Farklı teknik ve malzemeleri deneyip, sanat eserleriyle örnekleyerek kendi eğilimlerine uygun görsel bir dil oluşturma yeterliliğini geliştirici çalışmaları öğrencilerin çalışmalarını 5.Öğrencilerin imkânlar dâhilinde bianel, fuar, sergi vb. yerleri ziyaret etmeleri, **Grafik Tasarımı I-II-III-IV-V-VI**** 1.Görsel iletişim tasarımı, 2.Bilgisayar destekli grafik tasarım, kurumsal kimlik, afiş, kitap kapağı, ambalaj, illüstrasyon, animasyon çalışmaları, tipografi (çeşitli yazı formları ve yazının kullanımı), 3.Kinetik tipografi, web arayüz tasarımı, görsel senaryo çizimi, matbaa öncesi hazırlık vb. grafik tasarımların günlük yaşamdaki kullanım alanları konularını kapsar. 4.Çağdaş medyadaki imaj, yazı, sembol gibi unsurların tasarıma etkisi üzerinde durulur, 5.Araştırma, fikir geliştirme, biçim oluşturma, yaratıcılık ve etkili görsel iletişim üzerine odaklanılır, 6.Reklam ajansı, matbaa, TV stüdyosu gibi yerlere planlı ziyaretler yapılır. **Heykel I-II-III-IV-V-VI**** 1.Temel heykel kuram ve kavramları ile, bir heykeli dönem, teknik ve içerik bakımından analiz edebilmeleri sağlanır, 2.Görsel ve kültürel bilgi ve beceriler, 3.Heykelin özgün bir ifade aracı olarak algılanması, farklı teknik ve malzemeleri (kil, ahşap, metal, vb.) deneyip, sanat eserleriyle örnekleyerek kendi eğilimlerine uygun 3 boyutlu biçimlendirme dili (modelaj, yontu, döküm, alçak ve yüksek kabartma vb.) oluşturma yeterliliğini geliştirici çalışmalar. **Tekstil Tasarımı I-II-III-IV-V-VI**** 1.Elyaflı malzemelerle çeşitli çalışmalar (fiber), 2.Yüzey tasarımları, 3.Örgü ve dokuma, tekstil boyama ve baskı teknikleri, 4.Geleneksel, çağdaş ve özgün uygulama çalışmaları, 5.Tekstil tasarımın günlük yaşamdaki kullanım alanları.

Anasanat ve Seçmeli Sanat Atölyeleri*	**Seramik I-II-III-IV-V-VI**** 1.Seramik sanatının tarihsel gelişimi ve seramiğin günlük yaşamdaki yeri, 2.Sanatsal ve endüstriyel seramik boyutlarında, çeşitli teknikleri, geleneksel, çağdaş ve özgün yorumlarla uygulama çalışmaları. **Geleneksel Türk Sanatları I-II-III-IV-V-VI**** 1.Geleneksel Türk sanatlarının tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu, 2.Tezhip, minyatür, çini, vitray, ebru, geleneksel takı ve mücevher, halı ve kilim vb. ile yörelere özgü diğer dalları da içine alacak biçimde geleneksel yöntemlerle, çağdaş yorumlamaya yönelik uygulama çalışmaları. **Özgün Baskı Resim I-II-III-IV-V-VI**** 1.Özgün baskının kronolojik gelişimi, kuram ve kavramları irdelenir, 2.Monotipi, linolyum, ahşap, gravür, litografi, serigrafi, plexsiglass, dijital baskı, vb. baskı teknikleri bilgisi ve uygulamalı çalışmaları, 3.Özgün baskının teknik olanakları kullanılarak yaratıcı, özgün çalışmalar yapmaları. **Endüstriyel Tasarım I-II-III-IV-V-VI**** 1.Bireysel ve grup çalışmaları şeklinde yapılan maket ve proje çalışmalarının işlevsellik yönü olan sanatsal işler halinde uygulanması, 2.Endüstriyel tasarımın günlük yaşamdaki kullanım alanları, 3.İnovasyon, sürdürülebilirlik ve patent kavramları üzerinde durulur. **Fotoğraf I-II-III-IV-V-VI**** 1.Fotoğraf sanatının tarihçesi, 2.Fotoğraf makinesinin mekanizması (objektif, filmler, aydınlatma, flaş, filtreler), fotoğraf çekme tekniği, portre, manzara, gece, yakın plan fotoğrafları, sanatsal çekimler, kompozisyon, karanlık oda, siyah-beyaz ve renkli baskı teknikleri, 3.Fotoğraf sanatının günlük yaşamdaki kullanım alanları, 4.Fotoğrafta manipülasyonu vb. konularını kapsar.

*"Grafik Tasarımı", "Heykel", "Tekstil Tasarımı", "Seramik", "Geleneksel Türk Sanatları" ve "Özgün Baskı Resim" derslerinden birini "Anasanat Atölye" dersi olarak seçen öğrencilere, Seçmeli Sanat Atölye derslerinin en az bir yarıyıllık kısmında Resim dersi zorunlu olarak seçtirilir. "Endüstriyel Tasarım" ve "Fotoğraf" derslerinden birini "Anasanat Atölye" dersi olarak seçen öğrencilere, Seçmeli Sanat Atölye derslerinin iki yarıyıllık kısmında Resim dersi zorunlu olarak seçtirilir. "Anasanat Atölye" dersini "Resim" olarak seçen öğrencilere ise, "Seçmeli Sanat Atölye" derslerinin en az bir yarıyıllık kısmında üç boyutlu (heykel veya seramik) derslerinden biri zorunlu olarak seçtirilir. Diğer Seçmeli Sanat Atölye derslerinde öğrenci anabilim dalı olanaklarına göre istediği atölye derslerini seçebilir (YÖK, 2018).

**Öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları, atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemlerinin alınması, öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır (YÖK, 2018).

Tablo 2'de görüldüğü gibi, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında "Anasanat Atölye" ve "Seçmeli Sanat Atölye" derslerinin sayısı 9'dur. Bunlar, "Resim", "Grafik Tasarımı", "Heykel", "Tekstil Tasarımı", "Seramik", "Geleneksel Türk Sanatları", "Özgün Baskı Resim", "Endüstriyel Tasarım" ve "Fotoğraf" dersleridir. Bu dersler, altı yarıyıl süresince verilir. Eleman ve atölye olanakları sınırlı bölümler bu dersleri mevcut durumlarına göre düzenler (YÖK; 2018). Bu derslerin her biri için altı yarıyıl süresince ortak konular yer almaktadır.

Tablo 3."Temel Tasarım 1-2" Dersinin Konuları

Dersler	Konular
Temel Tasarım 1	1.Sanat eserini oluşturan elemanlar (çizgi, renk, doku, biçim-form, mekân) ve ilkeler (ritim, hareket, denge, oran-orantı, zıtlık, vurgu, birlik, çeşitlilik) 2.İki ve üç boyutlu sanat eserlerinde bu eleman ve ilkelerin ilişkisi, 3.Sanat elemanları ve tasarım ilkeleri ile biçim ve içerik ilişkisini dikkate alan iki ve üç boyutlu özgün çalışmalar, 4.Alternatif uygulamalar için kavramsal fikirlerin keşfedilmesi ve farklı stratejileri geliştirmek için mimariden, doğadan ve diğer disiplinlerden de esinlenilme, 5.Öğrencilerin portfolyo oluşturmaları, 6.Görsel sanat uygulamalarında etik kurallara uyma.
Temel Tasarım 2	1.Sanat elemanları ve tasarım ilkeleri ile tasarımın görselleştirilebilmesi için farklı teknikler, 2.Renk bilgisi ile ilgili iki ve üç boyutlu uygulama çalışmaları (kağıt, mukavva, alçı, kil, ahşap, vb.) 3.Alternatif uygulamalar için kavramsal fikirlerin keşfedilmesi ve farklı stratejiler geliştirmek için mimariden, doğadan ve diğer disiplinlerden de esinlenme, 4.Öğrencilerin öğrendikleri bilgileri sanat eserleri üzerinde göstermeleri ve tartışma yapmaları, 5.Öğrencilerin portfolyo oluşturmaları, 6-Görsel sanat uygulamalarında etik kurallara uyma.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında, "Temel Tasarım 1" ve "Temel Tasarım 2" olmak üzere iki ders yer almaktadır. Bu derslerde bazı konular ortak olmakla birlikte farklı olan konular da mevcuttur.

Tablo 4."Desen 1-2" Dersinin Konuları

Dersler	Konular
Desen 1	1.Canlı model ya da nesnelerin gözlemine dayalı, çizgi, form, oran-orantı, ışık-gölge, hareket, bütünlük, denge gibi eleman ve ilkeleri temel alarak kompozisyon oluşturma, 2.Görsel algının geliştirilmesi, çeşitli malzeme ve tekniklerle çizgisel çalışmalar
Desen 2	1.İmgeleme dayalı desen çalışmaları, 2.Üsluplaşma, yorum katma, deforme etme, farklı görüş açılarının kullanıldığı bireysel yaklaşımların geliştirilmesine yönelik uygulamalar.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında, "Desen 1" ve "Desen 2" olmak üzere iki ders yer almaktadır. Bu derslerin konuları, birbirinden farklılık arz etmektedir.

Tablo 5."Görsel Sanatlar Öğretimi 1-2" Dersinin Konuları

Dersler	Konular
Görsel Sanatlar Öğretimi 1	1.Görsel sanatlar alanına özgü temel kavramlar ve bu kavramların alan öğretimiyle ilişkisi, 2.Alanının başta Anayasa ve Milli Eğitim Temel Yasası olmak üzere yasal dayanakları, 3.Alan öğretiminin genel amaçları, 4.Kullanılan yöntem, teknik, araç-gereç ve materyaller, 5.Görsel sanatlar eğitimi, tarihçesi ve kuramları, 6.Görsel sanatlar öğretiminde temel alanların (estetik, sanat eleştirisi, sanat tarihi, uygulamalı çalışmalar) nasıl öğretileceği, 7.Görsel sanatlar öğretim yöntemleri ve uygulama becerileri, 8.Görsel sanatlar eğitiminde sınıf yönetimi ve öğretmenlik uygulaması.
Görsel Sanatlar Öğretimi 2	1.Sanat eğitiminde aktif ve iş birlikli öğrenme yaklaşımlarıyla, çoklu zekâ kuramı ve oluşturmacı, disiplinler arası yaklaşımlar, 2.Görsel sanatlar eğitiminde çağdaş öğretim yöntemleri, 3.Görsel kültürün öğretimi, 4.Çok alanlı görsel sanatlar eğitimi yöntemine göre ders planlarına dönüştürülmesi, 5.Ünite ve günlük plan hazırlama, 6.Okul öncesi, temel ve ortaöğretim görsel sanatlar dersinde eğitim, 7.Ölçme ve değerlendirme yöntemleri, 8.Sınıf yönetimi ve öğretmenlik uygulamasına ilişkin temel bilgiler.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında, "Görsel Sanatlar Öğretimi 1" ve "Görsel Sanatlar Öğretimi 2" olmak üzere iki ders yer almaktadır. Bu derslerin konuları, birbirinden farklılık arz etmektedir.

Tablo 6. Programda Tek Dönemlik Yer Alan Derslerin Konuları

Dersler	Konular
Perspektif	1.Temel perspektif bilgileri (ufuk çizgisi, kaçış noktası, ölçü, oran-orantı, perspektif çeşitleri vb.), 2.Çizgi ve renk (hava) perspektifi uygulama çalışmaları, 3.Özgün örnekler üzerinde araştırmalar.
Sanat Tarihine Giriş	1.Paleolitik Çağ'dan, Roma dönemine kadar dünyada ve Anadolu'da süregelen sanat gelişmeleri, 2.Geçmiş uygarlıkların sanat eserlerinde toplumsal ve tarihsel değerler, bunları temsil eden örnekler, 3.Farklı kültürler arasındaki sanat ilişkilerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi,
Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	1.Görsel sanatlar öğrenmenin ve öğretmenin anlamı, 2.Görsel sanatlar öğretiminin amacı ve temel ilkeleri, 3.Görsel sanatlar öğretiminin tarihçesi, 4.Öğrenme ve öğretim yaklaşımlarının görsel sanatlar öğretimine yansımaları, 5.Görsel sanatlar öğretimde temel beceriler, 6.Sınıf-içi uygulama örnekleri, 7.Görsel sanatlar öğretiminde güncel eğilimler ve sorunlar, 8.Etkili bir görsel sanatlar öğretiminin bileşenleri, 9.Görsel sanatlar öğretimine sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bakış.
Batı Sanatı Tarihi	1.Roma dönemi sanatından, 19. yüzyıla kadar süregelen (Romanesk, Gotik, Rönesans, Maniyerizm, Barok, Rokoko, Neoklasik, Romantizm, Realizm, vb.) sanat akım ve üslupları, 2.Her dönem ve sanat akımında yer alan belli başlı sanatçıların resim, heykel ve mimari örnekleri karşılaştırmalı olarak inceleme.
Görsel Sanatlar Öğretim Programları	1.Öğretim programlarıyla ilgili temel kavramlar, 2.Görsel sanatlar dersi öğretim programlarının geçmişten günümüze gelişimi, 3.Güncel görsel sanatlar dersi öğretim programının yaklaşımı, içeriği, geliştirmeyi amaçladığı beceriler, 4.Öğrenme ve alt öğrenme alanları, 5.Kazanımların sınıflara göre dağılımı ve sınırları, diğer derslerle ilişkisi, 6.Kademler arasındaki görsel sanatlar dersi öğretim programlarının ilişkisi, 7.Kullanılan yöntem, teknik, araç-gereç ve materyaller, 8.Ölçme değerlendirme yaklaşımı, 9.Öğretmen yeterlilikleri.

Çocuğun Sanatsal Gelişim	1.Sanatta yaratıcılık, 2.Çocuk resimlerinin özellikleri, 3.Görsel algılama tipleri ve çocuğun karalama döneminden yetişkinlik dönemine kadar sanatta, estetik gelişim basamakları, 4.Özgün çocuk resimlerinden örneklerle dersin içeriğine uygun proje çalışmaları, 5.Farklı yaş gruplarına ait çocuk resimleri incelenerek gelişim basamakları örneklendirilmesi.
Türk Sanatı Tarihi	1.Hun Sanatı'ndan, Göktürk, Uygur, Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemine kadar sanat üslupları, 2.Bu dönemlere ait mimari, heykel ve resim örnekleri karşılaştırmalı olarak inceleme, 3.Cumhuriyet Dönemi Sanatı'ndan başlayarak günümüz Türk sanat eserleri ve sanatçıları.
Müze Eğitimi	1.Müzenin tanımı ve özellikleri, 2.Müzelerde sergileme, 3.Müze ve eğitimi, 4Müze türleri, 5.Türk müzeciliğinin gelişimi, 6.Dünyada müzeciliğin tarihine genel bir bakış, 7.Müze, sanat, kültür ve uygarlık ilişkisi, 8.Müze ve sanat eğitimi, 9.Müze ve toplum, 10Müzelerin tarih bilincine katkısı, 11.Tarihi eserlere sahip çıkma, 12.Dünyada ve Türkiye'de çağdaş müzecilik.
Çağdaş Sanat	1.19. yüzyılın sonundan başlayarak günümüze kadar süregelen sanat akımları ve hareketleri 2.Bu akımlar içinde yer alan belli başlı sanatçıların ve eserlerinin karşılaştırmalı olarak tartışılması.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında, tek dönemlik olan derslerin sayısı 9'dur. Bunlar, "Perspektif", "Sanat Tarihine Giriş", **"**Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları", "Batı Sanatı Tarihi", "Görsel Sanatlar Öğretim Programları", "Çocuğun Sanatsal Gelişim", "Türk Sanatı Tarihi", "Müze Eğitimi" ve "Çağdaş Sanat" dersleridir. Bu derslerin konuları birbirinden farklıdır.

2.3.Ortaöğretim 9-12. Sınıflar Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları ve Konuları

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında hazırladığı Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programında (MEB, 2018) yer alan öğrenme alanları ve konuları ile ilgili bilgiler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7.Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları ve Konuları

Öğrenme Alanları	**Konular**				**Toplam**
	9.Sınıf	**10.Sınıf**	**11.Sınıf**	**12.Sınıf**	
Sanat Eleştirisi Ve Estetik	Sanata Giriş	Geleneksel Türk Sanatları I	Batı Resim Sanatına Genel Bakış	Çağdaş Sanat (Günümüz Sanatı)	10
	Görsel Sanatlar ve İlgili Meslek Alanları	Cumhuriyet Dönemi Öncesi Türk Resim Sanatı	Modern Sanat Akımları		
	Sanat Eserlerini İnceleme	Çağdaş Türk Resim Sanatı	Geleneksel Türk Sanatları II		
Kültürel Miras	Müzelerde İnceleme ve Uygulama I	Müzelerde İnceleme ve Uygulama II	Müzelerde İnceleme ve Uygulama III	Müzelerde İnceleme ve Uygulama IV	4
Görsel Sanatlarda Biçimlendirme	Nokta ve Çizgi	Desen Çalışmaları II	Desen Çalışmaları III	Desen Çalışmaları IV	20
	Doku	Renkli Resim Uygulamaları II	Grafik Sanatlar	Karikatür Sanatı	
	Işık-Gölge ve Açık-Koyu	Üç Boyutlu Çalışmalar	Özgün Baskı Resim Çalışmaları	Fotoğraf Sanatı	
	Perspektif		Renkli Resim Uygulamaları III	Renkli Resim Uygulamaları IV	
	Desen Çalışmaları I			Tekstil Tasarım	
	Renk			Endüstri Ürünleri Tasarımı	
	Renkli Resim Uygulamaları I				
Toplam	11	7	8	8	**34**

Tablo 7'de görüldüğü gibi, Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda "Sanat Eleştirisi Ve Estetik", "Kültürel Miras" ve "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme" olmak üzere 3 öğrenme alanı yer almaktadır. Bu öğrenme alanları, tüm sınıf düzeylerinde mevcuttur.

Bu öğrenme alanları ile ilgili toplam konu sayısı ise 34'tür. Konuların sayısal oranları açısından 20 konu ile "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme" öğrenme alanı ilk sırayı alırken, 10 konu ile "Sanat Eleştirisi Ve Estetik" öğrenme alanı ikinci sırayı, 4 konu ile "Kültürel Miras" öğrenme alanı son sırayı almaktadır.
Sınıf düzeylerine göre değerlendirildiğinde, her üç öğrenme alanında, 11 konu ile 9.sınıf ilk sırayı alırken, 8'er konu ile 11. Ve 12.sınıflar ikinci sırayı, 7 konu ile 10.sınıf son sırayı almaktadır.

2.4.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı İle Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Konular Açısından Karşılaştırılması

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı ile Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının konular ile ilgili bilgiler Tablo 8'de yer almaktadır

Tablo 8.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı İle Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Konuları

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı	**Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı**
Konular	**Konular**
Ders Adı: Sanat Tarihine Giriş	Sanata Giriş
Ders Adı: Görsel Sanatlar Öğretimi I, II	Görsel Sanatlar ve İlgili Meslek Alanları
İlkeler (ritim, hareket, denge, oran-orantı, zıtlık, vurgu, birlik, çeşitlilik)	Sanat Eserlerini İnceleme
Ders Adı: Geleneksel Türk Sanatları	Geleneksel Türk Sanatları I,II
Ders Adı: Türk Sanatı Tarihi	Cumhuriyet Dönemi Öncesi Türk Resim Sanatı
Cumhuriyet Dönemi Sanatından Başlayarak Günümüz Türk Sanat Eserleri Ve Sanatçıları	Çağdaş Türk Resim Sanatı
Ders Adı: Batı Sanatı Tarihi	Batı Resim Sanatına Genel Bakış
Ders Adı: Çağdaş Sanat	Modern Sanat Akımları
Ders Adı: Çağdaş Sanat	Çağdaş Sanat (Günümüz Sanatı)
Ders Adı: Müze Eğitimi	Müzelerde İnceleme ve Uygulama I, II, III, IV
Çizgi, Doku, Biçim-Form, Mekân	Nokta ve Çizgi
	Doku
	Işık-Gölge ve Açık-Koyu
Ders Adı: Perspektif	Perspektif
Ders Adı: Desen I, II	Desen Çalışmaları I,II,III,IV
Renk	Renk

Ders Adı: Resim Renkli Baskı Teknikler	Renkli Resim Uygulamaları I,II,III,IV
*İki Ve Üç Boyutlu Sanat Eserlerinde Bu Eleman Ve İlkelerin İlişkisi, *Üç Boyutlu Uygulama	Üç Boyutlu Çalışmalar
Ders Adı: Grafik Tasarımı	Grafik Sanatlar
Ders Adı: Özgün Baskı Resim	Özgün Baskı Resim Çalışmaları
-	Karikatür Sanatı
Ders Adı: Fotoğraf	Fotoğraf Sanatı
Ders Adı: Tekstil Tasarımı	Tekstil Tasarım
Ders Adı: Endüstriyel Tasarım	Endüstri Ürünleri Tasarımı

Tablo 8'de görüldüğü gibi, genel olarak Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer alan dersler ve konular, Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarını ve konularını kapsamaktadır. Ancak Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan "Karikatür Sanatı" konusu ile ilgili herhangi bir konu, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer almamaktadır.

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer alan "Anasanat Atölye" ve "Seçmeli Sanat Atölye" Dersleri, "Resim", "Grafik Tasarımı", "Heykel", "Tekstil Tasarımı", "Seramik", "Geleneksel Türk Sanatları", "Özgün Baskı Resim", "Endüstriyel Tasarım" ve "Fotoğraf" derslerinden oluşmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu, hazırladığı program kitabında (YÖK, 2018) bu derslerle ilgili şu ifadelere yer vermektedir: "Adları yazılı 9 (dokuz) adet Anasanat Atölye dersi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanı ve fiziki ortamı ile kapasiteleri dikkate alınarak anasanat atölye dersi olarak düzenlenir. Anasanat Atölye dersleri altı yarıyıl süresince verilir. Eleman ve atölye olanakları sınırlı bölümler bu dersleri mevcut durumlarına göre düzenler. Ancak geleceğe dönük olarak Anasanat Atölye derslerinin çeşitlendirilmesine, eleman, atölye sayısı ve olanaklarının artırılmasına önem verilmesi beklenmektedir. Anasanat Atölye dersini Resim olarak seçen öğrencilere, Seçmeli Sanat Atölye derslerinin en az bir yarıyıllık kısmında üç boyutlu (heykel veya seramik) derslerinden biri zorunlu olarak seçtirilir. Diğer Seçmeli Sanat Atölye derslerinde öğrenci anabilim dalı olanaklarına göre istediği atölye derslerini seçebilir". Bu durum, Tablo 7'deki bilgiler göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde, "Grafik Tasarımı", "Tekstil Tasarımı", "Geleneksel Türk Sanatları", "Özgün Baskı Resim", "Endüstriyel Tasarım", "Fotoğraf" dersleri, seçmeli ders statüsünde yer aldığı için, Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programında yer alan yukarıdaki derslerle ilgili konular kapsam dışı kalmaktadır.

3.SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularından hareketle ulaşılan sonuçları ve sonuçlar dikkate alınarak geliştirilen önerileri şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlarla ilgili toplam 27 ders yer almaktadır. Bu dersler arasında sayısal olarak "Anasanat Atölye" ve "Seçmeli Sanat Atölye" dersleri önemli ağırlığa sahiptir. Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlarla ilgili dersler, 14 çeşitten oluşmaktadır.

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlar ile ilgili derslerden "Anasanat Atölye" ve "Seçmeli Sanat Atölye" dersleri, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanı ve fiziki ortamı ile kapasiteleri dikkate alınarak açılabilmektedir.

Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında görsel sanatlar ile ilgili derslerinde bazı konular ortak olmakla birlikte farklı olan konular da mevcuttur.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında hazırladığı Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programında (MEB, 2018) tüm sınıf düzeylerinde "Sanat Eleştirisi Ve Estetik", "Kültürel Miras" ve "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme" olmak üzere 3 öğrenme alanı yer almaktadır. Bu öğrenme alanları ile ilgili toplam konu sayısı ise 34 olup, yarısından fazlası "Görsel Sanatlarda Biçimlendirme" öğrenme alanı ile ilgilidir.

Görsel Sanatlar Dersi konuları sınıf düzeylerine göre değerlendirildiğinde, her üç öğrenme alanında, 9.sınıftaki konuların daha fazla olduğu görülmektedir.

Genel olarak, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer alan dersler ve konular, Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarını ve konularını kapsamaktadır. Ancak Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında yer alan "Karikatür Sanatı" konusu ile ilgili herhangi bir konu, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında yer almamaktadır.

En önemli husus, "Grafik Tasarımı", "Tekstil Tasarımı", "Geleneksel Türk Sanatları", "Özgün Baskı Resim", "Endüstriyel Tasarım", "Fotoğraf" dersleri, seçmeli ders statüsünde yer aldığı için, Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programında yer alan yukarıdaki derslerle ilgili konuların kapsam dışında kalmasıdır.

YÖK Resim-İş öğretmeni yetiştiren bir kurum, Milli Eğitim Bakanlığı da Resim-İş öğretmenini istihdam eden bir kurum statüsündedir. Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programından mezun olan bir öğretmenin, Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programına göre dersini nitelikli işlemesi her iki program arasındaki ilişkiye bağlı bulunmaktadır. Yani, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı, Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının ihtiyacını karşılayacak nitelikte olmalıdır. Bunun için Yükseköğretim Kurulunun Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı ile ilgili çalışmalar yaparken, Milli Eğitim Bakanlığının da Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programı ile ilgili program çalışmaları yaparken, işbirliği içinde olması, ihtiyaç duyulan konularda ortak çalışmalar yapması gerekmektedir. Kurumlardan biri ihtiyaçtan kaynaklanan bir nedenle programda güncelleme gittiği takdirde diğer kurumla gerekli iletişimi sağlamalıdır. Aksi takdirde, programlar arasında tutarsızlıklar olacaktır.

Yükseköğretim Kurulu, Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programındaki konuları göz önüne alarak Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programında gerekli değişikliklere gitmeli ve program geliştirme çalışmalarını gerçekleştirmelidir.

Yükseköğretim Kurulunun, Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12 Sınıflar) Öğretim Programına göre derslerini başarılı bir şeklide işlemesi için Resim-İş öğretmenlerinin hizmet öncesi eğitimde ihtiyaç duyulan lisans derslerini alabilmeleri için, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dallarının öğretim elemanı ihtiyacını karşılamak ve fiziki ortamları ile kapasitelerini geliştirmeye yönelik gerekenleri yapması önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

Artut, K. (2013). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Asiltürk, S. A. (2019). Türkiye'de Görsel Sanatlar Dersinin Tarihsel Gelişimi ve Paydaşların Görsel Sanatlar Eğitimine Yönelik Algı ve Beklentileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Ayaydın, A. (2009). Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dallarının Sorunları Ve Çözüm Önerileri, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, S. 30, s. 31 – 4.

Ayaydın, A. (2011). Resim-İş Öğretmeni Yetiştirme Programı İle Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Arasındaki Uyum Sorunları, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi C.03 No:40 s. 26-33

Ayaydın, A., Vural, D., Tuna, S., Yılmaz, M (2011). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Eğitimi, (Editörler: Alakuş, A. O. & Mercin, L.), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Bozyurt, H. H. (2019). İlkokul Düzeyinde Görsel Sanatlar Dersinin Branş Öğretmenleri Tarafından Verilmesinin Sanat Eğitimine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi, Trabzon.

Bölükoğlu, H.İ. (2002). Bilgi Çağında Eğitim Fakültelerinde Resim-İş Eğitiminin Genel Bir Değerlendirmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22 (3), 247-259.

Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). Sanat eğitimi ve Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi.

Çoban, P. (2007). 1999-2006 Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim İş Öğretmenliği Lisans Programı Niteliklerinin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara.

Doğan, P. (2012). Resim Öğretmeni Adaylarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, S.36, s. 115-127.

Erbay, M. (2013). Sanat Eğitimi Üzerine. İstanbul: Beta Basım.

Ertan, M. E. (2019). Resim-İş Öğretmenliği Programının Mevcut Varlığı Üzerine Öğretim Elemanlarının Görüşleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Kavuran, T. (2002).Türkiye'de Eğitim Fakülteleri Resim-İş Öğretmenliği Programlarının Uygulanmasında karşılaşılan sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Kavuran, T. (2003). Resim-İş Öğretmenliği Ana Sanat Atölye Derslerinin Uygulanmasında Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Eğilim ve Bilim, C.28, S.127, s.45-51.

Kırışoğlu, O. T. (2005). Sanatta Eğitim, Görmek, Öğrenmek, Yaratmak. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Öztürk, D. (2018). Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının Görsel Sanatlar Dersi Öğretimine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yorulmaz, B., A. (2019). Resim İş Öğretmenliği Programındaki Öğrencilerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Tepecik, A. ve Toktaş, P. (2014). Güzel Sanatlar Fakültesinde Temel Sanat Eğitimi, Ankara: Gece Kitaplığı.

Tuna, S. (2020). Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkelerindeki Ortaokul Görsel Sanatlar Ders Programlarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

YÖK. (2018). https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari

MEB. (2018). http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx

RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Doç. Dr. Ahmet ÇOBAN
Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi
ORCID: 0000-0002-8177-5670

Öğr. Gör. Demet ERKUZU
Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
ORCID: 0000-0001-5041-0380

ÖZET

Resim, insanlık tarihiyle başlayan temel alanlardan biridir. Tüm kültürlerde resim, ayrı bir değere sahiptir. Toplumlar kültürel miraslarının önemli bir kısmını resim aracılığıyla aktarırlar. Bu nedenle, eğitim sistemlerinde resim eğitimi, her eğitim kademesinde yer verilen önemli bir alan olarak değerlendirilmektedir. Eğitim kurumlarında resim dersini verecek eğitimciler, özel yetenekle seçilmekle ve alanın özelliklerine göre eğitim almaktadırlar.

Türkiye'de hem Cumhuriyet öncesi hem de sonrası resim eğitimi hep önemsenmiş ve Türk Eğitim Sisteminin önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Bu alana öğretmen yetiştirmek için önemli çabalar gösterilmiştir.

Türkiye'de öğretmen yetiştiren kurumların tümünün 1982 yılından itibaren üniversitelere devredilmesiyle birlikte Resim-İş öğretmenliği lisans programlarında yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 1996 yılı başında ülkemizin ihtiyaç duyduğu öğretmenleri yetiştirmek üzere eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi çalışmalarını başlatmış ve buna göre eğitim fakültelerindeki lisans düzeyinde yürütülen programlarda bir takım değişiklikler yapmış ve yeni yapılanmayı uygulamaya koymuştur.

Yükseköğretim Kurulu, 1998 yılından günümüze kadar, gerçekleştirdiği "Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları" hazırlık ve geliştirme süreçlerinde, Resim-İş öğretmenlerinin hizmet öncesinde daha nitelikli yetiştirilmeleri için önemli değişikliklere gitmiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın, 2006 ve 2018 yıllarında Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programlarında yaptığı değişiklikleri, gerekçeleri ile birlikte incelemek ve karşılaştırmalar yapmak önem arz etmektedir.

Araştırmanın amacı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programları ile ilgili gelişmeleri incelemek ve karşılaştırmalar yapmaktır. Bu temel amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

1.Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları hangi gerekçelerle hazırlanmış ve geliştirilmiştir?
2.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programları arasında,
a.Ders sayısı,
b.Ders çeşidi,
c.Ders saat sayısı,
d.Ders kredi sayısı açısından farklılıklar nelerdir?

3.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programlarında, ders sayısı, ders çeşidi, ders saat sayısı, ders kredi sayısının,
a.Meslek Bilgisi,
b.Genel Kültür,
c.Alan Eğitimi açısından gösterdiği farklılıklar nelerdir?
Araştırma ile ilgili verilerin toplanması için, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan ve geliştirilen 2006 ve 2018 Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları incelenmiş; değişikliğe gidilme gerekçeleri ortaya konulduktan sonra, Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programlarının, ders sayısı, ders çeşidi, ders saat sayısı ve ders kredi sayısı, genel kültür, alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri açısından gerekli analizleri yapılmış, veriler tablolara dönüştürülerek yorumlara yer verilmiştir. Daha sonra, elde edilen sonuçlardan hareketle öneriler geliştirilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Resim-İş, Öğretmenlik, Lisans Programları

COMPARISON OF PAINTING-WORK TEACHING UNDERGRADUATE PROGRAMS

ABSTRACT
Painting is one of the main areas that start with human history. In all cultures, painting has a separate value. Societies convey a significant part of their cultural heritage through painting. For this reason, painting education in education systems is considered as an important field in every education level. The educators who will teach painting in educational institutions receive education according to the characteristics of the field by being selected with special skills.
Republic both before and after painting education in Turkey and has always been an important dimension of Turkish Education System. Important efforts have been made to train teachers in this field.
All of the teacher training institutions in Turkey since 1982 in conjunction with Painting-Work Teacher Education program have been transferred to the university to go into a new structure. The Council of Higher Education started the reorganization of the education faculty teacher training programs in order to train the teachers needed by our country at the beginning of 1996, and accordingly, it has made some changes and implemented the new structure in the programs carried out at the undergraduate level of the education faculties.
The Higher Education Council has made important changes in the preparation and development processes of "Teacher Training Undergraduate Programs" that it has carried out since 1998, in order to raise the qualified teachers of Painting-Work teachers prior to service. It is important to examine the changes made by the Higher Education Council Presidency in Painting-Work Education Undergraduate Programs in 2006 and 2018 together with their reasons and make comparisons.
The aim of the research is to examine the developments and make comparisons about the Painting-Work Education Undergraduate Programs prepared by the Higher Education

Council. Within the framework of this basic purpose, answers to the following questions were sought:
1.For which reasons were the Teacher Training Undergraduate Programs prepared and developed?
2.Painting-Work Education Undergraduate Programs,
a.Number of courses,
b.Course type,
c.Number of hours,
d.Number of credits What are the differences in terms of?
3.Number of courses, types of courses, number of course hours, number of course credits in Painting-Work Teaching Undergraduate Programs,
a.Professional Knowledge,
b.General Culture,
c.Field Education What are the differences it shows in terms of?
Document collection, one of the qualitative research methods, was used to collect data related to the research. 2006 and 2018 Teacher Training Undergraduate Programs prepared and developed by the Council of Higher Education were examined; After determining the reasons for the change, the necessary analyzes were made in terms of the number of courses, course type, number of course hours and course credits, general culture, field knowledge, and teaching profession lessons, and the data were converted into tables and comments were given. Then, suggestions were developed based on the results obtained.
Keywords: Painting-Work, Teaching, Undergraduate Programs

1. GİRİŞ

Toplumların bilgi toplumu düzeyine ulaşabilmesi ve gelişmelere ayak uydurabilmesi için öncelik vermeleri gereken en önemli alanlardan biri eğitimdir. Eğitim sisteminin ise en önemli unsurlarından biri öğretmendir. Öğretmen ve eğitim niteliği arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Öğretmenler mevcut bilgiyi gelecek nesillere aktarmada ve yeni bilginin üretilebilmesi için gerekli insan gücünün oluşmasında önemli bir aracıdır. Toplumların istenilen refah düzeyine ulaşabilmesi, mevcut değişimlere uyum sağlayabilmesi ve kendilerini geliştirebilmeleri adına nitelikli bireylerin yetişebilmesi için öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bireyin gelişmesi ve buna bağlı olarak toplumun gelişebilmesi için nitelikli öğretmen yetiştirmek, üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir (Çalışıcı, 2009:1).

Öğretmenler, medeniyetin korunması, kültürlerinin geliştirilip gelecek nesillere aktarılmasında, toplumun inanç ve değer yargılarının sağlamlaşmasında, kalkınma ve gelişim bilincinin olgunlaşmasında, demokratik toplum düzeninin yerleşmesinde büyük bir sorumluluk taşırlar. Bundan dolayı, milletlerin kalkınması, eğitim sistemlerinin kalitesi, öğretmenlerin yetişme kalitesi, öğretmenlerin kendilerini meslekî açıdan sürekli yenilemelerine bağlıdır (Çelikkaya, 1997, Akt. Çiftçi, 2014: 19). Niteliksiz bir mühendisin yaptığı bir bina yıkıntı anında yalnızca içinde bulunan bireylere zarar verir.

Ancak niteliksiz bir öğretmenin yetiştirdiği nesil toplumun yıkımına neden olabilir. Bu nedenle öğretmen yetiştirmeye özel bir önem verilmesi gerekmektedir (Ayas, 2009: 6).

Türkiye'de, öğretmen yetiştirme sisteminin tarihçesi incelendiğinde ilk gelişme olarak, 1848 yılında rüştiyelere öğretmen yetiştirmek üzere Darülmuallimin adıyla ilk öğretmen okulunun açılmasıdır (Baskan, Aydın, Madden, 2006: 36). Cumhuriyet sonrası dönemde, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan tüm kurumlar ve yapılan tüm düzenlemeler, tek başlarına öğretmen ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu açığın kapatılması için, dönem dönem farklı kaynaklardan öğretmen sağlama girişimlerinde bulunulmuştur. Bu girişimlerden bazıları: hızlandırılmış programla öğretmen yetiştirme, öğretmenlik formasyonu kursları, vekil öğretmenlik, mektupla öğretmen yetiştirme, yedek subay öğretmenlik ve eğitim fakültesi dışındaki fakülte mezunlarından öğretmen atanması şeklinde gerçekleşmiştir (Akyüz, 2001, Akt. Baskan, Aydın, Madden, 2006: 36). 21. yüzyılda Türkiye'nin öğretmen yetiştirme politikasına sunduğu birikim olarak Eğitim Fakülteleri ön plana çıkmaktadır. Eğitim Fakülteleri, "öğretmenliği" bir meslek olarak tanımlayan, öğretmen yetiştirme yetki ve sorumluluğunu üstlenen kurumlardır (Çağatay, 2016: 1).

Öğretmen yetiştirme işlevinin üniversitelere devredilmesinden günümüze kadar geçen süreçte öğretmen yetiştirme lisans programlarıyla ilgili olarak 1997, 2006 ve 2009 yıllarında yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Bu konuda en kapsamlı çalışma, 1996-1997 yıllarında Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda eğitim bilimleri alanında açılmış olup istihdamda karşılığı olmayan bazı lisans programları kapatılmıştır. 1997-1998 öğretim yılında sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmesi nedeniyle okul kademelerinin ilköğretim ve ortaöğretim olarak düzenlenmesinin ardından Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) işbirliğiyle yapılan çalışmalar sonucunda, eğitim/eğitim bilimleri fakültelerindeki bölüm ve anabilim dallarıyla ders programları yeniden oluşturulmuştur (YÖK, 2018: 9).

Eğitim amaçlarının gerçekleşmesi öğretmenin nitelikli olarak yetişmesi ile ilişkilidir. Öğretmenlerin iyi yetişmesinde incelenmesinde ilk olarak öğretmen yetiştirme programları ve bu programların uygulanması ile karşılaşılan sorunların çözümü dikkate alınmalıdır (Kavuran, 2002:1). Öğretmen olarak yetişecek öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve davranışlar programlara konulacak meslek ve alan bilgisi ders ve faaliyetleri ile sağlanabilir (Uğurlu, 2013: 27). Programlar genellikle %50 alan bilgisi ve becerileri, %30 öğretmenlik meslek bilgisi ve becerileri, %20 genel kültür derslerini içermektedir. Bu oranlar ve ders saatleri öğretmenlik dallarına göre farklılık göstermektedir (YÖK, 2007a: 8).

Alan bilgisi konusunda yeterlilik: Öğretim alanı hakkında derin ve engin alan bilgisi veren derslerdir (Küçükahmet, 2007: 207). Öğretmedeki başarının bir bölümü, alanı iyi bilmekle ilgilidir. Alanını iyi bilmeyen bir öğretmen, neyi, nasıl öğreteceğini de bilemez.

Öğretmenlik meslek formasyonuna ilişkin yeterlilik: "Öğretmen adayına kim, niçin, nerede, nasıl öğretmelidir?" sorularına cevap veren derslerdir (Küçükahmet, 2007: 207). Öğretmenin bir alanı ya da konuyu çok iyi bilmesi, öğretimin önkoşulu olmasına karşılık başarılı bir öğretim işi için yeterli değildir. Öğretmen, bildiğini nasıl öğretebilmesini de bilmelidir. Bir öğretmenin, bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması ile beraber aynı zamanda öğretmenlik mesleği ilgili bazı bilgi ve becerilere de gereksinimi vardır.

Genel kültür alanında yeterlilik: Küçük bilgi, olgu ve olay kategorilerinin büyük strüktüre oturtmaya yarayacak genel kültürü veren derslerdir (Küçükahmet, 2007:207). Öğretmen adaylarının sahip olmaları gereken alan bilgisi ve meslekle ilgili bilgi ve beceriler yanında aynı zamanda bazı alanlarda da ek bilgilere gereksinimleri olmakta, öğretmen adaylarının geniş bir dünya görüşüne ve genel kültüre sahip olmaları beklenmektedir (Şişman ve Acat, 2003: 238).

Eğitim sistemi içinde sanat eğitiminin; toplumun büyük bir kesiminde ortak bir sanat kültürü vermede, teknolojide, sanayide günlük yaşamda ve ayrıca sanat alanında çalışacak olan akademisyenleri yetiştirmede önemli bir yeri vardır. Bir ülkede eğitim içinde sanata duyulan gereksinim ve sanat dilinin evrenselliği, bilgi toplumu olma yolundaki ilerlemede kaçınılmaz bir faktördür. Sanatı anlamak, bugünün dünyasında her zamankinden daha önemlidir ve gelecekte de çok daha fazlasına ihtiyaç duyacağımız bir gerçektir. Genel eğitim içinde önemli bir yeri olan sanat etrafımızdaki dünyayı anlama ve keşfetmede bize yardımcı olan gizemli bir potansiyeldir (Erbay, 2013: 127).

Sanat insanın kendini ifade etme yollarından biridir. İnsanla çevresi arasında denge sağlayan bir çeşit iletişim aracıdır (Çoban, 2007: 14). Bireyin gelişimi ve sanat eğitimini etkileştirmenin en iyi yolu iyi yetiştirilmiş sanat eğitimcileri ile gerçekleştirilebilir (Uğurlu, 2013: 27). 1982 de Yüksek Öğretim Kanunu ile üniversitelere bağlanan resim-iş eğitimi bölümleri dört yıllık lisans düzeyinde eğitim vermeye başladı. (Kırışoğlu, Stokrocki,1997, Akt, Çoban, 2007:25). Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Dünya Bankası'nın 1994-1997 yılları arasında yürüttüğü Milli eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında, Resim-İş Bölümleri Eğitim Fakülteleri bünyesinde kurulan Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünde anabilim dalları olarak yer almıştır (Kavuran, 2002: 26).

Programlar hem kapsamlı hem de devamlı gelişen bir süreçtir. Programların her bir boyutu incelenmeli ve değerlendirilmelidir. Araştırmanın amacı, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programları ile ilgili gelişmeleri incelemek ve karşılaştırmalar yapmaktır. Bu temel amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

1.Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları hangi gerekçelerle hazırlanmış ve geliştirilmiştir?
2.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programları arasında;
a.Ders sayısı,
b.Ders saat sayısı,
c.Ders çeşidi,
d.Ders kredi sayısı açısından farklılıklar nelerdir?
3.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programlarında, ders sayısı, ders çeşidi, ders saat sayısı, ders kredi sayısının,
a.Meslek Bilgisi,
b.Genel Kültür,
c.Alan Eğitimi açısından gösterdiği farklılıklar nelerdir?

Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda üçüncü ana veri toplama kaynağı olarak toplumsal kayıtlar, popüler kültür dokümanları, bireysel yazılar, görsel dokümanlar ve fiziki materyallerle, sanat eserleri olarak tanımlanır (Merriam,2015:154). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016:189). YÖK tarafından 2006 ve 2018 yıllarında uygulamaya konulan Resim-İş öğretmenliği lisans programları arasında ders saat sayıları, ders sayıları, ders çeşitleri, ders kredileri, seçmeli/zorunlu ders sayısı, ders AKTS yükleri açısından farklılıklar analiz edilerek veriler tablolara dönüştürülmüş ve tablolardan hareketle yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

2.BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın amacı olan 2006 ve 2018 yıllarında YÖK tarafından hazırlanan ve geliştirilen Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programları ile ilgili gelişmeler hakkında elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır.

2.1.Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Hazırlanması ve Geliştirilmesi Gerekçeleri

2006 Öğretmen Yetiştirme

Yeni düzenlemenin temel gerekçesi, "sekiz yıllık uygulama süreci içinde üniversiteler, Millî Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütlerince düzenlenen sempozyum, panel, çalıştay, açık oturum, konferans gibi akademik etkinliklerde, Eğitim Fakültelerinde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının; çağımızın gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip öğretmenler yetiştirmedeki yeterlilikleri tartışılır olmuş, bilimsel araştırma verilerine ve alan uzmanlarının görüşlerine dayalı olarak programlarla ilgili sorunları çözümlemeye yönelik öneriler ortaya konmuştur" biçiminde açıklanmıştır. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim ve ortaöğretim ders programlarındaki değişikliklerin de Eğitim Fakültelerinin programlarına yansıtılması gereği vurgulanmıştır. Bu temel gerekçeden hareket eden Yükseköğretim Kurulu, Eğitim Fakülteleri yöneticileri ve öğretim elemanlarıyla (Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi tarafından düzenlenen sempozyumlarda) konuyu paylaşarak, sekiz yılı aşkın süredir uygulanmakta olan öğretmen yetiştirme lisans programlarının aksayan yönlerini giderme ve geliştirmeye yönelik bir çalışmanın başlatılmasını uygun bulmuş ve düzenlemenin boyutunu programları bütünüyle değiştirme yerine, programlarda gerekli güncellemelerin yapılması olarak tanımlamıştır (YÖK, 2007b: 63).

2006 yılında 1997 yapılanmasındaki aksayan yönler ele alınarak revize edilmeye çalışılmış; bu doğrultuda hem ilköğretim hem de ortaöğretim alan öğretmenliği programlarında yer alan meslek bilgisi derslerinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, 1997'deki yapılandırmada kaldırılan bazı genel kültür derslerinin oranı artırılmış, lisans programlarında yer alan toplam ortak derslerin dışında yaklaşık %25 oranındaki dersleri belirleme yetkisi üniversitelere verilmiş, ve bu derslerin oranı kısmi olarak artırılmıştır. Bu düzenleme sonucunda programlar, %50-60 oranında alan bilgisi, %25-30 oranında meslek bilgisi ve %15-20 oranında da genel kültür derslerinden oluşmuştur.

2006 düzenlemesinin, 1997 yapılanmasını değiştirmek için değil de, programları güncelleştirmek ve modelin eksikliklerini düzeltmek için yapıldığı belirtilmektedir (Usta, 2018: 62).

2018 Öğretmen Yetiştirme

Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme, başlı başına bir çalışma alanı olup her alanda hazırlanan programlar, değişen ihtiyaçlar doğrultusunda zaman içinde yeniden hazırlanmak durumundadır. Öğretmen yetiştirme lisans programlarının güncellenmesinin üzerinden on yılı aşkın bir süre geçmiştir. Bu süreçte mevcut programlarla ilgili çeşitli araştırma ve değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucu, alan eğitimine yönelik derslerle öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yeniden oluşturulması ve programlarda bunlara ağırlık verilmesi, öğretmenlik uygulamalarının daha geniş bir zamana yayılması ve daha yapılandırılmış bir biçimde gerçekleştirilmesi, öğretmen yetiştirme lisans programlarının Milli Eğitim Bakanlığının yeniden hazırlayarak uygulamaya koyduğu ders programlarıyla uyumlu hale getirilmesi, bir ihtiyaç olarak gündeme gelmiştir (YÖK, 2018: 11).

Yükseköğretim Kurulu'nun 2018 yılında yaptığı öğretmen yetiştirme lisans programlarındaki geliştirme çalışmalarının odağına Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ve Öğretmen Strateji Belgesinin (2017-2023) alındığı, ayrıca Yükseköğretimde Bologna sürecine dönük uyum çalışmalarının dikkate alındığı ve uygulama merkezli derslerin eklenerek oluşturulmaya çalışılmıştır (Usta, 2018: 63).

2.2.Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programları arasında;

2.2.1.Ders Sayıları Arasındaki Farklılıklar

Ders sayıları açısından 2006 ve 2018 yıllarındaki Resim-İş Öğretmenliği lisans programları arasındaki farklılıklar ile ilgili bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır

Tablo 1.Ders Sayıları Arasındaki Farklılıklar

			2006*		2018**	
			n	%	n	%
Alan eğitimi	Teorik	n	3		17	
		%	13,00		51,51	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	20		16	
		%	87,00		48,49	
	Toplam	N	23		33	
		%	100,00	45,10	100,00	49,25
Meslek bilgisi	Teorik	n	9		20	
		%	69,23		90,90	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	4		2	
		%	30,77		9,10	
	Toplam	N	13		22	
		%	100,00	25,50	100,00	32,84
Genel kültür	Teorik	n	12		11	
		%	80,00		91,67	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	3		1	
		%	20,00		8,33	
	Toplam	N	15		12	
		%	100,00	29,40	100,00	17,91
Genel toplam	Teorik	n	24		48	
		%	47,00		71,64	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	27		19	
		%	53,00		28,36	
	Toplam	N	51		67	
		%	100,00	100,00	100,00	100,00

* 2006 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı
**2018 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı

Tablo 1'de görüldüğü gibi her iki program alan eğitimi ders sayıları açısından karşılaştırıldığında 2006 programında alan eğitimi teorik ders sayılarının %13'ünü Teorik dersler oluştururken, 2018 programında bu oran %51,51'e yükselmiş olup, Teorik/Uygulama ders sayısı 2006 programında alan eğitimin %87,00'ını oluştururken 2018 programında bu oran %48,49'a düşmüştür. Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir.

Her iki program meslek bilgisi ders sayısı açısından karşılaştırıldığında 2006 programında meslek bilgisi ders sayılarının %69,23'ünü teorik dersler oluştururken, 2018 programında bu oran %90,90'a yükselmiştir. Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Teorik/uygulama dersleri ise 2006 programında meslek bilgisi derslerinin %30,77'sini oluştururken, bu oran 2018 programında %9,10'a düşmüştür.

Her iki program genel kültür ders sayısı açısından karşılaştırıldığında 2006 genel kültür ders sayılarının %80,00'ını teorik dersleri oluştururken, bu oran 2018 programında %91,67'ye çıkmıştır. Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Teorik/uygulama türündeki ders sayıları 2006 programında genel kültür derslerinin %20'sini oluştururken 2018 programında %8,33'e düşmüştür.

Genel toplam olarak karşılaştırıldığında 2006 programında tüm ders sayılarının %47,00'ı teorik derslerden oluşurken, 2018 programında bu oran %71,67'ye yükselmiştir. Her iki programda da sadece uygulama derslerine yer verilmemiştir. Teorik/Uygulama ders sayıları 2006 programında tüm ders sayılarının %53,00'ını oluştururken, 2018 programında bu oran %28,36'ya düşmüştür.

Her üç alan açısından ders sayıları karşılaştırıldığında alan eğitimi 2006 Programında tüm ders sayılarının %45,10'unu oluştururken, 2018 Programında bu oran %49,25'e yükselmiştir. Meslek bilgisi 2006 Programında tüm ders sayılarının %25,50' sini oluştururken 2018 programında bu oran %32,84'e yükselmiştir. Genel Kültür dersleri 2006 programında tüm ders sayılarının %29,40'ını oluştururken 2018 programında bu oran %17,91'e düşmüştür.

Ders sayılarına göre karşılaştırıldığında 2006 programında 51 ders varken, 2018 programında ders sayısı 67 derse yükselmiştir.

2.2.2. Ders Saat Sayıları Arasındaki Farklılıklar

Ders saat sayıları açısından 2006 ve 2018 yıllarındaki Resim-İş Öğretmenliği lisans programı arasındaki farklılıklar ile ilgili bilgiler Tablo 2'de yer almaktadır

Tablo 2.Ders Saat Sayıları Arasındaki Farklılıklar

			2006*		2018**	
			n	%	n	%
Alan Eğitimi	Teorik	n	52		54	
		%	48,15		52,94	
	Uygulama	n	56		48	
		%	51,85		47,06	
	Toplam	N	108		102	
		%	100,00	56,25	100,00	54,84
Meslek Bilgisi	Teorik	n	30		44	
		%	68,18		78,58	
	Uygulama	n	14		12	
		%	31,82		21,42	
	Toplam	N	44		56	
		%	100,00	22,92	100,00	30,11
Genel Kültür	Teorik	n	34		26	
		%	85		92,86	
	Uygulama	n	6		2	
		%	15		7,14	
	Toplam	N	40		28	
		%	100,00	20,83	100,00	15,05
Genel toplam	Teorik	n	116		124	
		%	60,42		66,67	
	Uygulama	n	76		62	
		%	39,58		33,33	
	Toplam	N	192		186	
		%	100,00	100,00	100,00	100,00

* 2006 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı
**2018 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı

Tablo 2'de görüldüğü gibi her iki program alan eğitimi ders saat sayıları açısından karşılaştırıldığında 2006 programında alan eğitimi saatlerinin %48,15'ini teorik dersler oluştururken, 2018 programında bu oran %52,94'e yükselmiştir. Sadece uygulama ders saat sayısı ise 2006 programında alan eğitimi ders saat sayısının %51,85'ini oluştururken 2018 programında bu oran %47,06 'ya düşmüştür.

Her iki program meslek bilgisi ders saat sayısı açısından karşılaştırıldığında 2006 programında teorik dersler, meslek bilgisi ders saatlerinin %68,18'sini oluştururken, bu oran 2018 programında %78,58'e yükselmiştir. Uygulama ders saatleri ise 2006 programında meslek bilgisi ders saatlerinin %31,82'sini oluştururken, 2018 programında bu oran %21,42'ye düşmüştür.

Genel kültür ders saat sayısı açısından her iki program karşılaştırıldığında 2006 programında teorik dersler, genel kültür ders saatlerinin %85'ini oluştururken bu oran 2018 programında %92,86'ya yükselmiştir. Uygulama ders saatleri ise genel kültür ders saatlerinin 2006 programında %15 'ini oluştururken, 2018 programında bu oran %7,14'e düşmüştür.
Genel toplamda dersler teorik ve uygulama saat sayıları açısından incelendiğinde 2006 Programında toplam ders saatlerinin %60,42'sini Teorik dersler oluştururken, 2018 programında bu oran %66,67'ye yükselmiştir. 2006 Programında Uygulama ders saatleri tüm ders saatlerinin %39,58'ini oluştururken, bu oran 2018 programında %33,33'e düşmüştür.
Her üç alan açısından programların ders saat sayıları karşılaştırıldığında 2006 programında tüm ders saatlerinin %56,25'ini alan eğitimi ders saatleri oluştururken, bu oran 2018 programında %54,84'e düşmüştür. Meslek bilgisi ders saatleri 2006 programında tüm ders saatlerinin %22,92'sini oluştururken, bu oran 2018 programında %30,11'e yükselmiştir. Genel kültür ders saatleri 2006 programında tüm ders saatlerinin %20,83'ünü oluştururken bu oran 2018 programında %15,05'e düşmüştür.
Ders saat sayısına göre karşılaştırıldığında 2006 programında 192 ders saat sayısı varken, 2018 programında 186 ders saat sayısına düşmüştür.

2.2.3.Ders Çeşitleri Arasındaki Farklılıklar

Ders çeşitleri açısından 2006 ve 2018 yıllarındaki Resim-İş Öğretmenliği lisans programı arasındaki farklılıklar ile ilgili bilgiler Tablo 3 'de verilmiştir.

Tablo 3.Ders Çeşitleri Arasındaki Farklar

			2006*		2018**	
			n	%	n	%
Alan Eğitimi	Teorik	n	3		11	
		%	27,27		73,33	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	8		4	
		%	72,73		26,67	
	Toplam	N	11		15	
		%	100,00	31,43	100,00	28,30
Meslek Bilgisi	Teorik	n	9		20	
		%	69,23		90,90	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	4		2	
		%	30,77		9,10	
	Toplam	N	13		22	
		%	100,00	37,14	100,00	41,51
Genel Kültür	Teorik	n	9		15	
		%	81,82		93,75	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	2		1	
		%	18,18		6,25	
	Toplam	N	11		16	
		%	100,00	31,43	100,00	30,19
Genel Toplam	Teorik	n	21		46	
		%	60		86,79	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	14		7	
		%	40		13,21	
	Toplam	N	35		53	
		%	100,00	100,00	100,00	100,00

* 2006 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı
**2018 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı

Tablo 3'de görüldüğü gibi her iki program alan eğitimi ders çeşidi sayısı açısından karşılaştırıldığında 2006 programında alan eğitimi ders çeşitlerinin %27,27'sini teorik dersler oluştururken, 2018 programında %73,33'e yükselmiştir. Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Teorik/uygulama ders çeşidindeki 2006 programında dersler alan eğitimi derslerinin %72,73'ünü oluştururken bu oran 2018 programında %26,67'ye düşmüştür.

Her iki program meslek bilgisi ders çeşidi sayısı açısından incelendiğinde, 2006 programında meslek bilgisi ders çeşitlerinin %69,23'ünü teorik dersler oluştururken 2018 programında bu oran %90,90'a çıkmıştır Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Teorik/uygulama ders çeşidindeki 2006 programında meslek bilgisi derslerinin %30,77'sini oluştururken bu oran 2018 programında %9,10'a düşmüştür.

Her iki program genel kültür ders çeşidi sayısı açısından karşılaştırıldığında 2006 programında genel kültür ders çeşidinin %81,82'sini teorik dersler oluştururken, 2018 programında bu oran %93,75'e yükselmiştir. Sadece uygulamaya yönelik bir ders çeşidine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Genel kültür ders çeşitlerinin 2006 programında %18,18'ini teorik/uygulama dersleri oluştururken 2018 programında bu oran %6,25'e düşmüştür.

Genel toplamda ders çeşitleri teorik, uygulama ve teorik uygulama açısından incelendiğinde, ders çeşitlerinin 2006 programında %60'ını teorik ders çeşitleri oluştururken, 2018 programında bu oran %86,79'a çıkmıştır. Sadece uygulamaya yönelik bir ders çeşidine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Teorik/Uygulama ders çeşitleri 2006 yılında tüm ders çeşitlerinin %40'ını oluştururken, 2018 yılında bu oran %13,21'e düşmüştür.

Her üçü alan açısından programların ders çeşitleri karşılaştırıldığında 2006 programında tüm ders çeşitlerinin %31,43'ü alan eğitimi ders çeşitleri oluştururken, bu oran 2018 programında %28,30'a düşmüştür. Meslek bilgisi ders çeşitleri 2006 programında tüm ders çeşitlerinin %37,14'ünü oluştururken, 2018 programında bu oran %41,51'e yükselmiştir. Genel kültür ders çeşitleri 2006 programında tüm ders çeşitlerinin %31,43'ünü oluştururken 2018 programında bu oran %30,19'a düşmüştür.

Toplam ders çeşidi sayısı ise 2006 programında 35 ders 2018 programında ise 53' e yükselmiştir.

2.2.4. Ders Kredi Sayıları Arasındaki Farklılıklar

Ders kredi sayıları açısından 2006 ve 2018 yıllarındaki Resim-İş Öğretmenliği lisans programı arasındaki farklılıklar ile ilgili bilgiler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4.Ders Kredi Sayıları Arasındaki Farklılıklar

			2006*		2018**	
			n	%	n	%
Alan Eğitimi	Teorik	n	6		36	
		%	7,5		46,15	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	74		42	
		%	92,5		53,85	
	Toplam	N	80		78	
		%	100,00	51,96	100,00	50,32
Meslek Bilgisi	Teorik	n	23		40	
		%	62,16		80	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	14		10	
		%	37,84		20	
	Toplam	N	37		50	
		%	100,00	24,02	100,00	32,26
Genel Kültür	Teorik	n	29		25	
		%	78,38		92,60	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	8		2	
		%	21,62		7,40	
	Toplam	N	37		27	
		%	100,00	24,02	100,00	17,42
Genel Toplam	Teorik	n	58		101	
		%	37,66		65,16	
	Uygulama	n	0		0	
		%	0		0	
	Teorik/Uygulama	n	96		54	
		%	62,34		34,84	
	Toplam	N	154		155	
		%	100,00	100,00	100,00	100,00

* 2006 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı
**2018 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı

Tablo 4'te görüldüğü gibi her iki program alan eğitimi ders kredi sayısı açısından karşılaştırıldığında, 2006 programında alan eğitimi ders kredilerinin %7,5'ini teorik derslerden oluşurken, 2018 programında bu oran %46,15'e yükselmiştir.

Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Teorik/Uygulama ders kredilerinin oranı 2006 programında alan eğitimi kredilerinin %92,5'ini oluştururken, 2018 programında bu oran %53,85'e düşmüştür.

Her iki program meslek bilgisi ders kredileri açısından incelendiğinde meslek bilgisi ders kredilerinin 2006 programında %62,16'sını teorik ders kredilerini oluştururken, 2018 programında bu oran %80,00'a çıkmıştır. Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Meslek bilgisi ders kredilerinin 2006 programında %37,84'ünü teorik/uygulama dersleri oluştururken, bu oran 2018 programında %20'ye düşmüştür.

Her iki program genel kültür ders kredileri açısından karşılaştırıldığında 2006 programında Genel kültür ders kredilerinin %78,38'i teorik ders kredilerini oluştururken, 2018 programında bu oran %92,60'a yükselmiştir. Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Genel Kültür ders kredilerinin 2006 programında % 21,62'sini teorik/uygulama ders kredilerini oluştururken, 2018 programında bu oran %7,40'a düşmüştür.

Genel toplamda her iki program ders kredileri teorik, uygulama ve teorik uygulama açısından karşılaştırıldığında, 2006 programında ders kredilerinin %37,66'sını teorik dersler oluştururken, bu oran 2018 programında %65,16'ya yükselmiştir. Sadece uygulama derslerine 2006 ve 2018 programında yer verilmemiştir. Teorik/uygulama ders kredileri 2006 programında tüm ders kredilerinin %62,34'ünü oluştururken 2018 programında bu oran %34,84'e düşmüştür.

Her üç alan açısından ders kredileri karşılaştırıldığında 2006 programında tüm ders kredilerinin %51,96'sını alan eğitimi oluştururken, bu oran 2018 programında %50,32'ye düşmüştür. Meslek bilgisi ders kredileri 2006 programında tüm ders kredilerinin %24,02'sini oluştururken, bu oran 2018 programında %32,26'ya yükselmiştir. Genel kültür ders kredileri 2006 programında tüm derslerin % 24,02'sini oluştururken bu oran 2018 programında %17,42' ye düşmüştür.

Toplam ders kredi sayısı 2006 yılında 154 krediyken, 2018 programında 155 krediye yükselmiştir.

2.2.5. Seçmeli/Zorunlu Ders Sayıları Arasındaki Farklılıklar

Seçmeli/Zorunlu ders sayıları açısından 2006 ve 2018 yıllarındaki Resim-İş Öğretmenliği lisans programı arasındaki farklılıklar ile ilgili bilgiler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5.Seçmeli/Zorunlu Ders Sayıları Farklılıklar

			2006*		2018**	
			n	%	n	%
Alan Eğitimi	Seçmeli	n	6		12	
		%	26,09		36,36	
	Zorunlu	n	17		21	
		%	73,91		63,64	
	Toplam	N	23		33	
		%	100,00	45,10	100,00	49,25
Meslek Bilgisi	Seçmeli	n	1		6	
		%	7,69		27,27	
	Zorunlu	n	12		16	
		%	92,31		72,73	
	Toplam	N	13		22	
		%	100,00	25,49	100,00	32,84
Genel Kültür	Seçmeli	n	0		4	
		%	0		33,33	
	Zorunlu	n	15		8	
		%	100		66,67	
	Toplam	N	15		12	
		%	100,00	29,41	100,00	17.91
Genel Toplam	Seçmeli	n	7		22	
		%	13,73		32,84	
	Zorunlu	n	44		45	
		%	86,27		67,16	
	Toplam	N	51		67	
		%	100,00	100,00	100,00	100,00

* 2006 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı
**2018 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı

Tablo 5'te görüldüğü gibi her iki program alan eğitimi seçmeli ve zorunlu ders sayısı açısından incelendiğinde 2006 programında alan eğitimi ders sayısının %26,09'u seçmeli dersle oluştururken, bu oran 2018 programında %36,36'ya yükselmiştir. Alan eğitimi zorunlu ders sayısı 2006 yılında alan eğitimi ders sayısının %73,91'ini oluştururken, 2018 programında %63,64'e düşmüştür.
Her iki program meslek bilgisi seçmeli/zorunlu ders sayıları açısından karşılaştırıldığında, 2006 programında meslek bilgisi ders sayısının %7,69'unu seçmeli dersler oluştururken, 2018 programında bu oran %27,27'ye yükselmiştir. Zorunlu meslek bilgisi ders sayısı 2006 programında meslek bilgisi derslerinin %92,31'ini oluştururken, 2018 programında bu oran %72,73'e düşmüştür.

Her iki program genel kültür seçmeli/zorunlu ders sayıları açısından incelendiğinde, genel kültürde 2006 programında seçmeli derse yer verilmemişken, 2018 programında tüm genel kültür derslerini %33,33'ünü seçmeli dersler oluşmuştur. 2006 programında genel kültür derslerin tamamı (%100) zorunluyken, zorunlu genel kültür dersleri 2018 programında tüm genel kültür derslerinin %66,67'sini oluşturmaktadır.
Genel toplamda 2006 programında seçmeli dersler tüm derslerin %13,73'ünü oluştururken, 2018 programında bu oran %32,84'e yükselmiştir. Zorunlu dersler 2006 programında tüm derslerin %86,27'sini oluştururken bu oran 2018 programında %67,16'ya düşmüştür.

2.2.6.Ders AKTS Sayıları Arasındaki Farklılıklar

Ders AKTS sayıları açısından 2006 ve 2018 yıllarındaki Resim-İş Öğretmenliği lisans programı arasındaki farklılıklar ile ilgili bilgiler Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. AKTS Sayıları Arasındaki Farklılıklar

			2006*		2018**	
			n	%	n	%
Alan eğitimi	Teorik	n			69	
		%			61,61	
	Uygulama	n			0	
		%			0	
	Teorik/Uygulama	n			43	
		%			38,39	
	Toplam	N			112	
		%			100,00	46,67
Meslek bilgisi	Teorik	n			66	
		%			76,74	
	Uygulama	n			0	
		%			0	
	Teorik/Uygulama	n			20	
		%			23,26	
	Toplam	N			86	
		%			100,00	35,83
Genel kültür	Teorik	n			39	
		%			92,86	
	Uygulama	n			0	
		%			0	
	Teorik/Uygulama	n			3	
		%			7,14	
	Toplam	N			42	
		%			100,00	17,50
Genel toplam	Teorik	n			174	
		%			72,5	
	Uygulama	n			0	
		%			0	
	Teorik/Uygulama	n			66	
		%			27,5	
	Toplam	N			240	
		%			100,00	100,00

* 2006 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı
**2018 Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı

Tablo 6'da görüldüğü gibi her iki program AKTS açısından incelendiğinde, 2006 programında AKTS' ye yer verilmezken 2018 programında AKTS' ye yer verilmiştir.

Her üç alan AKTS teorik, uygulama ve teorik/uygulama açısından karşılaştırıldığında alan eğitimi derslerine ait AKTS'lerin %61,61'i teorik, %38,39'u ise Teorik/uygulama derslerine ait AKTS'ler olmuştur. Meslek bilgisi derslerine ait AKTS'lerin %76,74'ü teorik derslere ait, %23,26'sı ise teorik/uygulama derslerine ait AKTS'ler olmuştur. Genel Kültür derslerine ait AKTS'lerin %92,86'sı teorik, %7,14'ü ise teorik/uygulama olmuştur.
Genel toplamda tüm AKTS'lerin %72,5'i teorik ve %27,5'i teorik/ uygulama olmuştur. AKTS'lerin %46,67'si alan eğitimi, %35,83'ü meslek bilgisi ve %17,50'si ise genel kültür olmuştur.

3.SONUÇLAR

Ders Sayıları bakımından 2018 programında, 2006 programına göre alan eğitimi ve meslek bilgisi ders sayıları artmış, genel kültür ders sayısı ise azaltılmıştır. 2018 programında 2006 programına göre her üç alandaki ders sayısı ve toplam ders sayısı olarak teorik ders sayıları arttırılırken; her iki programda sadece uygulama dersleri için ders sayısı belirtilmemiş, teorik/uygulama ders sayıları 2018 programında azaltılmıştır. Toplam olarak 2018 programında 2006 programına göre ders sayısı arttırılmıştır.
2018 lisans Programı, 2006 programındaki ders saat sayılarına göre toplamda alan eğitimi ve genel kültür ders saat sayıları azaltılırken, meslek bilgisi ders saat sayısı ise arttırılmıştır. Her üç alan bazında toplam olarak teorik ders saat sayıları arttırılırken uygulama ve teorik/uygulama ders saat sayıları azaltılmıştır.
Ders çeşitleri bakımından 2018 programında, 2006 programına göre alan eğitimi, meslek bilgisi ve genel kültürün ders çeşidi arttırılmıştır. Üç alanda genel olarak; teorik ders çeşitleri arttırılmış, her iki programda sadece uygulama dersleri belirtilmemiş, teorik/uygulama ders sayıları 2018 programında azaltılmıştır. Toplam ders çeşidi sayısı ise 2006 programında 35 iken 2018 programında 53 olmuştur.
Ders Kredisi açısından 2018 programında, 2006 programına göre alan eğitimi ve genel kültürün kredileri azaltılımışken meslek bilgisi derslerinin kredi sayısı arttırılmıştır. Ayrıca her üç alanda ve toplam olarak teorik ders kredileri arttırılırken, her iki programda sadece uygulama dersleri belirtilmemiş, teorik/uygulama ders kredileri azaltılmıştır. Genel toplamda 2018 programının ders kredi sayısı 2006 programına göre 1 kredi arttırılmıştır.
Seçmeli ve zorunlu ders bakımından 2018 programında alan eğitimi, meslek bilgisi ve genel kültürün seçmeli ders sayısı arttırılırken, zorunlu ders sayısı alan eğitimi ve meslek bilgisi derslerinde artmış, genel kültür derslerinde ise zorunlu ders sayıları azaltılmıştır.
AKTS kavramına 2006 programda yer verilmez iken 2018 programında yer verilmiştir. AKTS yükü olarak, en fazla AKTS'yi alan eğitimi oluştururken en az AKTS yükü genel kültüre aittir. Hem üç alan bakımından hem de toplam olarak teorik derslerin AKTS sayıları uygulama veya teorik/uygulama derslerinin AKTS oranlarından daha fazladır.

4.ÖNERİLER

Programda öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ile alan eğitim uygulama derslerinin ders saatlerinde dengeli bir dağılıma gidilebilir.

Ders çeşitleri bakımından incelendiğinde ders çeşitlerinin arttırıldığı fakat her alanda sadece uygulamalı olan derslerin olmadığı görülmektedir. Programda öğrencinin hem yaratıcılık hem de teknik beceri uygulamalarının geliştirilebilmesi için uygulamaya dayalı ders saatlerinin artırılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

Programda teorik derslerin arttırıldığı, teorik/uygulama derslerinin azaltıldığı ve sadece uygulama derslerine ders saatinin az verildiği görülmektedir. Bölümün uygulama ağırlıklı içeriğinden dolayı alan ve meslek derslerinin teorik-uygulama olan derslerin kredileri artırılarak yeterli düzenlemelere gidilebilir.

KAYNAKLAR

Ayas, A. (2009). Öğretmenlik Mesleğinin Önemi ve Öğretmen Yetiştirmede Güncel Sorunlar. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10 (3), 1-11.

Baskan, G. A., Aydın, A. ve Madden, T. (2006). Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirme Sistemine Karşılaştırmalı Bir Bakış, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, s.35-42

Çağatay, M.Ş. (2016). Öğretmen Yetiştirmede Öğrencilerin Akademik, Mesleki ve Kişisel Gelişimlerine İlişkin Yönetsel uygulamalar, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale.

Çalışıcı, B. (2019). 2006- 2018 Yılları Arasında Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Politikalarına İlişkin Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çiftçi, M. H. (2014). Resim İş Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara.

Çoban, P. (2007). 1999-2006 Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim İş Öğretmenliği Lisans Programı Niteliklerinin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara.

Erbay, M. (2013). Sanat Eğitimi Üzerine, İstanbul, Beta Yayıncılık

Kavuran, T. (2002). Türkiye'de Eğitim Fakülteleri Resim iş Öğretmenliği Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Küçükahmet, L. (2007). 2006-2007 Öğretim Yılında Uygulanmaya Başlanan Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Değerlendirilmesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(2), 203-218

Merriam, S. B. (Ed) (2015). Nitel Araştırma: Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Şişman, M. ve Acat, B. (2003). Öğretmenlik Uygulaması Çalışmalarının Öğretmenlik Mesleğinin Algılanmasındaki Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 13, Sayı: 1, Sayfa: 235-250

Uğurlu, S. (2013). Türkiye'de Sanat Eğitiminde Öğretmen Yetiştirmeye Genel Bakış, Uludağ Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Bursa.

Usta, İ. (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarındaki Değişim ve Açık ve Uzaktan Öğrenme Dersine Yönelik Öneriler, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 4, 58-68.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YÖK. (2007a). https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesi-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari.pdf

YÖK. (2007b). https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/ogretmen-yetistirme-ve-egitim-fakulteleri.pdf

YÖK. (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, Ankara. (https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf)

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

ÇEVRİMİÇİ ÖĞRENME HAZIRBULUNUŞLUĞUNDA EBEVEYN DESTEĞİNİN ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Ömer DÜZENLİ
Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5726-2907

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KARA
Amasya Üniversitesi, Tasarım Meslek Yüksekokulu, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü
ORCID: 0000-0003-2758-2015

ÖZET

COVID-19 pandemisinin olumsuz etkileri eğitim de dahil hayatın her alanında görülmektedir. Ülkelerin salgına karşı aldıkları tedbirler ile her alanda farklı uygulamalara gidilerek salgının olumsuz etkilerini en aza indirmek için çalışmalar yapılmıştır. Eğitim alanında geleneksel sınıf ortamlarında yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitim ile eğitime devam edilmektedir.

Benzer şekilde, ülkemizde K-12 ve yükseköğretim düzeyinde eğitim çevrimiçi uzaktan eğitim yoluyla sürdürülmektedir. Ancak, çevrimiçi eğitime geçiş sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşılmaktadır. K-12 düzeyinde öğrencilerin çevrimiçi uzaktan eğitimin bir gerekliliği olan öz-düzenleme becerilerinin yükseköğretim düzeyine göre daha yetersiz olması bu zorluklardan biridir. Bu nedenle, K-12 düzeyinde çevrimiçi öğrenmeye yönelik destekleyici ebeveyn katılımı bir gereksinimdir. K-12 eğitiminde öğrencilerin ev ödevlerinde, okul işlerinde, evde öğrenmede ve evde öğrenme ortamlarını oluşturmada ebeveyn desteğinin önemli rolü vardır. Dolayısıyla, ebeveynlerin çocukların eğitimine destekleyici katılımlarının akademik başarıları üzerinde etkisi vardır.

Bu çalışmanın amacı öz-belirleme kuramı temel alınarak ebeveyn desteğinin lise öğrencilerinin çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluklarındaki rolünün incelenmesidir. İlgili alanyazına göre; ebeveyn desteği öğrencilerin motivasyonlarını ve yeterliklerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu çalışmada da; öğrenmeye yönelik anne ve babanın özerklik desteğinin öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye yönelik motivasyonları ve öz-yeterliklerindeki (hazırbulunuşluklarındaki) rolü incelenmiştir.

Çevrimiçi öğrenme hazırbulunuşluğu, öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye aktif katılımı için gerekli yeterlikler olarak tanımlanabilir. Alanyazında çevrimiçi öğrenme hazırbulunuşluğu beş boyutta incelenmiş ve bunlar öz-yönelimli öğrenme, öğrenme için motivasyon, öğrenen kontrolü, bilgisayar ve internet öz-yeterliği ve çevrimiçi iletişim öz-yeterliğidir. Araştırma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Samsun ilinde öğrenim görmekte olan lise düzeyinde öğrencilerin katılımıyla yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu, öğrenmeye yönelik anne ve babanın özerklik desteği ölçekleri ve çevrimiçi öğrenme hazırbulunuşluk ölçekleri kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, öğrenmeye yönelik anne ve babanın özerklik desteğinin lise öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme hazırbulunuşluklarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.
Başka bir ifadeyle, anne veya baba desteği, çevrimiçi eğitimde lise öğrencilerinin öz-yönelimli öğrenme, motivasyon, öğrenen kontrolü, bilgisayar ve internet öz-yeterliklerini anlamlı şekilde yordamaktadır. Araştırmanın sonuçları alanyazında yer alan ilgili çalışmalar temel alınarak tartışılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Çevrimiçi Öğrenme, Ebeveyn Desteği, Özerklik Desteği, Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Hazırbulunuşluk

AN INVESTIGATION OF THE ROLE OF PARENTAL SUPPORT IN LEARNERS' READINESS FOR ONLINE LEARNING

ABSTRACT
The negative influences of the COVID-19 pandemic have been observed in all areas of human life, including education. Various precautions have been taken in each field of life in every country to minimize these negative influences of the pandemic. In the field of education, education all around the world has been moved to online learning environments from the face-to-face education in the traditional classrooms.
Similarly, education including K-12 and higher education is currently offered through online distance education. However, diverse challenges have been observed in the process of moving to online education. One of these challenges is the inadequacy of K-12 students' self-regulation skills compared with the students of higher education, required in online learning. For this reason, autonomy-supportive parental involvement in online education is a requisite at the K-12 level. Parental support has a significant role in K-12 education in terms of completion of assignments, school works, learning at home, and creating optimal learning environments at home. Thus, it can be concluded that parental support affects students' academic achievement.
This study aims to investigate the role of parental autonomy support in high school students' readiness for online learning based on the self-determination theory. According to the relevant literature, parental support positively affects learners' motivation and competencies. In this study, the role of autonomy-supportive parental involvement in learners' motivation and self-efficacy for online learning (readiness) was examined.
Readiness for online learning can be defined as the learner competencies required for their active involvement in online learning. In the relevant literature, readiness for online learning was investigated in five dimensions: self-directed learning, motivation for online learning, learner control, computer self-efficacy, and internet self-efficacy. The study was conducted in the 2020-2021 academic year with the participation of the high school students in Samsun province.

The following data collection instruments were used in the study: demographic information form, autonomy-supportive mother and father involvement scales, and readiness for online learning scale. The findings obtained from the study indicated that the autonomy-supportive involvement of mother and father for learning significantly predicts high school student's readiness for online learning. In other words, mother or father support for learner autonomy significantly predict students' self-directed learning, motivation, learner control, computer self-efficacy, and internet self-efficacy in online education. The findings were discussed according to the related literature.

Keywords: Online learning, Parental support, Autonomy support, Readiness for online learning

İL SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN ATANMASINI ÖNGÖREN TASLAK ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Fatih GÜLER
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çan Meslek Yüksekokulu
ORCID: 0000-0002-5365-5700

ÖZET

1982 Anayasasına göre seçimler yargı yönetim ve denetiminde yapılır. Bu yargı organları Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurulları ve ilçe seçim kurullarıdır. 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanuna göre il seçim kurulu, il merkezinde görev yapan en kıdemli hakimin başkanlığında, merkez ilçe seçim kurulu başkanından sonra gelen en kıdemli iki hakimden oluşur.

Seçim kanunlarıyla ilgili yapılan değişiklik çalışmalarından basına yansıyan bilgilerden, il seçim kurulunun oluşumu ile değişikliğe gidildiği anlaşılmaktadır. Buna göre il seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanması öngörülmektedir. Tasarı olarak somutlaşmayan bu düzenlemeye bir takım eleştiriler getirilse de, bu düzenleme seçim kurullarının devamlılığını ve uzmanlaşmasını sağlayacak olması sebebiyle yerinde ve gereklidir.

Seçim kurullarının seçimlerin yönetim ve denetim görevi, kendine has süreçleri barındıran ve uzmanlık gerektiren bir bakış açısını zorunlu kılmaktadır. Kanun koyucu, il seçim kurulu üyeliğinde niteliği arttırmak amacıyla 2005 yılında değişikliğe gitmiştir. Buna göre, illerde en kıdemli hakimin belirlenmesinde devlet memurluğu kıdemi değil hakimlik kıdemi esas alınmaktadır. Fakat il seçim kurulu üyelerinin sadece hakimlik kıdemine göre belirlenmesi de seçim kurullarının kendi alanında uzmanlaşmasını zorlaştırmaktadır.

İl seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanmasıyla, seçim kurullarının işleyişinde daha sağlıklı bir süreç gelişeceği değerlendirilmektedir. Fakat değişikliğin bu amaca hizmet etmesini sağlamak, kamuoyunda oluşabilecek eleştiri ve çekinceleri bertaraf etmesini amacıyla ilave düzenlemelerin yapılması düşünülmelidir. İl seçim kurulu üyelerinin atanması ve görevden alınmasına yönelik ilave güvenceler, il seçim kurulu üyesi seçilmek için asgari hakimlik kıdemi şartı, il seçim kurulu üyesi seçilmek için belirli bir süre ilçe seçim kurulu üyeliği yapma şartı, il seçim kurulu üyeliğinin hakimler açısından tercih edilebilir olmasını sağlayacak diğer düzenlemeler, bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Seçim, İl Seçim Kurulu, Yüksek Seçim Kurulu, Seçimlerin Yönetim ve Denetimi

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

AN EVALUATION ON THE DRAFT RELATED APPOINTMENT OF THE PROVINCIAL ELECTION BOARD MEMBERS BY THE SUPREME ELECTION COUNCIL

ABSTRACT

According to the 1982 Constitution, elections are held under judicial administration and control. These judicial bodies are Supreme Election Council, provincial election board and district election boards. According to the Law No. 298 on Basic Provisions of Elections and Voter Registers, the provincial election board composed of two senior members of district election board after president and headed by the eldest judge serving in the central district.

It is understood from the information reflected in the press of the amendment studies regarding the election laws, that the changes includes the formation of the provincial election board. Accordingly, it is envisaged that the members of the provincial election board will be appointed by the Supreme Election Council. Although some criticisms are brought to this regulation, which is not embodied as a draft, this regulation is appropriate and necessary as it will ensure the continuity and specialization of the election boards.

The administration and control duties of election boards necessitate a perspective that includes unique processes and requires expertise. The legislator made changes in 2005 in order to increase the quality of the provincial election board membership. Accordingly, the determination of the most senior judge in the provinces is based on the seniority of the judge, not the civil service seniority. However, the determination of provincial election board members only based on the seniority of judges also makes it difficult for election boards to specialize in their own field.

It is considered that a healthier process will develop in the functioning of the election boards with the appointment of the members of the provincial election boards by the Supreme Election Council. However, additional arrangements should be considered in order to ensure that the change serves this purpose and to eliminate the criticism and reservations that may occur in the public. Additional guarantees for the appointment and dismissal of provincial election board members, the minimum judge seniority requirement to be elected as a provincial election board, to be elected as a member of the provincial election board the condition of being a member of the district election board for a certain period of time, other regulations that will ensure that membership of the provincial election board is preferable to judges,should be evaluated within this framework.

Keywords: Election, Provincial Election Board, Supreme Election Council, Administration and Control of Elections

1. GİRİŞ

1982 Anayasası'nın demokratik ve hak eksenli bir düzleme oturmasını sağlamak amacıyla birçok anayasa değişikliği tasarısı hazırlanmıştır. İlk dönemlerde akademik yönü daha ağır basan tasarılar hazırlansa da son on beş yıllık süreçte Adalet ve Kalkınma Partisi'nin öncülüğünde sivil bir anayasaya ilişkin daha ciddi çalışmalar yürütülmüş ve çalışmalar önemli bir aşamaya gelmiştir. (Heper & Erdem, 2011:27-28)

2011 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında toplanan Anayasa Uzlaşma Komisyonu ise iktidar partisi dışındaki siyasi partilerin de sivil bir anayasa yapılması konusundaki iradelerini ortaya koymaları anlamında önemlidir. (Demirkol, 2016)

Siyasi sistem açısından oynadıkları rol göz önünde bulundurularak Seçim Kanunu ve Siyasi Partiler Kanunu çalışmaları da genelde anayasa çalışmaları ile eş veya yakın zamanlı olarak ilerlemektedir. Bu çerçevede mevcut seçim kanunu ve Siyasi Partiler Kanunu'nun değiştirilmesine yönelik tartışma, her dönemde siyasi gündemin öncelikleri arasında yer almıştır. (Miş, 2021)

1982 Anayasası'na göre seçimler yargı yönetim ve denetiminde yapılır. Bu yargı organları Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurulları ve ilçe seçim kurullarıdır. 298 sayılı kanuna göre il seçim kurulu, il merkezinde görev yapan en kıdemli hakimin başkanlığında, merkez ilçe seçim kurulu başkanından sonra gelen en kıdemli iki hakimden oluşur.

Seçim kurullarının seçimlerin yönetim ve denetim görevi, kendine has süreçleri barındıran ve uzmanlık gerektiren bir bakış açısını zorunlu kılmaktadır. Kanun koyucu, il seçim kurulu üyeliğinde niteliği arttırmak amacıyla 2005 yılında değişikliğe gitmiştir. Buna göre illerde en kıdemli hâkimin belirlenmesinde devlet memurluğu kıdemi değil hâkimlik kıdemi esas alınmaktadır. Fakat il seçim kurulu üyelerinin sadece hâkimlik kıdemine göre belirlenmesi de seçim kurullarının kendi alanında uzmanlaşmasını zorlaştırmaktadır.

Hali hazırda devam eden seçim kanunlarıyla ilgili yapılan değişiklik çalışmalarından basına yansıyan bilgilerden il seçim kurulunun oluşumu ile değişikliğe gidildiği anlaşılmaktadır. (Sarıkaya, 2021) Buna göre il seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanması öngörülmektedir.

Tasarı olarak somutlaşmayan bu düzenlemeye birtakım eleştiriler getirilse de (Sarıkaya, 2021) bu düzenleme seçim kurullarının devamlılığını ve uzmanlaşmasını sağlayacak olması sebebiyle önemlidir. Çalışmanın amacı, il seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanmasını öngören değişikliğin faydalarına işaret etmek, eğer çalışma bunu kapsamıyorsa il seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanmasının faydalarını vurgulamaktır.

2.KARŞILAŞTIRMALI HUKUK VE ULUSLARARASI UYGULAMADA BÖLGESEL SEÇİM OTORİTELERİ

Seçimlerin yönetiminin karşılaştırmalı hukuk boyutu ve diğer uluslararası uygulama örneklerinin akademik anlamda ihmal edildiği ifade edilmektedir. (Mozaffer & Andreas , 2002:5) Karşılaştırmalı hukuk ve uluslararası uygulamada il seçim kuruluna benzer bölgesel seçim otoritelerin görev ve yetkilerinin, oluşumlarının üniter ve federal devletlerde farklılık arz ettiği görülmektedir. Örneğin Avusturalya, Kanada ve Nijerya'da merkezi seçim otoritesi federal düzeyde yapılacak seçimlerden sorumlu olup bölgesel seçim otoriteleri yerel seçimlerden sorumlu iken Kosta Rika, Litvanya ve Slovakya bölgesel seçim otoriteleri merkezi seçim otoritelerinin şubesi konumundadır. (Catt, Ellis, Maley, Wall, & Wolf, 2014:17-18)

Yaklaşık 200 ülkenin seçim yönetim ve denetim organları ile ilgili yapılan araştırmaya göre seçim yönetim ve denetim organlarının %58'sinin 1-10 üyeden oluştuğu, %56'sının kanunen belirlenmiş bir süre için atanan/seçilen üyelerden oluştuğu, %66'sının yürütme organından bağımsız bir yapıda olduğu, %51'in ise uzmanlığa dayalı üyelik yapısına sahip olduğu görülmektedir. (ACE The Electrol Knowledge Network, 2021)

Avrupa'da 26 ülkenin seçim yönetim ve denetim organları ile yapılan benzer bir araştırmada, bölgesel seçim yönetim ve denetim kurullarının önemli bir kısmının ulusal seçim yönetim ve denetim kurulları ile hiyerarşik bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. (James, Garnett, Loeber, & Ham, 2020:5) Bu haliyle il seçim kurulunun yapısının genel itibariyle karşılaştırmalı hukuk ve uluslararası uygulama ile uyumlu olduğu görülmektedir.

3. MERKEZİLEŞME, UZMANLAŞMA VE BAĞIMSIZLIK İLKELERİ AÇISINDAN İL SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN YÜKSEK SEÇİM KURULU TARAFINDAN ATANMASI

İl seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu üyeleri tarafından atanmasının merkezileşme, uzmanlaşma ve bağımsızlık ilkeleri bağlamında ele alınmasının daha sağlıklı bir değerlendirme yapmaya imkan vereceği değerlendirilmektedir.

Seçim yönetimi sorunlarının çözülmesinde, seçim yönetim organları arasındaki hiyerarşik bağı ifade eden seçim yönetim sürecinin merkezileşmesi (Loeber, Ham, Garnett, & James, 2019:300) ilk akla gelen çözüm yollarından biridir. (James , 2017:130) Seçim yönetim ve denetimi sisteminin merkezi seçim otoritesinin hiyerarşik bütünlüğü içerisinde yer almasının ciddi bir önemi olduğu ifade edilmektedir. (IDEA, 2002:38)

Bölgesel seçim kurullarının, merkezi seçim otoritesinden tamamen bağımsız olmasının, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere örneklerinde olduğu gibi her zaman olumlu sonuçlar ortaya koymayacağı ve farklı uygulamalar/performanslar üreteceğine dair uluslararası bulgular (Bowler, Brunell, Donovan, & Gronke, 2015:2) ışığında, il seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanmasını öngören tasarının, seçim yönetim ve denetiminde merkezileşmeyi arttırmasıyla seçim yönetim ve denetim sisteminin daha öngörülebilir ve kurumsallaşmış bir yapıya sahip olmasını sağlayacağı ifade edilebilir.

İl seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanmasına yönelik eleştirilerin yoğunlaştığı nokta, bu durumun il seçim kurulu üyelerinin bağımsızlığını etkileme ihtimali olduğu söylenebilir. Esasen tamamı yüksek hakimlerden oluşan bir kurulun (Yüksek Seçim Kurulu) yine tamamı hakimlerden oluşan bir kurula (il seçim kurulu) üye atamasının bir takım sakıncalarının olabileceği iddiasının hukuki argümanlar çerçevesinde ifade edilmesinin oldukça güç olduğu söylenebilir. Esasen bu yaklaşımların Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumuna ve üye seçilme usulüne yönelik olduğu söylenebilir. (Gözler, 2019)

Seçim kurullarının kendilerinden beklenen görevleri, sürecin hassasiyetini göz önünde bulundurarak başarılı bir şekilde yerine getirmelerini sağlamada kilit unsur uzmanlaşmadır. (IDEA, 2002:42) (IDEA, Code of Conduct for the Ethical and Professional Administration of Elections, 1996) Mevcut durumda kıdem esasına göre oluşan il seçim kurulunda, daha önceden seçim yönetim ve denetim organlarında hiç görev almamış hakimler, il seçim kurulunda görev alabilmektedir.

İl seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanmasını öngören taslağın uzmanlaşma ilkesi ile uyumlu olmasını sağlamak amacıyla, il seçim kurulu üyesi seçilmek için asgari hakimlik kıdemi şartı, il seçim kurulu üyesi seçilmek için belirli bir süre ilçe seçim kurulu üyeliği yapma şartı gibi ilave düzenlemeler göz önünde bulundurulmalıdır.

4. SONUÇ

Seçim kurullarının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin de facto durumun de jure durumdan daha önemli olduğu ifade edilmektedir. (Norris, 2019:398) Bu çerçevede seçim kanunlarında yapılacak düzenlemelerin ülkemizde toplumun makul çoğunluğunda var olan seçim kurullarının tarafsız ve bağımsız bir yapıda ve işlevde olduğu kanaatini zedeleyecek nitelikte olmaması oldukça önemlidir. (Güler, 2021:157) Seçim kurullarının bu niteliklerinin muhafaza edilmesi, seçmenlerin ve siyasi partilerin sürece güvenlerini tesis etmede önemli bir rolü olduğu söylenebilir. (IDEA, 2002)

İl seçim kurulu üyelerinin Yüksek Seçim Kurulu tarafından atanmasıyla, seçim kurullarının işleyişinde daha sağlıklı bir süreç gelişeceği değerlendirilmektedir. Fakat değişikliğin bu amaca hizmet etmesini sağlamak, kamuoyunda oluşabilecek eleştiri ve çekinceleri bertaraf etmesi amacıyla ilave düzenlemelerin yapılması düşünülmelidir.

Uluslararası literatürde seçim yönetim ve denetim organlarının tarafsızlık algısını ve vatandaşların seçim kalitesi algısını arttırmayı sağlayacak yasal önlemlerin arasında seçim kurulu üyelerinin atanmasına ilişkin sürecin kapsayıcılığı ve göreve ilişkin güvenceler olduğu ifade edilmiştir. (Kerr & Lührmann, 2017:4) Bu çerçevede il seçim kurulu üyelerinin atanması ve görevden alınmasına yönelik ilave güvenceler, il seçim kurulu üyesi seçilmek için asgari hakimlik kıdemi şartı, il seçim kurulu üyesi seçilmek için belirli bir süre ilçe seçim kurulu üyeliği yapma şartı, il seçim kurulu üyeliğinin hakimler açısından tercih edilebilir olmasını sağlayacak diğer düzenlemeler, bu çerçevede değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

ACE The Electrol Knowledge Network. (2021). Comparative Data. https://aceproject.org/epic-en/ (Erişim Tarihi 01.04.2021)

Bowler, S., Brunell, T., Donovan, T., & Gronke, P. (2015). Election administration and perceptions of fair elections. Electoral Studies(38), 1-9.

Catt, H., Ellis, A., Maley, M., Wall, A., & Wolf, P. (2014). Electoral Management Design (Revised Edition b.). Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

Demirkol, M. (2016). Başarısız Bir Anayasa Yapım Süreci: TBMM Meclis Anayasa Komisyonu'na Yönelik Bir Değerlendirme. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 1-12.

Gözler, K. (2019). YSK'NIN BAĞIMSIZLIĞI ÜZERİNE Gözlemler ve Öneriler. https://anayasa.gen.tr/ysk-bagimsizlik.htm. (Erişim Tarihi 06.04.2021)

Güler, F. (2021). Seçimlerin Yönetim ve Denetiminde Görev Alan Kurumların Yapısal ve İşlevsel Sorunlarını Giderici Çözümler. Bursa: Ekin.

Heper, Y., & Erdem, F. (2011). Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasaları ve Anayasa Önerileri Madde Karşılaştırmalı. Ankara: SETA.

IDEA. (1996). Code of Conduct for the Ethical and Professional Administration of Elections. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

IDEA. (2002). International Electoral Standards Guidelines for reviewing the legal framework of elections. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

James, T. (2017). The Effects of Centralising Electoral Management Board Design. Policy Studies, 130-148.

James, T., Garnett, H., Loeber, L., & Ham, C. (2020). Building Better Elections: Results of the European Electoral Management Survey. Norwich: University of East Anglia.

Kerr, N., & Lührmann, A. (2017). Public trust in elections: The role of media freedom and election management autonomy. Afrobarometer Working Papers Series.

Loeber, L., Ham, C., Garnett, H., & James, T. (2019). Electoral management and the organisational determinants of electoral integrity: Introduction. International Political Science Review, 40(3), 295-312.

Miş, N. (2021). Siyasi Partiler Kanunu'nda Değişiklik Tartışması.https://www.setav.org/siyasi-partiler-kanununda-degisiklik-tartismasi/. (Erişim Tarihi 11.04.2021)

Mozaffer, S., & Andreas, S. (2002). The Comparative Study of Electoral Governance: Introduction. International Political Science Review, 23(1), 5-27.

Norris, P. (2019). Conclusions: The New Research Agenda on Electoral Management. International Political Science Review, 40(3), 391-403.

Sarıkaya, M. (2021). Üçüncü ittifak!. https://www.haberturk.com/yazarlar/muharrem-sarikaya/3008077-ucuncu-ittifak. (Erişim Tarihi 13.04.2021)

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

GÖÇ SEBEPLERİ VE SONUÇLARI: ARNAVUT GÖÇMENLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (1945'TEN GÜNÜMÜZE)

Cand. MA Izet Kapllani
Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü
ORCID NO: 0000-0002-0919-1478

ÖZET

Göç, nüfusun bir yerden diğerine ekonomik, siyasi, savaş ve terör nedenleriyle hareketidir. Arnavut halkının yoğun göç dalgaları İkinci Dünya Savaşından sonra başlıyor. En büyük göç dalgasını görmek için Arnavutların 1990 yılını beklemeleri gerekiyordu. Batılı ülkeler, özellikle Batı Avrupa ülkeleri 'ütopik' ülkelerdi ve Arnavutlar için çok çekicilerdi. Özellikle yabancı şarkılar dinleme veya yabancı film izleme yasağı Batı Avrupa'da, bu ülkeler hakkında daha fazla bilgi edinme merakının ve fantezinin artmasına neden oldu.1990'lardan sonra komünist rejimin düşüşü Arnavutluk'un 'sınırlarını açmasını' sağladı. "Sınırları Açmak" Arnavut toplumu için çok hızlı bir şekilde göç olgusunu oluşturan inanılmaz derecede yeni bir sosyal fenomendi. Bu fenomen sadece toplum ekonomisinin büyümesine değil, aynı zamanda toplumsal yapının her parçasına da yansıdı. 1990'dan günümüze Arnavutların bir kısmı Batı ve Doğu Avrupa ülkelerine yöneldi. Bu araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır: 1-Göçün sebepleri nelerdir? 2- Özellikle 2. Dünya Savaşından sonra boy gösteren göç olgusu Arnavutluk'ta hangi sebeplerden ortaya çıktı? 3- Demokrasinin gelmesiyle azalan Arnavut nüfusu nereye gitti? 4- Piramit firmalarının ve vize sisteminin kaldırılması göç olgusunu nasıl etkiledi? Sonuç olarak, 2. Dünya Savaşından sonra meydana gelen göçün siyasal ve ekonomik temelli olduğu anlaşılmıştır. Yine 1945'te yaşanan siyasi göçün ''iktidarı' korumak için yaşandığını, 1990'dan sonra göçmenlerin çoğu daha iyi bir hayat sürdürmek adına daha iyi bir eğitim ve kariyer için İtalya, Yunanistan, Fransa, Belçika ve Almaya gibi ülkelere gittiklerini söyleyebiliriz. Bu durum piramit firmalarının ekonomik çöküşüne ve sivil savaşına yol açmıştır. Vizelerin kaldırılması ise iş gücü ve beyin göçüne sebep olmuştur. Bu makaleyi yazmanın temel amacı, 20 ve 21.yy. Arnavutluk'ta yaşanan göçün sebep ve sonuçlarının teorik bağlamında genel bir değerlendirmesini sunmaktır. Bu makale çalışmasından elde edilen veriler, Arnavutların göçü ile ilgili konularda araştırma amaçlı literatür seçimine yardımcı olmak için kullanılabilir. Bu çalışma Arnavutların göç hikâyeleri ile ilgilenen okuyuculara yol gösterici olabilir. Çalışma türü niteldir. Araştırma süresi boyunca birincil kaynaklardan ve bu konuyla ilgili yazılmış çeşitli makalelerden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Arnavutluk, Komünizm, 2.Dünya Savaşı, Batı Avrupa, Demokrasi

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

REASONS OF MIGRATION AND ITS CONSEQUENCES: AN EVALUATION ON ALBANIA MIGRANTS (FROM 1945 TO THE PRESENT)

ABSTRACT

Migration is the movement of the population from one place to another for economic, political, war and terror reasons. Intense immigration waves of Albanian people start after the Second World War. Albanians had to wait until 1990 to see the biggest wave of immigration. Western countries, especially Western European countries, were 'utopian' countries and very attractive to Albanians. In Western Europe, especially the ban on listening to foreign songs or watching foreign movies has led to an increase in curiosity and fantasy to learn more about these countries. The fall of the communist regime after the 1990s enabled Albania to 'open its borders'. "Opening Borders" was an incredibly new social phenomenon that very quickly became the phenomenon of immigration for Albanian society. This phenomenon was reflected not only in the growth of the social economy, but also in every part of the social structure. Since 1990, some Albanians have turned to Western and Eastern European countries. The following questions were sought in this research: 1-What are the reasons for migration? 2- For what reasons did the phenomenon of immigration emerged in Albania, especially after the 2nd World War? 3- Where did the Albanian population, which decreased with the advent of democracy, go? 4- How did the removal of pyramid firms and visa system affect the phenomenon of immigration? As a result, it was understood that the migration that took place after World War II was politically and economically based. Again, we can say that the political immigration in 1945 was experienced in order to "protect the power", and after 1990 most of the immigrants went to countries such as Italy, Greece, France, Belgium and Germany for a better education and career in order to lead a better life. This has led to the economic collapse of pyramid firms and civil war. The removal of visas has caused labor and brain drain. The main purpose of writing this article is 20th and 21st century. To present a general evaluation of the causes and consequences of immigration in Albania in the theoretical context. The data obtained from this article study can be used to assist in the selection of literature for research purposes on issues related to Albanian immigration. This study can be a guide for readers interested in migration stories of Albanians. The type of study is qualitative. During the research period, primary sources and various articles written on this subject were used.

Keywords: Migration, Albania, Communism, II. World War, West Europe, Democracy

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

GENÇLERİN OY VERME TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN
Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-5274-6600

ÖZET
Oy verme hakkının geniş halk kitlelerine yayılması ile birlikte siyasal katılım ve seçmen davranışı önemli bir husus olmaya başlamıştır. İster demokratik sistemlerde olsun isterse de totaliter rejimlerde olsun iktidarın halka dayanması fikri siyasal süreçler için esas kabul edilmektedir. Ancak demokratik sistemlerde seçimler düzenli aralıklarla ve özgürce yapılabilmektedir. Dolayısıyla halkın siyasal süreçlere katılma ve etkileme gücü demokratik sistemlerde geçerlidir. Totaliter sistemlerde halk sadece sistemin devamı için sembolik olarak oy kullanır. Demokratik sistemlerde seçmenlerin siyasal sisteme katılma ya da katılmama hali ile siyasal sürece katılma kararı aldığında nasıl ve ne şekilde hareket edeceği hem siyasal partilerin hem de toplumsal yapının geleceği açısından önemlidir. Siyasal katılımda bulunmaya karar veren seçmenlerin oy verme tercihini etkileyen bir takım faktörler söz konusudur. Dolayısıyla seçmenler tercihte bulunurken; dil, din, kültür, toplumsal yapı, cinsiyet, yaş, etnisite gibi yapısal faktörler ile kişisel tutum, göç, lider, aday faktörü gibi araçsal faktörlerin etkisinde kalarak tercihte bulunurlar. Bu faktörler ile seçmen tercihini etkileyen oy verme modelleri kavramsal çerçeve konusunda detaylı incelenecektir. Söz konusu faktörlerden biri de yaş kıstasıdır. Seçmenler her yaşta aynı siyasal tercihlerde mi bulunur yoksa yaş ilerledikçe farklı yönelimlerde mi bulunur? Bu husus üzerinde inceleme yapılacaktır. Yaş unsurunun kendisi bir seçmen tercih faktörü iken bu faktörü etkileyen faktörlerin neler olduğu ve etki düzeyleri hakkında bilgi verilecektir.
Bu çalışma, genç seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde etkili olan motivasyonları belirlemeye yöneliktir.
Gençlerin oy verme tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek için Mahir ÖZHAN tarafından 2018'de geliştirilen "Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler Ölçeği (SDEFÖ)" kullanılacaktır.
Anahtar Kelimeler: Seçmen davranışı, Genç Seçmen, Oy, Tercih, Katılım

FACTORS AFFECTING YOUTH VOTING PREFERENCES

ABSTRACT
With the spread of the right to vote among the masses, political participation and voter behavior have become important issues. Whether in democratic systems or in totalitarian regimes, the idea that people centered power is considered as the essential element for political processes. However, in democratic systems, elections can be held freely and at regular intervals. Therefore, the power of the people to participate and influence political processes is valid in democratic systems.

In totalitarian systems, the people only vote symbolically for the continuation of the system. Why and how voters will act when they decide to participate in the political system or not are important for the future of both political parties and the social structure. There are a number of factors that affect the voting preferences of the voters. Therefore, while voters make their selections; their selection are being influenced by structural factors such as language, religion, culture, social structure, gender, age, ethnicity and instrumental factors such as personal attitude, immigration, leader, and candidate factor. These factors and voting models that affect voters' choice will be examined in detail in the conceptual framework. One of these factors is the age criterion. Do voters make the same political choices at all ages, or do they take different orientations as they get older? This issue will be examined. While the age factor itself is a voter preference factor, information will be given about the factors affecting voters' preference and their level of influence.
This study aims to determine the motivations that affect the voting behavior of young voters.
In order to determine the factors affecting the voting preferences of young people, the "Factors Affecting Voter Behaviors Scale (FAVBS)" developed by Mahir ÖZHAN in 2018 will be used.
Keywords: Voter behavior, Young Voter, Voting, Preference, Participation

Giriş

Seçimlerde seçmenlerin oy verme tercihini belirleyen birtakım faktörler vardır. Söz konusu faktörler genel olarak iki kategorinin altında incelenir. Bu kategoriler; yapısal ve araçsal faktörler olarak incelenir. Yapısal faktörler; eğitim, din, cinsiyet, yaş, aile, enisite vb. gibi kişiyle özdeşleşen hususları içermektedir. Araçsal faktörler ise aday, medyanın tutumu, göç, parti tutumu vb. gibi seçmeni dışsal olarak etkileyen hususlar biçiminde karşımıza çıkıyor. Bu çalışmada seçmen davranışını etkileyen faktörlerden bir olan yaş faktörünün kendisini bağımlı değişken olarak ele alacağız ve kendisini etkileyen bağımsız değişkenlerin neler olduğuna değinilecektir. Bu kapsamda genç seçmenlerin oy verme tercihinde bulunurken hangi saiklerle hareket ettiği araştırılacaktır.
Bu çalışmanın özü gençlerin siyasal katılımı ve oy verme tercihidir. Genç kavramının karşılığı genel olarak 18-35 yaş aralığı kabul edilir. Bu çalışmada 18-29 yaş aralığındaki gençlerin seçmen davranışı incelenecektir.

Kavramsal Çerçeve

Gençlerin oy verme tercihleri neye göre şekillenir? Seçmenlerin oy verme davranışını inceleyen kuramlardan Michigan Ekolu (klasik okul/normal oy verme davranışı), insanların küçük yaşlardan itibaren ailenin ve çevrenin etkisi altında siyasal sosyalleşme sürecinde kazandıkları tutumlar onların parti tercihini etkilediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla "yaş" faktörü hem etkile hem de etkilenme bağlamında bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Akgün, 2002: 8).
İnsanların sahip olduğu bilgi, tutum ve davranışları farklı yaş gruplarına göre değişkenlik gösterir. İnsanların siyasal tercihleri farklı yaşlarda farklılaştığı yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur.

Gençlerin yaşlılara göre daha farklı şekilde siyasal katılımda bulundukları gözlemlenmektedir. Orta yaş üstü seçmenler daha ziyade muhafazakâr ve tutucu davranırken, gençlerin tersine bir tutum sergilediğini ve değişim/ yenilik taraftarı olarak tercihte bulundukları ifade edilmektedir. (Kalaycıoğlu, 1984:22). Duruma ilişkin olarak ortaya konulan bulgular Kalaycıoğlu'nu destekler niteliktedir. 10 Ekim 1965 yılında yapılan milletvekilliği genel seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi ilk defa yaklaşık % 3 civarında oy almış ve mecliste temsil edilmiştir. Bunu araştıran Sencer yaptığı araştırmasında Türkiye İşçi Partisini destekleyenlerin büyük çoğunluğunun 21-29 yaş aralığında olduğunu ortaya koymuştur (Sencer, 1974:100). Yani gençlerin yenilikçi ve değişimden yana bir tutum takındıkları ortaya konulmuştur.

Değişik yaş dönemlerinde farklı etmenlerin etkisiyle farklı tepki türleri oluşabilir. Bu etmenler insan olarak davranış değişikliklerine yol açmanın yanı sıra seçmen olarak da tercihlerini etkileme kapasitesine sahip olabilmektedir. Mesela Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre zenci çocuklar küçük yaşlarda iken siyasal sisteme ilişkin fikirlerinin olumlu yönde olduğu gözlemlenmiştir. Ancak ilerleyen yaşlarda yaşanmışlıkların etkisinde kalarak sistemden soğuma ve uzaklaşma eğilimlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum onların siyasal katılımda bulunmaktan alıkoyan bir faktör haline gelmektedir (Alkan, 1989:39). Kışlalı'ya göre gençler genel olarak siyasal katılımda bulunmada kararsızlık halindeler. Kendisine göre siyasal katılımda bulunma daha çok ortaya yaştan itibaren belirginleşmektedir. Gençler daha ziyada partilerin düşünsel ve eylemsel düzeydeki çalışmalarına katılmakta, seçimlere çok fazla ilgi göstermemektedir. Ancak önemli ekonomik ve/veya siyasal krizlerin mevcut olduğu durumlarda gençler siyasal süreçlerde daha aktif görev almaktadırlar (2008,154).

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın konusu gençlerin oy verme tercihine etki eden faktörleri ortaya koymaya yöneliktir. Araştırmada gençlerin oy verme tercihini etkileyen faktörlerin neler olduğunu tespit etmek için Mahir ÖZHAN tarafından 2018'de geliştirilen "Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler Ölçeği (SDEFÖ)" kullanılacaktır (2018,91-93). Bu veri seti seti kullanılarak veri toplanmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda Siirt il merkezinde ikamet eden genç seçmenlerle görüşülecektir. Veri setinin tamamı çalışmada kullanılmamıştır. Sadece gençlerin oy verme tercihlerini ölçmek için ihtiyaç duyulan kısımlar kullanılmış olup, diğer hususlar göz ardı edilmiştir.

Bu çalışmanın evreni Siirt il merkezinde ikamet eden genç seçmenlerdir, örneklemi ise il merkezinin değişik mahallelerinde ikamet eden genç seçmenlerdir. Örneklemin evreni temsi etmesi için kullanılan değişik ölçütler vardır. Balcı'nın ortaya koyduğu örnek büyüklüğü araştırmada kullanılacaktır. Balcı'ya göre tolere edilebilir hata için 50.000-100.000 kişilik evren büyüklüğü için örneklem büyüklüğü 356 olmalıdır. Bu çalışmada Siirt il merkezinde ikamet eden 18-29 yaş aralığında toplam 447 kişi ile görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma grubu tabakalı rastgele örneklem yoluyla Siirt il merkezindeki mahallelere orantılı olarak seçilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler çevrimiçi(online) görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 20 veri analiz programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Bulgular

Çalışmamızda 18-29 yaş arası genç seçmenlere 19 soru sorulmuştur. Bu sorulara cevaplar; "katılmıyorum", kısmen katılıyorum", katılıyorum" ve "kararsızım" şeklindedir. Analiz yapılırken kararsızım diye cevap veren seçmenler imputasyon yöntemiyle tasnif dışı bırakılmıştır. Kararsızım cevabını veren azınlık sadece yüzde 2'dir. Herhangi bir soruya kararsızım cevabını verenler adeta söz konusu soruyu boş bırakmış varsayılarak vermiş oldukları diğer cevaplar ve maddeler arası ilişkiler göz önüne alınarak istatistiksel imputasyon yöntemi ile üç seçenekten hangisini seçmiş olabilecekleri belirlenmiştir. Sadece gözlemlerin %2sini etkileyen bu durumun yanlılık yaratması beklenmemektir. Çalışmada genç seçmenin davranışları üzerinde etkili olan faktörlere ilişkin veriler şöyledir;

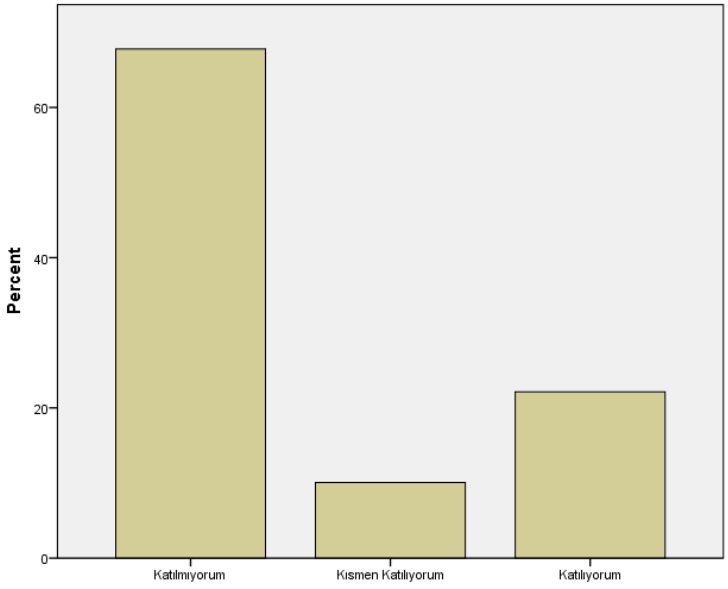

Adayın etnik kökeni oy verme davranışımı etkiler

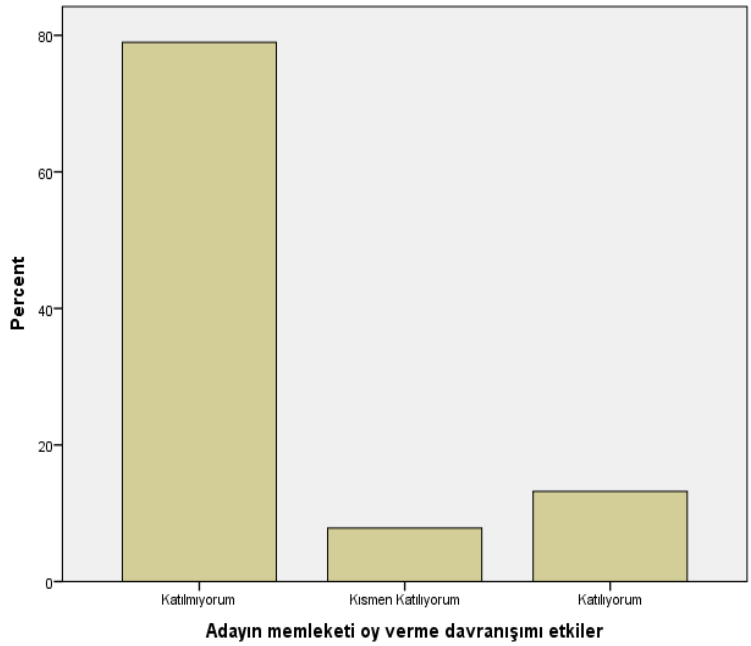

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %65'i adayın etnik kökeninin oy verme tercihleri üzerinde etkili olmadığını ifade etmektedir. Daha yüksek bir oranda (yaklaşık %80) seçmen adayın memleketi ile ilgilenmediklerini beyan etmişlerdir.

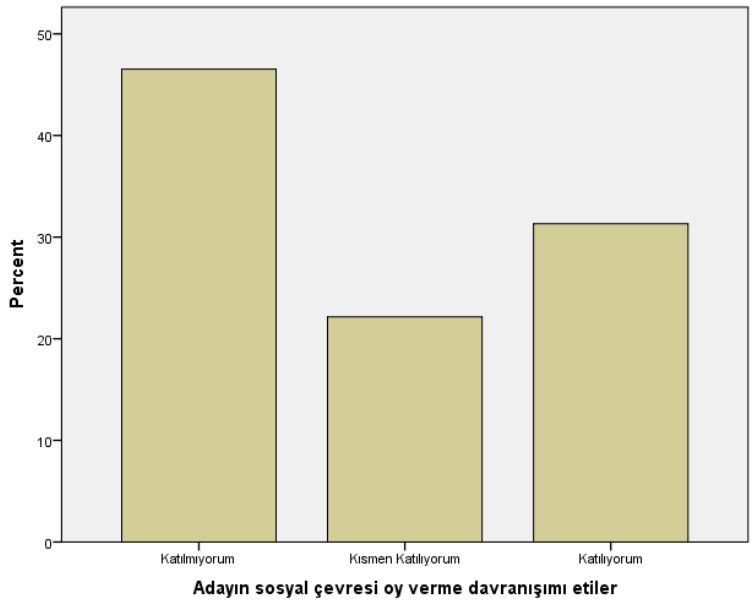

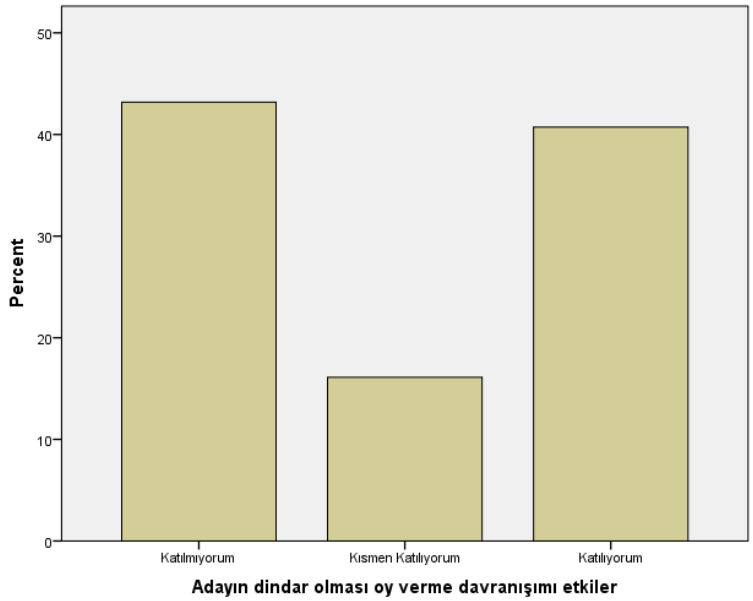

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %45'i adayın sosyal çevresinin oy verme tercihleri üzerinde etkili olmadığını ifade etmekte iken yaklaşık %35'i adayın sosyal çevresini önemsemektedir. Dolayısıyla adayın sosyal çevresinin önemsemeyenlere oranla düşük de olsa dikkate alınması gereken bir faktör olduğu söylenebilir. Adayın dindarlık durumu genç seçmen arasında neredeyse eşit oranlı olarak dikkate değer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla dindarlık seçmen gözünde dikkate alınması gereken bir husustur. Bu durum özellikle aday olunan siyasi partinin ideolojik yapısı dikkate alındığında göz ardı edilmeyecek bir faktördür.

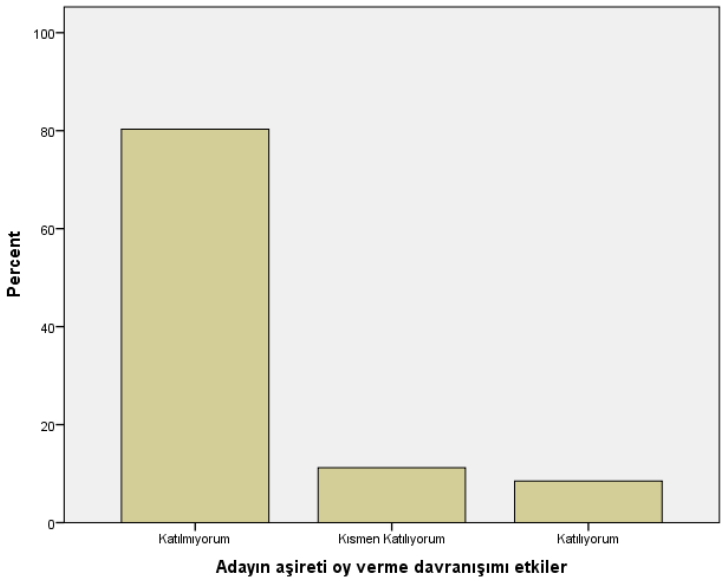

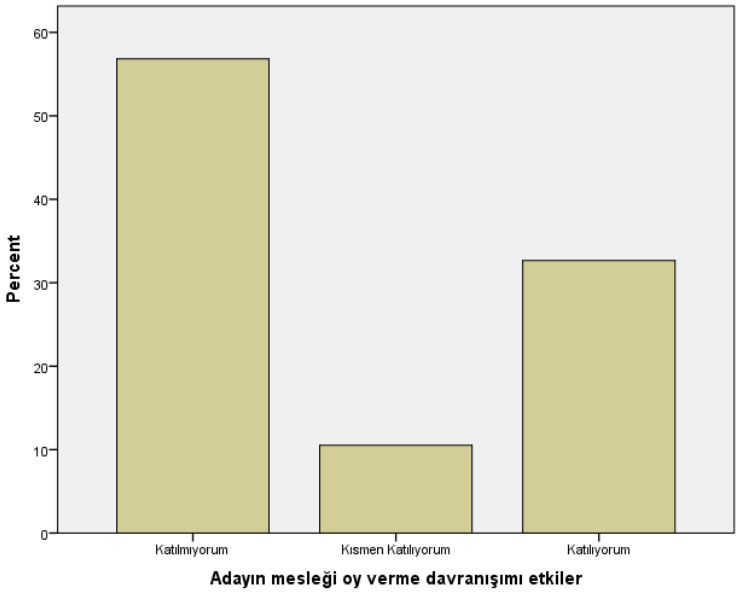

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık % 80'i adayın aşiret aidiyetinin oy verme tercihleri üzerinde etkili olmadığını ifade etmektedir. Genç nesil artık eski nesilden net bir biçimde ayrışmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde halen aday belirleme tartışmalarında adayların aşireti dikkate alınmakta ve seçmeni etkileyen, yönlendiren bir faktör gibi dikkate alınmaktadır. Ancak çalışmada net bir biçimde bu tutumun yanlış olduğu, seçmenlerin adayın aşireti ile ilgilenmedikleri hatta tersine negatif bir etki uyandırdığı söylenebilir. Belirli yerlerde aşiret sahibi/ üyesi kişilerin özellikle yerel seçimlerde başarılı olması sanki gerçekten aşiretin etkisi varmış gibi parti genel merkezlerine ve başkanlarına raporlanmaktadır. Ancak küçük yerleşim yerlerinin kendi sosyolojik durumu, toplumsal yapısı ile kentleri, metropolleri ayırt etmekte fayda vardır. Benzer şekilde seçmenlerin yaklaşık % 55'i, adayın mesleği adayın ile ilgilenmediklerini beyan etmişlerdir. Ancak ilgilenenlerin oranı azımsanmayacak (%33) orandadır. Dolayısıyla meslek faktörü düşük de olsa mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

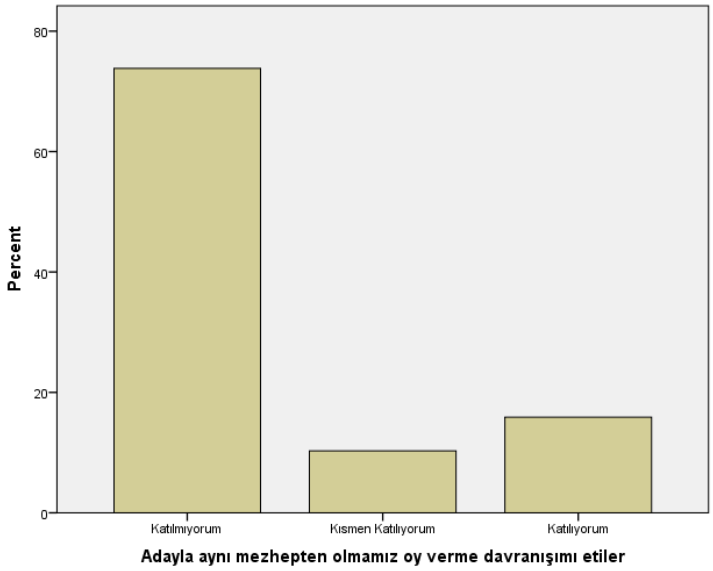

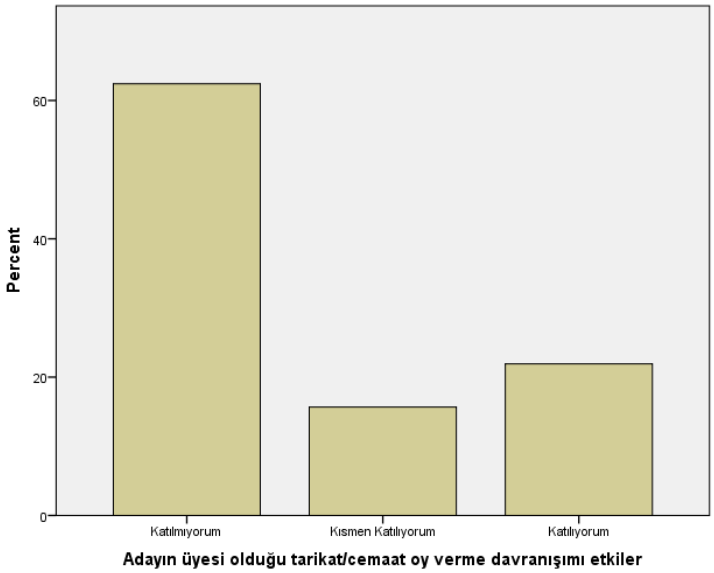

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %70'i adayla aynı mezhepten olmanın oy verme tercihleri üzerinde etkili olmadığını ifade etmektedir. Benzer bir biçimde seçmenlerin yaklaşık %60'ı seçmen adayın mensup olduğu tarikat ya da cemaat ile ilgilenmediklerini beyan etmişlerdir.

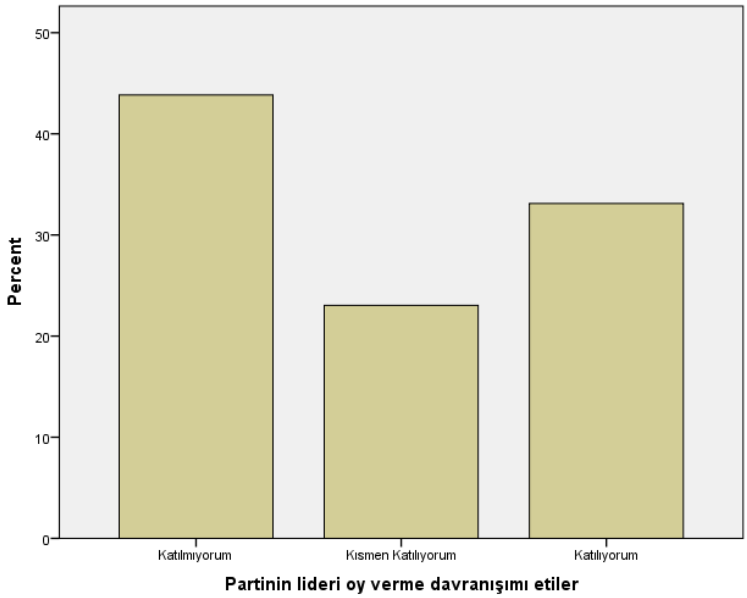

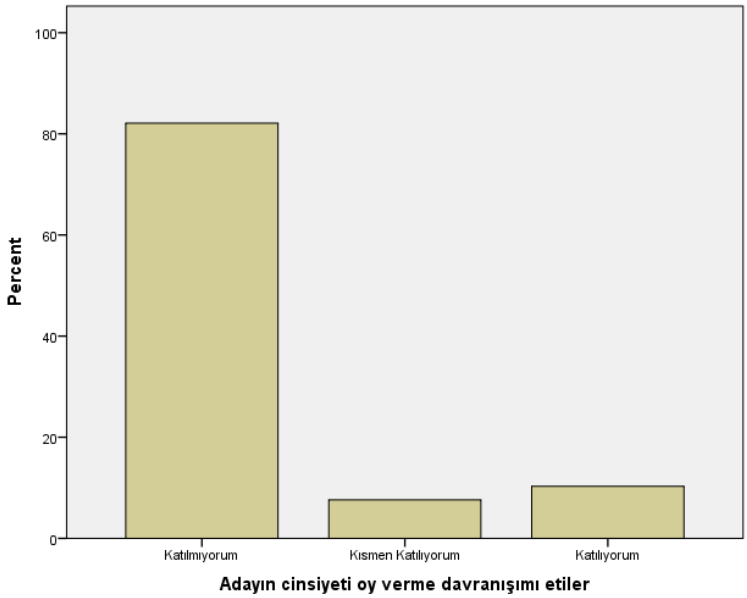

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %45'i parti liderinin oy verme tercihleri üzerinde etkili olmadığını ifade etmektedir. Ancak kısmen katılıyorum diye cevap verenlerle birlikte katılanların oranı %55'i aşmaktadır. Haliyle parti başkanı seçmen davranışını etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde seçmenlerin kadın siyasetçilere ilgi duymadıkları hususunun gerçekçi olmadığı çalışma ile ortaya konmuştur. Seçmen %80'i adayın cinsiyeti ile ilgilenmediklerini beyan etmişlerdir.

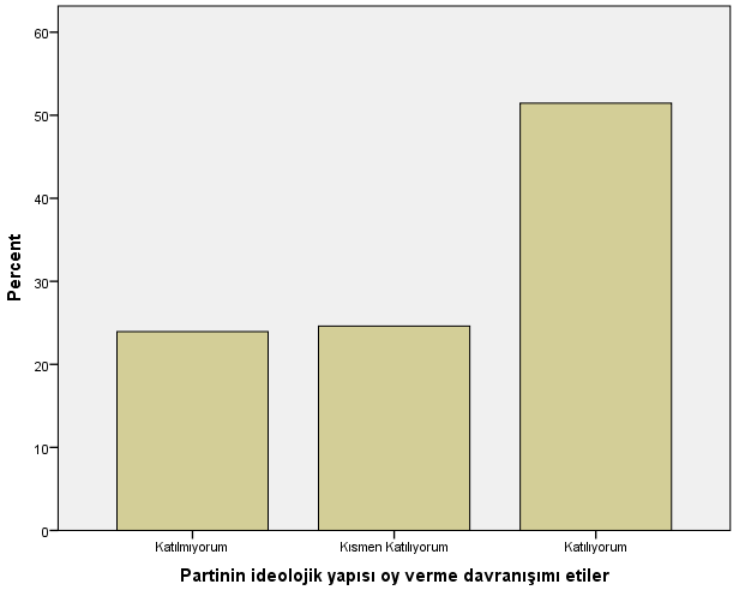

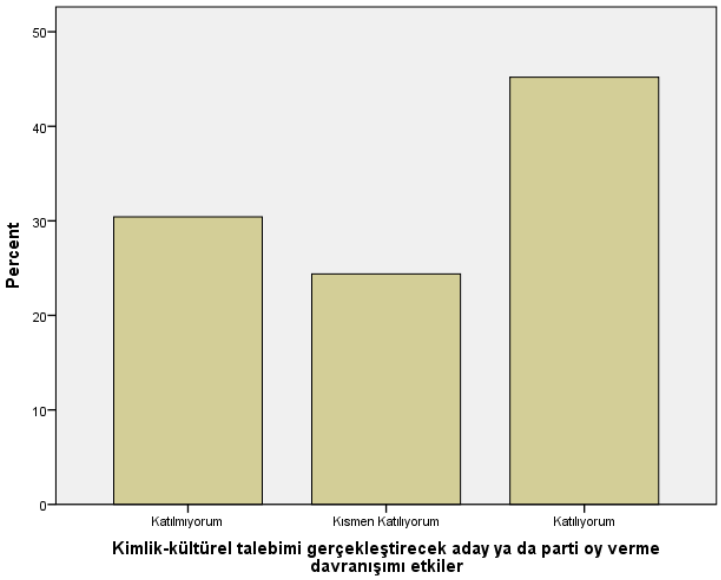

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %55'i adayın partinin ideolojik yapısının oy verme tercihleri üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Seçmenlerin yaklaşık %45'i kendilerinin kimlik ve kültür taleplerini gerçekleştirecek parti ya da adayların oy verme tercihini etkilediğini beyan etmişlerdir. Dolayısıyla hem partinin ideolojik yapısı hem de kimlik ve kültür talebi hassasiyeti Siirtli genç seçmenlerin oy verme tercihini etkilemektedir.

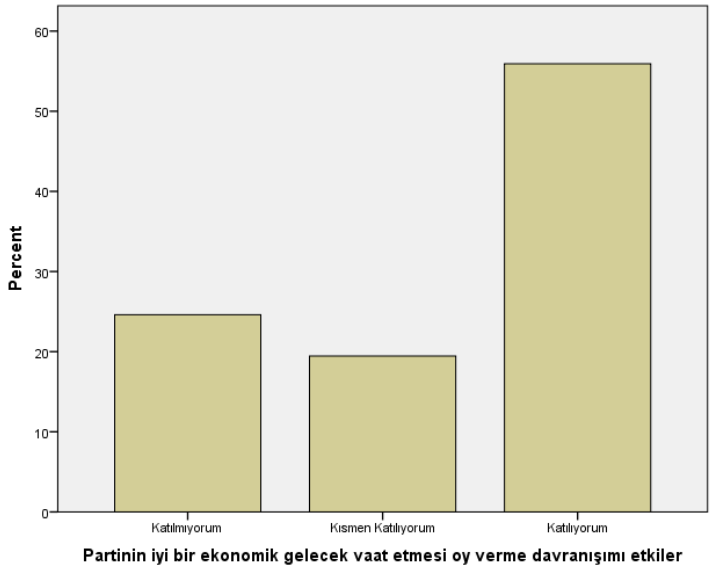

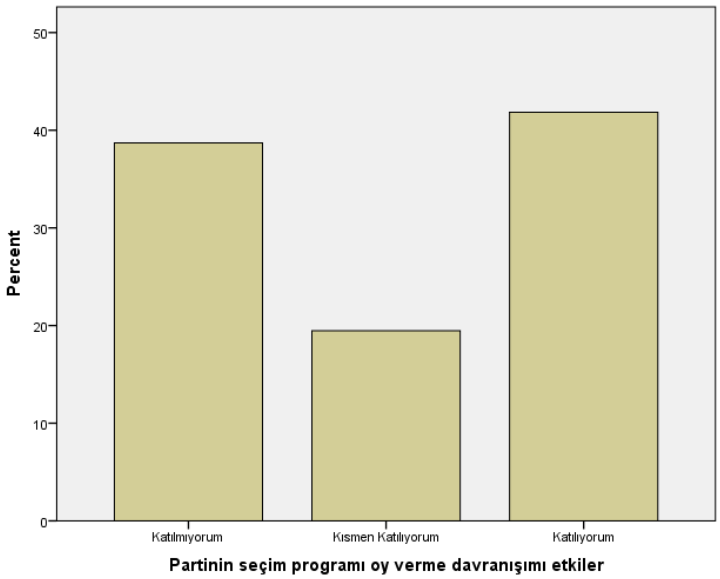

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %60'ı partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesinin oy verme tercihleri üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Seçmenlerin yaklaşık %40'ı partinin seçim programının oy verme tercihini etkilediğini beyan etmişlerdir. Dolayısıyla hem partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi hem de partinin seçim programı seçmenlerin oy verme tercihini etkilemektedir.

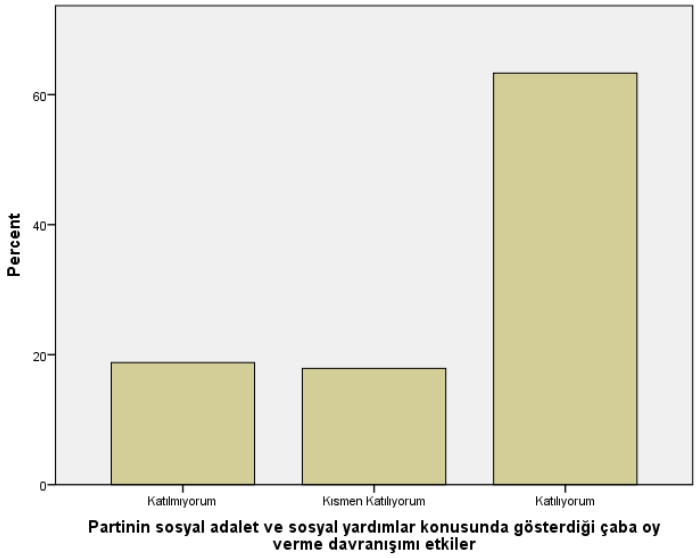

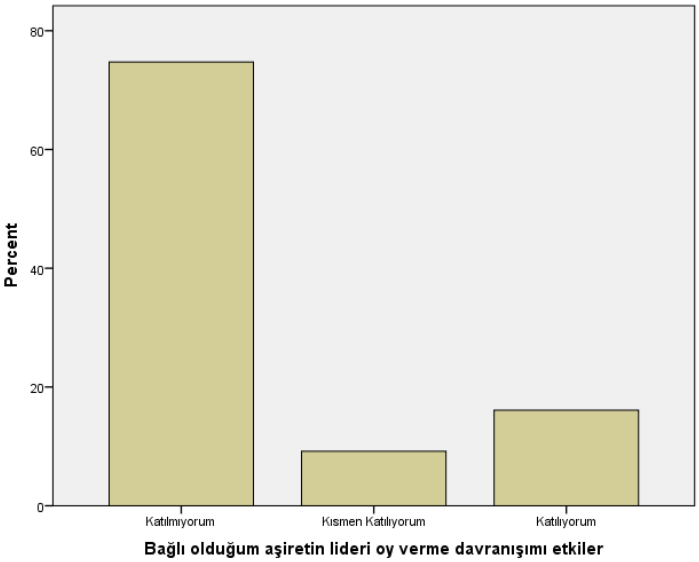

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %60'ı partinin sosyal adalet ve sosyal yardımlar konusunda pozitif çaba içerisinde olmasının oy verme tercihleri üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Çalışmada sadece yaş göz önünde bulundurulduğu için cinsiyet göz ardı edilmiştir. Ancak çalışma yapılırken kadın katılımcıların sosyal yardımlar hususunda erkek katılımcılardan daha hassas davrandığı gözlemlenmiştir. Seçmenlerin yaklaşık %80'i aşiret liderinin kendi oy verme tercihi üzerinde herhangi bir etkisin olmadığını ifade etmiştir. Yukarıda adayın aşiret üyesi olması durumu ile buradaki aşiret lideri durumu benzer etkiler göstermiştir. Her iki durumda da seçmenler negatif tepki vermektedir.

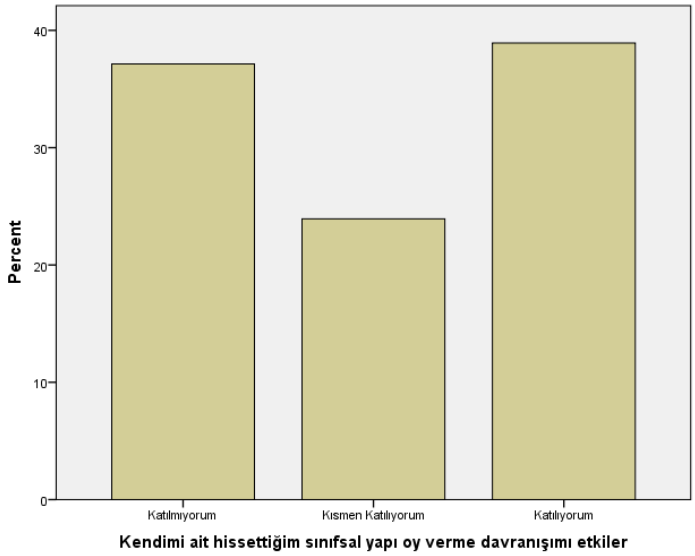

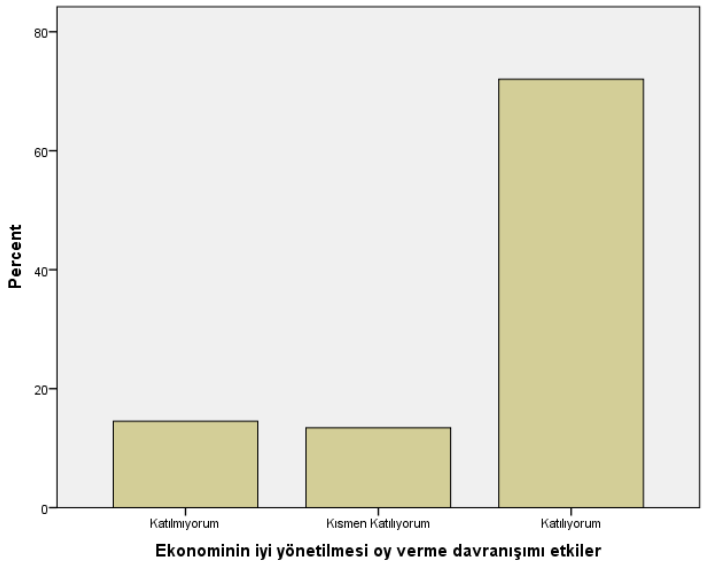

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık olarak eşit oranda kendilerini ait hissettikleri sınıfsal yapının oy verme tercihleri üzerinde etkili olup-olmadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla sınıfsal yapı her ne kadar net bir yön belirtmese de kesinlikle göz ardı edilmemesi gereken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Partinin iyi bir ekonomik gelecek vaat etmesi seçeneğine benzer bir şekilde ekonominin iyi yönetilmesi de seçmen davranışları üzerinde etkilidir. Seçmenleri yaklaşık %70' i ekonomiyi kesinlikle önemsemektedir.

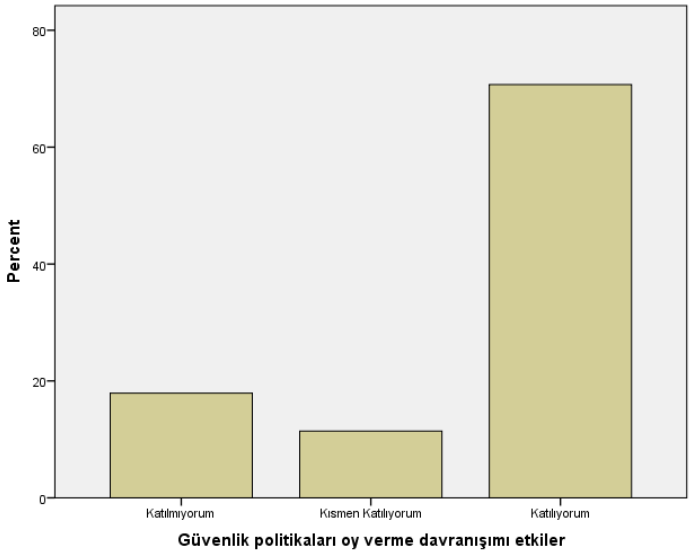

Çalışmaya katılan genç seçmenlerin yaklaşık %70'i güvenlik politikalarını kesinlikle önemsemektedir. Kısmen katılıyorum diye cevaplayanlarla birlikte dikkate alındığında %80'nin üzerinde bir genç seçmen grubu ülkede ya da bölgede uygulanan güvenlik politikalarına karşı hassasiyet göstermekte ve oy tercihlerini etkilediklerini beyan etmektedirler.

Sonuç ve Değerlendirme

Genç seçmenin tercihini belirlemeye yönelik hazırlanan bu çalışmada ilk göze çarpan husus, gençlerin ailelerinin ya da çevrelerinin tercihine, tutumuna göre bir davranış içerisinde bulunmadıklarına ilişkindir. Hatta sahada yapılan gözler neticesinde yeni nesilin baskı altına alınması halinde ebeveynlerinin tersine hareket edebileceklerini göstermiştir. Aile yapısı, toplumsal ilişkiler, aşiret ilişkileri ya da tarikat bağları eskisi gibi insanları etkileme gücü ve kudretine sahip değildir. Bundan 20-30 yıl evvel gençlere ya da kadınlara kime oy vereceksiniz diye sorulduğunda aile büyüklerine göre hareket ettiklerine dair cevaplar alınırdı. Ancak değişen ve dönüşen dünyada günümüz gençleri kendilerine özgü bir davranış biçimi geliştirmektedirler. Dolayısıyla oy verme tercihlerini açıklamaya yönelik olarak ortaya çıkan "sosyolojik oy verme" modeli gençlerin oy tercihini açıklamaktan uzak düşmüştür. Çünkü bu model insanların oy tercihinde bulunurken; aile, aşiret, etnisite, memleket ya da cemaat gibi unsurların etkisinde kalarak oy verdiklerini iddia etmekteydi. Ancak araştırmamızda elde edilen sonuçların bu teorinin tersi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bir diğer seçmen davranış modeli olan "psikolojik oy verme" modeli gençlerin tercihlerini tanımlamada daha isabetli olduğu göze çarpmaktadır. Bu model genel olarak; bireysel yaşanmışlıklar, parti ile özdeşleşme, parti lideri, bireysel tutum ve davranışlar ya da adayın kişisel özellikleri gibi hususların etkisinde kalarak seçmenlerin oy tercihinde bulunduklarını ifade etmektedir. Seçmen tercihini açıklamaya yönelik olarak ortaya çıkan üçüncü model "rasyonel tercih" modelidir.

Ekonomik oy verme olarak da ifade edilen bu modele göre insanlar kendi çıkarlarını maksimize edecek aday ya da partiye oy verir. Dolayısıyla geçmişte ortaya konulan ekonomik performans ve gelecek için vaat edilen ekonomik programlar seçmen tercihini etkiler. Çalışmada elde edilen bulgular genç seçmenlerin bu tarz saiklerle hareket ettiğini ortaya koymuştur. Hâsılı gençler tercihte bulunurken sosyolojik saiklerle değil psikolojik ve ekonomik saiklerle hareket etmektedir.

Kaynakça

Akgün, B., Gökçe, O., Karaçor, S.,: "3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik Ve Değişim", S.Ü,İBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Isparta, 2002

Alkan, T., "Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim", Gündoğan Yayınları, Ankara, 1989.

Balcı, A., "Sosyal Bilimlerde Araştırma", Pegem Yayıncılık, Ankara, 2001

Kalaycıoğlu, E., "Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler", Beta Yayınları, İstanbul, 1984.

Kışlalı, A. T., Siyaset Bilimi, İmge Kitabevi, Ankara, 2008

Özhan, M., Türkiye'de seçmen davranışları: Güneydoğu Anadolu incelemesi Doktora Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018

Sencer, M., "Türkiye'de Sınıfsal Yapı ve Seçmen Davranışları", May Yayınları, İstanbul, 1974.

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

SEÇİM VE SEÇİM SİSTEMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN
Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-5274-6600

ÖZET
Demokrasi, modern zamanlarda kabul gören yegane siyasal öğretidir. Bir ülkenin tüm aygıtlarında (hukuk,ekonomi, aile, eğitim,…vs.) görülen uygulamalar o ülkenin demokrasiye yakınlığı ve uzaklığını ölçülebilir kılmaktadır. Demokratik yönetimleri diğer siyasal yönetimlerinden ayıran en önemli unsur ise seçimlerdir. Ancak demokrasiyi salt seçimlerle bağdaşlaştırmak veya seçimlerden ibaret görmek demokrasi kavramının zengin içeriğine gölge düşürecektir. Tabii olarak seçimsiz bir demokrasiden bahsetmek mümkün değildir. Seçimler demokrasilerin olmazsa olmazıdır. Ancak seçimlerin yanı sıra, seçimlerine nasıl bir siyasal ortamda ve hangi kriterlerde gerçekleştirildiği, seçim sürecinde hangi tekniklerin kullanıldığı, seçmen iradesinin parlamentoya ne derecede ve nasıl yansı(tıl)dığı kısacası seçim sistemleri de büyük ölçüde önem arz etmektedir. Aynı öneme sahip bir diğer konu da uygulanan seçim sistemlerinin Yönetimde istikrar ilkesini mi benimsediği yoksa temsilde adalet ilkesini mi veya her iki ilkeyi orantılı bir şekilde kullanmaya ağırlık verdiği mi? Bu yönüyle seçim sistemleri bir ülkenin kaderinin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Bu doğrultuda dünyada yaygın olarak uygulanan seçim sistemleri, Türkiye'deki uygulamaları ve bu sistemlerin eleştirel analizi inceleme konusunu oluşturmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Seçim, Seçim Sistemleri, Temsilde Adalet, Yönetimde İstikrar, Türkiye

ELECTORAL AND ELECTORAL SYSTEMS

ABSTRACT
Democracy is the only accepted political doctrine in modern times. Practices seen in all devices of a country (law, economy, family, education, etc.) make that country's proximity and distance to democracy measurable. The most important factor that distinguishes democratic administrations from other political administrations is elections. However, harmonizing democracy with elections or seeing it as just elections will overshadow the rich content of the concept of democracy. Of course, it is not possible to talk about a democracy without elections. Elections are indispensable for democracies. However, in addition to elections, the political environment and criteria in which elections are held, which techniques are used in the election process, to what extent and how the will of the voters are reflected in the parliament, in short, electoral systems are also of great importance. Another issue with the same importance is whether the applied election systems adopt the principle of stability in Administration, or do they focus on the principle of fairness in representation or to use both principles proportionally? In this respect, electoral systems play an important role in shaping a country's destiny.

In this direction, the electoral systems widely used in the world and the critical analysis of these systems constitute the subject of examination.
Keywords: Selection, Selection System of Justice in Representation, Stability Management, Turkey

Giriş

Bu çalışmada, Türkiye'de uygulanan seçim sistemleri ve bu sistemlerinin uygulamada sağladığı faydalar ve eksik yönleri ile ilgili teorik çerçevede bir inceleme yapılmıştır. Söz konusu uygulamalara geçmeden evvel seçim kavramına ilişkin bilgi verilecektir. Seçim sistemlerinin uygulanmasında ülkeler arasında anlayış farklılıkları olabilir. Bazı ülkelerde yönetimde istikrar ilkesine öncelik tanınırken, bazı ülkelerde ise temsilde adalet ilkesi ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla, ülkeler, söz konusu ilkelerden hangisine öncelik veriyorlarsa ona göre seçim sistemlerini düzenlemektedir. Seçim sistemleri konusunu ele almadan evvel kavramsal bir çerçeve oluşturulacaktır.

Kavramsal Çerçeve

Seçimler demokratik sistemlerin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Seçim, Türk Dil Kurumu tarafından, kanunlar uyarınca bir veya daha çok kişi arasından uygun olan belli birini ya da birkaçını seçme, ona intihap etme şeklinde tanımlanmıştır (https://sozluk.gov.tr/,16.05.2021). Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere seçim kavramı ülke geneli ya da yerel düzeyde yönetime talip olan kişi ya da parti listelerinin uygun olan ya da olanları belirleme işidir.

Seçim sistemi, dar anlamda seçimimler sonucu oluşan parlamentoda sandalyelerin partiler ve bağımsız adaylar arasında dağılımını ifade ederken, daha geniş anlamda ise seçimler uygulanan seçim barajlar, artık sandalye dağılımı, listelerin yapılma şekli gibi hususları belirlemek üzere kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Özbudun:1995,522).

Seçim bölgesi, seçimin yapılacağı bölgeleri ifade etmektedir. Bu bölge tanımı coğrafik olmaktan ziyade çıkarılacak temsilci sayısıyla ilgilidir (Varlık ve Ören:2001,25). Belirlenen bir bölgede oy kullanabilmek için genellikle o bölgede ikamet etme şartı aranmaktadır. Bir bölgede bir veya birden fazla mebus seçilebilir. Mebus dağılımının yapılacağı yerler yasa ile belirlenir (Yozgat ve Zabun, 2009:79).

Türkiye'de Uygulanan Seçim Sistemleri

Osmanlı'dan Çok Partili Döneme Kadar Uygulanan Seçim Sistemi (İki Dereceli Çoğunluk Sistemi)

Türkiye'de seçimler konusu; merkezi seçimler ve yerel seçimler olmak üzere iki türlüdür. Ancak ülke açısından parlamento seçimlerinin büyük önem arz etmesi (Buran, 2005:90) sebebiyle merkezi seçimlerde uygulanan seçim sistemleri ele alınacaktır.

Osmanlı döneminde ilk parlamento seçimlerinin yapıldığı 1877 tarihinden çok partili yaşam geçişle birlikte yapılan 1946 seçimlerine kadar 13 seçim (1877, 1877, 1908, 1912, 1914, 1919, 1920, 1923, 1927, 1931, 1935, 1939 ve 1943) yapılmış olup yöntem olarak dönem dönem yapılan bir takım kanun değişikliklerle birlikte iki dereceli çoğunluk sistemi uygulanmıştır (Buran, 2005:91-102). İki dereceli seçim sistemi adından da anlaşılacağı üzere iki aşamada gerçekleştirilmektedir. Seçmen olabilme kriterlerini taşıyan Osmanlı tebaası birinci derecede (müntehib-i evvel) seçmendi. Birinci derece seçmenlerin görevi milletvekillerini seçecek ikinci derece seçmenleri (müntehib-i sani) belirlemek için oy kullanmaktı. Seçim çevresindeki nüfusa göre 250-750 arası seçmen 1, 750-1250 seçmen 2, 1250-1750 seçmen 3 ikinci seçmen için oy kullanırdı. Nüfusun daha da fazla olduğu yerlerde belirtilen oranda ikinci seçmen sayısı arttırılırdı. İkinci seçmenler ise milletvekili olma şartlarını taşıyan adaylar arasında milletvekili seçerlerdi (Olgun, 2004:142-143) Örneğin 1877 seçimlerinde İstanbul ili 20 alt bölgeye ayrılarak öncelikle her bölgede 2 ikinci seçmenin seçilmesi işlemi yapılmıştır. İstanbul ili için seçilen 40 temsilci de 5 gayrimüslim, 5 müslimden oluşan 10 milletvekili seçmiştir (Buran, 2005:91)

Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçimleri de iki dereceli seçim sistemi ile gerçekleştirilmektedir. ABD'de seçmenler oy kullanarak daha sonra başkan seçiminde oy kullanacak delegeleri seçmektedir. Delege sayısı ise eyaletlerin nüfusuna göre belirlenmekle birlikte her eyaletin senatörlerinden iki kişi de delege olarak seçilmektedir. Seçilen 538 delege ise kimin başkan olacağını belirlemektedir. 2016 ABD başkanlık seçimlerinde Donald Trump 62,984,825 (%46,1) oy, Hillary Clinton 65,853,516 (%48,2) oy almasına rağmen, Donald Trump 304 delege oyunu alarak seçimi kazanmıştır (Kanat vd, 2016:9). İki dereceli seçim sisteminde halk dolaylı olarak seçimlere katılabilmektedir.

1946-1960 Seçimleri (Tek Dereceli Listeli Çoğunluk Sistemi)

Bu dönemde yapılan 4 seçimde (1946, 1950, 1954, 1957) tek dereceli listeli çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Bu sistemde, seçim çevresi önceden belirlenmektedir. Her seçim bölgesi birden fazla sayıda milletvekili içereceği gibi şehir bazında da seçim bölgesi oluşturulabilmektedir. Partiler belirledikleri adaylarını liste şeklinde seçmene takdim ederler. En fazla oy toplayan liste kazanmış olur (Akyıldız,2016:7) Örneğin 1950 genel seçimlerinde DP, %52,7, CHP %39,4, Millet Partisi %3,1 ve bağımsızların kazandığı %4,8 oy oranı ile DP, 415 milletvekili, CHP, 69 milletvekili, MP, 1 milletvekili bağımsızlar ise 2 milletvekili çıkarmıştır (Günal,2005:107). Sonuçlar incelendiğinde DP'nin mecliste %85,2 oranında, CHP'nin %14,2 oranında, MP'nin %0,2 oranında ve bağımsızların %0,4 oranında temsiliyet elde ettiği görülmektedir. DP, temsil oranında %32,5'lik bir artış elde ederken CHP, %25,2 oranında bir kayıp yaşamıştır. Kazanılan oy oranı ile bu oyların parlamentoda sandalyeye dönüşmesi oranı arasındaki büyük farkın nedeni uygulanan seçim sistemidir. Listeli çoğunluk sistemi temsilde adalet ilkesine oldukça uzaktır. 1946, 1954 ve 1957 seçimlerinde de benzer sonuçlar görülmektedir.

1950 seçimleri il bazında incelendiğinde konu daha iyi anlaşılacaktır. 4 milletvekilinin çıkarılacağı 1950 Siirt ili genel seçimlerinde belirlenen CHP ve DP aday listesinin aldığı oy sayısı sırasıyla 15.363 ve 22.144 tür (Wikipedia.org,10.05.2021).

DP parti basit çoğunluğu elde ettiğinden dolayı çıkarılacak 4 milletvekilin tamamını da kazanmıştır. Dolayısıyla CHP'nin aldığı 15.363 oyu boşa gitmiştir. Listeli çoğunluk sistemi uygulamada her ne kadar pratik ve kolay görünse de halk iradesinin temsiliyeti noktasında oldukça dezavantajlıdır.

1961-1980 Seçimleri (Nispi Temsil Sistemi)

27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra her alanda köklü değişiklikler yapılırken milletvekili seçim sistemi de değişikliklerden nasibini alarak 25 Mayıs 1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu ile listeli çoğunluk sistemi kaldırılmış ve yerine nispi temsili sistem getirilmiştir (Günal,2005:114). Önceki milletvekili seçimlerinde milletvekili aday sayısı nüfusa göre belirlenirken 1961 seçimlerinde üye sayısının sabitlenmesi (450) kararlaştırılmıştır. Nispi temsil sisteminin birden çok alt varyantlarının bulunduğu bilinmektedir. 1961 seçimlerinde nispi temsil sisteminin bir türü olan barajlı d'hondt sistemi uygulanmıştır. Söz konusu sisteme göre milletvekili dağılımı, bir seçim çevresinde tespit edilen geçerli oyların sayısı o seçim bölgesinde çıkarılacak milletvekili sayısına bölünerek tespit edilir (Buran,2005:109). 1, 2, 3, 4… gibi bölünmelerin ardından en fazla oy alandan en az oy alana doğru bir sıralama yapılarak temsilcilikler dağıtılır (Yozgat ve Zabun,2009:82).

CHP, AP (Adalet Partisi), CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) ve YTP (Yeni Türkiye Partisi) adlı 4 siyasi partinin katıldığı 1961 milletvekili seçim sonuçları incelendiğinde; CHP geçerli oyların %36,7'sini alarak 173, AP geçerli oyların %34,7'sini alarak 158, CKMP geçerli oyların %14'ünü alarak 54, YTP geçerli oyların %13,9'unu alarak 65 temsilci çıkarmıştır (Kodal,2012:3). Elde edilen seçim sonuçları değerlendirildiğinde; iki büyük partinin temsilci sayısı fazla olmasına rağmen diğer partilerin de temsilcilik elde etme imkânına kavuştuğu görülmektedir. Dolayısıyla çoğunluk sisteminde ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkan artık/eksik temsil problemi uygulanan çevre barajlı d'hondt sistemi ile ortadan kalkmıştır. Bu yönüyle uygulanan sistemin en önemli avantajı temsilde adalet ilkesini yansıtıyor olmasıdır.

Çevre barajlı d'hondt sisteminin avantajları olduğu gibi istikrarlı ve güçlü bir yönetimin oluşmasına meydan vermemesi ve koalisyon hükümetlerinin kurulmasına sebebiyet vermesi yönüyle de eleştiri oklarını üzerine çekmiştir. 1965 yılında kadar zorunlu olarak 3 defa hükümetin kurulması istikrarsızlığın kanıtıdır (Günal,2005:116).

1965 seçimlerinde de nispi temsil sistemi uygulanmıştır. Ancak bu kez 1965 tarih ve 533 sayılı kanun ile bir önceki seçimde tatbik edilen çevre barajlı d'hondt sistemi uygulamadan kaldırılarak yerine ulusal artık sistemi getirilmiştir (Günal,2005:117). Artık oyların boşa gitmediği bu sisteme göre milletvekili dağılımı şu şekildedir. Seçim bölgelerindeki geçerli oyların tamamı o seçim bölgesinde çıkarılacak milletvekili sayısına bölünerek seçim rakamı belirlenmektedir. Parti farkı gözetmeksizin seçim sayısına göre vekillikler dağıtılmaktadır. Boşta kalan koltukların doldurulabilmesi için artık oylar devreye girmektedir. Her partinin artık oyları ülke düzeyinde toplanarak boşta kalan koltuk sayısına bölünerek ulusal seçim sayısı belirlenir. Her parti, ulusal seçim sayısı ve katları kadar milletvekili sayısı daha kazanır (Toktaş ve Görür,2020:333).

6 parti ve bağımsızların katılım sağladığı 1965 seçim sonuçları değerlendirildiğinde; AP'nin elde ettiği %52,9'luk bir oy oranı ile AP, 240 milletvekili çıkararak parlamentoda %53,3 oranı ile temsil edilmiştir. CHP'nin elde ettiği %28,8'lik bir oy oranı ile CHP, 134 milletvekili çıkararak mecliste %29,8 oranı ile temsil edilmiştir. Küçük partilerden; MP, %6,3 oranında oy toplayarak 31 milletvekili çıkarmıştır. Parlamentodaki temsil oranı ise %6,9' dur. YTP, %3,7 oy elde ederek 19 milletvekili çıkarmış olup parlamentodaki temsil oranı %4,2'dir. TİP'in, parlamentoda 14 koltuk elde etmesini sağlayan toplam oy oranı %3,0, temsil oranı ise %3,3'tür. CKMP, %2,2 oy oranı ile 11 milletvekili çıkarmıştır. Temsil oranı ise %2,5 şeklindedir. Bağımsızlar %3,2 oy almasına rağmen %0.02 temsil oranı ile 1 milletvekili çıkarmıştır (Buran,2005:110). Seçim sonuçları incelendiğinde il seçim çevresinden temsilcilik elde edemeyen CKMP ve diğer küçük partiler, ulusal seçim çevresi ile parlamentoda temsil hakkı elde etmişlerdir. Bu yönüyle milli bakiye seçim sisteminin temsilde adalet ilkesine en çok yaklaşan sistemlerinden biri olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Günal,2005:118). Parlamentoda temsil edilme oranı bakımından büyük ve küçük partiler arasında elle tutulur bir ayırıma rastlanmadığı görülmekle birlikte bağımsızların aldığı oy oranına göre parlamentoda eksik temsil edildiği göze çarpmaktadır.

1961-1980 döneminde yapılan 1969, 1973 ve 1977 seçimleri, barajsız d'hondt sistemine göre gerçekleştirilmiştir. Bu seçimlerde d'hondt sisteminin barajsız olarak uygulanması, anayasa mahkemesinin seçimlerde barajı, seçme ve seçilme hakkını tahrip edici, çok partili siyasal düzen ve demokratik hukuk devleti ilkelerine aykırı şeklinde yorumlamasından kaynaklanmaktadır (Türk,2006:96). 1969 genel seçimlerinde AP, geçerli oyların %46,5'ini alarak 256 milletvekili çıkarmıştır. Parlamentoda temsil edilme oranı ise %56,9'dur. Bu seçimde AP'nin elde ettiği oy oranı ile mecliste temsil oranı arasında %10,4 oranında artı yönde fark bulunmaktadır. Bu yönüyle artık ve eksik temsil olgusunun yeniden gün yüzüne çıktığı görülmektedir. Ayrıca genel itibariyle nispi temsil sisteminin istikrarsız hükümetlerin meydana gelmesine sebebiyet verdiği savı, 1969 seçimleri ile AP'nin tek başına iktidara gelmesi ile bir nevi çürütülmüştür. 1973 ve 1977 genel seçimlerinde ise hiçbir siyasi parti, tek başına iktidar olabilecek miktarda oy çoğunluğuna ulaşmamış ve her iki seçim sonucunda da koalisyon hükümetleri kurulmuştur (Günal,2005:121-126).

1982 Anayasası Sonrası Uygulanan Seçim Sistemleri

1980 darbesi sonrasında, Milli Güvenlik Konseyi'nin eli ile oluşturulan 1982 Anayasası ile birlikte seçim yasası ve siyasi partiler yasasında da birtakım değişikliklere gidilmiştir. 1982 Anayasası'ndan sonra çıkarılan 2839 sayılı kanun ile 1961 seçimlerinden beri uygulanan nispi temsil sistemi korunmakla beraber hem ülke barajı hem de hem de %50'lere kadar çıkan çevre barajı olmak üzere çift barajlı sisteme geçiş meydana gelmiştir (Buran,2005:119).

1980 darbesinden sonra Milli Güvenlik Konseyi'nin seçim sisteminde "çift baraj'ı" uygun görmesinin altında yeten temel neden, devamlı hükümet krizlerinin yaşandığı koalisyon hükümetleri yerine devletin faaliyetlerini istikrarlı bir biçimde yürütecek çoğunluğa hâkim güçlü bir hükümetin iktidara gelmesinin sağlanması isteğidir (Hasdemir,1992:260). Çift barajlı d'hondt sistemi küçük siyasi partilerin temsiline fırsat tanımayan büyük partilere ise avantaj sağlayan bir sistemdir.

Bu dönemde çift barajlı sistemin yanı sıra seçim çevresinin daraltılması (illerin çıkarılacak milletvekili sayısına göre bölünmesi) uygulaması da öngörülmüştür(Buran,2005:120).
6 Kasım 1983 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerine Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), Halkçı Parti ve Anavatan Partisi (ANAP) olmak üzere 3 siyasi parti katılabilmiştir. 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan milletvekilliği genel seçimleri sonuçlarına göre
-ANAP %45.1 oyla 212 milletvekilliği elde etmiş olup temsil oranı %53.0'dır.
-Halkçı Parti %30.5 oyla 117 milletvekilliği elde etmiş olup meclisteki temsil oranı %29.2'dir.
- MDP %23.3 oyla 71 milletvekilliği kazanmış olup temsil oranı %17.8'dir. Bu seçimde de uygulanan yöntemden kaynaklanan artık ve eksik temsil sorunu varlığını korumuştur (Buran,2005:121).
1987 seçmleri, 28.3.1986 tarih ve 3270 sayılı kanunla çifte barajlı d'Hondt sistemi aynen uygulanmasının yanı sıra kontenjan milletvekilliği getirilmiştir. Ayrıca seçim çevresi daha da daraltılmıştır. Kontenjan milletvekilliği seçim işleminde çoğunluk sistemine göre yapılması kararlaştırılmıştır (Buran,2005:121). Bu düzenlemeye ile bazı seçim çevrelerinde çoğunluk sistemi ve çifte barajlı d'Hondt yönteminin birleştirildiği söylenebilir.
29 Kasım 1987'de yapılan ve 7 siyasi partinin katılım sağladığı milletvekili genel seçimlerinde sonuçlar şu şekildedir;
-ANAP %36.3 oyla 292 milletvekilliği kazanmıştır. Parlamentoda temsil oranı ise %64.9'dur.
-DYP %19.1 oyla 59 milletvekilliği ve %13.1 temsil oranı elde etmiştir.
-SODEP % 24.7 oyla 99 milletvekilliği kazanmıştır. Temsil oranı ise %22'dir. Diğer sisyasi partiler barajı aşamadıkları için milletvekili çıkaramamıştır (Buran,2005:122).
Büyük partilere imkân tanıyan seçim kanunu değişikliklerinin neticesinde ANAP %36.3 oranında oy almasına rağmen parlamentoda % 65 oranında bir temsil gücü elde etmiş ve diğer partilere göre ezici bir çoğunluk sağlamıştır. Ülke barajını aşamayan toplam %20'lik bir oy oranına sahip dört siyasi partinin oyları yok sayılmıştır. Kısacası bu seçimde de temsilde adalet ilkesi parlamentonun dışında kalmıştır.
1991 seçimlerinde, seçim çevre barajı %20 / %25'lere düşürülmesi ile küçük partilerin lehine bir takım değişiklikler yapılmış olmakla birlikte çift barajlı –kontenjan adaylı-tercih oylu-karma seçim sistemi uygulanmıştır(Günal,2005:137).
23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı seçim kanunu ile yapılan düzenlemeler doğrultusunda milletvekili sayısı 500'e çıkarılmıştır. Bölgesel seçim barajı kaldırılarak küçük partiler için daha adaletli bir seçim sistemi oluşturulmuştur. İlk kez hem temsilde adalet hem de yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak bir düzenlemeye gidilmiştir. Yapılan bir diğer düzenleme ise seçim çevrelerini büyütme olmuştur. Çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller bir, 19'dan 35'e kadar olan illerin iki, 36 ve daha fazla olan illerin üç seçim çevresine bölüneceği belirtilmiştir. Ayrıca 4125 sayılı yasa ile tercih oyu uygulaması ve kontenjan milletvekilliği kaldırılmıştır. Seçim kanununda yapılan yeni düzenlemelerin ardından yapılan seçimlerde (1995, 1999, 2002, 2007, 2011, 2015,2018) ülke barajlı (%10) nispi temsil sistemi uygulanmıştır(Günal,2005:139-150).

Sonuç ve Değerlendirme

Seçim sistemleri ülkenin genel siyasetinin üzerinde bir etkisi olduğu aşikârdır. Söz konusu etkinin şiddeti ve yönü dönemsel olabileceği gibi süreklilik de arz edebilir. Örneğin % 10 genel seçim barajının uygulandığı ülkemizde çok önemli miktarda oy almış olup da barajı geçemeyen partiler sürekli olarak sistemin dışında kalmıştır. Nispi temsil sistemin uygulandığı durumlarda temsilde adaletin daha çok uygulandığı görülürken çoğunluk sistemlerinin özellikle de tek-turlu çoğunluk sistemlerinin uygulanması temsilde adaletsizliğe yol açmakta fakat buna karşılık istikrarlı hükümetler oluşturmaktadır.

Osmanlı'nın son dönemlerinden 1946 yılına dek yapılan seçimleri iki dereceli ve çoğunluk sistemine dayalı olarak gerçekleşmiştir. 1946 yılından 1960 yılına kadar ise tek dereceli ama yine çoğunluk sisteminin uygulandığı görülmektedir. Seçimler listeler halinde gerçekleşmiş, bir seçim çevresinde çoğunluğu elde eden listenin tamamını kazanmıştır.

1960 darbesi sonrasında yapılan seçim kanunu ile birlikte çoğunluk sistemine son verilmiştir. Bunun yerine Nispi temsil sistemi getirilmiştir. 1982 anayasası ile birlikte seçim kanunu da değişmiştir. Yeni kanunda nispi temsil sistemi yerini korumuş ancak çevre ve ülke barajı getirilmiştir. Çift barajlı bir seçim sisteminin kurgulanmasının temel sebebi yönetimde istikrarı sağlamaktır. 1995 yılında yapılan değişiklik ile birlikte bölge barajı uygulamasına son verilmiştir. Ancak %10'luk ülke barajı hala geçerliliğini korumaktadır.

Kaynakça

AKYILDIZ, A., "Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı 7, 2016, Ankara

BURAN, H., "Seçim Sistemleri ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Sistemi Önerisi, Siyasal Kitabevi, 2005, Ankara.

HASDEMİR, T., Asrak, "1980 Sonrası Türkiye'de Seçim Sistemi: Kimi Saptamalar", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 47, Sayı 1, 1992, Ankara

GÜNAL, E., "Türkiye'de Seçim Sistemlerinin Siyasal Kurumlar Üzerindeki Etkileri", Turhan kitapevi, Ankara, 2005,

KANAT, K.,.DUDDEN, B., Lesley, K.,HANNON, J., "2016 Başkanlık Seçimlerine Doğru ABD -1 Seçim Süreci Ve Ön Seçimler", Analiz, Sayı: 171,2016

KODAL, T., "1960 Askeri Müdahalesinden Sonra Yapılan İlk Çok Partili Genel Seçimlerde Denizli'nin Kale İlçesi'nin Siyasi Durumu", Belgi, Sayı 4,2012

OLGUN, K., "II. Meşrutiyet dönemi seçim sistemi ve 1912 seçimlerinde İzmit sancağında uygulanışı", Tarih Dergisi, sayı 39, 2004, İstanbul

Özbudun, E., Seçim Sistemleri ve Türkiye, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 44, Sayı 1, Ankara, 1995

Toktaş Ş., Görür, S., "Türk Siyasal Hayatından Görünümler: 1965 Genel Seçimleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi (10/10/1965-11/10/1969)," In Yüzüncü Yılında TBMM, Ankara: TBMM Yayınları, 2020

TÜRK, H.S., "Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih", Türk Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 22, sayı 1, 2006, Ankara

VARLIK, Ü., –ÖREN, B., Seçim Sistemleri Ve Türkiye'de Seçimler, Der Yayınları, 2001, İstanbul.

YOZGAT, F., ZABUN S., Seçim sistemleri ve Uygulamaları, C.Ü, İ.İ.B. dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2009

https://sozluk.gov.tr/,16.05.2021

https://tr.wikipedia.org/wiki/Siirt%27te_1950_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri, 10.05.2021

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

İNSANİ YARDIM: ULUSÖTESİ AKTÖRLER VE DEVLET ARASINDA GELİŞEN DENGE

Dr. Öğretim Üyesi Ceren ARK YILDIRIM
İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
ORCID: 0000-0003-0227-3822

ÖZET
2011'den bu yana, Türkiye hem Suriye iç savaşından kaçan kitlesel göçmen akınına hem de diğer ülkelerden gelen sığınmacılara tanık olmaktadır. 2021 yılında, Türkiye dünyanın en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülkesidir[1]. Türkiye'de bulunan mülteci nüfus, temel ihtiyaçlarının giderilmesi için farklı kuruluşlarından büyük miktarda insani yardım almaktadır. Başta nakit yardımlar olmak üzere, temel ihtiyaç yardımı sağlayan aktörlerin nispi ağırlığı (devlet veya devlet-dışı) zamanla değişmektedir. Bildirinin amacı, insani politika araçları bağlamında, bir yandan ulus ötesi aktörlerin diğer yandan da devlet kurumlarının görece ağırlığını tartışmaktır.
Hem akademik hem de profesyonel literatürde, insani krizlerin daha uzun sürdüğü vurgulanmaktadır. Bugünkü tartışmalarda, insani yardımların dağıtımı ve mültecilerin yardıma uygunluğunun değerlendirilmesi prosedürüne devlet kurumlarının katılımının gerekli olduğu savunulmaktadır. Bu görüşe göre, tıpkı sosyal koruma programları gibi, devletler mültecilerin dayanıklılığını sağlamak için birincil kaynaklar olarak görülmelidir. Bu açıdan, devlet kurumlarının güçlendirilmesi, " kırılgan bağlamlarda dayanıklılığın tesis edilmesi için sosyal koruma programlarını artırma ve ulusal ve yerel sistemleri ve başa çıkma mekanizmalarını güçlendirmeye ", Büyük Pazarlık gibi çeşitli uluslararası belgelerde vurgulanmaktadır. Ancak bu bakış açısı, çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan devletler tarafından her zaman paylaşılmayabilir. Uluslararası yük paylaşımının devam etmesini sağlamak için, devletler ulus ötesi aktörleri insani yardım sistemi içinde tutmaya çalışabilir.
Anahtar Kelimeler: Transnasyonalizm, İnsani Yardım, Mülteciler

HUMANITARIAN ASSISTANCE: THE EVOLVING BALANCE BETWEEN TRANSNATIONAL ACTOR AND STATE

ABSTRACT
Since 2011, Turkey has witnessed a mass influx of migrants fleeing the Syrian civil war in addition to people running away from other wars. As of the start of 2021, Turkey hosted the largest number of refugees in the world. This refugee population has received a great deal of humanitarian assistance for their basic needs from different funding agencies. The relative weight of the actors providing basic need support, especially cash assistance, is changing over times. The purpose of the paper is to understand the relative weight of transnational actors on the one hand and state agencies on the other in the context of broader debates on the dynamics of humanitarian policy instruments.

[1] https://www.unhcr.org/refugee-statistics/

In the academic as well as the professional literature, It has long been argued that humanitarian crises have become more protracted. As a result, the involvement of state agencies in the delivery and eligibility determination procedure of humanitarian assistance programs is seen as necessary in today's discussions. Like social protection schemes, the states is seen as a primary sources for ensuring resilience of refugees. From this perspective, the need for the empowerment of state agencies is underlined by several international documents such as the Grand Bargain commitment to " increase social protection programmes and strengthen national and local systems and coping mechanisms in order to build resilience in fragile contexts "[2]. However, this point of view may not always be shared by states hosting large numbers of refugees. These may try to keep the transnational actors involved as a means to ensure that international burden sharing continues.

Keywords: Transnationalism, Humanitarian Assistance, Refugees

[2] https://agendaforhumanity.org/sites/default/files/resources/2018/Jan/Grand_Bargain_final_22_May_FINAL-2.pdf, article 10, p:14

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

PANDEMİ DÖNEMİNCE İSTİMVAL UYGULAMALARI

Araş. Gör. Gencer Karabekir KARAGENÇ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
ORCID: 0000-0002-9465-507X

ÖZET
İstimval; idarenin mal edinme yöntemlerinden olup, olağanüstü dönemlerde devletin ihtiyaç duyduğu taşınırlara bedelini ödeyerek, el koyma yetkisine verilen isimdir. Bu yetki belirtildiği üzere olağan dönemlerde kullanılamayıp sadece olağanüstü dönemlerde uygulanabilecek bir niteliktedir. Bedensel yükümlülükler dahi istimvalin konusunu oluşturabilir. Taşınırları üzerinde bu yetkinin kullanılmasını istemeyenler işlemin iptali için davalarını idari yargıda, taşınırlarına dair bedel uyuşmazlıklarına ilişkin davalar ise adli yargıda açılmaktadır.
Covid-19 pandemisinin global ölçekte yarattığı en büyük sorunlardan biri, pandemiyle mücadelede kullanılması zorunlu çeşitli araçlara toplumun genelinin adaletli bir şekilde ulaşabilmesini sağlayamama sorunudur. İlk başlarda maske tedarikinde yaşanan sıkıntılarla baş gösteren bu durum, sonrasında çeşitli ekipman ve aşı benzeri hizmetlerin dünya geneline dengeli dağılımının sağlanamaması şeklinde karşımıza çıkmıştır.
Özel firmalar tarafından sağlık kamu hizmeti alanında kullanılması zorunlu malzemelerin üretimi, tedariki ve dağıtımında periyodik olarak meydana gelen aksaklıkların olağan olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir. Bu sorunların ivedilikle devletler tarafından giderilmesi gerekir. Bu noktada, bu tarz problemleri çözme amacıyla, özel kişilerin mülkiyet hakkına, teşebbüs hürriyetlerine yönelik müdahaleler olması her zaman için olasılıklar arasında yer almaktadır. Ancak bu müdahalelerin mutlaka hukukun öngördüğü usullere uyarak, orantılı bir şekilde, zorunluluktan kaynaklı, elverişli araçlarla ölçülülü bir şekilde yapılması gerekir. Aksi durumda yapılan müdahale hukuka aykırı hale gelecek, hukuk devleti ilkesine zarar verecektir.
Bu çalışmada idarenin pandemi döneminde yapabileceği istimval uygulamaları incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle idarenin mal edinme yöntemlerinden olan istimval kavramı tanımlanarak, bu yöntemin hangi dönemlerde hangi usullere tabi olarak yapılabileceği belirtilmiştir. Sonrasında pandemi döneminde hangi hizmetlere yönelik olarak istimval kavramının kullanılabileceği örneklerle açıklanmıştır. İstimval kavramının kullanılması durumunda hangi hukuki ilkelere dikkat edilerek, bu mal edinme yönteminin uygulanabileceği analiz edilmeye çalışılmıştır.
Anahtar Kelimeler: İstimval, Covid-19, Ölçülülük

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

EXPROPRIATION APPLICATIONS DURING THE PANDEMIC PERIOD

ABSTRACT

Expropriation; it is one of the methods of acquiring property of the administration and it is the name given to the authority to seize the movables needed by the state in extraordinary periods by paying the price. As stated, this authority cannot be used in ordinary periods and can only be applied in extraordinary periods. Even bodily obligations can be the subject of expropriation.Those who do not want to exercise this authority over their movable properties are filed at the administrative jurisdiction for the cancellation of the transaction, and the lawsuits related to price disputes regarding their movables are brought before the civil jurisdiction.

One of the biggest problems posed by the Covid-19 pandemic on a global scale is the inability to ensure that the general public can access the various tools that must be used in combating the pandemic. This situation, which initially coped with the difficulties in the supply of masks, later appeared in the form of the inability to provide a balanced distribution of various equipment and vaccine-like services throughout the world.

Periodic malfunctions in the production, supply and distribution of materials that must be used by private companies in the field of healthcare public service cannot be accepted as ordinary. These problems must be resolved urgently by governments. At this point, it is always among the possibilities to intervene against the property rights of private persons and freedom of enterprise in order to solve such problems. However, these interventions must be made in a proportionate manner, arising from necessity, and in a proportionate manner with suitable means, in accordance with the procedures stipulated by the law. Otherwise, the intervention will become unlawful and damage the rule of law.

In this study, the expropriation practices that the administration can do during the pandemic period have been examined. In this context, first of all, the concept of expropriation, which is one of the methods of acquiring property of the administration, was defined and it was stated that this method could be applied in which periods and under which procedures. Afterwards, the concept of expropriation can be used for which services during the pandemic period, with examples. In the case of using the concept of expropriation, it has been tried to analyze which legal principles can be applied by paying attention to this method of acquiring property.,

Keywords: Expropriation, Covid-19, Principle of Proportionality

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

SAĞLIK KAMU HİZMETLERİNDE AĞIR KUSUR KAVRAMI

Araş. Gör. Gencer Karabekir KARAGENÇ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
ORCID: 0000-0002-9465-507X

ÖZET
Devlet kamu hizmetlerini yerine getirirken, piyasadaki özel bir aktörden farklı hareket ederek mal ve hizmet üretimlerini yerine getirir. Farklılıkla kastedilen; piyasadaki bir firmanın en temelde kar maksimizasyonu saikiyle hareket etmesi, kamu söz konusu olduğunda ise amacın her zaman için kamu yararı olmasıdır. Bu bağlamda bir özel kişi iktisadi açıdan zarar ettiği anda piyasadan çekilme olanağına sahipken, idare söz konusu olduğunda, ortada kamu yararı varsa idare mal ve hizmet üretimlerini sürdürmek zorundadır.
Devletin yerine getirmekle mükellef olduğu kamu hizmetlerinin başında sağlık kamu hizmetleri gelmektedir. Sağlık kamu hizmetleri sadece idare tarafından değil aynı zamanda idareden alınan bir izin vasıtasıyla özel kişiler tarafından da yerine getirilebilmektedir. Tekel niteliğinde olmayan sağlık kamu hizmetlerinin idare tarafından verilen bir ruhsatla özel kişilere gördürülmesi de mümkündür. Fakat özel kişilerin bu hizmetleri yerine getirmesi devletin denetim sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Bir başka ifadeyle doğabilecek zararlardan dolayı idarenin sorumluluğu çeşitli koşulların varlığı halinde söz konusu olabilecektir.
Sağlık kamu hizmetleri doğaları gereği riskli hizmet alanları olduklarından ötürü hizmetin verilmesinden kaynaklı bahsedildiği üzere idarenin sorumluluğuna yol açabilecek birçok durum ortaya çıkabilir. Bu durumlarda idarenin kusur sorumluluğu söz konusu olabileceği gibi kusursuz sorumluluk da söz konusu olabilir. Ancak her ihtimalde ortada bir kamu hizmeti bulunduğundan, meydana gelen zararların, idare tarafından tazmin edilmesi gerekliliği bulunmaktadır.
Bu çalışmada idarenin sağlık hizmetlerinden kaynaklı sorumluluğu incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle kamu hizmeti kavramı tanımlanarak, sağlık kamu hizmetinin diğer kamu hizmetlerinden ayrılan yönleri vurgulanmıştır. Sonrasında idarenin kusurlu ve kusursuz sorumluluğu kavramına değinilerek, Danıştay içtihatlarından ağır kusur kavramına örnekler verilmiş, ilgili zararların hangi ilkeler doğrultusunda idare tarafından tazmin edilebilecekleri analiz edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Kamu Hizmet, Sağlık Kamu Hizmetleri, Ağır Kusur, İdarenin Sorumluluğu

ISPEC 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
May 16-18, 2021 / Siirt University
SIIRT-TURKEY
(THE PROCEEDINGS BOOK)
WEB: https://www.ispeco.org/
E-MAIL: ispeckongresi@gmail.com

THE CONCEPT OF GROSS FAULT IN PUBLIC HEALTH SERVICES

ABSTRACT

While the state performs public services, it performs the production of goods and services by acting differently from a private actor in the market. What is meant by difference; A firm in the market is basically acting with the motive of profit maximization, and when it comes to the public, the aim is always the public interest. In this context, while a private person has the opportunity to withdraw from the market at the moment of economic loss, when the administration is in question, if there is a public interest, the administration has to continue its production of goods and services.

Health public services come first among the public services that the state is obliged to fulfill. Health public services can be performed not only by the administration, but also by private persons, with a permit obtained from the administration. It is also possible for healthcare public services, which are not monopoly, to be provided to private persons with a license issued by the administration. However, the fact that private persons perform these services does not remove the state's responsibility for supervision. In other words, the responsibility of the administration may arise in the presence of various conditions due to the damages that may arise.

Since public health services are inherently risky service areas, many situations may arise that may lead to the responsibility of the administration, as mentioned due to the provision of the service. In these cases, the administration may be liable for defects or it may also be a liability without fault. However, since there is a public service in all probability, there is a requirement to compensate the damages incurred by the administration.

In this study, the responsibility of the administration arising from health services has been examined. In this context, first of all, the concept of public service was defined and the aspects of the health public service that differ from other public services were emphasized. Afterwards, by referring to the concept of fault liability and liability without fault of the administration, examples of the concept of gross fault from the Council of State's case law were given, and the principles under which the relevant damages could be compensated by the administration were analyzed.

Keywords: Public Service, Health Public Services, Gross Fault, Administration's Responsibility

1. GİRİŞ

Sağlık hizmeti bütün kamu hizmetleri içerisinde farklı bir yere sahiptir. Bu farklılık sağlık kamu hizmetlerinin bazı eylemlerinin insanların vücut bütünlükleri üzerinde sonuç doğuracak nitelikte olmalarından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı sağlık kamu hizmetinin verilmesi esnasında; kimi durumlarda, kişiler üzerinde zararlar meydana gelmekte ve idarenin sorumluluğu kavramı söz konusu olmaktadır.

Bu çalışmada sağlık hizmetlerinden kaynaklanan idarenin sorumluluğu konusu incelenmiştir. Bu kapsamda metin özelinde ilk olarak idarenin sorumluluğunun kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Sonrasında ise seçilen içtihatlar ışığında idarenin sağlık hizmetinden kaynaklanan sorumluluğu mahkeme kararları eşliğinde örneklendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

2.İDARENİN SORUMLULUĞU KAVRAMI

İdarenin sorumluluğu kavramı; idarenin işlem, eylem ve sözleşmelerinden dolayı meydana gelen zararların tazminini anlatmak için kullanılan bir kavramdır. İdarenin sorumluluğu kavramı iki alt başlık altında kategorize edilmektedir. Bunlar kusurlu sorumluluk ve kusursuz sorumluluk halleridir[1].

2.1. Kusurlu Sorumluluk

Kusurlu sorumluluk kamu hizmetlerinin düzgün bir biçimde teşkilatlanmamasından dolayı ortaya çıkar. Kusurlu sorumluluğun bir diğer adı hizmet kusuru[2]dur. Danıştay hizmet kusurunu[3];

"… idarenin yerine getirmekle olduğu herhangi bir kamu hizmetinin kuruluşunda ,düzenlenmesi ve teşkilatında, yapısında ,personelinde ya da işleyişinde gereken emir , direktif ve talimatın verilmemesi, gözetim , denetim ve teftişin icra olunmaması, hizmete tahsis olunan araçların yetersiz , elverişsiz, kötü olması, gereken tedbirleri alınmaması, geç vakitsiz hareket edilmesi, gibi nedenlerle ortaya çıkan birtakım aksaklık , aykırılık, bozukluk,düzensizlik,eksiklik,sakatlıktır." şeklinde tanımlamıştır.

Kusurlu sorumluluk; idarenin sorumluluğunda ilk başvurulacak kusur türüdür. Genel geçer, sübjektif olmayan ve anonim niteliktedir[4]. Kusurlu sorumluluk en temelde karşımıza 3 şekilde çıkmaktadır. Bu durumlar hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi şeklinde ifade edilebilir[5].
Kusurlu sorumluluktan doğan davalar kamu görevlisi aleyhine değil idare aleyhine açılır. İdari makamların sonrasında ilgili kamu görevlisine Anayasanın 129. Maddesinde[6] de ifade edildiği üzere kusuru ile orantılı olarak rücu mekanizmasını işletmeleri gerekir.
Kimi durumlarda ise kamu görevlileri ile hizmet kusurları birbirleri ile kaynaşmış durumda olabilir. Bu tip durumlarda kusurlar belli kamu görevlilerine atfedilebilir[7].

[1] Turgut Tan, İdare Hukuku, Ankara ,2015, s.445
[2] Metin Günday, İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara, 2015 s.320
[3] Danıştay 10.Dairesi, 17.10.1983, E.82/185, K. 83/1984 Aktaran: Ahmet Nohutçu, İdare Hukuku, Savaş Yayınevi, 2015, s.524
[4] E. Ethem Atay ve Hasan Odabaşı, Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, Ankara 2010, s.60
[5] Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, Kısa İdare Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa, 2012, s.207
[6] Anayasa Madde 129: "Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir."
[7] Tan, age, s.452

Ancak bu durum dahi davaların yine idare aleyhine açılacağı hususunu değiştirmez. Sonrasında yine belirtildiği üzere rücu mekanizması işletilebilir.
Kamu hizmetiyle hiçbir bağlantısı olmayan nitelikteki kusurlar ise farklı bir kavramsal çerçevede analiz edilir[8]. Burada kamu görevlilerinin kin, garez ve husumet ile hareket ederek eylemde bulunmaları söz konusudur. Bu durumda davalar idari yargıda değil kamu görevlisine karşı adli yargıda açılır[9]. Ağır kusurlar, görevden ayrılabilir nitelikteki davranışlar, kast içeren eylemle bu durumlara örnek olarak verilebilir[10].

2.2. Kusursuz Sorumluluk

İdarenin faaliyetlerinden dolayı ortaya çıkan bir diğer sorumluluk türü kusursuz sorumluluktur Kusursuz sorumlulukta idarenin kusurunun olmadığı ancak onun faaliyetlerinden kaynaklanan zararlar söz konusudur. Kusursuz sorumluluk en temelde iki alt başlık altında incelenir. Bu başlıklar; tehlike ilkesi ve kamu külfetleri karşısında eşitlik, başka bir ifadeyle fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesidir[11].
Tehlike ilkesini idarenin tehlikeli faaliyetlerinden oluşan zararlar, mesleki riskten oluşan zararlar ve sosyal risk ilkesiyle alakalı durumlar olarak üç alt başlığa ayırabiliriz[12]. İdarenin tehlikeli faaliyetlerinde idarenin kimi faaliyetlerinin varlıkları gereği tehlikeli olduğu kabul edilerek, bu hizmetlerin verilmesi esnasında meydana gelen zararların tazmin edilmesi amaçlanır. Bu durumda idare bir kusuru olmamasına rağmen zararı tazminle mükelleftir
Mesleki risk olarak adlandırılan ilkede ise bazı kamu görevlerinin yapılarından kaynaklı riskli olduklarının kabulü söz konusudur[13]. Burada da yine bir kusur olmamakla birlikte oluşan zarara idarenin faaliyeti sebebiyet verdiği için zararlar tazmin edilir.
Sosyal risk ilkesi ise diğerlerinde ayrılan özgün bir niteliğe sahiptir. Terör eylemlerinden dolayı meydana gelen zararların tazmin edilmesini anlatır[14]. Bu ilkede idarenin bir faaliyeti bulunmamasına rağmen tazmin hükümleri işletilir. Nedensellik ilişkisi kurmaya gerek yoktur.
Fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesinde ise, kamunun büyük bir çoğunluğunun yararına bir kamu hizmetinde, küçük bir azınlığın zararlarının, yarar sağlayanlar tarafından dengelenmesi hedeflenmektedir[15].
İdarenin faaliyetlerinden kaynaklı hem kusurlu, hem de kusursuz sorumluluklarını ortadan kaldıran çeşitli durumlar bulunmaktadır. Mücbir sebepler, 3.kişilerin kusuru ve zarar görenin kusurları idarenin tazmin yükümlülüklerini ortadan kaldırarak sorumluluktan kurtulmasını sağlar. Beklenmeyen durumlar karşısında ise idarenin kusurlu sorumluluğu yoktur. Ancak bu durumda kusursuz sorumluluk devam eder.

[8] Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, Kısa İdare Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa, 2012, s.208
[9] Tan, age, s.454
[10] Tan, age., s.455
[11] Atay, age., s. 130
[12]Nohutçu, age., s.531-532
[13] Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, Kısa İdare Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa, 2012, s.212
[14]Nohutçu, age., s.532
[15]Tan, age., s.474

3.AĞIR KUSUR KAVRAMI

Ağır kusur kavramının net bir şekilde doktrinde tanımı yapılmamıştır. Ağır kusur kavramı, çeşitli çalışmalarda kanunun sarih bir şekilde düzenlediği hususu yerine getirmeme olarak tanımlansa da[16] genel geçer, objektif ve nesnel olarak kabul edilmiş bir kavramsallaştırma bulunmamaktadır.

Kamu yararı yerine kişisel çıkarlarla eylemde bulunma, ihmal ve bariz hata durumları, maddi ve manevi vücut bütünlüğüne yönelik fiiller, yargı kararlarının yerine getirilmemesi gibi vakalar ağır kusur durumlarına[17] örnek olarak verilmektedir.

Ağır kusur kavramına dosyadaki olayın maddi koşullarına göre hakimler karar vermektedir. Her bir olayı kendi koşulları çerçevesinde değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Sağlık hizmetleri doğası gereği diğer bazı kamu hizmetlerine oranla daha riskli kamu hizmeti niteliğindedir. Danıştay da geçmiş tarihli kararlarında sağlık hizmetlerinde tazmin sorumluluğuna gidilebilmesi için ağır kusur bulunması şartını aramaktadır. Ağır kusur ibaresini genel olarak kusurun yoğunluğunu anlatmak adına kullanmaktadır

4.İÇTİHATLAR ÖZELİNDE SAĞLIK HİZMETLERİNDE İDARENİN SORUMLULUĞU

Sağlık hizmetlerinin doğası gereği diğer bazı kamu hizmetlerine oranla daha riskli kamu hizmeti niteliğinde olduğunu belirtmiştik. Danıştay da geçmiş tarihli kararlarında sağlık hizmetlerinde tazmin sorumluluğuna gidilebilmesi için ağır kusur bulunması şartını aramaktadır.

Ancak Danıştayın son dönem verdiği kararlarında ağır kusur–hafif kusur ayrımını kullanmadığını belirtmemiz gerekir. Ağır kusur ibaresini genel olarak kusurun yoğunluğunu anlatmak adına kullanmaktadır Ayrıca herhangi bir mevzuatımızda da hangi hallerin ağır kusur hangi hallerin hafif kusur sayılacağına ilişkin bir hüküm de bulunmamaktadır[18].

Bu kapsamda Danıştay 10. Dairesi, İzmir 3. İdare Mahkemesinin 4.3.1994 gün ve 1994/390 sayılı kararının temyizen incelenerek bozulması talebiyle önüne gelen bir dosyada şöyle bir karar[19] vermiştir.

Mevcut olayda Danıştay; üniversite hastanesinde yapılan ameliyat sırasında oksijen yerine karbondioksit gazı verilmesi sonucu meydana gelen ölüm olayında idarenin ağır hizmet kusuru ve tazmin sorumluluğu bulunduğuna ilişkin dosyaya ilişkin incelemesinde;

[16] Ramazan Yıldırım, Açıklamalı Kaynakçalı İdare Hukuku Kavramları Sözlüğü, Mimoza Yayınları, Konya Kasım 2006, s.10

[17] Nohutçu, age, s.525

[18] Çınar Can Evren, İdarenin Sorumluluğunu Azaltan veya Ortadan Kaldıran Nedenler, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

[19] Danıştay 10.Dairesi, 03.05.1995, E.1994/3258, K. 1995/2379

"Dava, davacılardan ... tarihinde, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Kliniğindeki ameliyatı sırasında, oksijen gazı yerine yanlışlıkla karbondioksit gazı verilmesi sonucu 3.2.1992 tarihinde ölümü nedeniyle, eşi ... için ...TL.; oğlu ... için kızı ... için ... TL. olmak üzere toplam ... TL maddi; her bir davacı için ... TL. olmak üzere toplam ... lira manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılmıştır. İzmir 3. İdare Mahkemesi 4.3.1994 gün ve 1994/390 sayılı kararıyla; dava dosyasının incelenmesinden, ölüm olayının tamamen oksijen yerine karbondioksit gazı verilmesinden kaynaklandığı, içinde oksijen gazı olduğu sanılan tüpün 1965 tarihli demirbaş kaydının 1989 yılında Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumuna gönderilmek üzere silinmesine karşın, bilinmeyen bir nedenle kullanımına devam edildiği, vanası, içinde oksijen gazı bulunan tüplere ait vanalardan olduğu halde, tüpün üzerine siyah yağlı boya ile büyükçe bir biçimde karbondioksit gazının simgesi olan (C02) yazısının bulunduğu, bu tüpün Ege Üniversitesi Yardım Derneği tarafından doldurtulduğu, dolum işi hastanenin gözetim ve denetiminde yapılmadığı halde, davalı idarece gerekli kontrolün de yapılmadığı, esasen hastane tarafından yaptırılan tüm dolum işlerinde ve tüplerin hastalarda kullanılmasında mevcut standartlara uyulmadığı gibi, konunun önemine uygun bir disiplin ve denetimin sağlanamadığı, tüpü dolduran firma sahibi aleyhine açılan ceza davası sonucunda ... 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 28.4.1993 tarih ve 1993/317 sayılı kararı ile ölüme sebebiyet verme suçundan kusurlu bulunmayan sanığın beraatine, Hastane yönetiminin ise 8/8 oranında kusurlu olduğuna karar verildiğinin anlaşıldığı, bu maddi durum karşısında ölüm olayının idarenin ağır hizmet kusuru nedeniyle meydana geldiği, davacıların maddi ve manevi zararlarının davalı idare tarafından karşılanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Davalı idare, olayın meydana gelmesinden tüpü dolduran firmanın sorumlu olduğunu, öte yandan davacılardan ... için 24 ... için 22 yaşına kadar maddi tazminat hesaplanmasının hukuka aykırı olduğu, 18 veya 20 yaşına kadar destekten yoksun kalma tazminatının uygulanabileceği, vekalet ücretinin hatalı hesaplandığı savlarıyla; davacılar ise; maddi tazminata olay tarihinden itibaren yasal faiz uygulanması gerektiği manevi tazminata yasal faiz uygulanmamasının hukuka aykırı olduğu savlarıyla anılan kararın temyizen incelerek bozulmasını istemektedirler. Halkın sağlık hizmetlerini yürütmekle görevli olan davalı idare, hastanelerde yapılacak tedavilerin ve cerrahi müdahalelerin tıbbi esaslara uygun biçimde, hizmetin gerektirdiği yeterliğe sahip personelle ve gerekli dikkat ve özenin gösterilerek yapılmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi ağır hizmet kusuru niteliğinde olup, idarenin tazmin sorumluluğunu doğurur. Dava konusu olayda, davacılardan birinin eşi diğerlerinin annesi olan ilgilinin, ameliyat sırasında oksijen yerine karbondioksit gazı verilmesi sonucu ölümünde idarenin ağır hizmet kusuru nedeniyle tazmin sorumluluğunun bulunduğu tartışmasızdır." ibarelerini kullanmıştır.

Mevcut kararında Danıştay ameliyat sırasında oksijen gazı yerine ameliyattaki hastaya karbondioksit verilmesine ilişkin idarenin sorumluluğunu değerlendirmiştir. Olay içinde karbondioksit olduğu bilinen ve MKE Kurumuna geri gönderilmesi planlanan tüpün bilinmeyen bir sebepten dolayı kullanımına devam edilmesi sonucu gerçekleşmiştir.
Danıştay bahsi geçen kararında tüpün idare tarafından doldurulmadığını belirtmekle birlikte, bu durumun idarenin sorumluluğu kaldırmadığını belirtmiştir. Çünkü idarenin kamu hizmetine dair bir parçayı bizzat kendisi yerine getirmese dahi denetim sorumluluğu devam etmektedir. Danıştay da kararında bu vurguyu yapmıştır.
Mevcut olayda hasta başına gelen bu olaydan dolayı 18 gün komada kalmış daha sonra da hayatını kaybetmiştir. Danıştay kararında kamu hizmetlerinin yeterliliği kanıtlanmış personel tarafından, kamu hizmetlerinin gereklerine göre, gerekli özen ve dikkat sorumluluğu çerçevesinde verilmesi gerektiğini belirtmiştir.
Bahsi geçen olayda Danıştay, idarenin gerekli yükümlülükleri yerine getirmediğinden dolayı ağır kusurlu olduğuna karar vermiştir. Bu kusurundan dolayı da oluşan zararları tazmin etmesini noktasında tartışılacak bir husus bulunmadığını belirtmiştir.
Danıştay bir başka kararında[20] ise; kedi tarafından ısırılan çocuğa düzenli olarak aşı yapılması sonucu oluşan komplikasyon sebebiyle vefat etmesi olayında şu şekilde bir karar vermiştir: Danıştay bahsi geçen olayda sağlık hizmetlerinin doğası gereği risk taşıyan bir statüde bulunmalarından ötürü tazminat talebinin reddine karar vermiştir. İdarenin sorumluluğuna hükmetmemiştir."
Danıştay göz ameliyatı sırasında uygulanan yanlış tedaviden kaynaklı görme yetisinin kaybedilmesine ilişkin bir diğer kararında[21] ise idarenin sorumluluğuna ilişkin şu şekilde bir hüküm tesis etmiştir:

"22 numaralı anestezi iğnesinin davacının sol göz saat altı katranına isabet ettiği, bu nedenle davacının sol gözünün görme yeteneğini tamamen kaybettiği hususlarının davalı idarece de kabul edildiği ve davalı idarenin savunmasına ekli muayene kağıdı, günlük gözlem çizelgesi, anestezi belgesi, hasta kabul kağıdı, ameliyat kağıdı, poliklinik defteri, protokol defteri, ilaç reçeteleri ve ameliyatı uygulayan doktorun ifade tutanağından da açıkça tespit edildiği, ortada sol gözün tamamen yitirilmesi sonucunu doğuran bir zararın varlığının kuşkusuz olduğunu belirterek kişiye maddi tazminata hükmedilmesi gerektiği yönündeki yerel mahkeme kararını onamıştır."

Ayrıca Danıştay bu olayda hastanın yaşadığı gözünü kaybetmesi nedeniyle manevi değerlerinde bir eksilme meydana gelen davacıya duyulan acının, üzüntünün ve sarsıntının verdiği hisler nedeniyle manevi tazminata da hükmetmiştir.

[20] Danıştay 10.Dairesi., 1.3.1989, E. 1988/31, K. 1989/452
[21] Danıştay 10.Dairesi. Karar Tarihi:22.11.1999. Esas:1998/190 Karar: 1999/6198

5. SONUÇ

Sağlık kamu hizmeti faaliyetlerinin ontolojik yapısından kaynaklı olarak verilmeleri esnasında diğer kamu hizmetlerine kıyasla zarar doğurma potansiyelleri çok daha fazladır. Bu sebeple birçok içtihatta idarenin sorumluluğu kavramı ayrılmaz bir parça olarak karşımızda bulunmaktadır. Danıştay genel olarak sağlık kamu hizmetlerinin varlıkları uyarınca çekirdeğinde risk unsurunu içeren faaliyetler olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden idarenin bu konudaki tazmin sorumluluğuna cihet ederken diğer kamu hizmetlerinden daha farklı kriterler kullanmıştır.

Sağlık kamu hizmetine ilişkin faaliyetlerden dolayı oluşan zararların tazmini noktasında idari yargı makamları eski tarihli kararlarında ağır hizmet kusurunun olayda mutlaka bulunması gerektiğini vurgularken, güncel kararlarda bu kavrama farklı bir anlamda yer vermişlerdir. Özellikle Danıştay içtihatları özelinde, ağır kusur kavramına lafzi olarak bulunduğu kararlarda bu ifadenin kusurun miktarını belirtmek için kullanıldığı görülmektedir.

Sağlık hizmetleri zaman içerisinde değişmekte ve farklı formatlarda karşımıza çıkmaktadır. Bu sebepten ötürü sağlık hizmetlerinden doğan idarenin sorumluluğu davalarının artacağı da aşikardır. İdari yargı kuruluşlarının da önüne gelen davalara ilişkin verecekleri yeni kararlar doğrultusunda, sağlık hizmetlerinden doğan idarenin sorumluluğuna ilişkin yeni kuralların ortaya çıkması da yakın gelecekte şaşırtıcı bir gelişme olmayacaktır.

KAYNAKÇA

Akyılmaz, Bahtiyar / Sezginer, Murat / Kaya, Cemil Türk İdare Hukuku, Ankara, Savaş Yayınları, 2018.

Atay, E. Ethem; Odabaşı, Hasan ve Gökcan, H. Tahsin; Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.

Evren; Çınar Can, İdarenin Sorumluluğunu Azaltan Veya Ortadan Kaldıran Nedenler, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

Giritli, İsmet/ Bilgen, Pertev/ Akgüner, Tayfun, İdare Hu-kuku, Der Yayınevi, İstanbul, 2008.

Gözler, Kemal; İdare Hukuku (Cilt 2), Ekin Yayınları, Bursa, 2009.

Gözler, Kemal; ve Kaplan, Gürsel; Kısa İdare Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa, 2012.

Gözübüyük, A. Şeref ve Tan, Turgut; İdare Hukuku, Cilt: I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

Gözübüyük, A. Şeref, Yönetim Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.

Günday, Metin; İdare Hukuku, İmaj Yayınları, Ankara, 2004.

Karatepe, Şükrü, İdare Hukuku, Üniversite Kitapları, İz-mir, 1995.

Odyakmaz, Zehra; Kaymak, Ümit; Ercan, İsmail; Anayasa Hukuku: İdare Hukuku, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Özay, İl Han, Günışığında Yönetim, Alfa Yayınları, İstan-bul, 1999.

Tan, Turgut; İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.

Zabunoğlu, Yahya Kazım. İdare Hukuku, Cilt: I, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.